

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

ศักดา พงษ์แก้ว

วิทยานิพนธ์เสนอต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหง
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์)
ปีการศึกษา 2558
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

THE DEVELOPMENT OF A LOCAL WISDOM CURRICULUM ON
PHANSA (BUDDHIST LENT) CANDLE CARVING

SAKDA PONGKEAW

A THESIS PRESENTED TO RAMKHAMHAENG UNIVERSITY
IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
(HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT)

2015

COPYRIGHTED BY RAMKHAMHAENG UNIVERSITY

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์   การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา
ชื่อผู้เขียน   นายศักดิ์ดา พงษ์แก้ว
ชื่อปริญญา   ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา   การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
ปีการศึกษา   2558

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วุฒิพล สกลเกียรติ   ประธานกรรมการ
2. อาจารย์ ดร. ทวีกา ตั้งประภา
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นาวาอากาศโทหญิง ดร. ชมสุภักดิ์ ครุฑทะกะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคลการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของช่างเทียนจังหวัดอุบลราชธานี (2) สร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา และ (3) ประเมินหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้มีองค์ความรู้ในเรื่องการแกะสลักต้นเทียน จำนวน 25 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นข้อคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้มีองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ และนำผลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหาเสนอเป็นความเรียงรายชื่อ

ขั้นตอนที่ 2 สร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา โดยนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์จากขั้นตอนที่ 1 มาร่างหลักสูตร ประกอบด้วย สภาพปัญหาและความจำเป็น จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม หน่วยอบรม เนื้อหาสาระ กิจกรรม วิธีการอบรม สื่อประกอบการอบรม และการวัดและประเมินผล

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา โดยนำโครงร่างหลักสูตรที่ได้สร้างขึ้นในขั้นตอนที่ 2 ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการสัมภาษณ์องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา ได้ข้อสรุปประกอบด้วยประเด็น ดังนี้ การออกแบบต้นเทียนพรรษา การหล่อลำต้นเทียน การออกแบบลวดลายในการแกะสลักต้นเทียน วิธีการแกะสลักต้นเทียน การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักต้นเทียน เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักต้นเทียน การตกแต่งต้นเทียน ภายหลังกการแกะสลักต้นเทียนเสร็จสิ้น

2. หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา ประกอบด้วย 7 หน่วย การเรียนรู้ ได้แก่ (1) การออกแบบต้นเทียน (2) การหล่อลำต้นเทียน (3) การออกแบบลวดลายในการแกะสลักต้นเทียน (4) วิธีการแกะสลักต้นเทียน (5) การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักต้นเทียน (6) เครื่องมือที่ใช้แกะสลักต้นเทียน และ (7) การตกแต่งต้นเทียน ภายหลังกการแกะสลักต้นเทียนเสร็จสิ้น

3. ผลการประเมินหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา พบว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันทุกองค์ประกอบของหลักสูตร

used in the practice of Phansa candle carving. The research instrument was a structured interview form with open-ended questions. The experts interviewed were allowed to express their opinions freely. The interviews were analyzed and presented as an itemized descriptive narrative.

Step Two:

The researcher constructed a local wisdom curriculum on Phansa candle carving using the information collected and analyzed in Step One. The curriculum consisted of the following components: conditions, problems and necessities; behavioral objectives; training units; contents; activities; training methods; training media; and measurement and evaluation.

Step Three:

The curriculum constructed by the researcher was evaluated. The curriculum draft constructed in Step Two was evaluated by seven experts for appropriateness and internal congruence. Using techniques of descriptive statistics, the data used were analyzed in terms of mean and standard deviation.

Findings are as follows:

1. The interviews on the body of knowledge concerning local wisdom in Phansa candle carving concerned the following issues:

The design of Phansa candles; candle casting; pattern design for candle carving; candle carving methods; the use of patterns in candle carving; candle carving tools; and candle decoration after the completion of carving.

2. The curriculum constructed by the researcher consisted of seven learning units:

(1) Candle design; (2) candle casting; (3) pattern design for candle carving; (4) candle carving methods; (5) the use of patterns in candle carving; (6) candle carving; and (7) candle decoration after the carving.

3. The experts evaluating the curriculum constructed by the researcher found that the curriculum was appropriate at a high to the highest level. The experts also found that all components of the curriculum were internally congruent.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้อย่างเรียบร้อยนั้น ผู้วิจัยได้ทุ่มเทความรู้ กำลังแรงกาย อย่างเต็มความสามารถเพื่อให้วิทยานิพนธ์สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยดี ทั้งนี้ได้รับความอนุเคราะห์ เป็นอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วุฒิพล สกลเกียรติ ประธานกรรมการที่ปรึกษา- วิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นาวาอากาศโทหญิง ดร. ชมสุภักดิ์ ครูฑกะ อาจารย์ ดร. ทวีกา ตั้งประภา กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาเสียสละเวลา ให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ต่าง ๆ เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้อย่างสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณ เป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. โฆษิต อินทวงศ์ คณบดีคณะพัฒนา- ทรัพยากรมนุษย์ และคณาจารย์ทุกท่านในสาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่ได้ให้ ความรู้ แนวความคิด ทักษะ และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ดีตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณสกุลช่างแกะสลักต้นเทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ทุกท่านที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดีเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญา ท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา ซึ่งเป็นข้อมูลประกอบการวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วง ไปด้วยดี

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระครูถาวรธรรมสถิต อดีตเจ้าอาวาสวัดผาสุกการาม ได้สนับสนุนส่งเสริมด้านทุนการศึกษา และ ดร. เจษฎา อังกาบสี ผู้อำนวยการสำนักบุคลากร มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต ดร. อธิศ สุวรรณดี รองอธิการบดีฝ่ายทรัพยากรบุคคล มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต รวมถึงครอบครัว และญาติพี่น้องที่ให้ความรัก ความหวังดี ความช่วยเหลือในทุกด้าน และเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยเสมอมา ซึ่งถือเป็นแรงบันดาลใจ ที่สำคัญยิ่งตลอดระยะเวลาการศึกษาในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ผู้วิจัยขออุทิศคุณค่า และประโยชน์แห่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้แก่บิดา มารดา ครู อาจารย์ และผู้มีส่วนร่วมช่วยเหลือในการทำวิจัยฉบับนี้ทุกท่าน

ศักดา พงษ์แก้ว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(4)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	(6)
กิตติกรรมประกาศ.....	(9)
สารบัญตาราง.....	(12)
สารบัญภาพประกอบ.....	(13)
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
แนวคิดของหลักสูตร.....	8
แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร.....	12
ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	19
มรดก (มูนมั่ง) เทียนพรรษาเมืองอุบลราชธานี.....	30
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	47
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	55
ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ที่ฝังอยู่ใน ตัวบุคคล (tacit knowledge) การแกะสลักต้นเทียนพรรษา ของช่างเทียนจังหวัดอุบลราชธานี.....	56

บทที่	หน้า
ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลัก ต้นเทียนพรรษา.....	59
ขั้นตอนที่ 3 การประเมินหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลัก ต้นเทียนพรรษา.....	61
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	65
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล (tacit knowledge) การแกะสลักต้นเทียนพรรษาของช่างเทียน จังหวัดอุบลราชธานี.....	65
ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลัก ต้นเทียนพรรษา.....	91
ตอนที่ 3 ผลการประเมินหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลัก ต้นเทียนพรรษา.....	96
5 สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	107
สรุปผลการวิจัย.....	109
การอภิปรายผล	111
ข้อเสนอแนะ	113
ภาคผนวก	
ก ราชานามผู้เชี่ยวชาญประเมินหลักสูตร.....	115
ข ตัวอย่างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์.....	117
ค ตัวอย่างเครื่องมือแบบประเมินโครงสร้างหลักสูตร	121
ง หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา.....	142
จ ถอดเทปบทสัมภาษณ์	199
บรรณานุกรม	230
ประวัติผู้เขียน.....	234

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนและร้อยละของลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างช่างแกะสลัก ต้นเทียนพรรษา จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ การแกะสลักเทียน อาชีพ และสถานภาพ	66
2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเหมาะสมของโครงร่าง หลักสูตรตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ	96
3 ค่าดัชนีความสอดคล้องและความหมายของดัชนีความสอดคล้อง ของโครงร่างหลักสูตรตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ.....	101

สารบัญภาพประกอบ

ภาพ	หน้า
1 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของ Fox	15
2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของ Taba.....	16
3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler.....	17
4 การเกิดเกลียวความรู้.....	23
5 ออกแบบโดยร่างโครงลงกระดาษเป็นลายเส้น.....	69
6 ออกแบบโครงร่างด้วยปากกาหมึกสีดำ.....	69
7 ร่างแบบโครงร่างตัวหุ่่นด้วยช็อกฟูน	71
8 ร่างแบบโครงร่างตัวหุ่่นด้วยปากกาหมึกเมจิก.....	72
9 ตัดไม้อัดด้วยเลื่อยวงเดือน	72
10 เสริมเหล็กแกนกลาง ขึ้น โครงสร้าง	73
11 เสริมก้ามมะพร้าวขึ้นรูปหุ่่น.....	73
12 ปั้นหุ่่นด้วยปูน	74
13 ภาชนะต้นเทียน	75
14 ภาชนะสำหรับการฟอกเทียน	76
15 การทำเทียนแผ่น	77
16 การติดเทียนแผ่น.....	78
17 ร่างลวดลายลงลำต้นเทียน	81
18 ยกร่องลำต้นเทียน	82
19 แกะสลักลำต้น	83
20 การกลึงยอดทำต้นเทียน	84
21 ต้นเทียนพรรษาชุมชนกุศปลาขาว.....	85
22 การแกะสลักต้นเทียน.....	86
23 ตัวอย่างการแกะสลักแนวนอนและแนวตั้ง	87

ภาพ	หน้า
24 เกรียงแกะปลายแหลม.....	87
25 เกรียงปลายแหลมงอ	88
26 ง่องหรือเหล็กขูด.....	88
27 ตะขอขูด	89
28 เหล็กแทงและเหล็กปลายแหลม.....	89
29 การตกแต่งคันเทียบ	90

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่เกิดขึ้นในกระแสโลกาภิวัตน์ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าของความรู้ (knowledge) ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นสำคัญ ซึ่งความเจริญก้าวหน้าของความรู้ดังกล่าว ส่งผลให้สภาพสังคมเปลี่ยนจากสังคมอุตสาหกรรมเป็นสังคมฐานความรู้ (knowledge-based) ที่จะช่วยยกระดับความสามารถในการแข่งขันและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ โดยสังคมซึ่งประกอบไปด้วย บุคคลที่มีความรู้ จะสามารถนำความรู้มาใช้คิด วิเคราะห์และสร้างนวัตกรรมเพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนให้สังคมมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ดังนั้น กระบวนการผลิตและการประกอบอาชีพในปัจจุบันจึงไม่ได้ต้องการเพียงแค่ปัจจัยทุน แรงงาน ทรัพยากรธรรมชาติหรือวัตถุดิบเพื่อสร้างมูลค่าการผลิตเท่านั้น แต่ยังต้องการปัจจัยด้านความรู้เพื่อนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มจากภูมิปัญญา ในอดีตทุนนิยมมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศ จนทำให้มุ่งการพัฒนาไปสู่ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ผนวกกับการใช้เทคโนโลยีที่มีความทันสมัยมากขึ้น จนกระทั่งละเลยเรื่องของภูมิปัญญาที่ดั้งเดิมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่บรรพบุรุษได้สั่งสมสืบทอดและเก็บรักษามานานนับพันปี แต่ปัจจุบันได้ถูกคนรุ่นใหม่มองข้าม เนื่องจากความก้าวหน้าทางนวัตกรรมจนละเลย ภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษสร้างสมไว้ให้ ดังนั้น หากไม่มีการรวบรวมหรือจัดการองค์ความรู้ให้เป็นระบบแล้ว ท้ายที่สุดภูมิปัญญาท้องถิ่นก็จะเลือนหายไป พร้อม ๆ กับการตายจากไปของผู้สั่งสมองค์ความรู้หรือผู้เป็นภูมิปัญญา เพราะสิ่งเหล่านี้ฝังแน่นซ่อนเร้นอยู่ติดตัว นั่นหมายถึง การละเลยภูมิปัญญาซึ่งเป็นรากเหง้าของชุมชน สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (2550, หน้า 252) ได้สรุปว่า “ภูมิปัญญา” คือ ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ของบรรพบุรุษที่ได้สั่งสมต่อกันมาเป็นเวลานานจนเปิดเป็นปัญญา เพื่อใช้แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต โดย

การปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและสังคม จนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัย มีความสุข จึงสามารถกล่าวสรุปได้ว่า ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความสามารถของคนที่ได้มาจากการสังสมประสบการณ์ ซึ่งอาจจะเกิดจากการสังเกต การฝึกฝน การลองผิดลองถูก หรือจากการกระทำซ้ำแล้วซ้ำอีกจนเกิดความชำนาญจนปรากฏเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตของตัวเราในขณะนั้น ซึ่งอาจจะได้มาจากการเลียนแบบสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ หรือการประดิษฐ์คิดค้นขึ้นเองจากจินตนาการ ผลมาจากการตอบสนองต่อความเชื่อและความศรัทธา แล้วนำมาถ่ายทอดเป็นผลงานจนปรากฏให้เห็นจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งควรค่าต่อการเก็บรักษาหรือจดบันทึกไว้ให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อไป และที่สำคัญ ภูมิปัญญาหรือองค์ความรู้นั้น เป็นทุนที่มีอยู่ในสังคมมนุษย์ (human capital) ที่ปรากฏให้เห็นจากขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม

ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ องค์ความรู้ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสังสมประสบการณ์ กระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรุงแต่ง พัฒนาและถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ไขปัญหา และพัฒนาวิถีชีวิตชุมชน ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย (รุ่ง แก้วแดง, 2541, หน้า 240)

งานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา เป็นประเพณีที่สำคัญและมีชื่อเสียงซึ่งคนไทยและชาวต่างชาติรู้จัก ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาเป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติของชาวพุทธจังหวัดอุบลราชธานีที่ได้รับอิทธิพลความเชื่อเรื่องอานิสงส์ของการถวายจีวร และการถวายแสงสว่างเป็นทาน ผสมผสานกับความเชื่อเรื่องฮีตสิบสองครองสิบสี่ในงานประเพณีบุญเดือนแปดหรือบุญเข้าพรรษา ซึ่งมีความเจริญทางพุทธศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี เป็นเวลายาวนาน โดยมีกำหนดการจัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 8 และวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 หรือวันอาสาฬหบูชาและวันเข้าพรรษาของทุกปี เบื้องหลังความสวยงามของต้นเทียนที่นายช่างแกะสลักเทียนแต่ละต้น ได้อย่างวิจิตรตระการตา ซึ่งมีขั้นตอนของการดำเนินการที่ยาก ผสมผสานกันกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นายช่างได้สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ การค้นคว้า รวบรวม ภูมิปัญญาในการแกะสลักต้นเทียนจึงเป็นประเด็นสำคัญที่จะต้องดำเนินการค้นคว้า เก็บข้อมูลเรียบเรียงภูมิปัญญาซึ่งเป็นองค์ความรู้ในตัวบุคคลเพื่อนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อจัดเก็บรวบรวมเอาไว้และสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา และสืบทอดภูมิปัญญาหรือองค์ความรู้เหล่านั้นต่ออนุชนรุ่นหลัง

ให้สามารถนำมาเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาภูมิปัญญาของท้องถิ่น บนพื้นฐานของการเพิ่มมูลค่าให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ จนกลายเป็นสินค้าทาง วัฒนธรรม และพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน พื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ควบคู่กันไปได้อีกด้วย (บุญยสฤษฎ์ อเนกสุข, 2550, หน้า 16)

จังหวัดอุบลราชธานี เป็นชื่อที่เรียกขานในหมู่คนทั่วไปและพงศาวดาร ชื่อนี้หมายถึง นครใหญ่แห่งหนึ่งอยู่ทางอีสานตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นเมืองที่ประชาชนลาวอพยพมา ตั้งหลักแหล่งอยู่ไม่น้อยกว่า 200 ปีล่วงมาแล้ว ราชสำนักกรุงเทพฯ สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ทรงพระกรุณาให้ยกเป็น “อุบลราชธานีศรีวนาลัยประเทศราช” (ธิดา สารยา, 2538, หน้า 147) ซึ่งถือได้ว่ามีความโดดเด่นและเป็นเมืองใหญ่ในสมัยนั้นมีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามตลอดถึงภูมิปัญญาดั้งเดิมของตนเอง คือ การแกะสลักต้นเทียนที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ความสวยงามของการแกะสลักเทียนด้วยลวดลายอันวิจิตรสวยงาม มิได้สร้างชื่อเสียงอยู่เฉพาะกลุ่มประชากรในจังหวัดอุบลราชธานีเท่านั้น แต่ยังเป็นที่ยื่นชมสำหรับผู้ที่ได้พบเห็น ความประณีตและสวยงามของลวดลายอันอ่อนช้อย ซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาของนายช่างที่ได้รับการสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น อย่างไรก็ดีตาม เนื่องจากการแกะสลักต้นเทียนมีวิธีการแกะสลักที่ค่อนข้างยุ่งยากและต้องใช้ความพยายามผสมผสานกับความใจเย็นและเวลาในการแกะสลักเป็นเวลานาน ดังนั้น การแกะสลักต้นเทียนพรथाจึงถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรสืบทอดให้กับลูกหลานและควรค่าต่อการเก็บรักษาอนุรักษ์ไว้ นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับชิ้นงานศิลปะ และวัฒนธรรมเหล่านี้ สมควรที่มีการจัดเก็บองค์ความรู้งานศิลปะแกะสลักเทียนพรथाและพัฒนาเป็นหลักสูตรพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสืบสานต่อยอดให้สมกับเป็นสมบัติทางศิลปวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ

หลักสูตรเปรียบเสมือนการจัดทำแผนพัฒนาหลักสูตร เพื่อการส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อการบูรณาการกลยุทธ์ที่หลากหลายเพื่อจัดโอกาสการเรียนรู้ และประสบการณ์เรียนรู้ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ เนื้อหาสาระ และกิจกรรมประสบการณ์ที่สอดคล้องกับปัญหา และความต้องการของผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นที่พึงพอใจและมีความคาดหวังและมีการกำหนดแผนงานไว้ล่วงหน้า โดยสามารถปรับปรุงและพัฒนา

ให้เอื้อประโยชน์ต่อผู้เรียนที่มีความรู้ ความสามารถสูงสุด ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล (วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์, 2542, หน้า 3)

จากการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา พบว่า ยังไม่เคยมีหลักสูตรดังกล่าวนี้มาก่อน แต่พบว่ามี การแกะสลักต้นเทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีมาโดยตลอดจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันซึ่งไม่ต่ำกว่า 111 ปี ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเกิดแนวคิดที่จะศึกษาและพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนเพื่อเก็บรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ที่ปรากฏอยู่บนลวดลายของต้นเทียนซึ่งฝังอยู่ในตัวบุคคล (tacit knowledge) ที่เป็นแหล่งสะสมภูมิปัญญาหรือความรู้ในเรื่องการแกะสลักต้นเทียน โดยพิจารณาคัดเลือกเฉพาะกลุ่มช่างแกะสลักต้นเทียนของชุมชน ได้แก่ ชุมชนวัดผาสุกราม ชุมชนวัดพระธาตุหนองบัว ชุมชนวัดศรีอุบลรัตนวนาราม ชุมชนวัดบุญทวีกวาราม ประกอบกับการศึกษาความรู้จากตำราเอกสารวิชาการหลักทฤษฎี (explicit knowledge) เพื่อให้ได้ผลงานที่สามารถนำไปประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเอาไว้เพื่อต่อยอด พัฒนา ฟื้นฟู ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้เกิดการคงอยู่ของลวดลายสืบให้อนุชนรุ่นลูกหลานได้เรียนรู้ถือได้ว่าเป็นการสืบทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ไม่ให้สูญหายไปกับกาลเวลา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล (tacit knowledge) การแกะสลักต้นเทียนพรรษาของช่างเทียนจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา
3. เพื่อประเมินหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยได้ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการแกะสลักต้นเทียน แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ ความรู้และทักษะการแกะสลักต้นเทียน ประกอบด้วย

1.1 การออกแบบต้นเทียนพรรษา

1.2 การหล่อต้นเทียนพรรษา

1.3 การออกแบบลวดลาย

1.4 วิธีการแกะสลัก

1.5 การแกะสลักลวดลาย และการนำลวดลายไปใช้

1.6 เครื่องมือที่นำไปใช้ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

1.7 การตกแต่งต้นเทียน

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นครั้งนี้ประกอบด้วยผู้ม้องค์ความรู้ด้านการแกะสลักต้นเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี โดย ผู้ศึกษาวิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่าง เฉพาะผู้ที่มีองค์ความรู้ในเรื่องการแกะสลักต้นเทียนที่มีประสบการณ์อย่างน้อย 5 ปี โดยวิธีการเจาะจงเฉพาะผู้ที่ให้ความร่วมมือในการรวบรวมข้อมูลรวมเป็นจำนวน 25 คน

2.2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการประเมินหลักสูตรครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 7 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการหรือองค์ความรู้ของคนที่ตั้งสมด้านประสบการณ์ของบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมาเพื่อแก้ไขปัญหาชีวิตในสังคมผสมผสานกับศาสนา สภาพแวดล้อม และระบบนิเวศทางธรรมชาติ

2. หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา หมายถึง หลักสูตรการแกะสลักต้นเทียนพรรษาที่ได้องค์ความรู้จากการวิจัย เพื่อใช้อบรมวิธีการแกะสลักต้นเทียนพรรษา สามารถเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ตามกระบวนการแกะสลักต้นเทียนพรรษา โดยมีองค์ประกอบ คือ การออกแบบต้นเทียนพรรษา การหล่อลำต้นเทียนพรรษา การออกแบบลวดลายในการแกะสลักเทียน วิธีการแกะสลักต้นเทียน การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักต้นเทียน เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักต้นเทียน การตกแต่งต้นเทียน ภายหลังการแกะสลักต้นเทียนเสร็จสิ้น

3. การประเมินหลักสูตร หมายถึง การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย ความเหมาะสม และความสอดคล้องของหลักสูตร แล้วนำข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญมาใช้ในการตัดสินใจข้อบกพร่องของเนื้อหาหลักสูตร เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขส่วนประกอบทุกส่วนของหลักสูตรให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

4. ลวดลาย หมายถึง ลายของต้นเทียนที่เกิดจากการแกะสลักเป็นรูปต่าง ๆ ตลอดทั้งความนิยม ความลึก และการต่อลวดลายในการทำต้นเทียนพรรษา

5. ความรู้และทักษะการแกะสลักต้นเทียนพรรษา หมายถึง ความรู้และความชำนาญในการนำเอาเทียนในรูปแบบดั้งเดิมมาเปลี่ยนแปลงให้เป็นรูปแบบใหม่ ผสมผสานจินตนาการ และเรื่องราวของพุทธประวัติให้ เป็นรูปทรงใหม่ตามต้องการได้อย่างเหมาะสม โดยใช้เครื่องมือแกะสลัก ซึ่งประกอบไปด้วย เกรียงแกะปลายแหลม เกรียงปลายแหลม งอ ง่อง หรือ เหล็กขูด ตะขอยุด เหล็กแทง เหล็กปลายแหลม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้องค์ความรู้พื้นฐานในการแกะสลักต้นเทียนพรรษามาเพื่อรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ได้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา สำหรับใช้ฝึกอบรมให้ความรู้ ทักษะที่เกี่ยวข้องกับการแกะสลักต้นเทียนพรรษา
3. ได้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา สำหรับนำไปใช้เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนกลุ่มวิชาพื้นฐานหมวดสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในสถานศึกษา อบรมให้ความรู้แก่ผู้ที่สนใจและผู้ประกอบการรุ่นใหม่

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า รวบรวมแนวคิดทฤษฎี จากตำรา เอกสารวารสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดของหลักสูตร
  - 1.1 ความหมายของหลักสูตร
  - 1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร
  - 1.3 คุณสมบัติของหลักสูตร
2. แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร
  - 2.1 ความหมายการพัฒนาหลักสูตร
  - 2.2 หลักการการพัฒนาหลักสูตร
  - 2.3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร
3. ภูมิปัญญาท้องถิ่น
  - 3.1 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับความรู้
  - 3.2 ความหมายและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น
  - 3.3 ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น
  - 3.4 ของภูมิปัญญา
  - 3.5 การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
  - 3.6 แนวคิดในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย
4. มรดก (มุนมั่ง) เทียนพรรษาเมืองอุบลราชธานี
  - 4.1 ประวัติเมืองอุบลราชธานี
  - 4.2 ความเชื่อก่อนประเพณีแห่เทียนพรรษาของอีสาน
  - 4.3 อีตลิบสอง

- 4.4 กองสืบลี
- 4.5 ความเชื่อเรื่อง “เทียน” กับศาสนา
- 4.6 การเกิดงานประเพณีแท้เทียนพรรษาสมัยพุทธศตวรรษที่ 24
- 4.7 งานแท้เทียนพรรษาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 25-ปัจจุบัน
- 4.8 เทียนพรรษาเมืองอุบลกับคุณค่าทางศิลปะงานช่าง
- 4.9 มิติใหม่แห่งการอนุรักษ์สืบสานและพัฒนาเทียนพรรษาเมืองอุบล
- 5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดของหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

คำว่า “หลักสูตร” แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า “Curriculum” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Curre” หมายถึง “Running Sequence of Course of Learning Experience” เป็นการเปรียบเทียบหลักสูตรกับสนามหรือเส้นทางที่วิ่งแข่ง อาจเนื่องจากการที่ผู้เรียนจะสำเร็จการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือจบหลักสูตรใด ๆ นั้น ผู้เรียนจะต้องเรียนและฝ่าฝืนความยากของวิชาหรือประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรตามลำดับเช่นเดียวกับนักวิ่งที่ต้องวิ่งแข่ง และฝ่าฝืนอุปสรรคเพื่อชัยชนะและความสำเร็จให้ได้ สำหรับในประเทศไทยใช้คำว่า “หลักสูตร” แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า “Syllabus” ซึ่งหมายถึงหัวข้อเรื่องที่จะศึกษาในรายวิชาหนึ่ง ๆ ซึ่งต่างกับคำว่า “Curriculum” หมายถึงรายวิชาต่าง ๆ ทั้งหมดที่จัดสอน โรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย และได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายคำว่า “หลักสูตร” ดังต่อไปนี้

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 7-9) ให้ความหมายว่า หลักสูตร หมายถึง กลุ่มรายวิชาที่จัดอย่างมีระบบ หรือลำดับวิชาที่บังคับสำหรับการจัดการศึกษา และหรือแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือโปรแกรมประสบการณ์ การเรียนรู้ หรือกิจกรรมการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ ที่จัดเตรียมไว้โครงการที่ประมวลความรู้ และประมวลประสบการณ์ทั้งหลาย

ที่จัดให้ผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะ ที่สอดคล้อง กับความมุ่งหมาย และบรรลุปเป้าหมายที่กำหนด การเลือกหรือการจัดเนื้อหา วิธีการจัด การเรียนการสอน และการประเมินผลภายใต้คำแนะนำของผู้สอน

พิสนุ ฟองศรี (2549, หน้า 154) ให้ความหมายว่า หลักสูตร หมายถึง การวางแผน หรือจัดระบบทางการศึกษาเกี่ยวกับประมวลวิชา ประสบการณ์ต่าง ๆ การจัดการเรียน การสอน เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติให้ผู้เรียนมีลักษณะต่าง ๆ ที่พึงประสงค์ ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

ฉันท ชาติทอง (2550, หน้า 4) ให้ความหมายว่า หลักสูตร หมายถึง การบูรณาการ ศิลปะการเรียนรู้ และมวลประสบการณ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน สามารถนำไปสู่การจัดกิจกรรม การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามสิ่งที่สังคมคาดหวัง และมีการกำหนดแผนงาน ไว้ล่วงหน้า โดยสามารถปรับปรุงและพัฒนาให้เอื้อประโยชน์ต่อผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ สูงสุดตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

เดือนเพ็ญ หอมหวาน (2551) ให้ความหมายของคำว่า หลักสูตร หมายถึง ขอบเขต ข้อกำหนดระดับชาติมาสู่โรงเรียน เป็นแนวทางการจัดการศึกษา วิชาที่ถูกจัดทำขึ้นเพื่อให้ เหมาะสมกับผู้เรียน และท้องถิ่น ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ เนื้อหาสาระ และกิจกรรมประสบการณ์ที่สอดคล้องกับปัญหา และความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น และมีความสำคัญ คือเป็นแนวทางที่ครูจะต้องยึดถือในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ ผู้เรียนมีความสามารถ และคุณลักษณะตรงตามที่กำหนดไว้

สรุปตามความหมายของนิยามคำที่ได้กล่าวมา หลักสูตร หมายถึง กลุ่มรายวิชา ที่จัดอย่างมีระบบหรือแผนสำหรับจัด โอกาสการเรียนรู้สามารถนำไปสู่การจัดกิจกรรม การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามสิ่งที่สังคมคาดหวังประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย ของการเรียนรู้ เนื้อหาสาระและกิจกรรมประสบการณ์ที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ ของผู้เรียนและท้องถิ่นและมีความสำคัญ

องค์ประกอบของหลักสูตร

จากคำจำกัดความและคุณสมบัติของหลักสูตรแล้ว จะชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบ ที่สำคัญที่มีอยู่ในตัวหลักสูตร มีนักวิชาการได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ดังนี้

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 18-19) และพิชญ์ พงศ์ศรี (2549, หน้า 134-135) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (curriculum aims) หมายถึง ความตั้งใจ หรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้ที่จะผ่านหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความสำคัญเพราะเป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการให้ศึกษา ช่วยในการเลือกเนื้อหาและกิจกรรม ตลอดจนใช้มาตรการอย่างหนึ่งในการประเมินผล จุดมุ่งหมายของการศึกษามีอยู่หลายระดับ ได้แก่ จุดมุ่งหมายระดับหลักสูตร ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายที่บอกให้ผู้เกี่ยวข้องรู้เป้าหมายของหลักสูตรนั้น ๆ จุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชา วิชาแต่ละกลุ่มจะสร้างคุณลักษณะที่แตกต่างกันให้กับผู้เรียน ดังนั้น แต่ละกลุ่มวิชาจึงมีการกำหนดจุดมุ่งหมายไว้ต่างกัน จุดมุ่งหมายรายวิชาเป็นจุดมุ่งหมายที่ละเอียดเฉพาะเจาะจงกว่าจุดมุ่งหมายกลุ่มวิชา ผู้สอนรายวิชาจะกำหนดจุดมุ่งหมายในการสอนเนื้อหาแต่ละบท แต่ละตอนขึ้นในรูปแบบของจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

2. เนื้อหา (content) การเลือกเนื้อหาประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยดำเนินการตั้งแต่การเลือกเนื้อหาและประสบการณ์ การเรียงลำดับเนื้อหาสาระ พร้อมทั้งการกำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสม

3. การนำหลักสูตรไปใช้ (curriculum implementation) เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่นการจัดทำวัสดุหลักสูตร ได้แก่ คู่มือครู เอกสารหลักสูตร แผนการสอน แนวการสอน และแบบเรียน เป็นต้น ต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดโต๊ะเก้าอี้ ห้องเรียน วัสดุอุปกรณ์ในการเรียน จำนวนครูและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

การดำเนินการสอนเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในขั้นนำหลักสูตรไปใช้เพราะหลักสูตรจะได้ผลหรือไม่ ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการสอนของครู ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ในด้านการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ การวัดและประเมินผล จิตวิทยาการสอน ตลอดจนปรัชญาการศึกษาของแต่ละระดับ จึงทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร

4. การประเมินผลหลักสูตร (evaluation) เป็นการหาคำตอบว่า หลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายหรือไม่ มากน้อยเพียงใด และอะไรเป็นสาเหตุ การประเมินผล

หลักสูตรเป็นงานใหญ่ และมีขอบเขตกว้าง ผู้ประเมินจำเป็นต้องวางโครงการประเมินผลไว้ล่วงหน้า

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นและการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล (tacit knowledge) ของช่างเทียนจังหวัดอุบลราชธานี โดยกำหนดเนื้อหาการศึกษาขององค์ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล นำมากำหนดกรอบเนื้อหาที่จะศึกษาของการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นและการแกะสลักต้นเทียนพรรษา ประกอบด้วย การออกแบบต้นเทียนพรรษา การหล่อลำต้นเทียนพรรษา การออกแบบลวดลายในการแกะสลักเทียน วิธีการแกะสลักต้นเทียน การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักต้นเทียน เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักต้นเทียน การตกแต่งต้นเทียน ภายหลังจากการแกะสลักต้นเทียนเสร็จสิ้น

คุณสมบัติของหลักสูตร

คุณสมบัติของหลักสูตร หมายถึง ธรรมชาติหรือลักษณะของหลักสูตรว่า เป็นอย่างไร ซึ่งอาจหมายถึงข้อตกลงหรือข้อยอมรับเกี่ยวกับเกณฑ์ของหลักสูตร คุณสมบัติของหลักสูตร มีดังนี้ (สุนีย์ ภูพันธ์, 2546, หน้า 15-16)

1. หลักสูตรมีลักษณะเป็นพลวัต (dynamic) และเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการและความเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่เสมอ คุณสมบัตินี้ แสดงว่าประสบการณ์และกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดให้แก่ผู้เรียนจะไม่ซ้ำเหมือนเดิม แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปตามความจำเป็น เนื้อหาสาระใดยังสนองเป้าหมายและความจำเป็นต่อผู้เรียน แต่การจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้จะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสม
2. การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการต่อเนื่อง หลักสูตรจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา ดังนั้น กระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องเป็นวัฏจักรในกระบวนการต่อเนื่องที่มีการเปลี่ยนแปลงรวมอยู่ด้วย หลักสูตรเป็นสิ่งที่ควรได้รับการแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอ เพราะหลักสูตรที่ดีควรตอบสนองต่อสังคม และเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หลักสูตรจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย

3. หลักสูตรไม่สามารถแสดงกิจกรรมหรือกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตัวเองของ มั่นเองได้ จึงจำเป็นต้องใช้กิจกรรมหรือการกระทำอย่างอื่นมาช่วย เช่น การพัฒนาหลักสูตร การจัดทำหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตร การสร้างหลักสูตร เพราะฉะนั้น หลักสูตร จึงทำหน้าที่เป็นผู้ถูกกระทำอยู่ตลอดเวลา

จากคุณสมบัติของหลักสูตร ผู้วิจัยจึงเกิดแนวคิดที่จะพัฒนาหลักสูตรเพื่อการเสริมสร้าง ฉันทะทางการเรียนของนักศึกษา เนื่องจากหลักสูตรเป็นเครื่องมือที่ทำให้การจัดการเรียนรู้ และประสบการณ์ตามจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยการพัฒนาหลักสูตรเพื่อ ตอบสนองความต้องการที่จะเสริมสร้างฉันทะทางการเรียนของนักศึกษาให้ปรับตัว ให้เข้าใจ และทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เป้าหมายเพื่อการพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นบัณฑิต ในอุดมคติเป็นบัณฑิตที่สังคมต้องการในอนาคต

แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาทุกระดับ เพราะเป็นตัวกำหนด หรือกรอบแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามความมุ่งหมาย ที่วางไว้ และเป็นตัวกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษาทุกระดับ

ความหมายการพัฒนาหลักสูตร

จากคุณสมบัติของหลักสูตรที่มีความเป็นพลวัต และปรับเปลี่ยนไปตามความต้องการ และความเปลี่ยนแปลงของสังคม การพัฒนาหลักสูตร จึงเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลาที่สภาพสังคมเปลี่ยนแปลง การพัฒนาหลักสูตรที่เป็นภารกิจที่สำคัญและ กว้างขวาง จึงมีผู้ให้ความหมายคำว่า การพัฒนาหลักสูตรซึ่งสามารถสรุปความหมายได้ ดังนี้

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 158-159) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การจัดทำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่ให้ดีขึ้น หรือเป็นการจัดทำหลักสูตรใหม่ โดยไม่มี หลักสูตรเดิมอยู่ เป็นการเปลี่ยนแปลง และปรับปรุงหลักสูตรให้ดีขึ้นทั้งในด้านจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชาการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายใหม่

ที่ได้วางไว้ อาจเป็นการสร้างเอกสารอื่น ๆ สำหรับผู้เรียน พยายามวางโครงการที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตรงวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ รวมทั้งการบริหารและการบริการหลักสูตร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ ส่วนการปรับปรุงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วนโดยไม่ได้เปลี่ยนแปลงแนวความคิดพื้นฐานหรือรูปแบบของหลักสูตร

โดยสรุปตามความหมายของนิยามคำที่ได้กล่าวมา การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่หรือทำหลักสูตรเดิมให้ดีขึ้น โดยการวางแผน และตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย การวางแผนจัดทำหรือยกร่างหลักสูตร การใช้หลักสูตรและการประเมินผลหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการนำไปพัฒนาการสร้างสรรค์หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแกะสลักเทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี

หลักการการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเพื่อจุดมุ่งหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนและอย่างแท้จริง จึงจะต้องคำนึงถึงหลักในการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้ (สุนีย์ ภูพันธ์, 2546, หน้า 159)

1. การพัฒนาหลักสูตร จำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญและมีความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรเป็นอย่างดี
2. การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและประสานงานอย่างดีจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกระดับ
3. การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องมีการดำเนินงานเป็นระเบียบแบบแผนต่อเนื่องกันไป เริ่มตั้งแต่การวางจุดหมายในการพัฒนาหลักสูตรนั้นจนถึงการประเมินผลการพัฒนาหลักสูตร
4. การพัฒนาหลักสูตรจะต้องรวมถึงผลงานต่าง ๆ ทางด้านหลักสูตรที่ได้สร้างขึ้นใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นเอกสารหลักสูตร เนื้อหาวิชา การทำการทดสอบหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ หรือการจัดการเรียนการสอน

5. การพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีการฝึกอบรมครูประจำการให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักสูตรใหม่ แนวความคิดใหม่ แนวทางการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรใหม่

6. การพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงประโยชน์ในด้านการพัฒนาจิตใจ และทัศนคติเจตคติของผู้เรียนด้วย

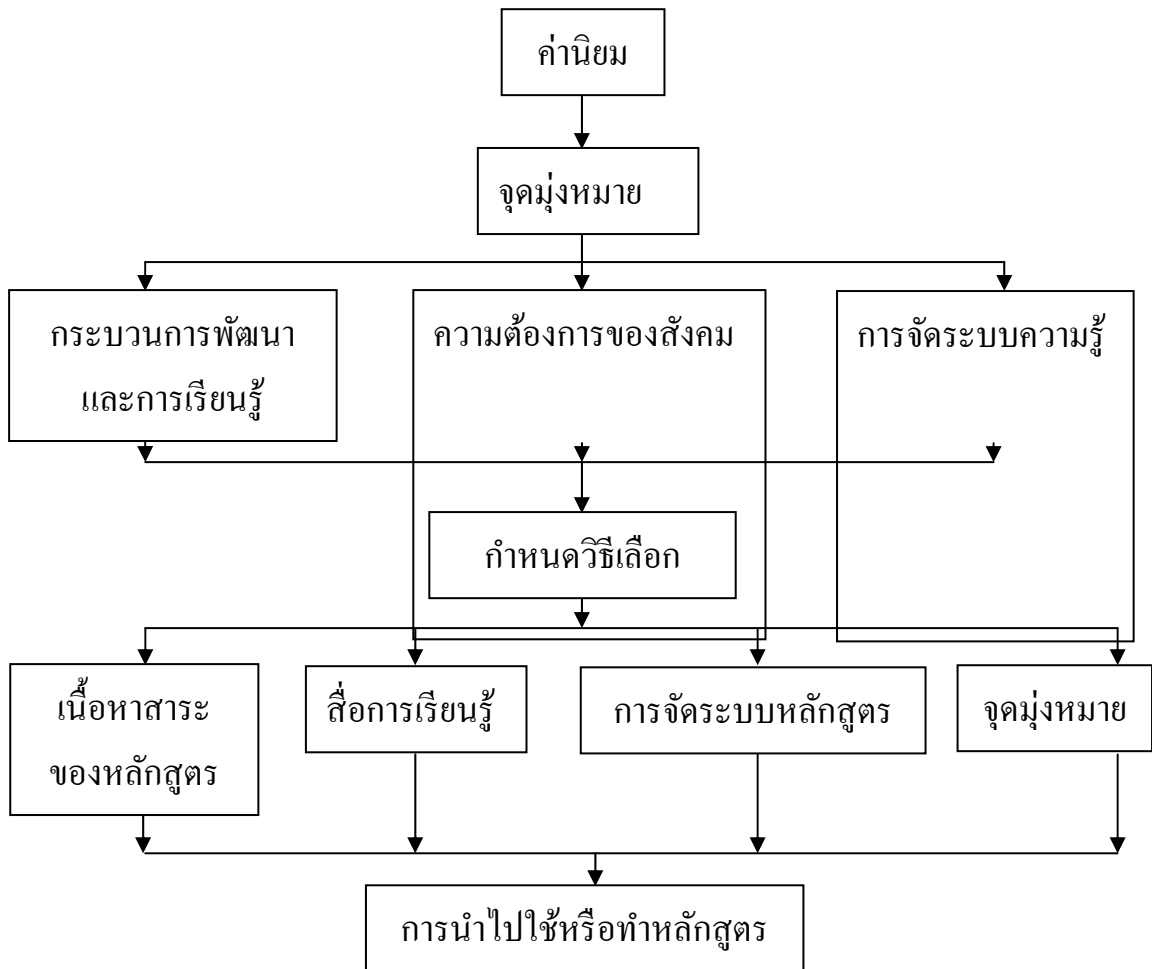
วิจัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542, หน้า 10) ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่าเป็นการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ หรือการจัดทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นด้วยวิธีการปรับหรือขยายในงานของการพัฒนาหลักสูตรจะครอบคลุมระบบที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหลักสูตร ได้แก่ ระบบร่างหลักสูตร ระบบการใช้หลักสูตร และระบบการประเมินหลักสูตร

สรุปการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการ หรือขั้นตอนของการตัดสินใจเลือกแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งอาจเป็นการสร้างขึ้นมาใหม่และต้องคำนึงประโยชน์ในด้านการพัฒนาจิตใจ และทัศนคติเจตคติของผู้เรียนอีกด้วย

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

ได้มีนักศึกษานำเสนอแนวคิด หลักการขั้นตอนต่าง ๆ ในการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังต่อไปนี้

ทฤษฎีของการพัฒนาหลักสูตรของ Fox (1962, pp. 202-205) ทำให้มองเห็นแหล่งที่มาและสิ่งที่จะต้องดำเนินงานในขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรชัดเจนมากขึ้น รายละเอียดดังแสดงในภาพ 1

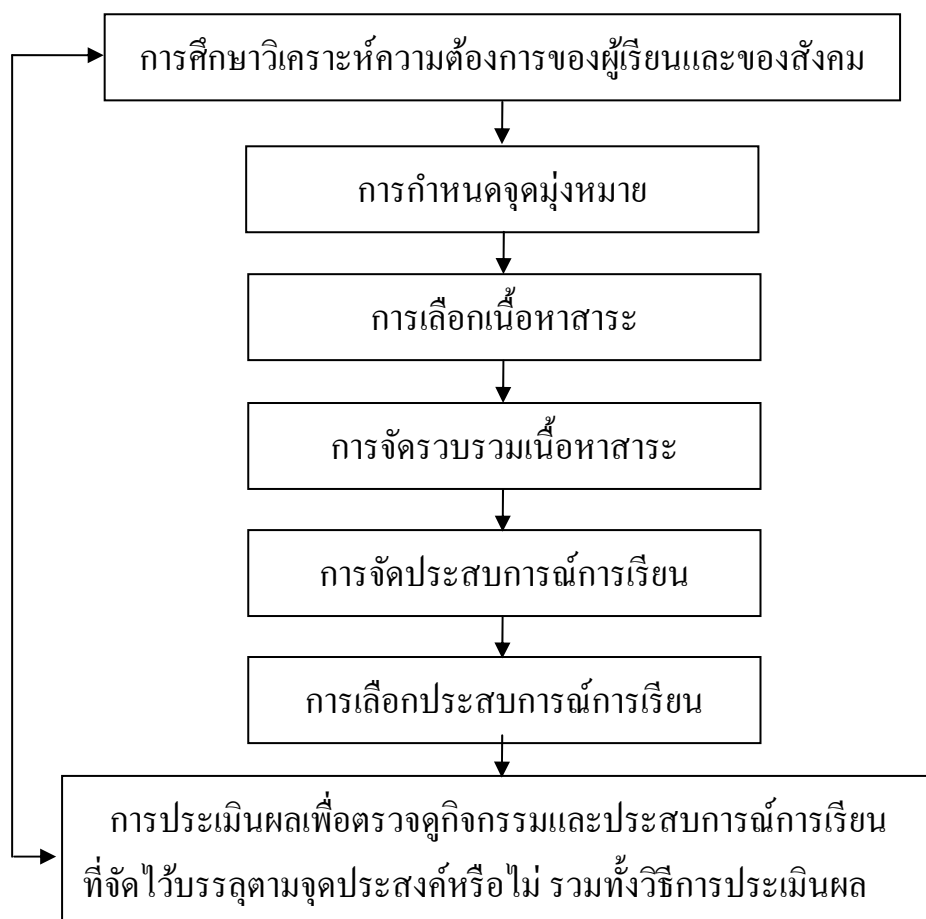
ภาพ 1 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของ Fox

ที่มา. จาก "The Sources of Curriculum Development," by R. S. Fox, 1962, *Theory into Practice*, 1(20), p. 205.

Taba (1962, p. 267) ได้กล่าวว่า หลักสูตรไม่ว่าจะมีรูปแบบอย่างไรก็ตาม ควรจะมีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. โครงการประเมินผลตามหลักสูตร

โดยที่ขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร Tabá (1962, p. 267) ได้สรุปแนวคิดที่มีลักษณะเป็นรูปแบบที่กว้างขวางและครอบคลุม รายละเอียด ดังแสดงในภาพ 2

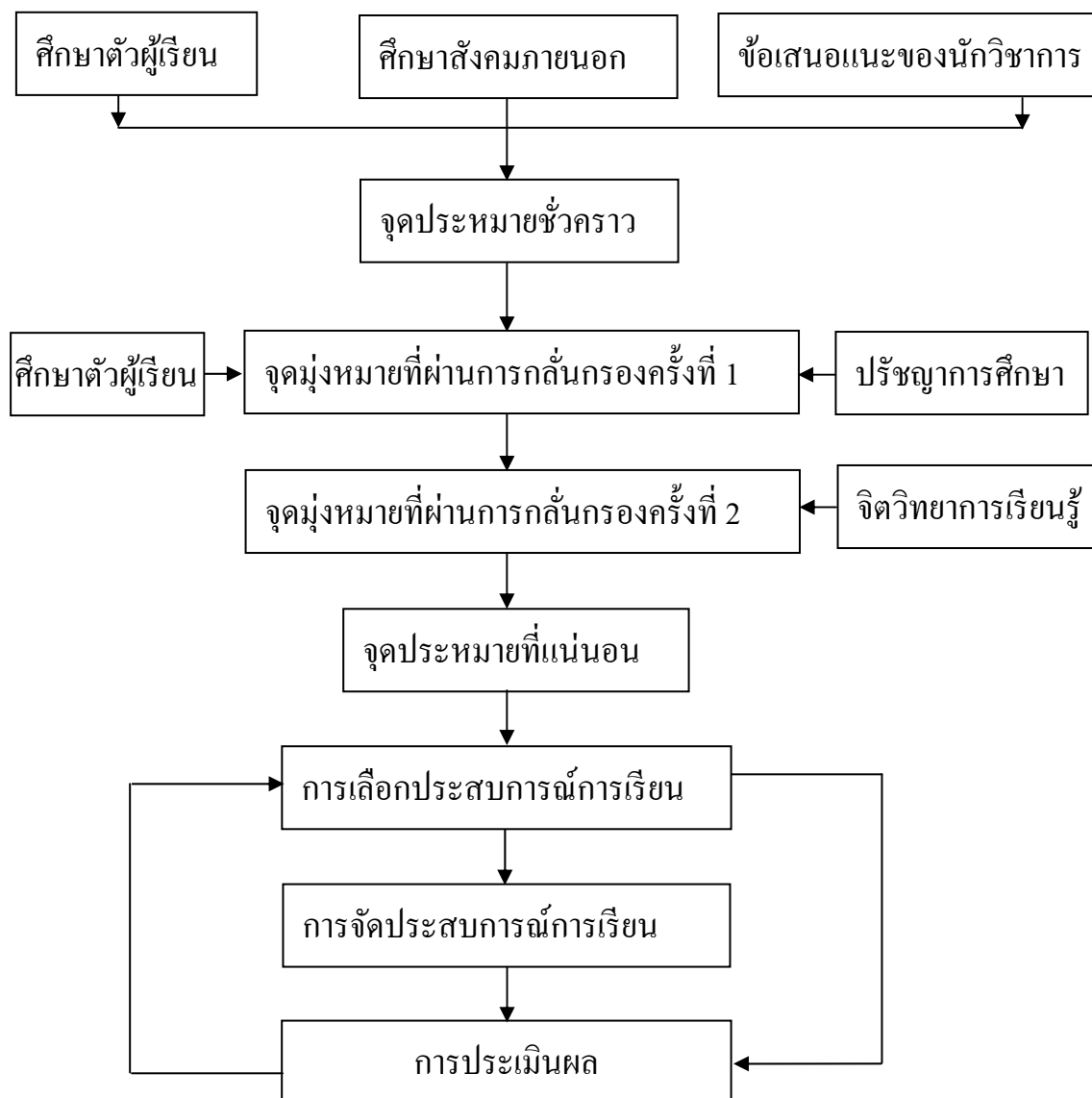
ภาพ 2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของ Tabá

ที่มา. จาก *Curriculum Development: Theory and Practice* (p. 267), by H. Tabá, 1962, New York: Harcourt Brace and World.

Tyler (1971, p. 68) ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการสอนว่า ควรจะตอบคำถามพื้นฐาน 4 ประการ คือ

1. มีความมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนควรจะแสดงเนื้อหา
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไรที่จะช่วยให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนด
3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไร จึงจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ

4. จะประเมินผลประสิทธิภาพของประสบการณ์ในการเรียนอย่างไร จึงจะตัดสินได้ว่าบรรลุถึงจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ รายละเอียด ดังแสดงในภาพ 3

ภาพ 3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler

ที่มา. จาก *Basic Principles of Curriculum and Instruction* (p. 11), by R. W. Tyler, 1971, Chicago: University of Chicago Press.

นอกจากนี้ Tyler (1971, pp. 5-6) ยังให้แนวคิดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายทางการศึกษารูปแบบของวัตถุประสงค์และการเลือกประสบการณ์เรียนรู้ไว้ดังนี้

1. การศึกษาเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคน ซึ่งพฤติกรรม หมายถึง การคิด ความรู้สึกและการกระทำ ดังนั้น จุดมุ่งหมายทางการศึกษา คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

2. รูปแบบของวัตถุประสงค์มี 3 รูปแบบ คือ

2.1 กำหนดในลักษณะที่ผู้สอนต้องกระทำ เป็นข้อความที่บ่งชี้ว่าผู้สอนวางแผนจะทำอะไรบ้าง ซึ่งไม่ใช่ผลขั้นสุดท้ายของการจัดการศึกษา จึงไม่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่ต้องการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน

2.2 กำหนดเป็นหัวข้อเรื่องแนวคิดหรือองค์ประกอบอื่น ๆ ของเนื้อหา ซึ่งบ่งชี้ถึงเนื้อหาที่ผู้เรียนต้องเรียน โดยไม่ได้ระบุว่าผู้เรียนต้องทำอะไรกับเนื้อหานั้น กำหนดรูปแบบพฤติกรรม ซึ่งบางครั้งมีการกำหนดในรูปแบบพฤติกรรมทั่วไป ซึ่งไม่บ่งชี้ว่าจะนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้อย่างไร หรือนำพฤติกรรมนั้นไปประยุกต์ใช้ในเรื่องใด

2.3 การกำหนดวัตถุประสงค์ที่มีอยู่มากที่สุด คือ การกำหนดในรูปแบบที่บอกทั้งพฤติกรรมที่ต้องการการพัฒนาให้เกิดในผู้เรียน และเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตรประจำวัน ที่ต้องการนำพฤติกรรมนั้นไปประยุกต์ใช้ วัตถุประสงค์ที่ชัดเจนจะช่วยให้การกำหนดแนวทางในการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ และการวางแผนการสอนเนื้อหาให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาพฤติกรรมตามที่คาดหวัง

3. การเลือกประสบการณ์เรียนรู้ที่ช่วยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ มีหลักเกณฑ์ดังนี้

3.1 ผู้เรียนต้องมีโอกาสในการฝึกปฏิบัติการ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์

3.2 ประสบการณ์การเรียนรู้นั้นควรจะทำให้ผู้เรียนได้มีความพึงพอใจที่จะปฏิบัติ

3.3 ประสบการณ์การเรียนรู้นั้น ควรมีความเหมาะสมและอยู่ในวิสัยที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติการ

3.4 การบรรลุวัตถุประสงค์ข้อเดียวจะต้องใช้ประสบการณ์การเรียนรู้หลาย ๆ ด้าน

3.5 ประสบการณ์การเรียนรู้อย่างเดียวกันอาจจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้หลายประการ

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler (1971) ในปัจจุบันสังคมได้นำไปใช้เป็นพื้นฐานในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาตนเองและพัฒนาบุคคลอื่น ๆ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ทางสังคม ตลอดจนสนับสนุนให้ผู้ที่ศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของการศึกษา และจัดกระบวนการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler ยังมีข้อควรตระหนักถึงสภาพแวดล้อมของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอีกด้วย

จากรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ผู้วิจัยได้พัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น การแกะสลักต้นเทียนพรรษาได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีของ Taba มาเป็นหลักทฤษฎีในการพัฒนาหลักสูตรซึ่งประกอบด้วย วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา เนื้อหาวิชา และจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา กระบวนการเรียนการสอน โครงการประเมินผลตามหลักสูตร

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับความรู้

ความหมายและความสำคัญเกี่ยวกับความรู้ มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

ไพโรจน์ ชลารัถย์ (2551, หน้า 3) อธิบายว่า สภาวะในตัวคนที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานอย่างลงตัวระหว่างการรับรู้ ความจำ ความคิด ความเข้าใจและความรู้สึก เมื่อคนได้สัมผัสหรือรับรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว สภาวะนี้จะไม่หายไปจากคน แต่อาจลืมไปได้บ้างบางส่วนและบางเวลา

สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานบุคคล (2552, หน้า 20) สรุปว่า ความรู้ว่า ความรู้เป็นเรื่องของบุคคลหรือกลุ่มคนในชุมชน องค์กรและสังคมในแต่ละระดับ ที่จะกำหนดขอบเขตสำคัญและความจำเป็นของสิ่งที่ต้องรู้ เพื่อสนองความต้องการ ความเข้าใจ ความสนใจ และเป้าหมายในการนำไปใช้ประโยชน์เฉพาะด้าน

สรุปว่า ความรู้ คือ ความรู้สึก และความเข้าใจในการเรียนรู้ เมื่อคนได้สัมผัสหรือรับรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อสนองความต้องการ ความเข้าใจ ความสนใจ และเป้าหมายในการนำไปใช้ประโยชน์ในแต่ละด้านเพื่อสนองต่อความต้องการของตัวเอง

บ่อเกิดของความรู้ แหล่งหรือต้นกำเนิดของความรู้ อยู่ที่ใด เกิดได้อย่างไร อธิบายได้ยาก โดย ไพโรจน์ ชลารัก (2551, หน้า 4) ได้สรุปแนวคิดของนักปรัชญาตะวันตกว่า ที่มาหรือบ่อเกิดความรู้มี 3 ทาง ได้แก่

1. สัมผัสกาย (sensation) คือ ความรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัสที่ห้า คือ การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส และการสัมผัส
2. เหตุผล (reason) คือ ความรู้ที่เกิดจากการคิดตามหลักเหตุผลในใจ
3. อัชฌัตติกญาณ (intuition) คือ ความรู้ที่ผุดขึ้นในใจโดยตรง ถ้าเป็นความรู้จากญาณพิเศษ เรียกว่า ตรัสรู้ (enlightenment) ถ้าเป็นความรู้ที่ได้จากการคล้อยใจของพระเจ้าที่เรียกว่า วิวรณ์ (revelation)

ทั้งสามทางเป็นทางที่เกิดในตัวมนุษย์ จึงกล่าวได้ว่า บ่อเกิดความรู้ คือ ตัวมนุษย์นี้เองเป็นที่รวมหรือไหลเข้าของสิ่งต่าง ๆ แล้วเกิดปฏิสัมพันธ์เป็นความรู้ขึ้น สิ่งต่าง ๆ ทั้งหลายที่อยู่นอกตัวมนุษย์ คือ สรรพสิ่งที่แวดล้อมตัวมนุษย์ไหลเข้าตัวมนุษย์ได้โดยการสัมผัส ทำให้เกิดการรับรู้ เมื่อรู้แล้วก็ดำรงอยู่เป็นความรู้ในตัวมนุษย์ต่อไป ส่วนเหตุการณ์เกิดจากการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้รู้หลาย ๆ สิ่ง แล้วพบว่ามีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกัน ผลที่เกิดจากการคิดเป็นความรู้อย่างหนึ่งอาจเรียกว่า เป็นความเข้าใจก็ได้ (ไพโรจน์ ชลารัก, 2551, หน้า 4-5)

ลักษณะความรู้ที่เกิดในตัวคน การเกิดมีความรู้ขึ้นตัวคนจะเป็นผลจากผลปฏิกิริยาของจิตใจกับสิ่งที่มากระทบหรือสัมผัสซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 5 ลักษณะ ได้แก่ (ไพโรจน์ ชลารัก, 2551, หน้า 5)

1. รับรู้ (perceive) เป็นลักษณะที่อวัยวะรับสัมผัสของคนอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างสัมผัสกับสิ่งภายนอก เช่น มองเห็น ได้ยิน ได้ดมกลิ่น ได้สัมผัส หรือได้ชิมทันทีที่สัมผัสจะรับรู้ทันทีถึงสิ่งที่ได้รับ คือ การรับรู้ (perception) ว่ามีอะไร (something) สัมผัสเกิดขึ้นแล้ว

2. เรียนรู้ (learn) เป็นลักษณะที่ต่อจากการรับรู้ครั้งแรกต่อสิ่งใหม่ แล้วจิตคนจะจำและคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้สัมผัสนั้น ครั้งต่อไปเมื่อได้สัมผัสอีกก็จะรู้โดยทันที โดยไม่คิดสงสัยอีก เช่น ครั้งแรกได้กลิ่นดอกกุหลาบ (กลิ่นดอกไม้ชนิดหนึ่งที่เหม็นเหมือนอุจจาระ) ก็จะรู้ว่าได้กลิ่น (อะไรบางอย่าง) แล้วเป็นการรับรู้แล้วเมื่อได้กลิ่นแบบเดียวกันก็จะเรียนรู้ได้ทันทีว่าเหมือนกับที่เคยได้กลิ่นนี้มาแล้ว และถ้าเคยมีผู้บอกว่าการกลิ่นนี้เป็นกลิ่นของอะไรก็จะจำได้ และระบุได้ทันทีว่า กลิ่นที่ได้ดมนี้เป็นกลิ่นอะไร รวมทั้งครั้งต่อ ๆ ไปด้วย เป็นการติดอยู่ในความจำซึ่งสิ่งที่อยู่ในความทรงจำนี้เรียกว่า ความรู้ (knowledge)

3. ตระหนักรู้ (realize) เป็นระดับการเชื่อมโยงความรู้ในขั้น 1 และ 2 แล้วทำให้เข้าใจสถานการณ์ใหม่ได้ หรือคาดเดาสถานการณ์หรืออารมณ์ได้มีลักษณะเป็นความเข้าใจในสถานการณ์ได้อย่างชัดเจน (clear understanding) เช่น ได้เคยรับรู้ เรียนรู้ หรือมีประสบการณ์ที่คนรัก หรือผู้มีพระคุณตายจากไป แล้วเกิดความรู้สึกอย่างไร ต่อมาเมื่อคนรักหรือผู้มีพระคุณของตนตายไป ก็จะเข้าใจได้ว่ามีความรู้สึกอย่างไร เป็นการเข้าถึงความรู้สึกแท้จริงที่เกิดอารมณ์สัมผัส

4. หยั่งรู้ (intuition and insight) เป็นขั้นระดับที่แม้ไม่เคยประสบหรือสัมผัสด้วยตนเองมาก่อน แต่อาศัยการพิจารณาไตร่ตรองด้วยจิตใจที่แน่วแน่มาเป็นสมาธิอย่างเข้มข้นก็เกิดความรู้สึกธรรมารมณ์ที่เป็นนามธรรมได้ เป็นความรู้สึกปีติสุข ความเข้าใจชัดเจนหรือตอบข้อสงสัย หรือปัญหาได้

5. บรรลุหรือตรัสรู้ (enlighten) หมายถึง ความรู้แจ้งในทุกสรรพสิ่งและรู้ในจิตใจเมื่อต้องการรู้เพียงแต่นึก หรือเพ่งจิตถึงสิ่งนั้นก็รู้ได้ทันทีเสมือนเปิดสวิตช์ไฟ หรือจุดไฟในห้องมืด เมื่อเกิดแสงสว่างขึ้นก็มองเห็นทุกอย่างได้หมด ความรู้แจ้งชนิดนี้เรียก ปัญญา และเป็นปัญญาแท้จริงสูงสุดของมนุษย์

จากลักษณะความรู้ที่เกิดในตัวบุคคล บุคคลสามารถรับรู้ได้โดยการศึกษา สัมผัสทางร่างกาย จากการเรียนรู้กับสิ่งที่เกิดขึ้นและพบเห็นอันนำไปสู่การแก้ไขปัญห และรู้แจ้งในสิ่งที่กระทำสามารถตอบข้อสงสัยของปัญหานั้นได้

โครงสร้างของความรู้ หมายถึง ปัจจัยต่าง ๆ ที่จะเป็นตัวก่อให้เกิดความรู้มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกันอย่างไร เนื่องจากเป็นที่ทราบแล้วว่าความรู้เป็นนามธรรมจึงเป็นการยากที่จะทำสิ่งที่เป็นนามธรรมให้ปรากฏลักษณะหรือ โครงสร้างให้เห็นชัดเจน

ได้จึงต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่างทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมผสมเข้าด้วยกันอธิบายได้ ดังนี้ (ไพโรจน์ ชลารักษ์, 2551, หน้า 43-44)

1. ผู้รู้ (knower) คือ ตัวคนนั่นเอง หากไม่มีตัวคน (ที่มีชีวิต) ก็ไม่มีผู้รู้ความรู้ก็เกิดขึ้นไม่ได้และไม่มีที่อยู่สำหรับความรู้
2. สิ่งที่อยู่ได้ (being known) หมายถึง สสาร (matter) หรือ พลังงาน (energy) หรือ ทุกรูปธรรม (concrete) และนามธรรม (abstract) ต่าง ๆ ที่คนสามารถสัมผัสหรือเข้าถึงได้ สิ่งที่อยู่ได้หากเป็นรูปธรรมจะต้องรู้โดยผ่านการเห็นการได้ยิน การสัมผัส แต่หากเป็นนามธรรมจะรู้ได้โดยการรู้สึก เช่น รู้สึกเสียใจ ดีใจ
3. ภาวะการดำรงอยู่ของสิ่งที่อยู่แล้วในผู้รู้ (existing of prevailing of being known) ภาวะนี้ปรากฏในรูปหรือลักษณะของความจำ (memory) ความเชื่อ (belief) หรือมโนทัศน์ (concept) ในคนหรือผู้รู้นั้น เช่น จำลักษณะของสิ่งต่าง ๆ ที่แตกต่างกันได้ จำความรู้สึกที่แตกต่างกันได้

โครงสร้างความรู้ ต้องเกิดจากตัวตนของคน หากไม่มีตัวตนความรู้ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ซึ่งความรู้ที่ได้นั้นได้เกิดจากการสัมผัส การเรียนรู้ ฐึนสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม อันก่อให้เกิดสภาวะของการดำรงอยู่ในชีวิตประจำวัน (ไพโรจน์ ชลารักษ์, 2551, หน้า 44)

ประเภทขององค์ความรู้ ไพโรจน์ ชลารักษ์ (2551, หน้า 40-42) กล่าวถึงความรู้ที่สั่งสมในตัวตน ดังนี้

1. ความรู้ที่สั่งสมในตน (tacit knowledge) เป็นความรู้ที่อยู่ในตัวของแต่ละบุคคลเกิดจากประสบการณ์ การเรียนรู้ หรือพรสวรรค์ต่าง ๆ ซึ่งสื่อสารหรือถ่ายทอดในรูปของตัวเลข สูตร หรือลายลักษณ์อักษรได้ยาก ความรู้ชนิดนี้พัฒนาและแบ่งปันกันได้ และเป็นความรู้ที่ก่อให้เกิดความเปรียบเทียบในการแข่งขัน
2. ความรู้ชัดแจ้ง (explicit knowledge) ความรู้ที่เป็นเหตุเป็นผล สามารถรวบรวมและถ่ายทอดออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ได้ เช่น หนังสือ คู่มือ เอกสารและรายงานต่าง ๆ ซึ่งทำให้คนสามารถเข้าถึงได้ง่าย

จากความรู้ 2 ประเภทนี้ ไพโรจน์ ชลารักษ์ (2551, หน้า 40-42) มิได้สะท้อนไปสะท้อนมาโดยตรงแต่ผ่านกระบวนการอย่างอื่นด้วย ทั้งภายในและภายนอกตัวตน

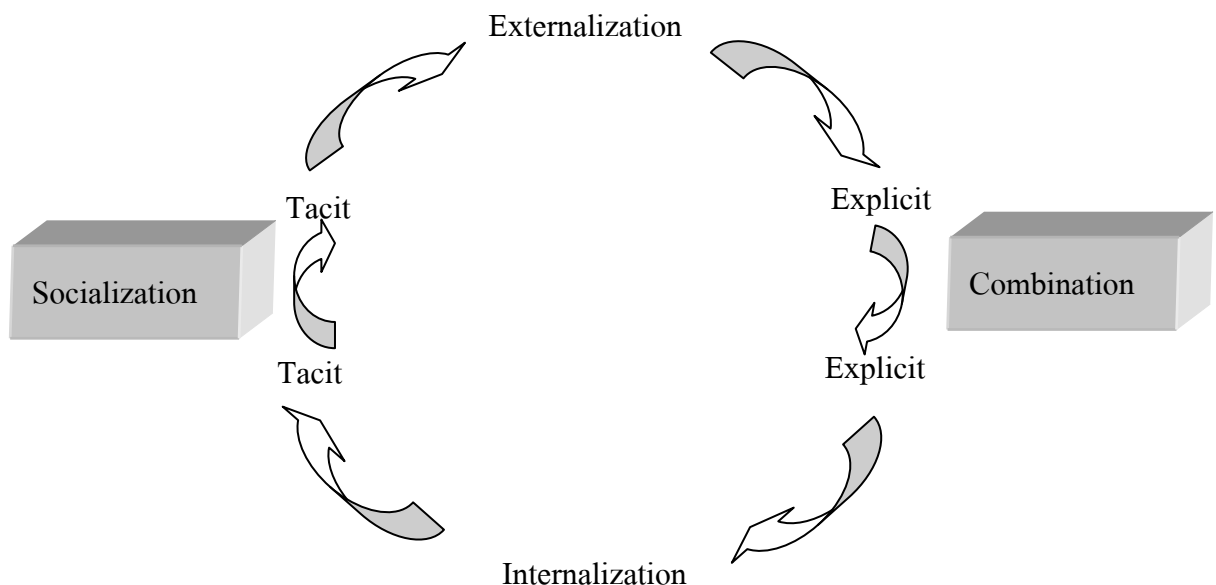
และทุกรอบที่มีการหมุนเวียนเปลี่ยนผ่านความรู้จะเพิ่มทวีขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ
เชื่อว่า เกิดยวความรู้ มี 4 ขั้นตอน หรือเรียกว่า SECI Model ได้แก่

2.1 Tacit to Tacit (socialization) เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันระหว่างคน

2.2 Tacit to Explicit (externalization) เป็นการแสดงความรู้จากภายในตัวคน
ออกมาภายนอก แล้วทำให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งประยุกต์ต่อไปใช้กับ
ปัญหาอื่น ๆ ได้

2.3 Explicit to Explicit (combination) เป็นการนำเอาความรู้ที่ถูกแสดงออกมา
จากตัวคนแล้วมาผ่านสื่อหรือเครื่องมือนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ

2.4. Explicit to Tacit (internalization) ความรู้ซึ่งถูกบันทึกในสื่อหรือระบบ
ต่าง ๆ ถูกรับรู้เรียนรู้เข้าใจสู่ตัวคน และอยู่ในตัวคนเป็น tacit knowledge ซึ่งแสดงเป็น
แผนภูมิ ดังแสดงในภาพ 4

ภาพ 4 การเกิดเกิดยวความรู้

ที่มา. จาก การจัดการความรู้: สังกับททางทฤษฎี (หน้า 42), โดย ไพโรจน์ ชลารัักษ์, 2551,
นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.

3. แหล่งธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่มีใ้มนุษย์สร้างแต่เกิดเองเป็นเองตามธรรมชาติ แล้วมนุษย์ได้ใช้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ได้ โดยมีได้มีการกำหนดขอบเขตจัดทำอย่างเป็นกิจจะลักษณะชัดเจน

กล่าวโดยสรุป เมื่อพิจารณาความรู้ทั้ง 2 ประเภท จะพบว่าความรู้ส่วนใหญ่เป็นความรู้ประเภท Tacit มากกว่าความรู้ประเภท Explicit หรือเช่นเดียวกับผู้ที่เชี่ยวชาญหลายท่าน ได้เปรียบเทียบกับภูเขาน้ำแข็ง Explicit Knowledge เปรียบเสมือนส่วนของภูเขาน้ำแข็งที่โผล่พ้นน้ำขึ้นมา ซึ่งเป็นส่วนที่น้อยมาก (ประมาณ 20% ของทั้งหมด) เมื่อเทียบกับส่วนของภูเขาที่อยู่ใต้น้ำ ซึ่งมากถึง 80% โดยถือเป็นส่วนของ Tacit Knowledge

ความหมายและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญา เกิดจากการที่มนุษย์ต้องเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเพื่อความอยู่รอดและการดำรงเผ่าพันธุ์ ในขณะเดียวกัน มนุษย์ก็ต้องสร้างและปรับระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันตลอดเวลา ยิ่งไปกว่านั้น เพราะมนุษย์เป็นเพียงส่วนเล็กน้อยมากในธรรมชาติและในจักรวาลอันลึกลับไพศาล มนุษย์ถึงจะเก่งอย่างไร ก็ไ้จะรู้แจ้งตลอดจนสามารถควบคุมทุกอย่างไว้ภายใต้อำนาจได้ มนุษย์จึงสร้างความเชื่อและระบบความสัมพันธ์กับสิ่ง “เหนือธรรมชาติ” ขึ้นตามความรู้ ความเข้าใจ และจินตนาการของเผ่าพันธุ์ เพื่ออย่างน้อยให้เกิดศุลยภาพ เกิดความมั่นคงทางจิตใจ เกิดความราบรื่นในการดำรงชีวิต ทั้งหมดนี้เป็นเพราะมนุษย์ใช้ปัญญาแก้ปัญหา สัมผัส สืบสาร และปรับเปลี่ยนประสบการณ์อย่างไม่หยุดยั้ง ซึ่งสิ่งนี้เองคือภูมิปัญญา สิ่งนี้เองคือ แก่นของวัฒนธรรม (โกวิทย์ พวงงาม, 2551, หน้า 398)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นคำที่ใช้แพร่หลายทั่วไปในสังคม และในวงการต่าง ๆ ทั้งของรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ และสื่อมวลชน นอกจากนั้นยังเป็นคำที่คาบเกี่ยวกับคำอื่น ๆ อีกจำนวนหนึ่ง เช่น ความรู้ท้องถิ่น ความรู้ชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน ความรู้พื้นบ้าน คำเหล่านี้อาจจะเริ่มใช้กันอย่างแพร่หลายในช่วงเวลาประมาณ 20 ปีที่ผ่านมาและได้รับแรงส่งเสริมผลักดันจากกระแสสังคมที่เป็นปฏิริยาต่อต้านโลกาภิวัตน์ เกิดการหันมาเน้นความสำคัญของท้องถิ่นและยกย่องความรู้และวิถีชีวิตแบบท้องถิ่น มองเห็นความงดงามและคุณค่าของวิถีชีวิตของคนธรรมดาสามัญชาวบ้านที่ห่างไกลความก้าวหน้าทางวัตถุและเทคโนโลยี (โกวิทย์ พวงงาม, 2551, หน้า 398)

โกวิทย์ พวงงาม (2551, หน้า 398) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการหรือองค์ความรู้ของคนหรือกลุ่มคนในถิ่นใดถิ่นหนึ่งอันเกิดจากการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษหรือจากประสบการณ์ที่ผ่านมา กลั่นกรอง สั่งสม คิดวิเคราะห์ และนำมาใช้จนบังเกิดผลโดยอาศัยการเรียนรู้ที่มีความเชื่อมโยงจากวิถีชีวิตเป็นรากฐานของความรู้ชาวบ้าน ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมและรูปธรรม สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ได้ตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคลไปจนถึงระดับสังคมได้อย่างสอดคล้องและสมดุล มีความเป็นลักษณะเฉพาะตามบริบทของชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2544, หน้า 42) กล่าวว่า ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ที่กลุ่มคนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและดำรงชีพในระบบนิเวศ หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรมที่ได้มีการพัฒนาสืบสารกันมา

สรุป ภูมิปัญญา คือ กระบวนการหรือองค์ความรู้ของคนที่สั่งสมด้านประสบการณ์ของบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมาเพื่อแก้ไขปัญหาชีวิตในสังคมผสมผสานกับศาสนา สภาพแวดล้อม และระบบนิเวศ

ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้ (โกวิทย์ พวงงาม, 2551, หน้า 400)

1. ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น อาหาร การอาชีพ การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี การละเล่น เป็นต้น
  2. ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์และปรัชญาในการดำเนินชีวิตเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าหรือค่านิยม และความหมายของสิ่งในชีวิตประจำวัน
- ลักษณะของภูมิปัญญาประเภทนี้สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน 3 ด้าน คือ
- 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับโลก
  - 2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์
  - 2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์

สรุปลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นมี 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เช่น ภูมิปัญญาด้านอาหาร ยารักษาโรค เครื่องดนตรี การละเล่น หรือศิลปะหัตถกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะที่เป็นนามธรรม เช่น ความเชื่อระหว่างมนุษย์และศาสนา ความเชื่อที่มีอิทธิพลส่งผลต่อการเคารพและหลักการปฏิบัติตน

ประเภทของภูมิปัญญา

กมล ทองธรรมชาติ, วิทย์ วิศทเวทย์, อภิสัทธี เอี่ยมหน่อ, ตีรณ พงศ์มพัฒน์ และ คำรง ฐานดี (2548, หน้า 71-73) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยมีความแตกต่างออกไปในแต่ละภูมิภาค ซึ่งสามารถจำแนกประเภทตามลักษณะได้ 10 ประเภท ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา ภูมิปัญญาประเภทนี้จะมีลักษณะที่แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น เนื่องจากมีพื้นฐานทางความเชื่อในศาสนาที่แตกต่างกัน สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยเกี่ยวกับความเชื่อในพระพุทธศาสนาเป็น หลักนั้น ได้มีส่วนสร้างสรรค์สังคม โดยการผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมจนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม เนื่องจากประเพณีและพิธีกรรม เป็นสิ่งที่ตั้งงามที่คนในท้องถิ่นสร้างขึ้นมา โดยเฉพาะเป็นการเพิ่มขวัญและกำลังใจในสังคม ภูมิปัญญาประเภทนี้จึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในสังคมเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากประเพณีและพิธีกรรมสำคัญ ๆ ในประเทศไทย

3. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน เป็นการสร้างสรรค์ศิลปะประเภทต่าง ๆ โดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หลังจากนั้นได้สืบทอด โดยการพัฒนาอย่างไม่ขาดสายจนเป็นศิลปะที่มีคุณค่าเฉพาะถิ่น

4. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับอาหารและผักพื้นบ้าน นอกจากมนุษย์จะนำอาหารมาบริโภคเพื่อความอยู่รอดแล้ว มนุษย์ยังได้นำเทคนิคการถนอมอาหารและการปรุงอาหารมาใช้ เพื่อให้อาหารที่มีมากเกิดความต้องการสามารถเก็บไว้บริโภคได้เป็นเวลานาน

5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้าน การละเล่นถือว่าการผ่อนคลาย โดยเฉพาะในวัยเด็กซึ่งชอบความเพลิดเพลิน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยส่วนใหญ่จะใช้อุปกรณ์ในการเล่นที่ประดิษฐ์มาจากธรรมชาติ

6. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์ของแต่ละภาคเราสามารถพบหลักฐานจากร่องรอยของศิลปวัฒนธรรมที่ปรากฏกระจายตัวอยู่ทั่วไป เช่น สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม เป็นต้น

7. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน ภูมิปัญญานี้ส่วนมากจะแสดงออกถึงความสนุกสนาน และยังเป็นคติสอนในสำหรับคนในสังคม ซึ่งมีส่วนแตกต่างกันออกไปตามโลกทัศน์ของคนในภาคต่าง ๆ

8. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาประเภทนี้เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ของคนในอดีตและถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลัง ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะถือว่าเป็นปัจจัยสี่ ซึ่งมีความจำเป็นสำหรับมนุษย์

9. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับประดิษฐ์กรรมและหัตถกรรมพื้นบ้าน เทคโนโลยีและสิ่งของเครื่องต่าง ๆ ที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนไทยในแต่ละภาคนั้น ถือเป็นประดิษฐ์กรรมและหัตถกรรมชั้นเยี่ยม ซึ่งปัจจุบันยังไม่ได้ได้รับความสนใจในการพัฒนาและส่งเสริมภูมิปัญญาด้านนี้เท่าที่ควร

10. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เนื่องจากคนไทยมีอาชีพที่เกี่ยวกับเกษตรกรรมโดยเฉพาะการทำนา ทำไร่ จึงทำให้เกิดภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมในการดำรงชีวิตเพื่อแก้ปัญหาหรืออ่อนนวยเพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ในการเพาะปลูก

ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษานั้นเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม ภูมิปัญญาเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ที่สั่งสมความรู้เทคนิค และวิธีการแกะสลักเทียนพรรษามาจนถึงปัจจุบัน

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

กมล ทองธรรมชาติ, ดำรง ฐานดี และดำรง ธรรมมาร์ค (2548, หน้า 289-290) กล่าวว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมีวิธีการที่หลากหลายกันออกไป ดังนี้

การนำภูมิปัญญาของสังคมอื่นมาใช้โดยไม่ได้ไตร่ตรอง หรือปรับให้เข้ากับสังคมไทย หรือนำมาใช้แทนที่รากเหง้าของไทยแล้ว จะทำให้สังคมไทยถูกวัฒนธรรมอื่นเข้ามาครอบงำ จึงไม่สามารถเจริญเติบโตได้ภายใต้บริบทในสังคมไทย มีหน้าซ้ำยังก่อให้เกิดความรู้สึกที่ไร้ศักดิ์ศรี ไม่ภูมิใจสังคมวัฒนธรรม ดังนั้นเราจึงควรอนุรักษ์ภูมิปัญญาซึ่งเป็นรากเหง้าแก้วของสังคมไทยไว้ให้มั่นคง ร่วมกันอนุรักษ์และสืบทอดให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองต่อไป (กมล ทองธรรมชาติ และคนอื่น ๆ, 2548, หน้า 290)

กมล ทองธรรมชาติ และคนอื่น ๆ (2548, หน้า 304-305) กล่าวว่า แนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถกระทำได้ ดังนี้

1. การค้นคว้าวิจัย การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาของไทยในด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่น จังหวัด ภูมิภาค และของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น มุ่งศึกษาให้รู้ความเป็นมาในอดีต และสภาพการณ์ในปัจจุบัน

2. การอนุรักษ์ กระทำโดยการปลุกจิตสำนึกให้คนไทยในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสารและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อแสดงสภาพวิถีชีวิตของชุมชน

3. การฟื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังจะสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้ว มาทำให้เกิดคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น

4. การพัฒนา ควรริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัย และเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานในการรวมกลุ่มการพัฒนาอาชีพ ควรนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาช่วยเพื่อต่อยอดใช้ในการผลิต การตลาด เป็นต้น

5. การถ่ายทอด โดยการนำภูมิปัญญาที่ผ่านการเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้านแล้วไปถ่ายทอดให้แก่คนในสังคมได้รับรู้ เกิดความเข้าใจตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ

การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การแกะสลักต้นเทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี มีการอนุรักษ์โดยการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่า แก่นสาร และความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น มีส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีเป็นประจำทุกปี ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาความรู้หรือปรับปรุงภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เหมาะสมกับยุคสมัยอันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม

มรดก (มูนม้ง) เทียนพรรษาเมืองอุบลราชธานี

มูนม้ง เป็นภาษาอีสานท้องถิ่น ซึ่งแปลความหมายว่า มรดก ซึ่งได้รับการตกทอดมาจากสมัยบรรพบุรุษ ดังนั้น นับตั้งแต่จังหวัดอุบลราชธานีได้เริ่มจัดงานแห่เทียนพรรษาเป็นที่รู้จักทั้งในระดับประเทศและขยายสู่ระดับนานาชาติพบว่ามีอายุราวหนึ่งศตวรรษมาแล้ว กล่าวได้ว่าเทียนพรรษาและงานแห่เทียนพรรษานับเป็นสิ่งที่ผูกพันกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชาวจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบันควบคู่ไปกับบัวสายหรือบัวอุบล

ประวัติเมืองอุบลราชธานี

บุญขสฤษฏ์ อเนกสุข (2550, หน้า 17-19) กล่าวถึงประวัติเมืองอุบลราชธานีไว้ดังนี้

เมื่อปี พ.ศ. 2245 ชาวจีนฮ่อ ได้ยกกำลังเข้าตีเมืองเชียงรุ่งแสนหวิฟ้า ส่งผลให้เจ้าอินทรกุมารเจ้านางจันทรกุมาลีและเจ้าปางคำได้อพยพผู้คนมาพึ่งพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชที่กรุงศรีสัตนาคณหุต ล้านช้างเวียงจันทน์ พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชได้รับไว้ในความอุปถัมภ์ในฐานะเป็นพระญาติวงศ์ และให้เสกสมรสกับพระราชนัดดาของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช และโปรดฯ ให้ย้ายไปตั้งเมืองอยู่ที่ตำบลลุ่มภู เจ้าปางคำจึงพาเอาไพร่พลญาติพี่น้องไปตั้งบ้านเมืองขึ้นที่ตำบลลุ่มภู ให้ชื่อว่า “เมืองนครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน” และขึ้นเป็นเจ้าครองเมือง เจ้าปางคำกับพระชายามีโอรสด้วยกัน 1 องค์ ให้นำมาว่า “เจ้าพระตา”

พ.ศ. 2310 กรุงศรีสัตนาคณหุต เกิดการแย่งชิงราชสมบัติ พระองค์บุญได้เป็นกษัตริย์ทรงพระนามว่า “พระเจ้าองค์บุญ” หรือ “พระเจ้าสิริบุญสารธรรมเทววงศ์” โดยการสนับสนุน

ของเจ้าพระตาและเจ้าพระวอผู้บุตร พระเจ้าสิริบุญสารฯ จึงขอให้เจ้าพระตาและเจ้าพระวอไปรักษาค่านบ้านหินโงม ภายหลังได้ศุภอักษรไปขอเอาบุตรหลานเจ้าพระตาเจ้าพระวอไปเป็นนางสนมในวัง เจ้าพระตาเจ้าพระวอไม่ยอมตามที่พระเจ้าสิริบุญสารฯ ขอ ส่งผลให้พระเจ้าสิริบุญสารฯ โกรธจึงยกทัพตีเมืองหนองบัวลุ่มภู

สงครามที่เมืองหนองบัวลุ่มภูเกิดขึ้นราว 3 ปี พระเจ้าสิริบุญสารไม่อาจเอาชนะได้ จึงไปขอเอากองทัพมาที่เมืองเชียงใหม่มาช่วย เจ้าพระตาทราบข่าวศึกจึงให้เจ้าคำโส เจ้าคำสู ผู้หลานอพยพไพร่พลคนเฒ่า คนชรา เด็กเล็ก พระสงฆ์ และสัตว์พาหนะ ออกจากเมืองไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ หาที่ตั้งบ้านเมืองในบริเวณลุ่มแม่น้ำชีแม่น้ำมูล คือไปตั้งหมู่บ้านสิงห์ โศก สิงห์ท่า (จังหวัดยโสธรในปัจจุบัน) ส่วนเจ้าพระตาและเจ้าพระวอเตรียมตัวสู้ศึกอยู่ที่เมืองหนองบัวลุ่มภู เจ้าพระตาตายในสนามรบ ส่วนเจ้าพระวอกับพวกอันมีเจ้าคำผง เจ้าฝ่ายหน้า เจ้าทิศพรหม เจ้าคำ ได้ทิ้งเมืองหนีไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ จนไปถึงลำเสียวน้อย เสียวใหญ่ แล้วแยกกันออกไปเป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 กลุ่มเจ้าพระวอ เจ้าคำผง ถือพลหนึ่งหมื่น ยกไปอาศัยเจ้าคำสูที่บ้านสิงห์ท่า แล้วจึงย้ายต่อไปตั้งอยู่ที่คอนมดแดงขอพึ่งเจ้านครจำปาศักดิ์ และยกไปตั้งที่ค่ายบ้านคูบ้านแก แขวงนครจำปาศักดิ์

กลุ่มที่ 2 หลวงราชโกษนัย ท้าวนาม ถือพลหมื่น ไปตั้งบ้านอยู่ที่ดวนใหญ่ ภายหลังคือ เมืองขุขันธ์ (จังหวัดศรีสะเกษ)

กลุ่มที่ 3 ท้าวสุน ท้าวชม ท้าวเซียง ยกไปตั้งอยู่ที่บ้านทุ่งภายหลังเป็นเมืองสุวรรณภูมิ (จังหวัดร้อยเอ็ด)

ต่อมาเจ้าสิริบุญสารทราบว่าไปอยู่ที่ค่ายบ้านคูบ้านแกจึงโปรดฯ ให้พญาสุโขยกทัพกองทัพลงไปตีค่ายบ้านคูบ้านแก เจ้าพระวอยกกำลังออกต่อสู้และถึงแก่ความตายในสนามรบ เจ้าคำผงจึงได้ขึ้นเป็นหัวหน้ากลุ่ม พร้อมกับเห็นว่าจะสู้เข้าศึกไม่ได้เนื่องจากกำลังน้อยกว่า จึงมีใบบอกลงไปขอพึ่งพระบรมโพธิสมภารสมเด็จพระเจ้าตากสินที่กรุงธนบุรีศรีมหาสมุทรผ่านเจ้าพระยาเมืองนครราชสีมา

เจ้าพระยาเมืองนครราชสีมา นำทูตของเจ้าคำผงเข้าเฝ้าสมเด็จพระเจ้าตากสิน เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินทรงทราบ ได้โปรดฯ รับไว้ในพระบารมีพร้อมทั้งพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เจ้าคำผงเป็น “พระปทุมสุรราช” นอกจากนี้ยังโปรดฯ ให้เจ้าพระยาจักรี (ทองด้วง)

และเจ้าพระยาสุรสีห์ (บุญมา) ยกกองทัพขึ้นมาช่วยพระปทุมสุรราช โดยพระปทุมสุรราชคำผง เป็นทัพหน้าตีเมืองเวียงจันทน์ โดยมีเมืองต่าง ๆ ริมแม่น้ำโขงสมทบเป็นกองทัพด้วย

ครั้งเมื่อถึงเมืองเวียงจันทน์ ชาวเวียงจันทน์ยกทัพออกต่อสู้ป้องกันประมาณ 4 เดือน ในที่สุดเมืองเวียงจันทน์จึงแตก และพระเจ้าสิริบุญสารเสด็จหนีไปอยู่เมืองคำเกิด เจ้าพระยาจักรี และเจ้าพระยาสุรสีห์สามารถเข้าเมืองเวียงจันทน์ได้ และตั้งพญาสุโพเป็นผู้ปกครองเมืองเวียงจันทน์ พร้อมกับจับเอาเชื้อพระวงศ์ อัญเชิญพระแก้วมรกตและพระบาง ลงไปถวายสมเด็จพระเจ้าตากสิน ส่วนพระปทุมสุรราชคำผงได้ขอมายู่ที่คอนมดแดง บ้านเดิม

ในปี พ.ศ. 2319 เกิดน้ำท่วมคอนมดแดง พระปทุมสุรราชจึงได้อพยพไพร่พล ไปอยู่ที่คอนไกล้ห้วยแจะระแม เมื่อน้ำลดในปี พ.ศ. 2320 จึงได้ย้ายมาสร้างบ้านคงอยู่ฝั่งให้ เป็นเมืองประมาณ 2 ปี พร้อมกับมีใบบอกลงไปกราบทูลสมเด็จพระเจ้าตากสินเพื่อขอตั้ง เป็นเมือง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2322 สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงโปรดฯ ให้เจ้าพระยาราชสุภาวดี นำท้องตราตั้งเมืองมาตั้งเมืองใหญ่ชื่อว่า “เมืองอุบล” พร้อมทั้งโปรดฯ ตั้งให้พระปทุมสุรราช เป็น “พระปทุมราชวงศา” เจ้าเมืองอุบล และให้เจ้าทิตพรหมผู้น้องพระปทุมวงศาเป็น “พระอุปฮาด” ให้เจ้ากำบุตรเจ้าพระวอเป็น “พระราชวงศ์” ให้ท้าวสุดตาบุตรชายคนโต ของพระปทุมราชวงศาเป็น “เจ้าราชบุตร” อันนับเป็นคณะอัญญาสี่ปกครองเมืองอุบลชุดแรก

ต่อมาในปี พ.ศ. 2325 สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก (ทองด้วง) ได้ปราบดาภิเษก ขึ้นเสวยราชเป็นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โปรดฯ ให้ย้ายพระนครมาตั้งขึ้น ที่ฝั่งซ้ายแม่น้ำเจ้าพระยา และสถาปนาราชวงศ์จักรี พร้อมทั้งโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนา เจ้าประเทศราชเพื่อเฉลิมพระเกียรติยศให้แก่พระนครแห่งใหม่ที่กรุงเทพฯ โดยทรงตั้ง เจ้าประเทศราชรวมทั้งสิ้น 8 พระองค์ ดังนี้

1. เจ้านครหลวงพระบาง (เจ้าอุปราช หรือเจ้าอุปฮาด)
2. เจ้านครจำปาศักดิ์ (เจ้าหน้า)
3. เจ้าอุบลราชธานี (พระปทุมราชวงศา)
4. เจ้าสุวรรณภูมิราชบุรินทร์ (เจ้าอุปฮาด)
5. พระเจ้ากรุงกัมพูชาธิบดี (พระองค์เอง)

6. เจ้านครเวียงจันทน์ (เจ้าองค์อินทร์)
7. เจ้านครเชียงใหม่ (พระยาเชียงใหม่)
8. พระเจ้ากรุงกัมพูชาธิบดี (พระองค์จันทร์)

โดยเจ้าอุปถราชธานี พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงโปรดเกล้าฯ สถาปนาให้พระปฐมราชวงศาคำผงเป็น “พระปฐมวราชสุริยวงศ์ (คำผง)” เจ้าประเทศราช “เมืองอุปถราชธานีศรีวนาลัยประเทศราช”

ต่อมาในปี พ.ศ. 2335 โดยทรงถือว่า พระปฐมวราชสุริยวงศ์ (คำผง) เป็นข้าหลวงเดิม ได้ติดตามไปในงานสงครามทั้งคราวตีเมืองเวียงจันทน์และคราวตีเมืองเขมร และเป็นผู้มีความจงรักภักดีเป็นอย่างยิ่ง

พระปฐมวราชสุริยวงศ์ ได้รับน้ำพระพิพัฒน์สัตยาจากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกพร้อมกับรับพระราชทานพระสุพรรณบัฏนามเจ้าประเทศราชปกครองเมืองอุปถราชธานีศรีวนาลัยประเทศราชถึง 17 ปี จึงถึงแก่อสัญกรรม เมื่อปี พ.ศ. 2338 สิริอายุได้ 85 ปี

ความเชื่อก่อนประเพณีแห่เทียนพรรษาของอีสาน

จังหวัดอุบลราชธานียังคงยึดถือฮีตสิบสองคองสิบสี่อันเป็นพื้นฐานทางความคิด มาจากศาสนาพุทธเป็นหลักแนวทาง และข้อปฏิบัติจนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตทั้งในฐานะชาวบ้านกระทั่งผู้ปกครอง ทั้งนี้คำว่า “ฮีต” สิบสองนั้นมาจากคำว่า “จารีต” ซึ่งหมายถึง ประเพณีที่จะต้องปฏิบัติภายใน 12 เดือนของทุกปี และถือเป็นจรรยาของสังคมซึ่งหากฝ่าฝืนจะถือเป็นความผิดในการตั้งข้อรังเกียจและไม่มีใครคบค้าสมาคมด้วยที่เรียกว่า “ผิดฮีต” นอกจากนี้ข้อดีของการปฏิบัติตามฮีตสิบสองยังนับเป็นการสร้างความสนิทสนมกันทั้งในชุมชนและชุมชนต่าง ๆ ผ่านพิธีกรรมของทุกหกเดือนในรอบปี ส่วนคำว่า “คองสิบสี่” มาจากคำว่า “คลองธรรม” หมายถึง แนวทางที่ใช้ปฏิบัติระหว่างกันไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง หรือระหว่างคนธรรมดาพึงปฏิบัติต่อกัน (บุญยศฤกษ์ อเนกสุข, 2550, หน้า 19)

อิตติบสอง

บุญยสฤษฏ์ อเนกสุข (2550, หน้า 20) กล่าวถึง อิตติบสอง ไว้ดังนี้

1. บุญเดือนอ้าย (เดือนเจียง) ทำบุญเข้ากรรม ซึ่งอยู่ในช่วงเดือนธันวาคม
2. บุญเดือนยี่ หรือบุญคุณลาน อยู่ในช่วงเดือนมกราคม
3. บุญเดือนสาม หรือบุญข้าวจี และมาฆบูชา อยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์
4. บุญเดือนสี่ หรือบุญเพรส อยู่ในช่วงเดือนมีนาคม
5. บุญเดือนห้า หรือบุญสงกรานต์ อยู่ในช่วงเดือนเมษายน
6. บุญเดือนหก หรือบุญบั้งไฟ อยู่ในช่วงเดือนพฤษภาคม
7. บุญเดือนเจ็ด หรือบุญช่าชะ หรือบุญเบิกบ้าน อยู่ในช่วงเดือนมิถุนายน
8. บุญเดือนแปด หรือบุญเข้าพรรษา อยู่ในช่วงเดือนกรกฎาคม หรือวันแรม 1 ค่ำ

เดือน 8 งานบุญนี้นับว่าเป็นประเพณีทางศาสนาพุทธโดยตรงจึงคล้ายกับภาคอื่น ๆ ในประเทศไทย อาทิ การทำบุญตักบาตร ถวายภัตตาหาร การหล่อเทียนใหญ่แล้วนำไปถวายพระสงฆ์เก็บไว้ตลอดพรรษา

9. บุญเดือนเก้า หรือบุญข้าวประดับดิน อยู่ในช่วงเดือนสิงหาคม
10. บุญเดือนสิบ หรือบุญข้าวสาก อยู่ในช่วงเดือนกันยายน
11. บุญเดือนสิบเอ็ด หรือบุญออกพรรษา อยู่ในช่วงเดือนตุลาคม
12. บุญเดือนสิบสอง หรือบุญกฐิน อยู่ในช่วงเดือนพฤศจิกายน

คองสิบสี่

บุญยสฤษฏ์ อเนกสุข (2550, หน้า 20) กล่าวถึง คองสิบสี่ ไว้ดังนี้

อิตเจ้าคองขุน หมายถึง ข้อปฏิบัติระหว่างพระเจ้าแผ่นดินกับขุนนาง ที่กำหนดถึงแนวนโยบายของรัฐที่จะเป็นไปในทางทิศใด เช่น ไม่เคียดแค้นผู้ด้อยกว่า

อิตท้าวคองเพีย หมายถึง ข้อปฏิบัติระหว่างเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ (ท้าว) อาทิ อุปฮาด ราชวงศ์ ราชบุตร ฯลฯ กับขุนนางชั้นผู้ใหญ่ (เพีย) ได้แก่ พญาต่าง ๆ

อิตไพร่คองนาย หมายถึง ข้อปฏิบัติระหว่างนายกับลูกน้องหรือขุนนางกับชาวบ้าน

อิตคองอิตเมือง หมายถึง การปฏิบัติตามอิตสิบสองซึ่งถือเป็นคองเมือง และการปฏิบัติ
ตามข้อห้ามในบ้านเรือซึ่งถือเป็นอิตบ้าน อาทิ การเติมน้ำในภาชนะให้เต็มอยู่เสมอ

อิตปู่คองย่า หมายถึง ข้อปฏิบัติระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว

อิตพ่อคองแม่ หมายถึง ข้อปฏิบัติระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว

อิตปู่คองลุง หมายถึง ข้อปฏิบัติระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว

อิตลุงคองหลาน หมายถึง ข้อปฏิบัติระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว

อิตเต่าคองแก่ หมายถึง ธรรมเนียมที่พึงปฏิบัติของผู้สูงอายุที่ถือว่าจะต้องวางตน
ให้เป็นที่เคารพของลูกหลาน

อิตปีคองเดือน หมายถึง ข้อปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีทั้ง 12 เดือน

อิตไร่คองนา หมายถึง ข้อปฏิบัติในการทำไร่ทำนา

อิตวัดคองสงฆ์ หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับชาวบ้านที่มีต่อพุทธศาสนา

ความเชื่อเรื่อง “เทียน” กับศาสนา

ความเชื่อที่ว่า “เทียน” คือ แสงสว่าง เพราะแสงสว่างในทางนามธรรมก่อให้เกิด
ปัญญาแสงสว่างขจัดความมืด การให้แสงสว่างเป็นทานนับว่ามีประโยชน์ ทั้งให้แสงสว่าง
ที่เป็นแสงสว่างจริง ๆ และการให้แสงสว่างทางปัญญา ดังนิทานชาดกเมื่อครั้งพุทธกาล
เรื่องวานรถวายรวงผึ้งแด่พระพุทธองค์ที่ป่าชายเมือง โกสัมพี ทำให้วานรได้รับผลานิสงส์
ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีนางอัปสรเป็นบริวารนับพัน และเรื่องพระ อนรุทธะพุทธสาวก
ผู้มีปัญญาเฉียบแหลม เฉลียวฉลาด รู้ธรรม รู้พระธรรมวินัยอย่างแตกฉาน เป็นที่เลื่องลือ
ในหมู่พระสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกาทั้งหลาย พระพุทธองค์ตรัสว่า ในชาติปางก่อนพระอนรุทธ
นั้นได้ถวายแสงสว่าง (แสงประทีป) เป็นทาน จึงเป็นผู้มีปัญญาเฉลียวฉลาด หลักแหลม
คนโบราณโดยเฉพาะในภาคอีสาน มีความเชื่อตามคำบอกเล่าสืบต่อกันมาว่า อานิสงส์
ของการถวายเทียนนั้นหากมิได้ไปเกิดในสรวงสวรรค์แต่เกิดในโลกมนุษย์ ผู้นั้นจะมี
ความเฉลียวฉลาด มีสติปัญญาไหวพริบที่ดีประดุจแสงเทียนอันสว่างไสว ดังเช่นพระอนรุทธะ
ดังนั้น จึงมีการถวายน้ผึ้ง ประทีปโคมไฟและเทียน เพื่อให้เกิดแสงสว่างเป็นพุทธบูชา
ปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่ครั้งพุทธกาล (ประทับใจ ลึกษา, ศกุนตลา เกตวงษา และขนิษฐา
ทุมมาภรณ์, 2550, หน้า 47-48)

ชาวเมืองอุบล นอกจากยึดมั่นศรัทธาพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ยังมีความเชื่อถือตามศาสนาพราหมณ์ซึ่งมีอยู่แต่เดิม ดังนั้น จึงเชื่อถือทั้งสิ่งที่มีเหตุผลตามหลักศาสนาพุทธ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ มีการจัดทำเทียนขึ้น เพื่อความเป็นสิริมงคลตามความเชื่อถือของตน เรียกว่า เทียนมงคล อาจจำแนกเทียนมงคลตามลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ (ประทับใจ ลึกษา และคนอื่น ๆ, 2550, หน้า 48)

1. จำแนกเทียนมงคลตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น เทียนเวียนหัว มีขนาดความยาวของเทียนเท่ากับความยาวที่ได้จากการวัดโดยรอบศีรษะ (เวียน เป็นภาษาอีสาน แปลว่า รอบ) เทียนค่าคืบมีขนาดความยาวของเทียนเท่ากับปลายนิ้วหัวแม่มือถึงปลายนิ้วกลางที่เหยียดตรง (ค่า เป็นภาษาอีสาน แปลว่า เท่ากับ) เทียนค่าศอก มีขนาดความยาวของเทียนเท่ากับความยาวจากปลายนิ้วกลางที่เหยียดตรงถึงข้อศอก และเทียนค่าคิงมีความยาวของเทียนเท่ากับความยาวที่วัดจากชอกคอตตรงใต้คางถึงสะดือ (คิง เป็นภาษาอีสาน แปลว่า ตัวหรือร่างกาย)

2. จำแนกเทียนมงคลตามส่วนประกอบของชีวิต คือเทียนชั้น 5 จัดทำขึ้นตามคติทางพุทธศาสนา ซึ่งถือว่าชีวิตเป็นกระบวนการทางกายและจิต ส่วนประกอบชีวิตที่สำคัญมี 5 ประการ เรียกว่า ชั้น 5 ได้แก่ รูปชั้น เวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น และวิญญาณชั้น เทียนชั้น 5 จะมีขนาดเท่ากับเทียนค่าคืบจำนวน 5 คู่ หรือ 10 เล่มเท่านั้น และเทียนชั้น 8 เข้าใจว่าจะเป็นการขยายความชั้น 5 ให้เพิ่มมากขึ้นเป็น 8 เพื่อให้ตรงกับมรรค 8 ในทางพุทธศาสนา เทียนชั้น 8 จะมีขนาดเท่ากับเทียนค่าคืบเช่นเดียวกัน จำนวน 8 คู่ หรือ 16 เล่มเท่านั้น

3. จำแนกเทียนมงคลตามลักษณะเฉพาะ เทียนประเภทนี้แบ่งตามรูปลักษณะหรือโอกาสที่ใช้งานที่สำคัญ มี 4 อย่าง คือ

3.1 เทียนชัย ใช้ในพิธีสมโภชพระพุทธรูป หรือพิธีพุทธาภิเษกเพื่อให้ผู้เป็นประธานในพิธีจุดเทียนชัย แสดงถึงการรวมจิตใจของบุคคลในที่ประชุมกัน

3.2 เทียนแพ ใช้ในพิธีใหญ่ ๆ หรือสำคัญ ๆ เพื่อแสดงถึงความเคารพหรือสักการบูชา จึงไม่นิยมใช้จุดไฟ อาจใช้ในการไหว้ผู้ใหญ่ก็ได้

3.3 เทียนพุ่ม ใช้ในพิธีทางพุทธศาสนา เช่น พุ่มเทียนเข้าพรรษา ซึ่งคนสมัยก่อนนิยมทำกันมาก หรือจะใช้ในพิธีพราหมณ์เพื่อสักการะดวงวิญญาณผู้ตายก็ได้

3.4 ต้นเทียน มีลักษณะเป็นลำต้นคล้ายต้นไม้ หรือต้นเสา จึงมักมีขนาดใหญ่ นิยมจัดทำขึ้นในเทศกาลเข้าพรรษาเพื่อบูชาพระรัตนตรัย ชาวเมืองอุบลจัดเป็นเทียนมงคล ที่สำคัญยิ่ง ได้มีการคิดประดิษฐ์สร้างต้นเทียนพรรษาให้มีความสวยงามวิจิตรบรรจง จนเป็นมุนมัง ภูมิปัญญาให้ลูกหลานสืบสานงานประเพณีอันดีงามที่ยิ่งใหญ่ระดับชาติ ในปัจจุบัน

การเกิดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาสสมัยพุทธศตวรรษที่ 24

บุญสฤงฆ์ อเนกสุข (2550, หน้า 23-27) กล่าวว่า การเกิดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาสสมัยพุทธศตวรรษที่ 24 มีรายละเอียด ดังนี้

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดในภาคอีสานที่ได้รับอิทธิพลคติความเชื่อเรื่อง อานิสงส์ของการถวายจีฬังและการถวายแสงสว่างเป็นทาน ซึ่งเมื่อผนวกกับความเชื่อเรื่อง ฮีตสิบสองคองสิบสี่ในงานบุญเดือนแปด หรืองานบุญเข้าพรรษา ตลอดจนความอุดม-สมบูรณ์ของรวงฝัังจนมีชื่อเรียกว่า “ดงอู่ฝััง” ส่งผลให้พิธีการถวายเทียนที่ทำมาจากจีฬัง เพื่อให้ความสว่างแก่พระสงฆ์ถือกำเนิดขึ้นแม้ไม่มีหลักฐานที่จะระบุว่าจังหวัดอุบลราชธานี มีการถวายเทียนพรรษาในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาเมื่อปี พ.ศ. ไค หากแต่เชื่ออย่างน้อยที่สุด อิทธิพลของคติความเชื่อ เรื่อง ฮีตคองดังกล่าว น่าจะชี้ให้เห็นได้ว่ามีงานแห่เทียนพรรษา เกิดขึ้นในจังหวัดอุบลราชธานี และได้มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนานมาแล้วนั่นเอง

มีความเชื่อต่อกันมาว่าสมัยที่จังหวัดอุบลราชธานียังเป็นเมืองประเทศราชอยู่นั้น ยังไม่มีงานแห่เทียนพรรษาเกิดขึ้น การถวายเทียนในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาจะทำขึ้นแบบ แต่ละบ้าน นั่นคือทุคครัวเรือนจะมีการพันเทียน (หรือที่เรียกว่าการสีเทียน) จากจีฬังเป็นของตนเองซึ่งหาได้ไม่ยากในสมัยนั้น อีกทั้งการใช้เทียนไขยังไม่ได้รับความนิยมเนื่องจาก มีราคา

การพันเทียนจะยึดถือตามความยาวเวียนรอบศัรษะของสมาชิกทุกคนในหรือพันเทียน ตามความสามารถของตนเอง ซึ่งโดยมากมักจะเป็นเทียนที่มีขนาดเล็กและยาว จากนั้น จะนำไปถวายพระสงฆ์ในช่วงวันเข้าพรรษาพร้อมกับเครื่องไทยธรรมอื่น ๆ ต่อมาแต่ละบ้าน จึงได้มีความคิดที่จะต่อเทียนให้มีขนาดสูงและใหญ่ตามความต้องการ จึงได้มีการทำแกนเทียน จากลำต้นไม้ของหมากหรือบ้องไม้ไผ่ แล้วนำเชือกปอหรือป่านมามัดเทียนเล่มเล็ก ๆ

ที่ทำไว้หลายเล่มเข้าด้วยกัน และใช้กระดาษสีทองหรือเงินพันโดยรอบเพื่อให้บังเกิด ความสวยงาม ทั้งนี้มีการทำขาค้างเทียนมิให้ล้ม และเพื่อความสะดวกในการขนย้ายไปยัง ที่ต่าง ๆ ได้

การริเริ่มในการจัดขบวนแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีเกิดขึ้นโดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ซึ่งทรงว่าราชการที่เมืองอุบลราชธานี มีการจัดงานแห่เทียนในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งเป็นการจัดครั้งแรก โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

“เวลาเข้าปุริมพรรษาไม่เคยทำเทียนใหญ่รวมกันเลย เพียงแต่หารูปเทียนได้ตามกำลังแล้วก็นำไปถวายพระเท่านั้น แต่ถ้าเป็นหัวเมืองใหญ่ เช่น เมืองอุบล นครราชสีมา พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ข้าหลวงต่างพระองค์ก็ได้ทรงจัดให้ ชาวเมืองมารวมกันหล่อ ทรงมีต้นเทียนใหญ่ทำในวันข้างขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 ทรงมี ต้นเทียนใหญ่ถวายเข้าพรรษาในเมืองอุบลทุก ๆ วัด เวลากลางคืนของวันนี้ ก็ให้มีเฒ่าแก่ หนุ่มสาวชาวพื้นเมืองมารวมกันเสพงัน มีหมอบจับหมอลำพิณพาทย์ฆ้องวง แคนวง สนุกสนานไปตลอดคืน รุ่งเช้าของวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 เป็นวันเข้าพรรษา ทรงให้มีตักบาตร เลี้ยงพระรวมกันใหญ่ ทั้งบรรดาข้าราชการ พ่อค้า คฤหบดี โปรดฯ ชาวเมืองบรรดาพ่อค้า ข้าราชการ ผู้ที่มีเกวียนวิ่งหรือรถม้า ประดับตกแต่ง โคเกวียน ม้า ลา เพื่อเข้าพิธีขบวนแห่ ไปรวมกันที่หน้าศาลากลางมณฑลเวลาเที่ยง ”

ข้อความข้างต้น แสดงให้เห็นภาพของการจัดงานแห่เทียนพรรษาในยุคแรกเริ่มว่า เกิดขึ้นจากพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ทรงโปรดฯ ให้เมืองใหญ่ ต่าง ๆ จัดงานแห่เทียนพรรษาขึ้นและนับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของเทียนพรรษา จากเล่มเล็กมัดรวมกันในแต่ละบ้าน เป็นการหลอมรวมเทียนเพื่อให้มีขนาดใหญ่มากขึ้น ซึ่งจะได้เทียนต้นเดียวที่มีขนาดความสูงราว 1.00 เมตร ถึง 1.20 เมตร มีเส้นผ่าศูนย์กลาง ของเทียนประมาณ 0.20 เมตร รูปทรงทั้งแบบกลม และแบบเหลี่ยม และมีฐานของเทียน เพื่อรองรับมิให้เทียนเอนล้มไป รวมถึงการทำไม้คานหามตีขนานทั้งสองข้างของฐานเพื่อความสะดวกในการหามและการติดตั้งบนล้อเลื่อนหรือเกวียนในขบวนแห่เทียนพรรษาได้ นอกจากนี้ขบวนแห่เทียนพรรษาในยุคแรกยังจัดโดยบรรดาพ่อค้าข้าราชการทั้งหลาย ทั้งนี้ เป็นการใช้เกวียนเป็นพาหนะในการจัดขบวนแห่นั้นเอง นอกจากนี้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ยังได้ระบุว่า นอกจากจะมีขบวนแห่เทียนพรรษาแล้ว

ยังทรงจัดให้มีการประกวดต้นเทียนและขบวนแห่เทียนขึ้นเป็นครั้งแรกอีกด้วย โดยมีคณะกรรมการตัดสินความสวยงามรองกันลงไป

ในช่วงพุทธทศวรรษที่ 2480 การหล่อเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีได้มีการเพิ่มเติมลวดลายลงบนต้นเทียน จากเดิมเป็นการมัดเทียนเล่มเล็ก ๆ เข้าด้วยกัน หรือเป็นการหล่อขี้ผึ้งรวมกันให้เป็นเทียนต้นใหญ่ แม้ว่าจะมีการกล่าวถึงรายละเอียดการทำลวดลายในระยะแรกที่เป็น “การทำลวดลายขี้ผึ้งในตัวแล้วปิดทองคำเปลว ” ลวดลายที่พัฒนาในช่วงทศวรรษดังกล่าว เป็นลวดลายที่เรียกว่าลวดลายแบบติดพิมพ์ อันได้แก่การนำขี้ผึ้งมาทำให้เป็นลวดลายต่าง ๆ บนแบบที่แกะสลักขึ้นจาก ต้นกล้วย มะละกอ ฟัก ซึ่งวิธีการทำ ได้แก่การนำแบบพิมพ์ไปชุบในขี้ผึ้งที่ต้มให้ละลายแล้วนำมาถอดแบบพิมพ์ในน้ำเย็นอีกครั้งให้ขี้ผึ้งหลุดร่อนออกจากพิมพ์ ทั้งนี้เมื่อได้ขี้ผึ้งที่พิมพ์ลายตามจำนวนที่ต้องการแล้วจึงนำไปติดกับต้นเทียน อย่างไรก็ดี เนื่องด้วยการใช้แบบพิมพ์จากผลไม้ไม่คงทน ดังนั้นจึงได้มีการคิดประดิษฐ์การแกะสลักแบบพิมพ์บนไม้ที่ทำจากต้นฝรั่ง (หรือ ไม้สีดา ตามภาษาอีสาน) เพื่อให้มีความคงทนมากขึ้น ผู้คิดประดิษฐ์คนแรก ได้แก่ นายโพธิ์ ส่งศรี (ถึงแก่กรรมปี พ.ศ. 2523) ซึ่งเป็นช่างออกแบบก่อสร้างมาก่อน และได้เป็นช่างทำเทียนพรรษาให้กับวัดทุ่งศรีเมือง

ไม่เพียงแต่ฆราวาสเท่านั้นที่เป็นช่างทำเทียนพรรษา ยังมีพระสงฆ์ที่เป็นช่างฝีมือในการทำเทียนพรรษาอีก ได้แก่ พระมหาบุญจันทร์ กิตติโสภโณ (ยังมีชีวิตอยู่) ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดแจ้ง

ในปี พ.ศ. 2494 นายชอบ ชัยประภา ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานีในขณะนั้น และเป็นประธานประกวดเทียนพรรษาเห็นชอบให้งานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีเป็นงานประจำปีของจังหวัดอย่างเป็นทางการ ส่งผลให้ช่วงรอยต่อระหว่างต้นพุทธทศวรรษที่ 2480 - กลางพุทธทศวรรษที่ 2490 เป็นช่วงที่ศิลปะการทำเทียนพรรษามีการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบอื่น ๆ ของขบวนแห่เทียนพรรษาอีกด้วย เช่น จากเดิมที่ใช้เกวียนหรือล้อเลื่อนบรรทุกต้นเทียนประดับประดาถยนต์และขบวนแห่ได้อย่างพิสดารมากขึ้น ดังนั้นในช่วงปี พ.ศ. 2494 เป็นต้นมา ได้มีการประกวดเทียนพรรษา 2 แบบ คือ แบบดั้งเดิมที่ใช้เทียนเล่มเล็กมัดรวมกันและแบบใหม่คือการติดพิมพ์ ซึ่งความพยายามในการรื้อฟื้น

การประกวดเขียนพรรษาทั้ง 2 แบบนี้ นับเป็นจุดกำหนดของการประกวดเขียนพรรษา
อย่างเต็มรูปแบบในเวลาต่อมาอีกด้วย

งานแห่เทียนพรรษาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 25 - ปัจจุบัน

ประทับใจ สึกขา และคนอื่น ๆ (2550, หน้า 60-80) กล่าวถึงงานแห่เทียนพรรษา
ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 25-ปัจจุบัน มีรายละเอียด ดังนี้

สมัยที่ 1 (พ.ศ. 2335-2443) เทียนเวียนหัวมัดรวมติดลาย การทำเทียนในสมัยแรก
จะทำในลักษณะง่าย ๆ คือ ฟั่นเทียนยาวเวียนรอบศีรษะของทุกคนในบ้าน แต่ละบ้าน
นำไปถวายพระสงฆ์ในวัดใกล้หมู่บ้าน ต่อมาได้นำเทียนเล่มเล็ก ๆ หลาย ๆ เล่มมาเรียง
และมัดด้วยเชือกผูกมัดติดเข้าด้วยกันกับแกนไม้ที่ทำมาจากลำต้นของต้นหมาก ปล้องไม้ไผ่
หรือไม้แก่น โดยเรียงเทียนเป็นแท่งเป็นชั้นจากฐานจนถึงยอดของแกนไม้นั้น การตกแต่ง
เทียนนิยมใช้กระดาษตังโก (กระดาษเงิน กระดาษทอง) หรือกระดาษแก้วที่มีสีสันทัน
โดยรอบห่อหุ้มรอยต่อของเทียนแต่ละรอบจนถึงยอดเป็นช่วง ๆ หรือติดกระดาษเป็น
ลวดลายต่าง ๆ ตามถนัดให้สวยงาม ทำขาตั้งยึดแกนลำต้นไว้เพื่อให้สามารถยกเครื่องย้าย
ไปตั้งในที่ต่าง ๆ ได้ อาจใช้ปื๊บทำเป็นฐาน และนำข้าวสาร หรือทรายใส่ลงในปื๊บให้มี
น้ำหนักเพื่อรองรับต้นเทียน ซึ่งก็ถือว่าสวยงามเพียงพอแล้ว การทำต้นเทียนในลักษณะเช่นนี้
เรียกว่า การมัดรวมติดลาย แต่ละคุ้มบ้านต่างคนต่างทำแล้วนำไปถวายวัดของตนเอง
เทียนชนิดนี้เมื่อนำไปถวายพระที่วัดแล้ว พระสงฆ์สามารถแกะออกมาใช้ประโยชน์
หรือนำมาจุดเพื่อให้แสงสว่างได้เรื่อย ๆ ทีละเล่มจนหมด

สมัยที่ 2 (พ.ศ. 2444-2479) หลอมเทียน หลอมบุญ หลอมใจ เมื่อครั้งพระเจ้า-
บรมวงศ์เธอกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ พระเจ้าน้องยาเธอในพระบาทสมเด็จพระเจ้า-
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำรงตำแหน่งข้าหลวงต่างประเทศสำเร็จราชการมณฑลอิสาน
ประทับที่เมืองอุบล ทรงเห็นการแห่บุญบั้งไฟที่วัดหลวง ริมแม่น้ำมูล เกิดเหตุบั้งไฟตกลงมา
ถูกชาวบ้านตาย เสด็จในกรมทรงเห็นว่าเป็นเรื่องไม่ดี พระองค์จึงทรงสั่งให้งดเว้นการจัดงาน
บุญบั้งไฟ และให้ใช้ประเพณีถวายเทียนพรรษาเป็นพุทธบูชาตามธรรมเนียมของชาวพุทธ
เมืองอุบลจึงมีประเพณีแห่เทียนพรรษานับแต่นั้นสืบมา

ในสมัยนี้มีการหล่อเทียนต้นใหญ่ เนื่องจากเห็นว่าการมัดเทียนขนาดเล็กรวมเข้าด้วยกันเป็นงานที่ทำได้ง่าย จึงทรงเป็นผู้ริเริ่มให้ชาวเมืองอุบลรวมกันหล่อเทียนต้นใหญ่ มอบให้ชาวบ้านทำเป็นกลุ่มใหญ่ มีกรรมการเมืองคอยดูแลแต่ละคุ้มวัด การจัดทำต้นเทียนถือเป็นงานใหญ่ใช้แรงคนมาก ใช้เวลามาก และสิ้นเปลืองทุนทรัพย์ อีกทั้งชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องการทำบุญอยู่แล้ว จึงทรงมีกุศโลบาย “หลอมเทียน หลอมบุญ หลอมใจ” ลดช่องว่างระหว่างชนชั้น ลดช่องว่างระหว่างฐานะ ไม่ว่าจะยากดีมีจน นำขี้ผึ้งเล็กใหญ่มาหลอมในกระทะทองเหลืองอันเดียวกัน ได้ต้นเทียนต้นเดียวกัน มีส่วนเป็นเจ้าของด้วยกัน ได้บุญได้กุศลเท่าเทียมกัน ก่อให้เกิดความรักสมัครนิยมนามัคคี ถือว่าเป็นการทำบุญร่วมกัน ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 เมื่อร่วมแรงร่วมใจกันทำต้นเทียนเสร็จแล้ว ให้นำต้นเทียนทุกต้นมารวมกันที่วังของพระองค์ (วังสัจด์) กลางคืนมีมโหรีสพสม โภชตลอดคืน รุ่งเช้าวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 เป็นวันเข้าพรรษา ทรงให้มีการตักบาตรเลี้ยงพระร่วมกัน เสร็จแล้วก็โปรดฯ ให้ชาวเมืองที่มีเกวียนได้ประดับตกแต่งโค เกวียน ม้า ลา นำมาเข้าขบวนแห่ โดยไปรวมกันที่หน้าศาลากลางมณฑลในเวลาเที่ยงวัน ทรงประทานรางวัลแก่ผู้ทำต้นเทียนสวยงาม เมื่อพร้อมกันแล้วก็ทรงให้จับสลาก หากต้นเทียนของคณะใดจับสลากถูกวัดไหน ต้นเทียนของคณะนั้นก็จะแห่ไปถวายวัดนั้น

สมัยที่ 3 (พ.ศ. 2480-2501) แกะลาย ดัดพิมพ์ เป็นช่วงที่ศิลปะการทำเทียนพรรษา และงานช่างศิลป์ต่าง ๆ ได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านแนวความคิด รูปแบบ และองค์ประกอบทางศิลปะ ในส่วนที่เกี่ยวกับการแห่เทียนพรรษา การใช้ล้อเลื่อนและเกวียนเข้าไปในขบวนแห่เริ่มซบเซาลง มีการนำธมาใช้เป็นพาหนะแทน การตกแต่งประดับประดาและขบวนแห่ สามารถทำได้อย่างวิจิตรตระการตามากขึ้น การทำต้นเทียนก็เช่นกัน มีการคิดค้นวิธีการทำให้เกิดเป็นลวดลายที่สลับซับซ้อนสวยงามมากขึ้น โดยการพิมพ์ลายดอกผึ้งให้เป็นลายต่าง ๆ บนแบบพิมพ์ที่ทำขึ้นจากการแกะสลักต้นกล้วย หรือผลไม้บางชนิดที่มีเนื้อแน่น ทำเป็นแบบพิมพ์ 1 อัน ใช้พิมพ์ดอกผึ้งได้เพียง 1 ลาย แต่อาจพิมพ์ได้หลายดอก ถึงกระนั้นก็ตามจำเป็นต้องทำแบบพิมพ์ไว้ให้มาก เมื่อทำแบบพิมพ์ลายเสร็จแล้ว ใช้ไม้เลียบแบบพิมพ์เพื่อทำเป็นที่จับนำไปจุ่มลงในขี้ผึ้งที่ต้มจนหลอมละลาย ขี้ผึ้งก็จะติดอยู่ที่แบบพิมพ์ จากนั้นนำแบบพิมพ์ไปจุ่มในน้ำเย็นอีกครั้ง เพื่อให้ขี้ผึ้งที่ติดแบบพิมพ์หลุดออกมา ก็จะได้ออกดอกผึ้งตามแบบพิมพ์ แล้วนำไปติดกับต้นเทียนที่หล่อไว้

ตั้งแต่ส่วนของต้นเทียนจนกระทั่งถึงส่วนของฐานและส่วนประกอบอื่น ๆ ให้มีลวดลายสวยงามตามรูปแบบที่คิดไว้ การติดดอกผึ้งจะต้องใช้ไม้กั๊ดช่วยเสียบและตรึงไว้เพื่อป้องกันมิให้ดอกผึ้งหลุดออก วิธีการเช่นนี้ นับได้ว่าเป็นต้นแบบของการจัดทำต้นเทียนประเภทติดพิมพ์

การพิมพ์ลายดอกผึ้งลงในแบบพิมพ์ที่ทำจากผลไม้ ก่อให้เกิดความยุ่งยาก และเสียเวลา นายโพธิ์ ส่งศรี ลูกศิษย์ของญาณพระครูวิโรจน์รัต โนนบล (บุญรอด นนฺตโร) ช่างทำต้นเทียนของวัดทุ่งศรีเมือง ท่านได้นำความรู้ความสามารถในการเป็นช่างออกแบบก่อสร้างและแกะลายโบสถ์มาประยุกต์ใช้ โดยได้คิดวิธีแกะลายแบบพิมพ์ลงบนไม้ฝรั่ง เช่น ลายผักแว่น ดอกพุดตาน ดอกฝ้าย ประจํายาม กระจิงตาอ้อย ใบเทศ บัวคว่ำ บัวหงาย ก้ามปู กรวยเชิง หน้าขบ เป็นต้น โดยการนำขี้ผึ้งที่หลอมละลายแล้ว เทลงบนแบบพิมพ์ รอจนกว่าขี้ผึ้งเย็นจึงแกะออกจากแบบพิมพ์ แล้วนำไปติดที่ต้นเทียน หลังจากนั้นได้มีการคิดค้นวิธีแกะลายบนแบบพิมพ์เพิ่มขึ้น โดยการนำเอาหินสบู่ (อาจเรียกว่า หินชนวน หินอ่อน หรือหินลับมีด โคน) มาใช้ทำแบบพิมพ์เพื่อพิมพ์ลายดอกผึ้ง โดยใช้ขี้ผึ้งที่ตากแดดจนอ่อนมากกลงบนแผ่นหินที่เป็นแบบพิมพ์ ซึ่งลวดลายที่ได้มีความคมชัด อ่อนช้อย และต่อเนื่องกัน จากนั้นจึงนำลวดลายที่ได้ไปติดที่ต้นเทียน เรียกว่า เทียนพรรษาประเภทติดพิมพ์

ปี พ.ศ. 2497 เทียนพรรษาได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการทำแบบพิมพ์ดอกผึ้งขึ้นใหม่ โดยช่างฝีมือรุ่นหลัง คือ นายประดับ ก้อนแก้ว (อดีตผู้อำนวยการ โรงเรียนอุบลวิทยาคม) ปัจจุบันเกษียณอายุราชการแล้ว นายอารี สิ้นสวัสดิ์ ผู้เรียนวิชาทางด้านศิลปะโดยตรง ได้นำลายเครือเถาลายเส้น หรือลายกนก มาถ่ายทอดให้นายประดับ ก้อนแก้ว ต่อมา มีช่างฝีมือดีอีกคนหนึ่งคือ นายสงวน สุพรรณ ช่างทำเทียนวัดสารพัฒน์ มีความสามารถในการต่อลายและซ้อนลายได้อย่างงดงามอ่อนช้อยมาก เทียนที่นายสงวนทำขึ้นมาจะมีสีสันที่สดใส ผิวเป็นมันสวยงาม และในปีที่เองที่นายประดับ ก้อนแก้ว ได้แดงฝีมือทางการทำต้นเทียน การจัดรดน้ำและขบวนแห่ต้นเทียนของวัดมหานาราม (วัดป่าใหญ่) ให้เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชน ผลปรากฏว่าต้นเทียนและขบวนแห่ของวัดมหานาราม ได้รับรางวัลชนะเลิศ นับเป็นการเปิดศักราชใหม่ในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา

พร้อมกับประกาศให้เป็นงานประจำปีของจังหวัดอุบลราชธานีอย่างเป็นทางการ และจัดให้มีการประกวดต้นเทียนอย่างเต็มรูปแบบนับแต่นั้นเป็นต้นมา

สมัย 4 (พ.ศ. 2502-2519) สลักเทียน สลักลาย หลังจากได้มีการจัดทำต้นเทียนพรรษา ประเภทติดพิมพ์ติดต่อกันมานาน ในปี พ.ศ. 2502 นายคำหมา แสงงาม ผู้ซึ่งเคยศึกษางานศิลปะมาตั้งแต่สมัยบวชเป็นพระภิกษุ เคยเป็นลูกมือพระครูวิโรจน์ รัตน โนบล เมื่อลาสิกขาบทเป็นฆราวาสแล้ว ท่านก็ยังปฏิบัติงานด้านศิลปะเป็นประจำ จนมีความรู้ความสามารถด้านศิลปะหลายแขนง ผลงานทุกชิ้นของท่านเป็นที่ยอมรับ โดยทั่วไปว่าฝีมือประณีตมาก ท่านได้แนวคิดในการนำความรู้ความสามารถด้านศิลปะเหล่านี้มาคิดประดิษฐ์ลวดลายของต้นเทียน และทำการแกะสลักลวดลายลงบนต้นเทียนของวัดบ้านกุดเป่ง อำเภอวารินชำราบ แทนการพิมพ์ลายดอกไม้ซึ่งมาติดที่ต้นเทียน ส่วนฐานมีการแกะสลักเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติปางต่าง ๆ ชาวคุ้มวัดกุดเป่งจึงได้นำต้นเทียนพรรษาที่แกะสลักโดยนายคำหมา แสงงาม เข้าร่วมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี คณะกรรมการประกวดต้นเทียนเห็นว่า ต้นเทียนแกะสลักของชาวคุ้มวัดบ้านกุดเป่งมีความแปลกใหม่และสวยงาม จึงตัดสินใจให้ได้รับรางวัลชนะเลิศ ถือได้ว่าผลงานแกะสลักต้นเทียนในของนายคำหมา แสงงามเป็นต้นแบบของเทียนพรรษาประเภทแกะสลักในปัจจุบัน

ในปีต่อมาคณะกรรมการและช่างคุ้มวัดต่าง ๆ จึงได้ตกลงร่วมกันว่า ให้มีการจัดประกวดต้นเทียนพรรษาโดยแยกประเภทตามที่ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ (1) ประเภทมัดรวมติดลาย (2) ประเภทติดพิมพ์ และ (3) ประเภทแกะสลัก

ต่อมา ต้นเทียนประเภทมัดรวมติดลาย ซึ่งเป็นต้นเทียนแบบเก่าแก่ของจังหวัดอุบลราชธานี คุ้มวัดต่าง ๆ ไม่นิยมจัดทำเข้าประกวด เนื่องจากไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ประชาชนไม่นิยมชมชอบคณะกรรมการจึงตัดออกจากการประกวด ในปีถัด ๆ มาการประกวดต้นเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีจึงเหลืออยู่เพียง 2 ประเภท คือ (1) ประเภทติดพิมพ์ และ (2) ประเภทแกะสลัก

สมัย 5 (พ.ศ. 2520 - ปัจจุบัน) ไร่องานศิลป์ เรื่องศิลป์ นับเป็นยุคทองของการทำต้นเทียนพรรษา กิตติศัพท์ความยิ่งใหญ่ตระการตาของต้นเทียน การประกวดต้นเทียนและขบวนแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี ได้รับการเผยแพร่ขจรไกลให้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ทั้งในหมู่ประชาชนคนไทย และชาวต่างประเทศ ซึ่งต่างหลงใหล

มาชมงานบุญประเพณีแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีกันอย่างมากมายล้นหลาม เป็นเหตุให้งานประเพณีแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีกลายเป็นเทศกาลงานบุญที่ยิ่งใหญ่มหิพาร จากการลงทุนด้านแรงงาน เวลา กำลังความคิด กำลังทรัพย์ ซึ่งทุ่มเทกันอย่างมากมายอยู่แล้ว ก็ได้เพิ่มทวีคูณมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุที่จังหวัดอุบลราชธานีเป็นเมืองแห่งนักปราชญ์ ไรจน์ศาสตร์ เรื่องศิลป์ เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีจึงงดงาม ด้วยความร่วมมือร่วมใจ แฝงไว้ด้วยพลังแห่งศรัทธา วิจิตรตระการตาด้วยฝีมือ ดังนั้น เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยว องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อศท.) หรือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ในปัจจุบัน ได้ให้การสนับสนุนเข้าร่วมกิจกรรม และร่วมเป็นเจ้าของภาพในการจัดงาน ถือเป็นงานประจำปีและงานระดับชาติ เป็นต้นมา

ประเพณีแห่เทียนพรรษาเกิดจาก “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” สืบสานเป็น “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ก่อให้เกิดความให้เข้มแข็ง ประชาคมเป็นปึกแผ่นมั่นคง ประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีจึงเกิดทุน 3 สถาบันสำคัญสูงสุด คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ คำรงจิรัฐติกาล

หลอมใจทำเทียนพรรษา   น้อมบูชาพระรัตนตรัย
ศรัทธาธรรมนำชาติไทย   ถวายไถ้มหาราชัน

ชาวจังหวัดอุบลราชธานี ต้องนึกคิดไว้ตลอดเวลาว่า ประเพณีแห่เทียนพรรษาเป็นทุนทางสังคม ที่บรรพบุรุษสั่งสมนับร้อยปี มีจิตวิญญาณ และเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี การนำงานประเพณีแห่เทียนพรรษาสู่สากล เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว นั้นจำเป็นต้องยึดมั่นแก่นแท้ของเทียนพรรษาเป็นสิ่งสำคัญ แล้วผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมให้กลมกลืนกันอย่างลงตัว

เทียนพรรษาเมืองอุบลกับคุณค่าทางศิลปะงานช่าง

ดึก แสนบุญ (2550, หน้า 140-145) ได้สรุปไว้ว่า การทำเทียนพรรษาเมืองอุบล มีพัฒนาการทางศิลปะที่มีลักษณะเฉพาะในแต่ละช่วงที่น่าสนใจ ดังนี้

ยุคต้น มีลักษณะต้นเทียนแบบใช้เทียนเล่มเล็ก ๆ มามัดยึดติดกันด้วยรูปทรงแบบลำต้นกล้วย และมีองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น ส่วนฐานรองรับลำต้นเทียน และตกแต่งด้วย

กระดาษสี ซึ่งเขียนรูปแบบดังกล่าวนี้คงคุณค่าเรื่องของประโยชน์ใช้สอยและเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาเป็นหลักสำคัญ มากกว่าความสวยงาม ความงาม และคุณค่าทางศิลปะ จึงเป็นความเรียบง่ายตามพุทธปรัชญาแห่งวิถีสังคมในยุคนั้น เมื่อเป็นเช่นนั้น คุณค่าทางศิลปะตามนิยามความหมายของสังคมในวัฒนธรรมสูง โดยเฉพาะแวดวงวิชาการทางศิลปะ อาจตีค่าศิลปะในยุคนี้อยู่เพียงแค่ศิลปะในขั้นปฐม (primitive art) ซึ่งในทางทฤษฎีสามารถพัฒนาต่อยอดไปสู่การเป็นศิลปะขั้นสูงต่อไปได้ หรืออาจจะเป็นศิลปะที่เรียกว่าศิลปะพื้นบ้าน (folk art) ซึ่งเป็นศิลปะที่มีความเป็นธรรมชาติ แต่มีพัฒนาการเพียงช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ดังที่ปรากฏอยู่ในรูปแบบเขียนประเภทมัดรวมติดลาย เป็นต้น

ดังนั้น คุณค่าทางศิลปะในช่วงยุคนี้ จึงเป็นส่วนผสมระหว่างรูปแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะแบบแผนลวดลายตกแต่งองค์ประกอบเขียนมีกลิ่นไอของรากเหง้าเดิมอยู่ค่อนข้างมาก เช่น ส่วนขั้วม้วนเขียนทรงมณฑปเครื่องยอดแบบศิลปะอีสานมีลักษณะเดียวกันกับส่วนเครื่องยอดเมรุรกหัสติลึงค์ เป็นต้น

ยุคกลาง-ปัจจุบัน (พ.ศ. 2549) เป็นช่วงที่ศิลปะการทำเขียนพระรามีการเปลี่ยนแปลงทั้งแนวความคิดในการออกแบบ ตลอดจนการจัดวางองค์ประกอบ ในส่วนของการประดับตกแต่ง แต่ที่เห็นการเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างชัดเจน คือ จากในยุคต้นที่ใช้คานหาม หรือ ล้อเลื่อนและเกวียน ได้มีการปรับเปลี่ยนมาใช้รถยนต์แทน ซึ่งการประดับประดาและขบวนแห่ก็สามารถทำให้เกิดความหลากหลายตื่นตาตื่นใจได้มากขึ้นจุดนี้ที่เป็นเรื่องของสถานะการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่มีผลต่องานออกแบบ โดยเฉพาะศิลปวิทยาการของการทำแม่พิมพ์ด้วยวัสดุที่หลากหลาย ซึ่งสามารถผลิตซ้ำทำได้จำนวนมาก ๆ ซึ่งวิธีการนี้คือ จุดเปลี่ยนที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ก้าวหลุดพ้นจากสกุลช่างพื้นบ้านสู่การเป็นช่างพื้นเมือง ซึ่งหมายถึงการมีศิลปะที่มีรูปแบบแพร่หลายอย่างกว้าง ๆ จนเป็นลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของหลาย ๆ ท้องถิ่น ซึ่งเห็นได้ชัดว่าการปรับเปลี่ยนสถานภาพ จากศิลปะพื้นบ้านมาเป็นศิลปะพื้นเมือง

พัฒนาการด้านเทคนิควิธีการทำในยุคที่สำคัญ คือช่วง พ.ศ. 2502-2519 ได้มีเทคนิคใหม่โดยการแกะสลักเขียนสลักลายซึ่งเป็นเทคนิควิธีการใหม่ โดยมีนายคำหมาแสงงาม เป็นผู้บุกเบิกคนสำคัญ ทั้งนี้หากสืบดูประวัติช่างผู้บุกเบิกเหล่านี้จะพบได้ว่าส่วนใหญ่ล้วนแล้วแต่เป็นช่างผู้ออกแบบก่อสร้างงานสถาปัตยกรรมประเภทศาสนาคาร

ซึ่งได้ปรับเปลี่ยน วัสดุเทคนิคให้มีความสอดคล้องกับความก้าวหน้าทางศิลปวิทยาการ ด้านเทคโนโลยีภายใต้กรอบแห่งบริบททางสังคมวัฒนธรรมนั้น ๆ เป็นสำคัญ มิได้นิ่งเฉยกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ปัจจุบันช่างรุ่นกลางถึงรุ่นใหม่ก็ยังคงพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ด้านเทคนิคต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นภูมิธรรมความรู้ของช่างเทียนเมืองอุบลอย่างแท้จริง

มิติใหม่แห่งการอนุรักษ์สืบสานและพัฒนาเทียนพรรษาเมืองอุบล

การสร้างแรงจูงใจสู่การสร้างสรรคเทียนพรรษาแบบอนุรักษ์และพัฒนา ต้องอาศัย เหตุปัจจัยด้านต่าง ๆ ในการวางยุทธศาสตร์ในการพัฒนาต้องมีพลังขับเคลื่อนที่ชัดเจน ซึ่งอาจพิจารณาได้จากปัจจัย ดังต่อไปนี้ (ดีก แสนบุญ, 2550, หน้า 145-148)

1. การสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่น โดยขยายฐานการศึกษาด้านท้องถิ่นศึกษาให้เข้าถึง ผู้คนในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม และสร้างสำนักทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะมุ่งพัฒนา มากกว่าจะกินมรดกของบรรพชนอย่างเดียว โดยไม่พัฒนาต่อยอดสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่

2. ส่งเสริมปรับประยุกต์เทคนิคการทำเทียนประเภทต่าง ๆ ไปสู่งานออกแบบ ในลักษณะอื่น ๆ อาทิเช่น ของที่ระลึก หรือผลิตภัณฑ์ที่มีประโยชน์ใช้สอยต่าง ๆ เช่น พวงกุญแจ กรอบรูป ที่เปิดขวด เทียนหอม สำหรับสปา เป็นต้น โดยปรับประยุกต์วัสดุ จากเทียนจริง ๆ ซึ่งมีข้อจำกัดในเรื่องความแข็งแรงและความคงทน ให้เป็นวัสดุอื่น ที่เลียนแบบเทียน อันจะนำมาซึ่งทางเลือกหนึ่งของการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมและใกล้ชิดกับวิถีสังคมปัจจุบันได้มากขึ้น มิใช่มีเฉพาะการแกะสลักเทียนพรรษาเพียงอย่างเดียว โดยส่งเสริมแหล่งงานให้กับชุมชนในลักษณะที่เป็นอาชีพทางเลือกหนึ่งของผู้คนท้องถิ่น ซึ่งใช้จุดแข็งทางวัฒนธรรมพื้นถิ่นของตนเองมาเป็นจุดขาย

3. แรغبีบคั้นจากภายนอก โดยงานแห่เทียนพรรษาเมืองอุบลถือได้ว่าเป็นจุดขาย ทางการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงที่สุด ที่ผู้คน โดยทั่วไปรู้จักกันดีทั้งในประเทศ และต่างประเทศ แต่เนื่องด้วยประเพณีดังกล่าวไม่ใช่ของจังหวัดอุบลราชธานีเพียงจังหวัดเดียว ทุกภาคก็สามารถมีประเพณีนี้ได้เช่นกัน หลายจังหวัดพยายามจะแข่งขันช่วงชิงความเป็น ที่หนึ่งของประเพณี โดยการสร้างจุดขายที่อีกฝ่ายไม่มี สิ่งนี้เองที่ทำให้เกิดสีสันและทางเลือก สำหรับผู้ชมตั้งมีคำกล่าวที่ว่า “อยากดูเทียนยิ่งใหญ่อลังการและความแปลกใหม่

ในการสร้างสรรค์ให้ไปคูที่โคราช (จังหวัดนครราชสีมา) แต่หากอยากดูเขียนนักปราชญ์ให้ไปคูที่อุบล (จังหวัดอุบลราชธานี)”

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักเทียนพรรษา สำหรับในประเทศไทยนั้น มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรง 2-3 เล่มเท่านั้น ซึ่งเป็นการศึกษาที่ตรงกับผู้วิจัยค้นคว้า และพบว่าผู้วิจัยที่มีความใกล้เคียงในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสร้างหลักสูตร ดังต่อไปนี้

งานวิจัยในประเทศ

บุญเกิด บุตรอำคา (2543) ศึกษาเรื่อง การแกะสลักไม้บานประตู หน้าต่างอุโบสถของช่างบ้านนาสะไมย์ ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบงานศิลปะงานแกะสลักบานประตู หน้าต่างอุโบสถของช่างบ้านนาสะไมย์ มีเนื้อหาที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา ได้แก่ พุทธประวัติ ชาดก และหลักธรรม เรื่องทวารบาลเทพผู้พิทักษ์รักษาประตู และเรื่องธรรมชาติสิ่งแวดล้อมผนวกกับจินตนาการ ได้แก่ ลายพรรณพฤกษา ลายกนกเครือเถา มีรูปทางเกิดจากส่วนประกอบมูลฐานทางศิลปะ ได้แก่ เส้น รูปทรง สี และช่องว่าง ใช้หลักการจัดภาพแบบสมดุลอย่างมีเอกภาพ โดยใช้กรรมวิธีการแกะสลัก เริ่มจากการเตรียมวัสดุ เขียนลายขึ้นรูปสลัก โกลนลาย แกะสลักรายละเอียดและจัดแต่งทาสีสองลักษณะ คือ การเคลือบผิวที่แสดงให้เห็นเนื้อไม้และทาสีส่วนที่เป็นรูปด้วยสีทอง คุณค่าที่ปรากฏจากงานแกะสลักบานประตูหน้าต่างอุโบสถของช่างบ้านนาสะไมย์ ได้แก่ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ คุณค่าทางด้านศาสนา คุณค่าด้านสังคม คุณค่าด้านเศรษฐกิจ และสะท้อนให้เห็นถึงความงามของสิ่งที่เกี่ยวข้องประสานกันกับรูปทรง สี สัดส่วน บังเกิดความวิจิตรอลังการตามรสนิยมของท้องถิ่น

ธิดารัตน์ ดวงสินธุ์ (2546) ศึกษาเรื่อง แนวคิดเชิงปรัชญาที่ปรากฏในประเพณีแห่เทียนพรรษาของประชาชนอำเภอเมืองอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า พบแนวคิดเชิงปรัชญา 3 ด้าน คือ (1) แนวคิดอภิปรัชญา ได้สะท้อนให้เห็นที่เป็นความเชื่อทาง

อภิปรัชญาที่โดดเด่น 2 ประการ ประการแรกคือ ธรรมชาติของมนุษย์ ชาวอุบลราชธานี เชื่อว่า ธรรมชาติของมนุษย์ประกอบด้วยร่างกาย จิตใจ การทำเทียนพรรษาเป็นการสร้าง สวรรค์ทางจิตใจ และประการที่สองมนุษย์มีเจตจำนงเสรี คือ มีเสรีภาพในการกระทำ ไม่มีสิ่งใดเป็นตัวกำหนด ไม่มีสิ่งใดมาบังคับ (2) แนวคิดทาง จริยศาสตร์ ว่าด้วยอุดมคติ ของมนุษย์ ซึ่งมี 2 ประการ ประการแรกคือ การมีชีวิตที่เป็นสุขด้วยการสร้างบุญ ประการ ที่สองการมีชีวิตด้วยการประกอบดีด้วยปัญญา และเกณฑ์การตัดสินทางจริยธรรม ในส่วน ของเกณฑ์การตัดสินทางวัฒนธรรมในประเพณีแท้เทียนเข้าพรรษาเป็นแบบสัมพันธนิยม คือไม่มีเกณฑ์ที่แน่นอนขึ้นอยู่กับประเพณีและสังคม และ (3) แนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ การทำต้นเทียนพรรษาตามความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาสะท้อนให้เห็นแนวคิดทาง สุนทรียศาสตร์ คือ ความงามขึ้นอยู่กับความศรัทธาเป็นหลักและเกณฑ์การตัดสินคุณค่า ความงามทางสุนทรียศาสตร์ขึ้นอยู่กับความรู้สึกและอารมณ์และประสบการณ์ของแต่ละ บุคคล อาจจะผันแปรตามสภาพแวดล้อมและกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป

สุชาติ เกาทอง (2547) ศึกษาเรื่อง *การศึกษาและพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์ การแกะสลักหินของท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงตอนล่าง* ผลการศึกษาพบว่า งานแกะสลักหิน ของท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงตอนล่างมีจุดเริ่มต้นของชาวจีนที่แหลมแทนในตอนปลายสมัย รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว งานแกะสลักหินระยะแรกเป็นภัณฑ์ใช้สอย ในครัวเรือนและประกอบพิธีความเชื่อของชาวจีนเดิม เช่น โม่ และป้าย ฮวงจู้ย ต่อมาจึง พัฒนาเป็นรูปแบบงานแกะสลักเป็นครก ใบเสมา ลูกนิมิตตามแบบวิถีไทย อีกทั้งรูปแบบ ส่วนใหญ่ทำมาจากบรรพบุรุษ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมาจากกรรมวิธีช่างส่วนมากจะกระทำ ตามกันมารูปแบบคล้าย ๆ กัน

การพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์การแกะสลักหินควรมีวิธีดำเนินการ 2 แนวทาง คือ ประการแรก การอนุรักษ์สืบสารรูปแบบดั้งเดิม ประการที่สองถ่ายทอดและพัฒนาารูปแบบ ใหม่ ๆ โดยอาศัยวิธีการวิจัยและพัฒนาเข้ามาช่วยให้เกิดผลสัมฤทธิ์เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง ได้กับทั้งขจัดปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการพัฒนาารูปแบบ ได้แก่ การออกแบบ วัสดุช่าง เครื่องมืออุปกรณ์รวมถึงการวิจัยแบบเฉพาะทาง

เชาวนนท์ ชันชเกษ (2550) ศึกษาเรื่อง *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระ การเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี*

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นมีหลักการตอบสนองความต้องการ ความสนใจของนักเรียนและเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น หลักสูตร ท้องถิ่นมีประสิทธิภาพ 83.77/85.25 นักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเทียนพรรษาอุบลราชธานี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

พระใบฎีกาสาลี ทิฏฐธมฺโม (2550) ศึกษาเรื่อง การสร้างหลักสูตรอบรมภูมิปัญญา ท้องถิ่นการทำต้นเทียนประเภทคิณิมพ์จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า หลักสูตร ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ตอนปลายได้เหมาะสมที่สุด และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เข้าอบรม ที่ได้รับการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้หลักสูตรอบรมการทำต้นเทียนพรรษาประเภทคิณิมพ์ จังหวัดอุบลราชธานีหลังทดลอง พบว่า มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น อีกทั้งยังพบว่า หลักสูตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สามารถนำมาใช้กับชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน ส่งผลให้ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนมากขึ้น รวมทั้งเป็นการสร้างสัมพันธ์ อันดีระหว่างวัด โรงเรียน ชุมชน สามารถใช้วัดและชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ได้เป็น อย่างดี

สมัชชา เจียรณีย์ (2551) ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียน พรรษาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา ผล การศึกษาพบว่า ประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโขกษัย มีมานานไม่ต่ำกว่า 145 ปี โดยพบหลักฐานว่า เริ่มมีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2506 ในอดีตนั้นขบวนต้นเทียนพรรษามีรูปแบบ อย่างเรียบง่าย ใช้วัวเทียมเกยขนบรรทุกต้นเทียนที่หลอมจากขี้ผึ้งโดยชาวบ้านนำมาบริจาค เพื่อเป็นพุทธบูชา ในการหลอมต้นเทียนพรรษา มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้จุดในการศึกษา พระธรรมวินัยของพระสงฆ์ ในระยะเวลาช่วงเข้าพรรษา ต่อมาจึงมีการพัฒนารูปแบบ จากต้นเทียนขี้ผึ้ง มาเป็นท่อนไม้ติดด้วยกระดาษที่ตัดเป็นลวดลาย วัตถุประสงค์ของงาน เปลี่ยนไป เป็นการประกวดแข่งขันเพื่อหวังผลรางวัลมาถึงในปัจจุบันที่รูปแบบการจัดงาน และขบวนต้นเทียนพรรษาของอำเภอโขกษัย มีการพัฒนามากขึ้น จนกล่าวได้ว่า เป็นขบวน ต้นเทียนพรรษาที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของประเทศ

สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการ พบว่า วัดมีการดำเนินการตกแต่ง ขบวนต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่แสดงการละเล่นเข้าร่วมประกวดแข่งขัน จำนวน 5 วัด ส่วนสำนักงานเทศบาลตำบลโชคชัยเป็นองค์กรหลักในการดำเนินการจัดงานประเพณี แห่เทียนพรรษาของอำเภอโชคชัย ส่วนปัญหาที่พบ ได้แก่ ด้านบุคคล ผู้นำในชุมชน ขาดการประสานกับสมาชิกในชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรม ขาดการประสานงานระหว่าง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการร่วมกันงบประมาณที่ใช้เป็นเงินสนับสนุน และเงินรางวัลมีจำนวนไม่เพียงพอต่อรายจ่ายของวัดในร่วมกิจกรรมประเพณีแห่เทียน ด้านการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ยังไม่ประสบความสำเร็จในระดับนอกพื้นที่ ยังไม่มีการจัดการที่พักและร้านอาหารเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างพื้นที่ โดยรวมการดำเนินการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโชคชัยเป็นการจัดงานเพื่อให้ชุมชนในเขตพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ ด้านแนวทางในการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนเพื่อ ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พบว่าควรมีการประสานงานจัดตั้งคณะกรรมการ

แนวทางในการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรม พบว่า ควรมีการประสานงานจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานกิจกรรม ประเพณีแห่เทียนทั้งในส่วนของวัดและสำนักงานเทศบาลตำบลโชคชัย เพื่อวางแผนให้ เป็นระบบในการจัดการด้านบุคคลและการจัดหางบประมาณเพื่อให้เพียงพอต่อการดำเนินงาน ด้านการท่องเที่ยวควรมีการจัดการในด้านต่าง ๆ ทั้งการประชาสัมพันธ์ ที่พัก อาหาร ด้านการจัดการความปลอดภัย

จิตติวรรณ สิ้นธุ์นอก (2552) ศึกษาเรื่อง *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสมรรถนะ ที่จำเป็นของผู้จัดการฝึกอบรมสำหรับองค์กรเอกชนในประเทศไทย* ผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะที่จำเป็นของผู้จัดการฝึกอบรมสำหรับองค์กรเอกชนในประเทศไทยที่ผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ประกอบด้วย สมรรถนะ ด้านความรู้ ความเข้าใจด้านทักษะ ด้านอัตโม โนทัศน์ ด้านลักษณะนิสัย และด้านแรงจูงใจ จากนั้นนำผลที่ได้จากการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานมาสร้างเป็นโครงสร้างในลักษณะบูรณาการเนื้อหาขีดสมรรถนะที่ จำเป็นของผู้จัดการฝึกอบรมสำหรับเอกชนในประเทศไทย เป็นหลักจัดกิจกรรมและ วิธีการอบรม โดยใช้การเรียนรู้แบบผู้ใหญ่ เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประสบการณ์ จากการที่มีส่วนร่วมและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรม

นำโครงร่างหลักสูตรที่ผ่านการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 ท่าน ปรับปรุงแก้ไขโครงร่างหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้ เพื่อตรวจสอบ ประสิทธิภาพของหลักสูตรกับผู้จัดการฝึกอบรมจำนวน 30 คน โดยใช้การทดลองแบบ กลุ่มตัวอย่างเดียวทดสอบก่อนและหลังการทดลอง ประเมินและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร โดยใช้รูปแบบการประเมินของ Kirkpatrick พบว่า ผลการประเมินปฏิกิริยาของผู้เข้ารับการฝึกอบรมตามความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (ไม่ต่ำกว่า 3.50) ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของผู้รับการฝึกอบรม พบว่า คะแนนความรู้ในเนื้อหาหลังการฝึกอบรมระดับสูงกว่าคะแนนความรู้ในเนื้อหาก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 ผลการประเมินพฤติกรรมเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ตามสมรรถนะของผู้จัดการฝึกอบรมที่เปลี่ยนไป พบว่า สมรรถนะของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เปลี่ยนไปอยู่ในระดับมาก สูงกว่าก่อนการฝึกอบรม และผลลัพธ์จากการฝึกอบรม พบว่า ผลการประเมินการปฏิบัติงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมจากการนำความรู้จากการฝึกอบรม ไปใช้ในการปฏิบัติงานจริงในองค์กร ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎี และจุดประสงค์ ระบุบทบาทหน้าที่ของเรื่องอย่างชัดเจนสามารถจดจำเรื่องได้ โดยจำสิ่งที่ เป็นทฤษฎีที่เรียนรู้จุดประสงค์ ระบุบทบาทหน้าที่ของเรื่องที่มีความเข้าใจ และสามารถอธิบาย บอกความแตกต่างของเรื่องที่เรียนมาได้สรุปย่อส่วนได้ เขียนขึ้นมาใหม่ได้ เข้าใจ กระบวนการ หรือเทคนิคต่าง ๆ นำไปใช้ได้และประยุกต์เข้ากับการทำงานได้

หลักสูตรฝึกอบรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนั้นมีประสิทธิภาพเหมาะสมในการนำไปใช้ ในการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นของการจัดการฝึกอบรมสำหรับองค์กรเอกชนในประเทศไทย ได้ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นถึงการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็น ของผู้จัดการฝึกอบรมนั้น จะต้องพัฒนาหลักสูตรที่ได้มาจากการศึกษาสภาพปัญหา และ ความจำเป็นเกี่ยวกับสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม

สุพิศ ศรีพันธ์ (2552) ศึกษาเรื่อง *ภูมิปัญญาการทอผ้าของคนไทยเชื้อสายลาวคั่ง ในเขตอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี* เพื่อศึกษาค้นคว้าหาภูมิปัญญาที่ฝังลึก ภายในตัวบุคคลและภูมิปัญญาทอผ้ามัดหมี่และผ้าจกของชาวบ้านลาวคั่ง พร้อมทั้งเก็บ รวบรวมลวดลายผ้ามัดหมี่และผ้าจกไว้อย่างเป็นระบบตลอดจนหาแนวทางในการสร้าง มูลค่าเพิ่ม ผลการศึกษาพบว่า มีการปรากฏตัวของลวดลายผ้ามัดหมี่และผ้าจกปรากฏขึ้น

พร้อมกับการอพยพย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย รวมลายผ้ามัดหมี่ทั้งสิ้น 16 ลาย และผ้าตีนจกมีลายที่คละเคล้ากันแต่ลวดลายสะท้อนวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน ตลอดจนคติความเชื่อในทางศาสนา เช่น ลายกระแตของยอ แมงกระเบื้อ ขอแมงงอด ลายนาคคู่ ลายดอกแก้ว เป็นต้น อีกทั้งการทอผ้าเพื่อให้ได้ลวดลายต่าง ๆ

อารี มาลีชอ (2552) ศึกษาเรื่อง การถ่ายทอดความรู้และฝึกปฏิบัติเรื่องการแกะสลักผักของนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนอนุศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า หลักสูตรที่งานประดิษฐ์มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับ ใบตอง การร้อยมาลัย การแกะสลักผักอาหาร และ โภชนาการ ใช้สอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้จัดให้มีการเรียนการสอนซึ่งสอดคล้องกับกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เทคนิคในการสอนพบว่า ใช้วิธีการสาธิต ส่วนสื่อที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน พบว่า ใช้รูปภาพและชิ้นงานที่แกะสลักเป็นที่เรียบร้อยแล้วเป็นสื่อในการเรียนการสอนทั้งนี้เนื่องมาจากครูผู้สอนเห็นว่า ชิ้นงานที่แกะสลักแล้วเป็นสื่อจริงที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์โดยตรงด้วยตนเอง โดยการมองเห็นแต่สื่อดังกล่าวไม่สามารถทำให้เห็นขั้นตอนของการปฏิบัติการแกะสลักได้ครูผู้สอนยังต้องการสื่อวิดิทัศน์เป็นสื่อที่ครูให้ความสนใจและต้องนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนที่มีขั้นตอนครบและมีภาพจริงประกอบเสมือนกับนักเรียนได้เรียนจากครูผู้สอน

เอกสิทธิ์ สนามทอง (2552) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะทางการเรียนของนักเรียนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและคุณลักษณะอันดีสำหรับสร้างหลักสูตรโดยศึกษาคุณลักษณะได้ 4 องค์ประกอบ คือ ความสนใจใฝ่รู้ ความรัก ความพอใจ ในสิ่งที่ทำ และผลของการกระทำ ความมุ่งมั่นในสิ่งที่ทำให้บรรลุเป้าหมาย และการใช้วิธีการที่ถูกต้องในการบรรลุเป้าหมาย ด้วยแบบสอบถามซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.89 กับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 1,000 คน จากสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร 5 สถาบัน โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน และใช้สถิติวิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อจัดกลุ่มองค์ประกอบ พบว่า คุณลักษณะของอันดีทางการเรียนมี 8 องค์ประกอบ คือ ความภาคภูมิใจในสิ่งที่ทำ ความอดทนต่อความซับซ้อนในการเรียนรู้ ความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง การสร้างนิสัยใฝ่เรียนรู้ในตนเอง การสร้างความสุขในการเรียนรู้ การสร้างความพอใจตนเอง

การพัฒนาหลักสูตร โดยการสร้างหลักสูตรตามองค์ประกอบ ตามองค์ประกอบ ซึ่งประกอบไปด้วย สภาพปัญหาและความจำเป็น หลักการ จุดมุ่งหมายหน่วยอบรม เนื้อหา กิจกรรมและวิธีการอบรม สื่อประกอบการอบรม การวัดและประเมินผลล้นนำ หลักสูตรให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 6 คนประเมินความเหมาะสม และความสอดคล้องซึ่งพบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและทุกองค์ประกอบของหลักสูตร มีความสอดคล้องกัน

การทดลองใช้หลักสูตร และประเมินผลหลักสูตร โดยการนำหลักสูตรไปทดลอง ใช้กับตัวแทนนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 30 คน ของมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต เป็นระยะเวลา 3 วัน 2 คืน โดยใช้ทดลองแบบกลุ่มตัวอย่างเดียวทดสอบก่อนและหลังการทดสอบ รวมทั้ง การทดสอบความคงทนของการมีฉันทะทางการเรียน พบว่า ค่าเฉลี่ยคุณลักษณะ ของฉันทะหลังทดลองใช้สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.51 ทั้งในภาพรวมและทุกหน่วยการฝึกอบรม และการศึกษาความมั่นคงของฉันทะทางการเรียน หลังจากทดลองแล้ว 8 สัปดาห์ ยังคงมีความคงทนอยู่ และมีความเหมาะสมการใช้ หลักสูตรในระดับมาก

งานวิจัยต่างประเทศ

Battison (1990) ศึกษาเรื่อง “The Context of Deliberation Case Studies in Local Curriculum Development” โดยศึกษาปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น โรงเรียนประจำท้องถิ่น 3 แห่งในรัฐโอไฮโอ เพื่อหาลักษณะของรูปแบบการตัดสินใจ ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนทั้ง 3 แห่งที่ทำการศึกษามีผู้บริหารและครูผู้สอนเป็นคณะกรรมการปรับปรุง หลักสูตร ครูผู้สอนจัดว่าเป็นตัวแทนสำคัญ เพราะต้องเกี่ยวข้องกับการประชุมพิจารณา ปรับปรุงหลักสูตร โรงเรียนแต่ละครั้งตามหลักการ ปฏิบัติงานหน่วยงานการศึกษา ส่วนรูปแบบการเป็นผู้นำของผู้บริหารจะมีอิทธิพลอย่างสูงต่อการอภิปรายในประเด็น ต่าง ๆ เกี่ยวกับนโยบาย การวางแผนการทำงาน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สุดที่จะนำแนวทางการทำงานของคณะกรรมการประจำท้องถิ่น

Bunten (2006) ศึกษาเรื่อง “So, How Long Have You Been Native?": Self-Commodification in the Native-Owned Cultural Tourism Industry ผลการศึกษาพบว่า

ชนกลุ่มน้อยที่มีและไม่มีต้นกำเนิด หรือการกระทำผิดด้านการท่องเที่ยว และการศึกษา ให้เข้าใจเอกลักษณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมของพวกเขาทั้งหลายการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม นั้นเหมาะสมแก่การรักษาไว้ วิจัยนี้ใช้เวลา 3 ปี ที่เก็บข้อมูลศึกษากับชนเผ่าซึ่งเป็นเจ้าของ ธุรกิจการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมในเมือง Sitka อลาสกา และการเข้าไปมีส่วนร่วมของการท่องเที่ยวชาวอเมริกันอินเดีย ด้วยการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม และส่วนอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

จากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การจัดการศึกษาที่ผ่านมายังไม่ตอบสนองต่อ สภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แท้จริงของผู้เรียนมากนัก ทั้งนี้อันเนื่องมาจาก ปัญหาบุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรแม่บท ทำให้ไม่สามารถที่จะพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่นมาใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้ตรงตามความมุ่งหมายของหลักสูตร แม่บทได้ ความพร้อมของโรงเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ไม่สอดคล้องกับ ท้องถิ่น ซึ่งเป็นผลทำให้นักเรียนไม่สามารถนำประสบการณ์จากการเรียนรู้ไปใช้ใน ชีวิต หรือนำไปเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตต่อไปได้น้อย ดังนั้นเพื่อที่จะให้การจัดการศึกษา ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้ จะต้องมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ที่สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและตรงกับสภาพชีวิตของผู้เรียน มาจัดเป็น หลักสูตรหรือกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่ นักเรียน อันส่งผลให้ผู้เรียนมีความรัก ความผูกพันกับท้องถิ่นของตนเองยิ่งขึ้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแกะสลักเทียนพรรษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนด โดยมีรายละเอียดแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล (tacit knowledge) การแกะสลักต้นเทียนพรรษาของช่างเทียนจังหวัดอุบลราชธานี โดยผู้วิจัย นำแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแกะสลักต้นเทียนพรรษาและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ การพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งศึกษาประวัติความเป็นมาของจังหวัดอุบลราชธานี และประวัติความเป็นมาของการแกะสลักต้นเทียนพรรษา ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยต่าง ๆ บูรณาการเพื่อกำหนดกรอบในการสร้างแบบสอบถามสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง ซึ่งข้อคำถามเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้มีส่วนรู้ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นแกะสลักต้นเทียนพรรษาได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนดังนี้ รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนรู้การแกะสลักต้นเทียนพรรษา จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาสังเคราะห์ออกเป็นเนื้อหารายชื่อของการแกะสลักต้นเทียนพรรษาเพื่อสร้างเป็นหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 2 นำเนื้อหาที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 มาสร้างเป็นหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

**ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล
(tacit knowledge) การแกะสลักต้นเทียนพรรษา
ของช่างเทียนจังหวัดอุบลราชธานี**

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล (tacit knowledge) การแกะสลักต้นเทียนพรรษาของช่างเทียนจังหวัดอุบลราชธานี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ผู้วิจัยนำแนวคิดทฤษฎีการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแกะสลักต้นเทียนพรรษาที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาที่นำมาทำการวิจัยในครั้งนี้ โดยมีการค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ โดยศึกษาเอกสารการวิจัย บทความ วารสาร ตำราต่าง ๆ เกี่ยวกับสภาพสังคม ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิต และองค์ความรู้สั่งสมที่ปรากฏลวดลายบนต้นเทียนพรรษา เพื่อนำรายละเอียดต่าง ๆ มาสรุปประมวลผลให้ออกมาอยู่ในรูปแบบของแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง

2. สร้างแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด ให้สอดคล้องกับนิยามคำศัพท์ให้ผู้มีองค์ความรู้การแกะสลักต้นเทียนพรรษาได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

3. นำแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบคุณภาพหาความเที่ยงตรง (validity) เป็นการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยนำเครื่องมือที่ใช้สัมภาษณ์ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความชัดเจน ความถูกต้อง ความเหมาะสมของเครื่องมือ และนำเครื่องมือที่ใช้สัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ดังนี้

3.1 ดร. ขจรศักดิ์ เจ้ากรมทอง

ผู้ช่วยคณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

3.2 อาจารย์พรเพ็ญ กลัดไวยานเนตร

อาจารย์คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

3.3 อาจารย์ศักดิ์ชาย อุทธิโท

อาจารย์คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสารคาม

3.4 อาจารย์กิตติกร เรืองขำ

อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

3.5 ครูราชน จุลทุม

ครูชำนาญการ โรงเรียนอนุบาลอุบลราชธานี

เพื่อตรวจสอบความชัดเจน ความถูกต้อง ความเหมาะสมของเครื่องมือ และ ความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence--IOC) ของข้อคำถาม โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความสอดคล้องข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างก่อนนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีองค์ความรู้ โดยใช้เกณฑ์การประเมิน ดังนี้

มีความเห็นว่า สอดคล้อง กำหนดคะแนนเป็น 1

มีความเห็นว่า ไม่แน่ใจ กำหนดคะแนนเป็น 0

มีความเห็นว่า ไม่สอดคล้อง กำหนดคะแนนเป็น -1

จากนั้นแทนค่าในสูตรหาดัชนีความสอดคล้อง (Index of Index of consistency) โดยใช้สูตร ดังนี้ (พิสนุ พงศ์ศรี, 2551, หน้า 286-287)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ

IOC หมายถึง ดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R$ หมายถึง ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

จากการตรวจสอบของเครื่องมือ เพื่อหาความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence--IOC) ของข้อคำถาม พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง .71 นั่นคือ ข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์มีความสอดคล้องกันทุกข้อ

4. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีวิธีการ ดังนี้

4.1 ผู้วิจัยนำหนังสือจากคณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ส่งถึงผู้มีองค์ความรู้ที่เป็นผู้ให้ข้อมูล นำเอกสารแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างที่ผ่าน

การตรวจสอบความเหมาะสมจากอาจารย์ที่ปรึกษาและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ผ่านผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ไปสัมภาษณ์ผู้ม้องค์ความรู้ ในกรณีที่มีผู้ม้องค์ความรู้ต่างจังหวัด (ไม่มีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานี) ผู้วิจัยติดต่อทางโทรศัพท์เพื่อขอความอนุเคราะห์จัดส่งเอกสารทางไปรษณีย์พร้อมทั้งนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ สำหรับสัมภาษณ์ตามความสะดวกของผู้ม้องค์ความรู้

4.2 ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ม้องค์ความรู้ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม - 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2558 สัมภาษณ์ตามข้อคำถามที่กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์ โดยมีการจดบันทึกขณะสัมภาษณ์ และขออนุญาตผู้ม้องค์ความรู้บันทึกเทป และการถามจะไม่ถามนำ ใช้การสัมภาษณ์แบบการมีปฏิสัมพันธ์ (interactive interview) เชิงสนทนา จำนวน 25 คน ดังนี้

- 4.2.1 นายทวิศักดิ์ ภาติ
- 4.2.2 นายพงษ์พันธุ์ ภูประไพ
- 4.2.3 นายวินัย บุญจันทร์
- 4.2.4 นายอภิชาติ ภาติ
- 4.2.5 นายอาทิตย์ สุทธิประภา
- 4.2.6 นายนิกร พุ่มแก้ว
- 4.2.7 นายสุทัศน์ จันทร์ทวี
- 4.2.8 นายบุญชม ภาติ
- 4.2.9 นายประยูร สำภาพันธ์
- 4.2.10 นายวิจิตร ภาเรือง
- 4.2.11 นายชัยนันท์ เทพมณี
- 4.2.12 นายประจัญ เสริฐวิชา
- 4.2.13 นายพิชาญ จันทร์ทอง
- 4.2.14 นายพุทธิศักดิ์ ภาติ
- 4.2.15 นายสุดสาคร หวังดี
- 4.2.16 นายมาร์ค เกตุกุล
- 4.2.17 นายสงวนศักดิ์ แก้วตา

- 4.2.18 นายวิเชียร ภาดี
- 4.2.19 นายเล็ก เวชภัณฑ์
- 4.2.20 นายวิทยา พงษ์แก้ว
- 4.2.21 นายอุดม เจนจบ
- 4.2.22 นายวสันต์ พงษ์แก้ว
- 4.2.23 นายศุภณัฐ เจนจบ
- 4.2.24 นายทนงศักดิ์ คำนวน
- 4.2.25 นายณัฐพล วงศ์สุวรรณ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้มีองค์ความรู้ การแกะสลักคันทียนพรธามาสรุปเป็นรายชื่อเพื่อกำหนดเป็น โครงสร้างหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักคันทียนพรธามา

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น การแกะสลักคันทียนพรธามา

การดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 ดังนี้

1. กำหนดสภาพปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตร พิจารณาจากความจำเป็น และความต้องการ และข้อมูลพื้นฐานจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลที่ได้จากการศึกษาความคิดเห็นผู้มีองค์ความรู้ด้านแกะสลักคันทียนพรธามาในขั้นตอนที่ 1 นำมาเป็นแนวทางในการกำหนดปัญหาของหลักสูตรให้สอดคล้องกับความจำเป็น และแนวโน้มในอนาคต

2. กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการแกะสลักคันทียนพรธามา โดยคาดหวังว่า เมื่อดำเนินการจนบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้วจะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้

3. กำหนดหน่วยอบรม โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ในแต่ละหน่วยการอบรม จะประกอบด้วยส่วนย่อย ดังนี้

3.1 สาระสำคัญ กำหนดไว้เพื่อเป็นสาระสำคัญที่จะต้องเรียนรู้ตามเกณฑ์ในแต่ละหน่วยการอบรม เมื่อผู้เข้ารับการอบรมได้บรรลุตามสาระสำคัญในทุกเรื่องแล้ว ย่อมส่งผลให้การอบรมบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้ด้วย

3.2 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม กำหนดไว้เป็นจุดมุ่งหมายหรือเป็นเกณฑ์ในแต่ละเรื่องของการอบรม เมื่อผู้เข้ารับการอบรมได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมในทุกเรื่องแล้ว ย่อมส่งผลให้การอบรมบรรลุตามจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมของหลักสูตรที่กำหนดไว้

3.3 เนื้อหาวิชา กำหนดไว้โดยยึดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมในแต่ละเรื่องเป็นขอบเขต และดำเนินการจัดความสำคัญของเนื้อหา โดยพิจารณาตามลำดับธรรมชาติของเนื้อหาและขั้นตอนของการแกะสลักต้นเทียน ประกอบด้วยแผนการสอนหน่วยที่ 1 การออกแบบต้นเทียน แผนการสอนหน่วยที่ 2 การหล่อลำต้นเทียน แผนการสอนหน่วยที่ 3 การออกแบบลวดลายในการแกะสลักต้นเทียน แผนการสอน หน่วยที่ 4 วิธีการแกะสลักต้นเทียน แผนการสอนหน่วยที่ 5 การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักต้นเทียน แผนการสอน หน่วยที่ 6 เครื่องมือที่ใช้แกะสลักต้นเทียน แผนการสอนหน่วยที่ 7 การตกแต่งต้นเทียน ภายหลัการแกะสลักต้นเทียนเสร็จสิ้น

3.4 กิจกรรมและวิธีการสอน กำหนดให้สอดคล้องกับเนื้อหารายวิชา ประกอบกับพิจารณาความพร้อมและพื้นฐานของผู้เข้าอบรม รวมถึงคำนึงถึงหลักการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.5 สื่อประกอบการสอน กำหนดให้สอดคล้องกับเนื้อหา จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม กิจกรรมและวิธีการสอน

3.6 การวัดประเมินผลในแต่ละหน่วยการเรียนการสอน กำหนดให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมของแต่ละหน่วยการอบรม ขอบเขตเนื้อหาวิชา กิจกรรมการสอน สื่อประกอบการสอน โดยวัดและประเมินผลการเรียนรู้จากแบบประเมินพฤติกรรมและใบงานแบบทดสอบภายหลังการอบรม

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น การแกะสลักต้นเทียนพรรษา

การประเมินหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา มีรายละเอียด
ดังนี้

1. สิ่งที่จะประเมิน

1.1 ความเหมาะสมของหลักสูตร เป็นการประเมินว่าส่วนประกอบต่าง ๆ
ของหลักสูตรที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด

1.2 ความสอดคล้องของหลักสูตร เป็นการประเมินว่าส่วนประกอบต่าง ๆ
ของหลักสูตรที่สร้างขึ้น มีความสอดคล้องกันหรือไม่เพียงใด

2. ผู้ประเมิน การประเมินหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา
ผู้ประเมินจะประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตร โดยมีผู้เชี่ยวชาญ
ด้านหลักสูตรทั่วไป และ ผู้เชี่ยวชาญด้านการแกะสลักต้นเทียนพรรษา จำนวน 7 คน
ทำการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง ดังรายนามต่อไปนี้

2.1 รองศาสตราจารย์ ดร.รัญจวน คำวชิรพิทักษ์

ผู้อำนวยการศูนย์วัฒนธรรมการเรียนการสอน
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

2.2 รองศาสตราจารย์อัจฉรา สุขารมณ

อาจารย์ประจำหลักสูตรจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาศักยภาพมนุษย์
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

2.3 ดร. เจษฎา อังกาบสี

ผู้อำนวยการสำนักบุคลากร/อาจารย์ประจำหลักสูตรจิตวิทยา
เพื่อการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

2.4 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วันชัย ปานจันทร์

อาจารย์ประจำคณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2.5 อาจารย์ ว่าที่ ร.ต. ดร. เอกสิทธิ์ สนามทอง

อาจารย์ประจำคณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2.6 อาจารย์ศักดิ์ชาย อุทธิโท

อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

2.7 ครูราชน จุลทุม

ครูชำนาญการ โรงเรียนอนุบาลอุบลราชธานี

3. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน แบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตร แบ่งเป็นแบบประเมิน 2 ตอน ได้แก่ (1) ประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตร โดยให้ผู้เชี่ยวชาญให้คะแนนน้ำหนักความเหมาะสมของหลักสูตร เป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ เหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อย และเหมาะสมน้อยที่สุด และ (2) ความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตร เป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 3 ระดับ คือ สอดคล้อง ไม่แน่ใจ และไม่สอดคล้อง และข้อเสนอแนะในการปรับปรุง

สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

ผู้วิจัยศึกษาเนื้อหาหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร องค์ประกอบจากโครงสร้างหลักสูตร และร่างเป็นข้อคำถามให้สอดคล้องกับเนื้อหาของโครงสร้างการพัฒนาหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา เป็นแบบประเมิน 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรการพัฒนาหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา ได้แก่ สภาพปัญหา จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ขอบเขตเนื้อหาสาระวิชาของหลักสูตร กิจกรรมและวิธีการอบรม สร้างแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ดังนี้

เหมาะสมมากที่สุด ให้ 5 คะแนน

เหมาะสมมาก ให้ 4 คะแนน

เหมาะสมปานกลาง ให้ 3 คะแนน

เหมาะสมน้อย ให้ 2 คะแนน

เหมาะสมน้อยที่สุด ให้ 1 คะแนน

จากนั้นหาค่าเฉลี่ยคะแนนความเหมาะสมของผู้เชี่ยวชาญ โดยเทียบเกณฑ์ ดังนี้

เหมาะสมมากที่สุด ช่วงคะแนน 4.50-5.00 คะแนน

เหมาะสมมาก ช่วงคะแนน 3.50-4.49 คะแนน

เหมาะสมปานกลาง ช่วงคะแนน 2.50-3.49 คะแนน

เหมาะสมน้อย ช่วงคะแนน 1.50-2.49 คะแนน

เหมาะสมน้อยที่สุด ช่วงคะแนน 1.00-1.49 คะแนน

การพิจารณาความเหมาะสมโดยการนำคำตอบของผู้เชี่ยวชาญของแต่ละคนที่ให้ค่าน้ำหนักเป็นคะแนนมาหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) โดยการกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยของความเหมาะสม จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพไว้ที่ 3.50 ขึ้นไป สำหรับข้อใดที่คะแนนต่ำกว่า 3.50 ให้พิจารณาถึงเหตุผลเป็นรายชื่อโดยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงในหลักสูตรต่อไป

ตอนที่ 2 แบบประเมินความสอดคล้องของโครงร่างโปรแกรมการฝึกอบรม (Index of Item Objective Congruence--IOC) มีเกณฑ์การประเมินประกอบด้วย ความสอดคล้อง ไม่แน่ใจ และไม่สอดคล้อง หัวข้อที่ประเมิน ได้แก่ สภาพปัญหา จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ขอบเขตเนื้อหาสาระวิชาของหลักสูตร กิจกรรมและวิธีการอบรม พิจารณาความสอดคล้องด้วยดัชนีความสอดคล้อง โดยการนำคำตอบของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนมาแปลงเป็นคะแนน ดังนี้

มีความเห็นว่า สอดคล้อง กำหนดคะแนนเป็น 1

มีความเห็นว่า ไม่แน่ใจ กำหนดคะแนนเป็น 0

มีความเห็นว่า ไม่สอดคล้อง กำหนดคะแนนเป็น -1

จากนั้นนำมาแทนค่าในสูตรหาดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence--IOC) ถ้าดัชนีความสอดคล้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 ขึ้นไปถือว่าใช้ได้ ไม่ต้องทำการปรับปรุง สำหรับข้อใดค่าดัชนีมีค่าน้อยกว่า 0.50 ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญเป็นรายบุคคล ด้วยตนเอง เพื่อทำการเก็บข้อมูล ในระหว่างวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2558 - วันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2559

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 พิจารณาความเหมาะสม โดยใช้สถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 พิจารณาความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence--IOC) โดยใช้สถิติดัชนีความสอดคล้อง แทนค่าในสูตรหาดัชนีความสอดคล้อง โดยใช้สูตร ดังนี้ (พิสนุ พงศ์ศรี, 2551, หน้า 286-287)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ

IOC หมายถึง ดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R$ หมายถึง ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล (tacit knowledge) การแกะสลักต้นเทียนพรรษาของช่างเทียนจังหวัดอุบลราชธานี และสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาและประเมินหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

วิธีการวิจัยโดยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล (informant) ที่เป็นช่างแกะสลักต้นเทียนพรรษา มีโครงสร้างกรอบคำถาม และวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา ผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล (tacit knowledge) การแกะสลักต้นเทียนพรรษาของช่างเทียนจังหวัดอุบลราชธานี

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

ตอนที่ 3 ผลการประเมินหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล (tacit knowledge) การแกะสลักต้นเทียนพรรษาของช่างเทียนจังหวัดอุบลราชธานี

การวิจัยครั้งนี้ได้สัมภาษณ์เกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การแกะสลักเทียน อาชีพ สถานภาพ โดยแจกแจงความถี่ค่าร้อยละของแต่ละรายการ ดังข้อมูลที่ปรากฏ (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

จำนวนและร้อยละของลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างช่างแกะสลักต้นเทียนพรรษา
จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การแกะสลักเทียน อาชีพ และสถานภาพ

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	25	100.00
หญิง	0	00.00
รวม	25	100.00
2. อายุ		
น้อยกว่า 30 ปี	1	4.00
30-45 ปี	15	60.00
มากกว่า 45 ปี	9	36.00
รวม	25	100.00
3. ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	25	100.00
ปริญญาตรี	0	00.00
สูงกว่าปริญญาตรี	0	00.00
รวม	25	100.00
4. ประสบการณ์การแกะสลักต้นเทียน		
ต่ำกว่า 5 ปี	0	00.00
5-10 ปี	9	36.00
สูงกว่า 10 ปี	16	64.00
รวม	25	100.00
5. อาชีพ		
รับราชการ	0	00.00
รับจ้างทั่วไป	23	92.00
เกษตรกร	2	8.00
รวม	25	100.00

ตาราง 1 (ต่อ)

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
6. สถานภาพ		
โสด	4	16.00
สมรส	21	84.00
หย่าร้าง	0	00.00
แยกกันอยู่	0	00.00
รวม	25	100.00

จากตาราง 1 พบว่า ช่างแกะสลักต้นเทียนพรรษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 100 เมื่อจำแนกตามอายุ พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุ 30-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 60 เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ระดับการศึกษาทั้งหมดต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 100 เมื่อจำแนกตามประสบการณ์การแกะสลักต้นเทียนพรรษา ส่วนใหญ่มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 64 เมื่อจำแนกตามอาชีพส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 92 เมื่อจำแนกตามสถานภาพส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 84

จากการสัมภาษณ์ช่างผู้มีองค์ความรู้ด้านการแกะสลักต้นเทียนพรรษา เพื่อพัฒนาเป็นหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของช่างแกะสลักต้นเทียนพรรษารุ่นนี้ เป็นการวิจัยที่ศึกษาองค์ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล (tacit knowledge) ที่เป็นแหล่งสังสมภูมิปัญญาหรือความรู้ในเรื่องการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของช่างแกะสลักต้นเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง 25 ท่าน เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหาที่วิจัยออกเป็นรายชื่อ ซึ่งนำเสนอลำดับดังนี้

1. องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีขั้นตอนและวิธีการทำต้นเทียนพรรษาอย่างไร

การทำต้นเทียนพรรษาเริ่มต้นจากการออกแบบโครงร่างของต้นเทียนพรรษาเป็นการออกแบบในลักษณะภาวตกลงกระดาศ จำลองเรื่องราวเนื้อหาที่จะนำเสนอ รวมถึงการฟอกเทียน (ซักเทียน) เป็นการนำเทียนเก่าที่ผ่านการใช้งานมาแล้วมาฟอกเทียน

หรือทำความเข้าใจเพื่อใช้ผสมกับเทียนใหม่ การขึ้นโครงสร้าง การทำเทียนแผ่น การติดเทียน การหล่อลำต้นเทียน การออกแบบลวดลาย จนกระทั่งการแกะสลักต้นเทียนพรรษา โดยมีเครื่องมือที่ทำจากภูมิปัญญาชาวบ้านที่ทำขึ้นมาเอง จนกระทั่งการตกแต่งต้นเทียนพรรษา

2. การออกแบบต้นเทียนพรรษา

2.1 การออกแบบโครงร่าง

การออกแบบต้นเทียนพรรษาในแต่ละปีของงานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีจะต้องเป็นการออกแบบตามเรื่องราวพุทธประวัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เช่น พุทธประวัติตอนประสูติ ตรัสรู้ ปรีชาญาณ ฯลฯ หรือทศชาติชาดก เช่น เตมีย์ชาดก เป็นพระชาติแห่งการบำเพ็ญเนกขัมมบารมี ชนกชาดก คือ พระชาติแห่งการบำเพ็ญวิริยะบารมี สุวรรณสามชาดก คือ พระชาติแห่งการบำเพ็ญเมตตาบารมี เนมิราชชาดก คือ พระชาติแห่งการบำเพ็ญอธิฐานบารมี มโหสถชาดก คือ พระชาติแห่งการบำเพ็ญปัญญาบารมี ภูริทัตตชาดก คือ พระชาติแห่งการบำเพ็ญศีลบารมี จันทรชาดก คือ พระชาติแห่งการบำเพ็ญขันติบารมี นารทชาดก คือ พระชาติแห่งการบำเพ็ญอุเบกขาบารมี วิฑูรชาดก คือ พระชาติแห่งการบำเพ็ญสัจจะบารมี หรือเวสสันดรชาดก พระชาติสุดท้ายแห่งการบำเพ็ญทานบารมี ซึ่งทศชาติชาดกดังที่กล่าวมานี้ล้วนเป็นพระชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อนจะกลับมาประสูติเป็นเจ้าชายสิทธัตถะในครั้งสมัยพุทธกาล การออกแบบต้นเทียนพรรษาเป็นการออกแบบโดยเป็นโครงร่างที่มีการร่างแบบลงกระดาษเป็นลายเส้น เพื่อจำลองเรื่องราวหรือเนื้อหาที่จะนำเสนอการทำต้นเทียนพรรษาดังแสดงในภาพ 5

ภาพ 5 ออกแบบโดยร่างโครงลงกระดาษเป็นลายเส้น

หากการออกแบบโครงร่างเนื้อหาหรือเรื่องราวที่จะนำเสนอลงตัวแล้ว จะต้องมีการวาดซ้ำด้วยปากกามีกสีดำเพื่อความชัดเจนของแบบโครงการต้นเทียนที่จะนำเสนอเนื้อหา ดังแสดงในภาพ 6

ภาพ 6 ออกแบบโครงร่างด้วยปากกามีกสีดำ

จากภาพ 6 จะเห็นได้ว่า การออกแบบโครงสร้างต้นเทียนพรรษา สามารถแบ่งการออกแบบเป็น 3 ส่วน ดังนี้ (1) ส่วนด้านหน้า เป็นการออกแบบที่ใช้เนื้อหาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่ปรากฏในพุทธประวัติเป็นหลักรวมความคิดสร้างสรรค์ของช่างที่ออกแบบ เช่น สัตว์ในศิลปะไทย ได้แก่ ครุฑ พญานาค ครุฑปักยี่ เป็นต้น หรือภาพที่เกี่ยวกับสมุทเทพต่าง ๆ เช่น เทพพนม กิณรี เป็นต้น ด้านหน้าการออกแบบจะต้องมีลักษณะใหญ่ เป็นที่สะดุดสายตาและเป็นตัวเอกของขบวนต้นเทียน (2) ส่วนด้านกลาง หรือ ลำต้น เป็นการออกแบบเนื้อหาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่ปรากฏในพุทธประวัติผสมผสานความคิดสร้างสรรค์ของช่าง ส่วนลำต้นมีการแกะสลักเป็นลายกนก แต่ปัจจุบันมีการพัฒนาโดยมีการแทรกเนื้อหาพุทธประวัติ ซึ่งเป็นคติสอนใจหรือสัญลักษณ์ที่เป็นอัตตลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ ลงไปด้วย และ (3) ส่วนท้าย มีการออกแบบที่เป็นเรื่องราวการนำเสนอเกี่ยวกับพุทธประวัติ เพื่อให้เกิดความสวยงามและลงตัวส่วนใหญ่จะเน้นลักษณะเป็นซุ้ม หรือลักษณะทางด้านท้ายที่เป็นลายกนก ประกอบบนขบวนรดต้นเทียน

2.2 การขึ้นโครงสร้าง

การขึ้นโครงการต้นเทียนเป็นขั้นตอนที่สำคัญอาศัยความชำนาญและความเป็นศิลปะในมุมมองของการทำต้นเทียนพรรษา โดยมีวิธีการ ดังนี้

2.2.1 การร่างแบบโครงสร้างตัวหุ่นที่จะนำเสนอลงบนกระดานไม้อัด
ขั้นตอนนี้เบื้องต้นจะต้องร่างแบบโครงสร้างตัวหุ่นที่เขียนด้วยชอล์กฝุ่น ดังแสดงในภาพ 7

ภาพ 7 ร่างแบบโครงร่างตัวหุ่นด้วยชอล์คฝุ่น

การร่างแบบด้วยชอล์คฝุ่นนี้จะเป็นการร่างแบบคร่าว ๆ เพื่อให้สามารถ
แก้ไขแบบร่างได้ หากสามารถกำหนดแบบร่างเรียบร้อยแล้ว (ไม่มีการแก้ไข) ก็จะเขียนแบบ
ด้วยปากกามาเมจิกอีกครั้งเพื่อความชัดเจนของแบบก่อนการนำไปตัด ดังแสดงในภาพ 8

ภาพ 8 ร่างแบบโครงร่างตัวหุ่นด้วยปากกาหมึกเมจิก

2.2.2 การตัดกระดานไม้อัด/เสริมเหล็ก

ขั้นตอนนี้ใช้เลื่อยวงเดือนตัดกระดานไม้อัดตามแบบที่เขียนไว้ และเสริมเหล็กแกนกลาง ขึ้น โครงสร้าง ดังแสดงในภาพ 9 และภาพ 10

ภาพ 9 ตัดไม้อัดด้วยเลื่อยวงเดือน

ภาพ 10 เสริมเหล็กแกนกลาง ขึ้นโครงสร้าง

2.2.3 เสริมกาบมะพร้าวขึ้นรูปหุ่น

การขึ้นหุ่นประกอบบนรถต้นเทียนสามารถทำได้หลายวิธี แต่เป็นที่นิยมกัน คือการนำกาบมะพร้าวที่ไม่ใช่แล้ว มามัดขึ้นรูปตามแบบไม้อัดที่ได้ ดังแสดงในภาพ 11

ภาพ 11 เสริมกาบมะพร้าวขึ้นรูปหุ่น

2.2.4 ปั้นหุ่นด้วยปูน

การปั้นหุ่นถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญเพราะถ้าหากปั้นหุ่นไม่ได้สัดส่วนไม่ได้ขนาด อาจทำให้ต้นเทียนดูไม่สมสัดส่วน ต้นเทียนจะสวยหรือไม่ขึ้นอยู่กับการปั้นหุ่น การปั้นหุ่นส่วนมากที่นิยมกันคือการใช้ปูนพลาสติกผสมกับใยมะพร้าวปั้นเป็นหุ่นหรือองค์ประกอบของต้นเทียน ข้อดีของการใช้ปูนพลาสติกปั้นหุ่น คือ สามารถตกแต่งตัวชุด ตัดส่วนที่เกินทิ้งได้ เนื่องจากปูนพลาสติกมีความแข็งตัวไม่เท่ากับปูนซีเมนต์ สำหรับช่างบางท่านนิยมใช้ปูนซีเมนต์ปั้นหุ่น ข้อดีเนื่องจากปูนซีเมนต์มีราคาถูกกว่าปูนพลาสติก ส่วนข้อเสียคือ ปูนซีเมนต์เมื่อแข็งตัวแล้วจะไม่สามารถตกแต่งได้ ดังแสดงในภาพ 12

ภาพ 12 ปั้นหุ่นด้วยปูน

2.3 ต้มเทียน/ติดเทียน

ภายหลังจากการขึ้นโครงสร้างของต้นเทียนเสร็จสิ้นแล้ว ต่อไป คือ การทำเทียนเป็นแผ่นมาติดบนหุ่นที่ปั้นจากปูนปลาสเตอร์ แต่ก่อนที่จะถึงขั้นตอนการติดเทียนนั้น จะต้องผ่านกระบวนการต้นเทียนเพื่อแปลงให้เป็นเทียนแผ่นก่อน มีขั้นตอน ดังนี้

2.3.1 การเตรียมภาชนะต้นเทียน

ภาชนะที่เหมาะสมในการต้นเทียนที่เหมาะสมที่สุด คือ ปิ๊ป ถังอลูมิเนียม ซึ่งเป็นภาชนะที่หาได้ง่าย วิธีการคือ นำปิ๊ปมาตัดฝาด้านบนออกตามขอบด้านในออกให้หมด แล้วใช้ก้อนทุบตามรอยตัดให้ราบลงกับขอบบนด้านใน เพื่อป้องกันการไม่ให้ลมของปิ๊ป บาดมือ ก่อนนำไปใช้งานควรตีหู โดยใช้ไม้ยาวกว่าขอบของปิ๊ปจำนวน 2 ท่อน มาตีแนบเข้ากับขอบด้านบน ดังแสดงในภาพ 13

ภาพ 13 ภาชนะต้นเทียน

2.3.2 การฟอกเทียน (ซักเทียน)

การฟอกเทียน คือ การนำเทียนเก่าที่ผ่านการใช้แล้วมาต้มเพื่อให้ละลายแล้วนำไปเทกรองด้วยผ้ามุ้งหรือผ้าด้ายดิบ หรือปัจจุบันนิยมใช้กระดาษรองด้วยกระดาษหรือ โอง่งน้ำที่ใส่น้ำพอประมาณผสมด้วยผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดเพื่อช่วยจัดความสกปรก เช่น ผงซักฟอก ผลิตภัณฑ์ล้างห้องน้ำ เมื่อเทผ่านผ้ากรองแล้วใช้ไม้พายตีน้ำเทียนให้ละลายแตกตัวออกจากกันเพื่อไม่ให้จับตัวเป็นก้อน จากนั้นตักเทียนที่ละลายในน้ำผสมผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดแล้ว ไปวางไว้เพื่อให้ น้ำที่เกาะตัวกับเทียน

แห่งสนิท ประโยชน์ที่ได้จากการฟอกเทียน คือ ทำให้ฝุ่นที่จับกับเทียนหลุดออกและทำให้สีของเทียนสดใสขึ้น การฟอกเทียนนิยมฟอกเฉพาะเทียนเก่าที่ผ่านการใช้งานมาแล้ว ดังแสดงในภาพ 14

ภาพ 14 ภาชนะสำหรับการฟอกเทียน

2.3.3 ต้มเทียนและผสมเทียน

ภายหลังจากที่มีการฟอกเทียนแล้ว ในขั้นตอนต่อไป คือ การนำเทียนที่ฟอกแล้วมาต้มใส่ภาชนะที่สำหรับต้มเทียนอีกครั้ง โดยมีอัตราส่วนผสม 50 : 50 กล่าวคือ เทียนเก่าประมาณ 50% และเทียนใหม่ 50% เพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณในการซื้อเทียนใหม่ ซึ่งปัจจุบันเทียนใหม่ตามท้องตลาดราคา 80,000-90,000 บาทต่อ 1,000 กิโลกรัม อีกทั้งการผสมเทียนเก่าจะมีข้อดี คือ ช่วยลดความเหนียวของเทียนใหม่ เพราะถ้าหากใช้เทียนใหม่ทั้งหมดจะทำให้เทียนเหนียวเกินไปและทำให้เกิดอุปสรรคต่อการแกะสลักเทียน

2.3.4 การทำเทียนแผ่น

สิ่งที่จะช่วยเป็นพื้นฐานแห่งความสร้างสรรค์ สวยงาม และวิจิตรพิสดาร คือ เทียนแผ่น หมายถึง เทียนที่ทำขึ้นเป็นแผ่น เพื่อใช้สำหรับปิดทุกส่วนของหุ่นประกอบ ดินเทียน วิธีทำเทียนแผ่นมีขั้นตอน ดังนี้ (1) เตรียมภาชนะทำเทียนแผ่น ขนาด 70 x 40 เซนติเมตร ซึ่งเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หรือ ขนาดตามต้องการ โดยตั้งวางแบบพิมพ์ไว้บน พื้นที่ราบ อย่าให้ข้างใดข้างหนึ่งเอียง เพราะถ้าเทเทียนลงไปจะทำให้เต็มแบบพิมพ์เร็วขึ้น และจะไหลออกจากแบบพิมพ์ (2) นำผลิตภัณฑ์ล้างจาน หรือ ผงซักฟอก ผสมกับน้ำ เล็กน้อยถูกับพื้นผิวทุกส่วนที่อยู่ด้านในของแบบพิมพ์ให้ทั่ว เพื่อทำให้เกิดความลื่นและ ง่ายต่อการแกะเทียนออกจากแบบพิมพ์ (3) ใช้กระบวยตักเทียนที่ต้มละลายจนเหลวตกลง ในแบบพิมพ์ มากน้อยขึ้นอยู่กับความต้องการของช่าง ส่วนมากนิยมทำเทียนแผ่นประมาณ 7-8 เซนติเมตร เมื่อเทเทียนลงในแบบพิมพ์แล้วทิ้งไว้จนเทียนแข็งตัว และ (4) เมื่อพอเทียน แข็งตัวแล้ว ลอกแผ่นเทียนออกจากแบบพิมพ์ โดยใช้เกรียงปลายแหลมช่วยตัดตามขอบ แบบพิมพ์ แล้วดึงแผ่นเทียนออกจากแบบพิมพ์ ถ้าต้องการแผ่นเทียนจำนวนมาก ควรใช้ แบบพิมพ์หลายอันเนื่องจากการทำเทียนแผ่นต้องใช้เวลาานพอสมควร ดังแสดงในภาพ 15

ภาพ 15 การทำเทียนแผ่น

2.3.5 การติดเทียนแผ่น

หลังจากได้เทียนแผ่นตามขนาดที่ต้องการแล้ว ก็จะนำเทียนแผ่นไปติดกับกับหุ่นที่มีการปั้นจากปูนปลาสเตอร์เรียบร้อยแล้ว มีวิธีการติด ดังนี้ (1) นำเทียนแผ่นไปวัดขนาดกับพื้นที่บนตัวหุ่น ถ้าหากเทียนแผ่นใหญ่เกินกว่าขนาดพื้นที่ ที่จะติดเทียน ให้ตัดเทียนแผ่นออกตามขนาดของพื้นที่ (2) นำเทียนแผ่นมาขนาดกับพื้นที่ที่จะติดบนตัวหุ่น จากนั้นใช้กาต้มน้ำร้อนที่มีน้ำเทียนเหลวลาดลงบนแผ่นเทียนด้านหน้าที่ติดกับตัวหุ่น (3) จากนั้นใช้มือบีบให้เทียนแผ่นติดกับตัวหุ่น (4) ในกรณีที่ติดเทียนแผ่นรอบตัวหุ่นหมดแล้ว ให้ใช้หัวแร้งคากระหว่างช่วงรอยต่อของแผ่นเทียน เพื่อให้แผ่นเทียนเชื่อมต่อกันหรือทำให้ไม่เห็นรอยต่อของเทียนแผ่น และ (5) ใช้เหล็กขูดตกแต่งพื้นที่บริเวณรอยต่อเทียนแผ่น เพื่อให้ดูกลมกลืน ดังแสดงในภาพ 16

ภาพ 16 การติดเทียนแผ่น

3. การหล่อลำต้นเทียน

ประเพณีการทำต้นเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีเป็นสิ่งที่แต่ชุมชนคุ้มวัดต่าง ๆ หรือชุมชนได้ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลายาวนานพอสมควร มีการพัฒนารูปแบบการทำต้นเทียนพรรษามาเรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่อง กระบวนการหล่อต้นเทียนเป็นขั้นตอนที่สำคัญไม่น้อยกว่าขั้นตอนอื่น ๆ เพราะการประกวดต้นเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีส่วนใหญ่การให้คะแนนจะอยู่ที่ลำต้นเทียนเป็นส่วนมาก จึงมีขั้นตอนและวิธีการหล่อต้นเทียนอย่างปราณีต ดังนี้

3.1 การทำแกนลำต้น

การทำแกนต้นเทียนปัจจุบันนิยมใช้เหล็กกลมที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางโดยประมาณ 15-20 เซนติเมตร ความยาว 2 เมตร โดยมีวัสดุที่ใช้ทำแกน คือ เชือกไนลอนขนาด 3 หุน พันโดยรอบส่วนที่เป็นแกนเหล็กให้ได้ความหนาเส้นผ่าศูนย์กลางรวมเหล็กกลมโดยประมาณ 30-35 เซนติเมตร และใช้ตะปูดอกเชือกเป็นชั้น ๆ เพื่อให้เชือกยึดติดกัน จากนั้นทำฐานแกนลำต้นด้วยเหล็กแผ่นสี่เหลี่ยม ขนาด 20 x 20 เซนติเมตรเชื่อมติดกันระหว่างปลายเหล็กกลมอีกด้านของแกนลำต้น และนำปูนพลาสติกผสมกับไบมะพร้าวโอบแกนลำต้นให้ได้ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 40-45 เซนติเมตร

3.2 การทำแบบพิมพ์ลำต้นและยอดเทียน

แบบพิมพ์สำหรับหล่อลำต้นเทียนและยอดเทียนปัจจุบันนิยมใช้สังกะสี อลูมิเนียมแผ่นเรียบชนิดหนาทำแบบหล่อต้นเทียนและยอดต้นเทียน โคนนำมาฉนวนส่วนปลายทั้งสองเข้าหากันให้เป็นทางกลมหรือทรงกระบอก ริมสังกะสีอลูมิเนียมทั้งสองข้างงอเข้าหากันให้ปลายทั้งสองงอเป็นตะขอเกาะเกี่ยวกันเอาไว้หรือซ้อนกันทำให้เป็นตะเข็บแล้วบัดกรีและเชื่อมต่อด้วยตะกั่วอย่างดี จากนั้นใช้ลวดอลูมิเนียม ขนาด 1 หุน รััดเป็นวงกลมเชื่อมต่อลวดด้วยตะกั่ว การใช้ลวดอลูมิเนียมรััดแบบพิมพ์ต้นเทียนควรรััดจำนวน 3 ช่วงของแบบพิมพ์ คือ ส่วนบน ส่วนกลาง ส่วนท้าย ประโยชน์ในการรััด คือ ช่วยสร้างความแข็งแรงและรับความจุจากการเทเทียนเพื่อหล่อลำต้น

3.4 การเทเทียนเพื่อหล่อลำต้นเทียน มีวิธีการ ดังนี้

3.4.1 เตรียมวัสดุที่จะใช้ให้พร้อม และนำมาวางบริเวรที่จะเทเทียนหล่อลำต้นเทียน รวมทั้งเตรียมลูกมือหรือทีมงานประมาณ 2-3 คน เพื่อช่วยหล่อลำต้น

3.4.2 นำแบบพิมพ์ล่ำต้นเทียนครอบแกนล่ำต้น จากนั้นผสมปูนปลาสเตอร์เทลงในแบบพิมพ์เพื่อเป็นฐานส่วนโคนล่ำต้น เทปูนปลาสเตอร์ให้สูงประมาณ 15-20 เซนติเมตร จากนั้นปล่อยให้ปูนปลาสเตอร์แห้งสนิท

3.4.3 ใช้ภาชนะที่เตรียมไว้ (ภาชนะที่ทนความร้อน) ตักเทียนเทลงในแบบพิมพ์ สังเกตสีอุณหภูมิเหนียว การเทให้ค่อย ๆ เทลงไปทีละน้อยจนกว่าจะเต็มแบบพิมพ์

การเทเทียนเพื่อหล่อล่ำต้น เป็นงานที่ต้องใช้เทคนิคและความชำนาญเป็นอย่างมาก เพราะถ้าหากเทเทียนไม่ระมัดระวังอาจจะทำให้เกิดความเสียหายได้ เนื่องจากเทียนเป็นวัตถุที่อมความร้อนได้มาก ยังมีปริมาณมากยิ่งอมความร้อนได้มากขึ้น การเทเทียนต้องใช้ความประณีตเพราะถ้าเทียนใจร้อน จะทำให้เกิดฟองอากาศ ซึ่งเมื่อเทียนแห้งแล้วจะเกิดเป็นโพรงอากาศ และทำให้เนื้อเทียนไม่เชื่อมต่อกันสนิท อาจจะทำให้ล่ำต้นเทียนไม่สวยเท่าที่ควร

การเทเทียนหล่อล่ำต้นควรเทเทียนติดต่อกัน ไม่ควรทิ้งช่วงไว้นาน เพราะจะทำให้ต้นเทียนเกิดเป็นรอยต่อ หรือรอยแยกจากกันได้

สิ่งที่ควรคำนึง คือ การเทเทียนหล่อล่ำต้นเทียน ผู้ที่เทเทียนต้องทำด้วยความระวัง และต้องหมั่นตรวจดูแบบพิมพ์อยู่เสมอว่ามีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ เพื่อเตรียมการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นเฉพาะหน้า

การเทเทียนหล่อยอดเทียน มีวิธีและขั้นตอนคล้ายกับการเทียนหล่อล่ำต้นเทียน แต่เนื่องจากมีขนาดที่นั้นกว่า จึงทำได้ง่ายกว่า และการหล่อยอดเทียนนั้นจะต้องขุดหลุมเพื่อนำยอดเทียนลงไปวางในหลุม

3.4.4 ถอดแบบพิมพ์ ภายหลังจากที่หล่อล่ำต้นเทียนเสร็จแล้ว ทิ้งไว้โดยประมาณ 7-10 วัน เพื่อให้เทียนแห้งสนิท การถอดแบบพิมพ์เริ่มจากการแกะตะเข็บสังกะสีอุณหภูมิเหนียว ออกจะได้ล่ำต้นเทียนที่เป็นแบบสมบูรณ์สวยงามอย่างเป็นธรรมชาติพร้อมที่จะเตรียมแกะสลัก

3.5 การแกะสลักล่ำต้นเทียน

การแกะสลักล่ำต้นเทียนถือว่าเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่ต้องใช้ความปราณีต เพราะเนื่องจากการประกวัดแห่เทียนเข้าพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีเน้นการประกวัด

ที่ลำต้นเทียนซึ่งเป็นการประชันฝีมืองานศิลปะของช่างเทียนอุบลราชธานี การแกะสลัก
ลำต้นเทียนมีวิธีการ ดังนี้

3.5.1 ร้างลวดลาย

ก่อนจะแกะสลักลำต้นเทียน จะต้องร่างลวดลายลงลำต้นก่อน รวมทั้ง
เรื่องราวที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ประกอบกับลายไทย เช่น ลายกนก ลายเครือเถา
ลายนาคลาย เพื่อใช้ในการต่อลาย ดังแสดงในภาพ 17

ภาพ 17 ร้างลวดลายลงลำต้นเทียน

3.5.2 ยกร่องลำต้นเทียน

หลังจากที่ร่างลวดลายลงลำต้นเทียนเรียบร้อยแล้ว ในขั้นตอนต่อไป คือ การยกร่อง (ซักร่อง) หรือ เป็นการเจาะช่องไฟของลำต้น กล่าวคือ เจาะเทียนทำให้เกิดเป็นช่องไฟของส่วนเนื้อเทียนที่จะไม่มีการแกะสลัก โดยใช้เหล็กงอเซาะร่องเป็นอุปกรณ์ ดังแสดงในภาพ 18

ภาพ 18 ยกร่องลำต้นเทียน

การแกะสลักลำต้นต้องแกะตามลวดลายที่ร่างไว้ โดยเริ่มแกะสลักตั้งแต่ส่วนบนของลำต้นเทียน กล่าวคือ แกะสลักส่วนบนลงไปหาส่วนล่าง และลวดลายที่ใช้ในการแกะสลักได้แก่ ลายกนก ลายเครือเถา ลายนาคคาบเพื่อใช้ในการต่อลายหรือแยกลาย การแกะสลักลำต้นเทียนจะต้องประกอบเรื่องราวที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เช่น แกะสลักลำต้นนำเสนอดอนพระพุทธองค์ทรงประทับ โคนต้นไทร สามธิดาพญามาร ประโลมล้อให้หลงในรูป เสียง กายสัมผัส ดังแสดงภาพ 19

ภาพ 19 แกะสลักลำต้น

3.6 กลึงยอดเทียน

การกลึงยอดลำต้นเทียน กลึงยอดเทียนโดยอุปกรณ์ที่ทำขึ้นเองโดยมีอุปกรณ์และวัสดุในการทำ ดังนี้

3.6.1 เพลากลึง ทำด้วยเหล็กมี 2 ช่วง แต่ละช่วงเป็นราวสอดทะลุเสาไม้ ซึ่งไม่ยากนักและตั้งอยู่บนแท่น แท่นทำหน้าที่เป็นฐานรองรับน้ำหนักของยอดเทียน ด้านหนึ่งของเสาไม้และราวเหล็กจะต้องยาวออกไป ซึ่งจะมีไม้อีกท่อนหนึ่งตั้งไว้สำหรับหมุนได้ ตรงกลางของราวเหล็กทั้ง 2 ช่วง เป็นที่สำหรับวางลำต้นเทียนที่ถอดออกจาก

แบบพิมพ์แล้ว เมื่อนำยอดเทียนเข้าไปวางตรงกลางของราวเหล็ก จะต้องให้ราวเหล็กทั้ง 2 ข้าง ตรึงให้แน่นอยู่ตรงกลาง และเมื่อหมุนตรงที่จับก็จะหมุนได้

3.6.2 เหล็กที่ใช้กลึงยอดเทียน เป็นเหล็กกลมขนาด 1.5 นิ้ว มีลักษณะเป็นปลายแหลมแบนมีคม อีกด้านหนึ่งแบนเฉียง หรือรูปลักษณะเป็นไปตามช่างออกแบบ ในการกลึงยอดเทียน

การกลึงยอดเทียนต้องทำด้วยความระวังและแทนรองรับน้ำหนัก ยอดเทียนต้องสามารถรองรับน้ำหนักได้เพราะถ้าแทนไม่สามารถรองรับน้ำหนักยอดเทียนได้ จะทำให้แทนหัก และทำให้เกิดความเสียหายแก่ยอดเทียนได้ ดังแสดงในภาพ 20

ภาพ 20 การกลึงยอดทำต้นเทียน

4. การออกแบบลวดลายในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

การออกแบบลวดลายการแกะสลักต้นเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ส่วนใหญ่ใช้ลายไทยเป็นหลัก เช่น ลายกนก 3 ตัว ลายประจำยาม ลายเครือเถา ลายประจำยามก้ามปู และลายดอกบัวซึ่งเป็นอัตตลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี

นอกจากลายที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีอีกหลายที่ช่างนิยมใช้กัน คือ ลายคน หรือภาพมนุษย์ ภาพทิวเขา หรือภาพนางฟ้า ภาพกษัตริย์ เป็นหลัก ดังแสดงในภาพ 21

ภาพ 21 ต้นเทียนพรรษาชุมชนกุศปลาขาว

5. วิธีการแกะสลัก

การแกะสลักเทียนพรรษา ถือเป็นเอกลักษณ์งานศิลป์ถิ่นอุบลฯที่มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สั่งสมองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น การแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการและเทคนิคการแกะสลัก ดังนี้

5.1 การแกะสลักจะต้องแกะตามลายที่ออกแบบเค้าโครงที่วาดไว้

5.2 ถ้าลักษณะเส้นที่ออกแบบเค้าโครงเป็นเส้นตรง ให้ใช้เกรียงปลายแหลมปาดลงเนื้อเทียนก่อน โดยจับเกรียงให้อยู่ในลักษณะ 90 องศา จากนั้นปาดเทียนเพื่อเซาะร่องให้เป็นลายโดยให้ทำมือใน 45 องศา

5.3 การแกะสลักลาย ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะคล้าย ๆ อักษรตัว “V” ซึ่งเป็นรูปแบบการแกะสลักไปตามเส้นที่ร่างออกแบบไว้ โดยการแกะลักษณะนี้ส่วนใหญ่จะเป็นลายไทย เช่น ลายเกตุศพนานาค ลายเกตุศปลา ฯลฯ

5.4 แกะสลักเป็นรูปวงกลมผ่าซีก เป็นวิธีการแกะสลักระหว่างรอยต่อของ เนื้อหาคับลายดอกต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ร่องมีความลึกและคมชัด เช่น การแกะสลักลายดอก หรือลายกนก ฯลฯ

5.5 แกะเป็นร่องซ้อนกัน เป็นการแกะต่อจากการแกะเป็นร่องฐานกว้าง โดย แกะให้ลึกลงไปอีกชั้นหนึ่ง เพราะจะทำให้ลายมีความละเอียดและมีความลึก ความคม ของลาย และทำให้มองเห็นเป็นภาพซับซ้อนระหว่างลวดลาย ยังเป็นการแสดงให้เห็น เป็นมิติของศิลปะงานแกะสลักเทียนด้วย ดังแสดงในภาพ 22

ภาพ 22 การแกะสลักต้นเทียน

6. การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

การแกะสลักเทียนพรรษา นิยมนำลวดลายไปใช้ 2 ลักษณะ ดังนี้

6.1 นำไปใช้ตามการแกะสลักในแนวนอน นิยมใช้ส่วนใหญ่ คือ ลายดอก ประจายาม ลายกนก ลายก้ามปู ซึ่งการแกะสลักในแนวนอนจะเป็นการแกะสลักตาม ลำตัวหุ่นประกอบต้นเทียน หรือลักษณะลายที่เป็นลายเอกลักษณ์เฉพาะหุ่นแต่ละตัว

6.2 นำไปใช้ตามการแกะสลักในแนวตั้ง การแกะสลักในลานแนวตั้งส่วนใหญ่ จะเป็นการแกะสลักลำต้น โดยใช้ลายเครือเถา ลายน่องสิงห์ ลายกนกเปลว ลายก้านขด แต่ทั้งนี้ลวดลายสามารถปรับใช้งานได้ตามความเหมาะสมของช่าง หรือตามความคิด สร้างสรรค์บวกกับจินตนาการของงานศิลป์ที่ช่างออกแบบ ดังแสดงในภาพ 23

ภาพ 23 ตัวอย่างการแกะสลักแนวนอนและแนวตั้ง

7. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

เครื่องมือที่ใช้แกะสลักต้นเทียนนั้นเป็นเครื่องมือที่ทำขึ้นโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นของช่างเทียน โดยส่วนใหญ่จะเป็น โลหะหรือเหล็ก ไม่มีวางขายตามท้องตลาด มีเครื่องมือแกะสลักต้นเทียน ดังนี้

7.1 เกรียงแกะปลายแหลม มีรูปร่างคล้ายเกรียงฉาบปูนซึ่งเป็นอุปกรณ์ก่อสร้าง แต่เกรียงแกะปลายแหลมนี้ จะมีลักษณะที่คม เล็กกว่าเกรียงฉาบปูน ดังแสดงในภาพ 24

ภาพ 24 เกรียงแกะปลายแหลม

7.2 เครื่องปลายแหลมงอ มีรูปร่างคล้ายเครื่องแกะปลายแหลม เพียงแต่ด้านปลายของเครื่องจะงอ ดังแสดงในภาพ 25

ภาพ 25 เครื่องปลายแหลมงอ

7.3 ง่อง หรือ เหล็กขูด มีลักษณะคล้ายกับจอบ โคนใช้เหล็กทำขึ้น ด้านปลายมีความคม ใช้สำหรับขูดตกแต่งเทียน ดังแสดงในภาพ 26

ภาพ 26 ง่องหรือเหล็กขูด

7.4 ตะขอขุด เป็นเครื่องมือที่ใช้เกี่ยว ขุด และเซาะเหียน ดังแสดงภาพ 27

ภาพ 27 ตะขอขุด

7.5 เหล็กแทง เป็นเหล็กยาวประมาณ 50 เซนติเมตร ส่วนปลายแหลมกลม ใช้สำหรับกลึงยอดเหียน

7.6 เหล็กปลายแหลม เป็นเหล็กยาวประมาณ 520 เซนติเมตร ส่วนปลาย จะมีความคมและแหลม ใช้สำหรับกลึงยอดเหียน ดังแสดงภาพ 28

ภาพ 28 เหล็กแทงและเหล็กปลายแหลม

8. การตกแต่งภายหลังแกะสลักต้นเทียนเสร็จสิ้น

การตกแต่งต้นเทียนเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะขั้นตอนนี้อาจจะช่วยบอกได้ว่าเทียนมีความสวยงามมากน้อยเพียงไร การตกแต่งต้นเทียนนั้นเป็นการเก็บรายละเอียดเพื่อหาจุดบกพร่องที่ปรากฏบนต้นเทียนจากฐานถึงยอดเทียน รวมทั้งหัวหุ่นที่ประกอบบนรถต้นเทียน เช่น ความละเอียดของลวดลาย ความคม ความลึกของลวดลาย ความประณีต หรือการซ่อมเสริมลวดลายที่แกะแล้วที่โดนวัสดุหรือสิ่งอื่นใดที่ทำให้เกิดความเสียหาย โดยมีวิธีการตกแต่งแก้ไข คือ หาเทียนที่มีความอ่อนมาบีบเสริมแล้วแกะร่องให้เป็นลวดลายใหม่ จากนั้นใช้เครื่องเป่าลม เป่าเศษเทียนที่แกะสลักแล้วที่เกาะติดอยู่ตามหัวหุ่นประกอบต้นเทียนออกให้หมด หรือใช้แปลงทาสีชนิดขนแปรงอ่อนขัดทำความสะอาดหัวหุ่น และสามารถฉีดน้ำล้าง (แต่ปัจจุบันไม่นิยมเพราะจะทำให้สีของเทียนจาง)

สิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่ง คือ การยึดหัวหุ่นให้มีความแข็งแรง ไม่สามารถให้หุ่นเคลื่อนไหว โดยการเชื่อมยึดติดในตัวรถ เนื่องจากการลากต้นเทียนใช้รถไถนาแรงสูงลาก อาจจะทำให้รถต้นเทียนกระตุก และทำให้เกิดความเสียหายได้

ส่วนลำดับและขั้นตอนสุดท้าย คือ การฉีบน้ำมันเพื่อเสริมให้เทียนมีความเงาและสวยงาม น้ำมันที่ใช้ฉีคต้นเทียน ประกอบด้วย น้ำมันมะพร้าว น้ำมันพื้น เป็นต้น และประดับ ตกแต่งต้นเทียน ด้วยผ้าสี และดอกไม้ตามฤดูกาล ดังแสดงในภาพ 29

ภาพ 29 การตกแต่งต้นเทียน

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

การแกะสลักต้นเทียนพรรษา

ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาและผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในขั้นตอนที่ 1 มาใช้เป็นแนวทางในการร่างหลักสูตร ได้สาระของโครงสร้างหลักสูตร ดังนี้

สภาพปัญหาและความจำเป็น

ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่เกิดขึ้นในกระแสโลกาภิวัตน์ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าของความรู้ (knowledge) ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นสำคัญ ซึ่งความเจริญก้าวหน้าของความรู้ดังกล่าว ส่งผลให้สภาพสังคมเปลี่ยนจากสังคมอุตสาหกรรมเป็นสังคมฐานความรู้ (knowledge-based) ที่จะช่วยยกระดับความสามารถในการแข่งขันและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ โดยสังคมซึ่งประกอบไปด้วย บุคคลที่มีความรู้ จะสามารถนำความรู้มาใช้คิด วิเคราะห์และสร้างนวัตกรรมเพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนให้สังคมมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี

ในอดีตทุนนิยมมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศ จนทำให้มุ่งการพัฒนาไปสู่ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ผนวกกับการใช้เทคโนโลยีที่มีความทันสมัยมากขึ้น จนกระทั่งละเลยเรื่องของภูมิปัญญาที่ดั้งเดิมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่บรรพบุรุษได้สั่งสมสืบทอดและเก็บรักษามาเนิ่นนานแต่ปัจจุบันได้ถูกคนรุ่นใหม่มองข้าม เนื่องจากความก้าวหน้าทางนวัตกรรมจนละเลยภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษสร้างสมไว้ให้ ดังนั้นหากไม่มีการรวบรวมหรือจัดการองค์ความรู้ให้เป็นระบบแล้ว ท้ายที่สุดภูมิปัญญาท้องถิ่นก็จะเลือนหายไป พร้อม ๆ กับการตายจากไปของผู้สั่งสมองค์ความรู้หรือผู้เป็นภูมิปัญญา เพราะสิ่งเหล่านี้ฝังแน่นซ่อนเร้นอยู่ติดตัว นั่นหมายถึง การละเลยภูมิปัญญาซึ่งเป็นรากเหง้าของชุมชน

งานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา เป็นประเพณีที่สำคัญและมีชื่อเสียงซึ่งคนไทยและชาวต่างชาติรู้จัก ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาเป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติของชาวพุทธจังหวัดอุบลราชธานี เบื้องหลังความสวยงามของต้นเทียนที่นายช่างแกะสลักเทียนแต่ละต้น

ได้อย่างวิจิตรตระการตา ซึ่งมีขั้นตอนของการดำเนินการที่ยาก ผสมผสานกันกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นายช่างได้สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ

จากสภาพปัญหาและความจำเป็นดังกล่าว จำเป็นต้องมีการพัฒนาหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาเพื่อเก็บข้อมูลเรียบเรียงภูมิปัญญา ซึ่งเป็นองค์ความรู้ในตัวบุคคลเพื่อนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อจัดเก็บรวบรวมเอาไว้และสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา และสืบทอดภูมิปัญญา หรือองค์ความรู้เหล่านั้นต่ออนุชนรุ่นหลัง ให้สามารถนำมาเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนา เศรษฐกิจ พัฒนาภูมิปัญญาของท้องถิ่น บนพื้นฐานของการเพิ่มมูลค่าให้เกิดประโยชน์ ในเชิงพาณิชย์จนกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม และพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน พื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ควบคู่กันไป

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับเทคนิคและขั้นตอนการทำต้นเทียนพรรษา และสามารถ ออกแบบ โครงร่าง การขึ้น โครงสร้าง การตัดไม้อัด การเสริมเหล็ก ปั่นหุ่น การต้มเทียน การฟอกเทียน การผสมเทียน การทำเทียนแผ่น การติดเทียนแผ่น การหล่อลำต้นเทียนและยอดต้นเทียน การแกะสลักต้นเทียน และการตกแต่งต้นเทียน และสามารถฝึกปฏิบัติการทำต้นเทียนได้

โครงสร้างของหลักสูตร

ผู้วิจัยได้ดำเนินการร่างหลักสูตร โดยนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์และ วิเคราะห์มาจัดทำเป็นเอกสารหลักสูตร ประกอบด้วยเนื้อหา จำนวน 7 หน่วย แบ่งเป็น ภาคทฤษฎี จำนวน 6 หน่วย และภาคปฏิบัติ จำนวน 1 หน่วย ดังนี้

หน่วยที่ 1 การออกแบบต้นเทียน

หน่วยที่ 2 การหล่อลำต้นเทียน

หน่วยที่ 3 การออกแบบลวดลายในการแกะสลักต้นเทียน

หน่วยที่ 4 วิธีการแกะสลักต้นเทียน

หน่วยที่ 5 การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักต้นเทียน

หน่วยที่ 6 เครื่องมือที่ใช้แกะสลักต้นเทียน

หน่วยที่ 7 การตกแต่งต้นเทียนภายใต้หลักการแกะสลักต้นเทียนเสร็จสิ้น

ในแต่ละหน่วยประกอบด้วยสาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม และแผนการอบรมที่กำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการอบรม 4 วัน วันละ 6 ชั่วโมง ตามความเหมาะสมของเนื้อหาสาระ และกิจกรรมอบรมของแต่ละหน่วย ซึ่งแต่ละหน่วยประกอบไปด้วย เนื้อหาสาระ กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม การวัดและประเมินผลการอบรม ดังนี้

เนื้อหาของหลักสูตร

เนื้อหาของหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา ประกอบด้วย รายละเอียดของเนื้อหาหลักสูตรในแต่ละหน่วยการอบรม ดังนี้

แผนการสอน หน่วยที่ 1 การออกแบบต้นเทียน ใช้ระยะเวลา 3 ชั่วโมง ประกอบด้วย

1. การออกแบบโครงร่าง
  - 1.1 ออกแบบโครงร่างลายเส้น
2. การขึ้นโครงสร้าง
  - 2.1 การร่างแบบโครงสร้างตัวหุ่นที่จะนำเสนอลงบนกระดานไม้อัด
  - 2.2 การตัดกระดานไม้อัด/เสริมเหล็ก
  - 2.3 เสริมก้ามพะพร้าวขึ้นรูปหุ่น
  - 2.4 ปั้นหุ่นด้วยปูน
3. ต้มเทียน/ติดเทียน
  - 3.1 การเตรียมภาชนะต้นเทียน
  - 3.2 การฟอกเทียน (ซักเทียน)
  - 3.3 ต้มเทียนและผสมเทียน
  - 3.4 การทำเทียนแผ่น
  - 3.5 การติดเทียนแผ่น

แผนการสอน หน่วยที่ 2 การหล่อลำต้นเทียน ใช้ระยะเวลา 6 ชั่วโมง
ประกอบด้วย

1. การทำแกนลำต้น
2. การทำแบบพิมพ์ลำต้นและยอดเทียน
3. การเทเทียนเพื่อหล่อลำต้นเทียน
  - 3.1 เตรียมวัสดุที่จะใช้ให้พร้อม
  - 3.2 นำแบบพิมพ์ลำต้นเทียนครอบแกนลำต้น
  - 3.3 ตักเทียนลงในแบบพิมพ์
  - 3.4 ถอดแบบพิมพ์
4. การแกะสลักลำต้นเทียน
  - 4.1 ร่างลวดลาย
  - 4.2 ยกร่องลำต้นเทียน
  - 4.3 แกะสลักลำต้น
5. กลึงยอดเทียน
  - 5.1 เพลากลึง
  - 5.2 เหล็กที่ใช้กลึงยอดเทียน

แผนการสอน หน่วยที่ 3 การออกแบบลวดลายในการแกะสลักต้นเทียน
ใช้ระยะเวลา 3 ชั่วโมง ประกอบด้วย การออกแบบลวดลายพื้นฐานของการแกะสลัก

แผนการสอน หน่วยที่ 4 วิธีการแกะสลักต้นเทียน ใช้ระยะเวลา 6 ชั่วโมง
ฝึกปฏิบัติจริง (ภาคสนาม)

แผนการสอน หน่วยที่ 5 การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักต้นเทียน
ใช้ระยะเวลา 2 ชั่วโมง ประกอบด้วย

1. การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักในแนวตั้ง
2. การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักในแนวนอน

แผนการสอน หน่วยที่ 6 เครื่องมือที่ใช้แกะสลักต้นเทียน ใช้ระยะเวลา 2 ชั่วโมง
ประกอบด้วย

1. เกรียงปลายแหลม และ เกรียงปลายแหลมงอ
2. ง่อง หรือ เหล็กขูด
3. เหล็กแทง และ เหล็กปลายแหลม

แผนการสอน หน่วยที่ 7 การตกแต่งชิ้นเทียนภายใต้หลักการแกะสลักชิ้นเทียนเสร็จสิ้น
ใช้ระยะเวลา 2 ชั่วโมง ประกอบด้วย

1. การตกแต่งผ้าประดับ และตกแต่งด้วยน้ำมัน

กิจกรรมและวิธีการสอน

หลักสูตรนี้ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น และใช้วิธีการเรียนรู้เน้นการฝึกปฏิบัติโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการมีส่วนร่วมเป็นการฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจ เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้ศึกษาได้เกิดความสนใจ เนื่องจากหลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรที่เน้นการฝึกปฏิบัติ จึงมีแนวทางในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการบรรยาย และเน้นฝึกปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละหน่วย ดังนี้

1. ชี้แจง สาระสำคัญกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ขอบเขตเนื้อหา
2. การบรรยาย ประกอบการยกตัวอย่างเพื่อนำเข้าสู่บทเรียน
3. ฝึกปฏิบัติเพื่อเสริมสมรรถนะการทำต้นเทียน
4. เข้าร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วมการแกะสลักต้นเทียนระหว่างผู้เรียนกับชุมชนที่มีการแกะสลักต้นเทียน
5. ผู้เรียนทำรายงานสรุป

สื่อประกอบการสอน

1. เอกสารประกอบการอบรมและเอกสารที่ผู้วิจัยได้รวบรวมเพื่อให้ครอบคลุมในเนื้อหาวิชาที่กำหนดสอน
2. รูปภาพประกอบ
3. ใบงาน

การวัดและการประเมินผล

หลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา กำหนดการวัดและประเมินผล ดังนี้

1. วัดและประเมินผลความรู้ในแต่ละหน่วยการอบรม โดยใช้
  - 1.1 แบบทดสอบความรู้ในแต่ละหน่วยการอบรม (สอบย่อยระหว่างอบรม)
2. วัดและประเมินผลจากผลงานการฝึกปฏิบัติ
  - 2.1 การประเมินพฤติกรรม
  - 2.2 การสังเกต

ตอนที่ 3 ผลการประเมินหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น การแกะสลักต้นเทียนพรรษา

ผู้วิจัยได้นำโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 7 ท่าน ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรมโดยใช้แบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นได้ผลประเมินด้านความเหมาะสม ดังข้อมูลที่ปรากฏ (ดูตาราง 2) และความสอดคล้อง ดังข้อมูลที่ปรากฏ (ดูตาราง 3)

ตาราง 2

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	$\bar{X}$	SD	ระดับความเหมาะสม
1. สภาพปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตรฝึกอบรม			
มีเหตุผลสมควรที่จะพัฒนาหลักสูตร	4.71	0.48	มากที่สุด
2. ปัญหาสอดคล้องกับสภาพจริง	4.71	0.48	มากที่สุด
3. ความเหมาะสมแนวทางแก้ไขปัญหา	4.71	0.48	มากที่สุด

ตาราง 2 (ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเหมาะสม
4. ความเป็นไปได้ของแนวทางแก้ไขปัญหา	4.42	0.53	มาก
5. หลักการของหลักสูตรมีความเหมาะสม	4.57	0.53	มากที่สุด
6. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความเหมาะสม	4.57	0.78	มากที่สุด
7. โครงสร้างของหลักสูตรมีความเหมาะสม	4.42	0.53	มาก
8. หลักสูตรฝึกอบรมมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ เพื่อพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นแกะสลัก ต้นเทียนพรรษา	4.57	0.53	มากที่สุด
9. จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมสนองต่อจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร			
9.1 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมสนองต่อจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร	4.57	0.53	มากที่สุด
9.2 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรม มีความเหมาะสม	4.57	0.53	มากที่สุด
9.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรม ช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม	4.57	0.53	มากที่สุด
9.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมมีความเหมาะสม	4.57	0.53	มากที่สุด
9.5 เอกสารและสื่อประกอบการอบรมสามารถ เสริมสร้างการเรียนรู้ของผู้ฝึกอบรม	4.42	0.53	มาก
9.6 การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม ในเครื่องมือที่ใช้วัด	4.42	0.53	มาก
9.7 ใบบาง มีความเหมาะสม	4.28	0.48	มาก
10. หน่วยฝึกอบรมที่ 2 การหล่อลำต้นเทียน			
10.1 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมสนองต่อจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร	4.42	0.53	มาก

ตาราง 2 (ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเหมาะสม
10.2 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรม มีความเหมาะสม	4.71	0.48	มากที่สุด
10.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรม ช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม	4.28	0.48	มาก
10.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมมีความเหมาะสม	4.57	0.53	มากที่สุด
10.5 เอกสารและสื่อประกอบการอบรม เสริมสร้างการเรียนรู้ของผู้ฝึกอบรม	4.57	0.53	มากที่สุด
10.6 การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม ในเครื่องมือที่ใช้วัด	4.57	0.53	มากที่สุด
10.7 ใบบาง มีความเหมาะสม	4.71	0.48	มากที่สุด
11. หน่วยฝึกอบรมที่ 3 การออกแบบบลวดลาย ในการแกะสลักต้นเทียน			
11.1 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมสนองต่อจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร	4.85	0.37	มากที่สุด
11.2 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรม มีความเหมาะสม	4.85	0.37	มากที่สุด
11.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรม ช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม	4.85	0.37	มากที่สุด
11.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมมีความเหมาะสม	4.71	0.48	มากที่สุด
11.5 เอกสารและสื่อประกอบการอบรมสามารถ เสริมสร้างการเรียนรู้ของผู้ฝึกอบรม	4.71	0.48	มากที่สุด
11.6 การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม ในเครื่องมือที่ใช้วัด	4.71	0.48	มากที่สุด

ตาราง 2 (ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเหมาะสม
11.7 ใบงาน มีความเหมาะสม	4.71	0.48	มากที่สุด
12. หน่วยฝึกอบรมที่ 3 วิธีการแกะสลักเทียน			
12.1 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมสนองต่อจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร	4.71	0.48	มากที่สุด
12.2 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรม มีความเหมาะสม	4.71	0.48	มากที่สุด
12.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรม ช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม	4.53	0.53	มากที่สุด
12.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมมีความเหมาะสม	4.53	0.53	มากที่สุด
12.5 เอกสารและสื่อประกอบการอบรมสามารถ เสริมสร้างการเรียนรู้ของผู้ฝึกอบรม	4.53	0.53	มากที่สุด
12.6 การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม ในเครื่องมือที่ใช้วัด	4.71	0.48	มากที่สุด
13. หน่วยฝึกอบรมที่ 3 การนำลวดลายไปใช้ ในการแกะสลักเทียน			
13.1 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมสนองต่อจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร	4.71	0.48	มากที่สุด
13.2 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรม มีความเหมาะสม	4.71	0.48	มากที่สุด
13.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรม ช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม	4.71	0.48	มากที่สุด
13.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมมีความเหมาะสม	4.71	0.48	มากที่สุด
13.5 เอกสารและสื่อประกอบการอบรมสามารถ เสริมสร้างการเรียนรู้ของผู้ฝึกอบรม	4.71	0.48	มากที่สุด

ตาราง 2 (ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเหมาะสม
13.6 การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม ในเครื่องมือที่ใช้วัด	4.71	0.48	มากที่สุด
13.7 ใบงาน มีความเหมาะสม	4.71	0.48	มากที่สุด
14. หน่วยฝึกอบรมที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ ในการแกะสลักต้นเทียน			
14.1 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมสนองต่อจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร	4.71	0.48	มากที่สุด
14.2 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรม มีความเหมาะสม	4.71	0.48	มากที่สุด
14.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรม ช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม	4.71	0.48	มากที่สุด
14.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมมีความเหมาะสม	4.71	0.48	มากที่สุด
14.5 เอกสารและสื่อประกอบการอบรมสามารถ เสริมสร้างการเรียนรู้ของผู้ฝึกอบรม	4.71	0.48	มากที่สุด
14.6 การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม ในเครื่องมือที่ใช้วัด	4.71	0.48	มากที่สุด
14.7 ใบงาน มีความเหมาะสม	4.57	0.53	มากที่สุด
15. หน่วยฝึกอบรมที่ 3 การตกแต่งต้นเทียน ภายหลัการแกะสลักสลักเทียนพรรษาเสร็จสิ้น			
15.1 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมสนองต่อจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร	4.57	0.53	มากที่สุด
15.2 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรม มีความเหมาะสม	4.57	0.53	มากที่สุด

ตาราง 2 (ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเหมาะสม
15.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรม			
ช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม	4.57	0.53	มากที่สุด
15.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมมีความเหมาะสม	4.57	0.53	มากที่สุด
15.5 เอกสารและสื่อประกอบการอบรมสามารถ			
เสริมสร้างการเรียนรู้ของผู้ฝึกอบรม	4.57	0.53	มากที่สุด
15.6 การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม			
ในเครื่องมือที่ใช้วัด	4.71	0.48	มากที่สุด
15.7 ใบบาง มีความเหมาะสม	4.57	0.53	มากที่สุด

จากตาราง 2 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมแต่ละองค์ประกอบของโครงร่างหลักสูตรตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51-5.00 นั่นคือ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าองค์ประกอบของโครงร่างหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

ตาราง 3

ค่าดัชนีความสอดคล้องและความหมายของดัชนีความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตรตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	ดัชนี ความสอดคล้อง	ความหมาย
1. สภาพปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตร		
ฝึกอบรมกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรมกับเนื้อหาสาระ		
ของหลักสูตร	0.85	สอดคล้อง
3. เนื้อหาสาระหลักสูตร กับกิจกรรมและวิธี		
การฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง

ตาราง 3 (ต่อ)

รายการประเมิน	ดัชนี ความสอดคล้อง	ความหมาย
4. กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมกับสื่อประกอบ การอบรม	1.00	สอดคล้อง
5. กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมกับการวัด และการประเมินผล	1.00	สอดคล้อง
6. หน่วยฝึกอบรมที่ 1 การออกแบบต้นเทียน		
6.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม	1.00	สอดคล้อง
6.2 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับขอบเขตเนื้อหา สาระ	1.00	สอดคล้อง
6.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระกับกิจกรรมและวิธี การฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
6.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมกับสื่อประกอบ การอบรม	1.00	สอดคล้อง
6.5 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับการวัด และประเมินผล	0.85	สอดคล้อง
7. หน่วยฝึกอบรมที่ 2 การหล่อลำต้นเทียน		
7.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม กับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม	1.001	สอดคล้อง
7.2 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับขอบเขตเนื้อหา สาระ	1.00	สอดคล้อง
7.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระกับกิจกรรมและวิธี การฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
7.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมกับสื่อประกอบ การอบรม	1.00	สอดคล้อง

ตาราง 3 (ต่อ)

รายการประเมิน	ดัชนี ความสอดคล้อง	ความหมาย
7.5 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับการวัด และประเมินผล	0.85	สอดคล้อง
8. หน่วยฝึกอบรมที่ 3 การออกแบบลวดลาย ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา		
8.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม กับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม	1.00	สอดคล้อง
8.2 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับขอบเขตเนื้อหา สาระ	1.00	สอดคล้อง
8.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระกับกิจกรรมและวิธี การฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
8.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมกับสื่อประกอบ การอบรม	0.85	สอดคล้อง
8.5 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับการวัด และประเมินผล	1.00	สอดคล้อง
9. หน่วยฝึกอบรมที่ 4 วิธีการแกะสลักต้นเทียน		
9.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม กับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม	1.00	สอดคล้อง
9.2 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับขอบเขตเนื้อหา สาระ	1.00	สอดคล้อง
9.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระกับกิจกรรมและวิธี การฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
9.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมกับสื่อประกอบ การอบรม	1.00	สอดคล้อง

ตาราง 3 (ต่อ)

รายการประเมิน	ดัชนี ความสอดคล้อง	ความหมาย
9.5 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับการวัด และประเมินผล	0.85	สอดคล้อง
10. หน่วยฝึกอบรมที่ 5 การนำลวดลายไปใช้ ในการแกะสลักต้นเทียน		
10.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม กับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม	1.00	สอดคล้อง
10.2 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับขอบเขต เนื้อหาสาระ	1.00	สอดคล้อง
10.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระกับกิจกรรมและวิธี การฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
10.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม กับสื่อประกอบการอบรม	1.00	สอดคล้อง
10.5 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับการวัด และประเมินผล	1.00	สอดคล้อง
11. หน่วยฝึกอบรมที่ 6 เครื่องมือที่ใช้ ในการแกะสลักต้นเทียน		
11.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม กับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม	1.00	สอดคล้อง
11.2 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับขอบเขต เนื้อหาสาระ	1.00	สอดคล้อง
11.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระกับกิจกรรมและวิธี การฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
11.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม กับสื่อประกอบการอบรม	1.00	สอดคล้อง

ตาราง 3 (ต่อ)

รายการประเมิน	ดัชนี ความสอดคล้อง	ความหมาย
11.5 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับการวัด และประเมินผล	0.85	สอดคล้อง
12. หน่วยฝึกอบรมที่ 7 การตกแต่งดินเทียนภายหลัง การแกะสลักดินเทียนเสร็จสิ้น		
12.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม กับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม	1.00	สอดคล้อง
12.2 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับขอบเขต เนื้อหาสาระ	1.00	สอดคล้อง
12.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระกับกิจกรรมและวิธี การฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
12.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม กับสื่อประกอบการอบรม	1.00	สอดคล้อง
12.5 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับการวัด และประเมินผล	1.00	สอดคล้อง

จากตาราง 3 พบว่า ผลการประเมินความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตรตาม
ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.67-1.00 นั่นคือ ผู้เชี่ยวชาญ
เห็นว่าทุกองค์ประกอบของโครงสร้างหลักสูตรมีความสอดคล้องกัน

จากการประเมินโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ผู้เชี่ยวชาญบางท่านได้แสดงข้อคิดเห็น
เพิ่มเติมไว้ในแบบประเมิน ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงเป็น ดังนี้

1. สภาพปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตรฝึกอบรมมีเหตุผลที่สมควรมุ่งพัฒนา
หลักสูตร โดยอ้างอิงสาเหตุของการเก็บภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมสนองต่อจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ควรขยายเพิ่มว่า
เป็นพฤติกรรมด้านใด

3. อะไรที่เป็นเรื่องพฤติกรรมควรมีการขยายความเพิ่มเติมเป็นการเน้นย้ำว่าพฤติกรรมในที่นี้หมายถึงอะไร เพื่อให้ข้อความตรงประเด็น
4. ขอบเขตเนื้อหาของสาระของหน่วยฝึกอบรมมีความเหมาะสมโดยควรฝึกปฏิบัติจริงให้มาก
5. กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมมีความเหมาะสม โดยเน้นปฏิบัติ
6. ใบงานมีความเหมาะสมโดยเพิ่มแบบฝึกการเขียนลวดลายไทยให้มาก
7. ควรให้เน้นการฝึกปฏิบัติจริง ให้มาก เช่น การแกะสลักอาจแกะกับดินน้ำมันก็ได้
8. ขอชื่นชมเป็นสิ่งที่ดี ที่จะมีหลักสูตรดี ๆ ไว้สืบทอดช่างรุ่นลูกหลาน ต่อไป
ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้เกิด
ความสมบูรณ์แก่หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ (1) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล (tacit knowledge) การแกะสลักต้นเทียนพรรษาของช่างเทียนจังหวัดอุบลราชธานี (2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา และ (3) เพื่อประเมินหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล (tacit knowledge) การแกะสลักต้นเทียนพรรษาของช่างเทียนจังหวัดอุบลราชธานี โดยผู้วิจัยนำแนวคิดการพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ รวมทั้งศึกษาประวัติความเป็นมาของจังหวัดอุบลราชธานีและประวัติความเป็นมาของการแกะสลักต้นเทียนพรรษา ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยต่าง ๆ บูรณาการเพื่อกำหนดกรอบประเด็นในการสร้างแบบสอบถามที่มีโครงสร้าง ซึ่งข้อคำถามเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ม้องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นแกะสลักต้นเทียนพรรษาได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ และนำแบบสอบถามที่มีโครงสร้างที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบคุณภาพหาความเที่ยงตรง (validity) ตามเนื้อหาของแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความชัดเจน ความถูกต้อง ความเหมาะสมของเครื่องมือ เพื่อหาความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence--IOC) ของข้อคำถาม ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ม้องค์ความรู้ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม - 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2558 การสัมภาษณ์จะสัมภาษณ์ตามข้อคำถามที่กำหนดไว้ในแบบสอบถาม โดยมีการจดบันทึกขณะสัมภาษณ์ และขออนุญาตผู้ม้องค์ความรู้บันทึกเทป การสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์เชิงสนทนา โดยเลือกเฉพาะผู้ที่มีม้องค์ความรู้ในเรื่องการแกะสลักต้นเทียนที่มีประสบการณ์อย่างน้อย 5 ปี โดยวิธีการเจาะจงเฉพาะผู้ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลรวมเป็นจำนวน 25 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้มืองค์ความรู้การแกะสลัก
ต้นเทียนพรรษามาสรุปเป็นรายชื่อ เพื่อกำหนดเป็น โครงสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น
การแกะสลักต้นเทียนพรรษา

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา
ขั้นตอนนี้เป็นการสร้างหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานในขั้นตอนที่ 1 คือ
การกำหนดส่วนประกอบ โครงสร้างหลักสูตร ดังนี้

1. กำหนดสภาพปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตร
2. กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. กำหนดหน่วยอบรม ประกอบด้วย
  - 3.1 สารสำคัญ
  - 3.2 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม
  - 3.3 เนื้อหาวิชา
  - 3.4 กิจกรรมและวิธีการสอน
  - 3.5 สื่อประกอบการสอน
  - 3.6 การวัดประเมินผลในแต่ละหน่วยการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา
รายละเอียด ดังนี้ สิ่งที่จะประเมิน คือ ความเหมาะสมของหลักสูตร ความสอดคล้องของ
หลักสูตร ผู้ประเมิน คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรทั่วไป และ ผู้เชี่ยวชาญด้านการแกะสลัก
ต้นเทียนพรรษา จำนวน 7 คน ทำการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน คือ แบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง
ของหลักสูตร แบบประเมินแบ่งเป็น 2 ตอน คือ (1) ประเมินความเหมาะสมของ โครงร่าง
หลักสูตร เป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ เหมาะสม
มากที่สุด เหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อย และเหมาะสมน้อยที่สุด และ
(2) ประเมินความสอดคล้องของ โครงร่างหลักสูตร เป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า
(rating scale) 3 ระดับ คือ สอดคล้อง ไม่แน่ใจ และไม่สอดคล้อง

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญเป็นรายบุคคล
ด้วยตนเอง เพื่อทำการเก็บข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล พิจารณาจากความเหมาะสมโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและพิจารณาความสอดคล้องโดยใช้สถิติดัชนีความสอดคล้อง

สรุปผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นและการแกะสลักต้นเทียนพรรษา สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล (tacit knowledge) การแกะสลักต้นเทียนพรรษาของช่างเทียนจังหวัดอุบลราชธานี จากการศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ช่างแกะสลักต้นเทียนพรรษา สำหรับสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นและการแกะสลักต้นเทียนพรรษา จำนวน 25 คน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานต้นเทียนพรรษามากกว่า 5 ปี และพบว่า เนื้อหาสาระที่ได้จากการเรียบเรียงเป็นรายข้อแล้วนำมาเขียนเป็นหลักสูตร คือ การออกแบบต้นเทียน การหล่อลำต้นเทียน การออกแบบลวดลายในการแกะสลักต้นเทียน วิธีการแกะสลักต้นเทียน การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักต้นเทียน เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักต้นเทียนและการตกแต่งต้นเทียน ภายหลังจากการแกะสลักต้นเทียนเสร็จสิ้น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ผู้วิจัยนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดโครงสร้างหลักสูตรต่อไป

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นและการแกะสลักต้นเทียนพรรษาจากการพัฒนาหลักสูตร ผู้วิจัยนำผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากการสัมภาษณ์ช่างแกะสลักต้นเทียนพรรษามาใช้เป็นแนวทางในการร่างโครงสร้างหลักสูตร ได้โครงสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย สภาพปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตร หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หน่วยการอบรม ประกอบด้วย สาระสำคัญ จุดมุ่งหมาย เชิงพฤติกรรม เนื้อหาสาระของหลักสูตร กิจกรรม และวิธีการฝึกอบรม การฝึกปฏิบัติ ภาคสนาม สื่อการอบรม และการวัดประเมินผล พร้อมทั้งเอกสารประกอบอบรม โดยกำหนดเป็นหน่วยการอบรมได้ จำนวน 7 หน่วย แบ่งเป็นภาคทฤษฎี จำนวน 6 หน่วย และภาคปฏิบัติ จำนวน 1 หน่วย ดังนี้

หน่วยที่ 1 การออกแบบต้นเทียน

หน่วยที่ 2 การหล่อลำต้นเทียน

หน่วยที่ 3 การออกแบบลวดลายในการแกะสลักต้นเทียน

หน่วยที่ 4 วิธีการแกะสลักต้นเทียน

หน่วยที่ 5 การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักต้นเทียน

หน่วยที่ 6 เครื่องมือที่ใช้แกะสลักต้นเทียน

หน่วยที่ 7 การตกแต่งต้นเทียนภายหลังการแกะสลักต้นเทียนเสร็จสิ้น

3. ผลการประเมินหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

จากการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตร โดยเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรทั่วไปและผู้เชี่ยวชาญด้านการแกะสลักต้นเทียน จำนวน 7 คนประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ ของโครงสร้างหลักสูตร

ผลการประเมิน โครงร่างหลักสูตร พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมแต่ละองค์ประกอบของโครงสร้างหลักสูตรตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51-5.00 นั่นคือ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าองค์ประกอบของโครงสร้างหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

ผลการประเมินความสอดคล้องของ โครงร่างหลักสูตรตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.67-1.00 นั่นคือ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าทุกองค์ประกอบของโครงสร้างหลักสูตรมีความสอดคล้องกัน

จากการประเมินโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ผู้เชี่ยวชาญบางท่านได้แสดงข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ไว้ในแบบประเมินผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์แก่หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

การอภิปรายผล

1. การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล (tacit knowledge) การแกะสลักต้นเทียนพรรษาของช่างเทียนจังหวัดอุบลราชธานี

จากการสัมภาษณ์ผู้มีองค์ความรู้การแกะสลักต้นเทียนพรรษาเพื่อนำมาเป็นข้อมูลสำหรับนำมาเพื่อการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา ข้อมูลที่ได้จากการศึกษานำมาเรียบเรียงเป็นรายชื่อ ซึ่งเนื้อหาสาระที่สำคัญที่เป็นองค์ความรู้ในเรื่องของการแกะสลักเทียน โดยเริ่มต้นตั้งแต่กระบวนการการดำเนินการทำต้นเทียน ซึ่งประกอบด้วย การออกแบบต้นเทียน การหล่อลำต้นเทียน การออกแบบลวดลายในการแกะสลักต้นเทียน วิธีการแกะสลักต้นเทียน การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักต้นเทียน เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักต้นเทียนและ การตกแต่งต้นเทียนภายหลังการแกะสลักต้นเทียนเสร็จสิ้น ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ล้วนแต่เป็นองค์ความรู้ที่ฝังสมในตัวบุคคลที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ประกอบกับความมีความคิดสร้างสรรค์และพรสวรรค์ต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ ไพโรจน์ ชลาวัณย์ (2551, หน้า 40-42) ที่กล่าวถึงความรู้ที่ฝังสมในตัวตนว่า ความรู้ที่ฝังสมในตน (tacit knowledge) เป็นความรู้ที่อยู่ในตัวของแต่ละบุคคล เกิดจากประสบการณ์ การเรียนรู้ หรือพรสวรรค์ต่าง ๆ ซึ่งสื่อสารหรือถ่ายทอดในรูปแบบของตัวเลข สูตร หรือลายลักษณ์อักษรได้ยาก ความรู้ชนิดนี้พัฒนาและแบ่งปันกันได้ และเป็นความรู้ที่ก่อให้เกิดความเปรียบเทียบในการแข่งขัน และความรู้ดังกล่าวยังถือว่าเป็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ฝังสมด้านประสบการณ์สืบทอดกันมา เพื่อแก้ไขปัญหาชีวิตในสังคมผสมผสานกับศาสนา สภาพแวดล้อม โดยเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นรูปนามสามารถจับต้องการ สอดคล้องกับ กมล ทองธรรมชาติ และคนอื่น ๆ (2548, หน้า 71-73) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยมีความแตกต่างออกไปในแต่ละภูมิภาค ซึ่งความรู้ด้านการแกะสลักต้นเทียนพรรษานี้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะที่เกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา เกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม เกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน

2. การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากขั้นตอนที่ 1 มาเป็นแนวทางในการพัฒนาโครงสร้าง

หลักสูตร ประกอบด้วยสภาพปัญหาและความจำเป็น หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม เนื้อหาสาระ กิจกรรมและวิธีการอบรม สื่อการสอน การวัดประเมินผล พร้อมทั้งเอกสารประกอบอบรม โดยกำหนดเป็นหน่วยการอบรมได้จำนวน 7 หน่วย แบ่งเป็นภาคทฤษฎี จำนวน 6 หน่วย และภาคปฏิบัติ จำนวน 1 หน่วย ดังนี้

หน่วยที่ 1 การออกแบบต้นเทียน

หน่วยที่ 2 การหล่อลำต้นเทียน

หน่วยที่ 3 การออกแบบลวดลายในการแกะสลักต้นเทียน

หน่วยที่ 4 วิธีการแกะสลักต้นเทียน

หน่วยที่ 5 การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักต้นเทียน

หน่วยที่ 6 เครื่องมือที่ใช้แกะสลักต้นเทียน

หน่วยที่ 7 การตกแต่งต้นเทียนภายใต้หลักการแกะสลักต้นเทียนเสร็จสิ้น

การพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้เรื่องการแกะสลักต้นเทียนให้ผู้บุคคลที่มีความสนใจและนักเรียนนักศึกษาที่สนใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น การแกะสลักต้นเทียนและสามารถนำไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามสิ่งที่สังคมคาดหวังประกอบด้วย จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ เนื้อหาสาระ และกิจกรรมประสบการณ์ที่สอดคล้องกับปัญหา และความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น และมีความสำคัญ สอดคล้องกับ Taba (1962, p. 267) กล่าวว่า หลักสูตรไม่ว่าจะมีรูปแบบอย่างไรก็ตามควรจะมีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ (1) วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา (2) เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา (3) กระบวนการเรียนการสอน และ (4) โครงการประเมินผลตามหลักสูตร

3. การประเมินหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาพรรษา

ผลการประเมินหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา พรรษา จากการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรทั่วไปและผู้เชี่ยวชาญด้านการแกะสลักต้นเทียน จำนวน 7 คน ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ ของโครงสร้างหลักสูตร พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมแต่ละองค์ประกอบของโครงสร้าง

หลักสูตรตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51-5.00 นั่นคือ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า องค์ประกอบของ โครงร่างหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินความสอดคล้องของ โครงร่างหลักสูตรตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.67-1.00 นั่นคือ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าทุกองค์ประกอบของ โครงร่างหลักสูตรมีความสอดคล้องกัน จากการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาสอดคล้องกับแนวคิดของ สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 159) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรเพื่อจุดมุ่งหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนและอย่างแท้จริง จึงจะต้องคำนึงถึงหลักในการพัฒนาหลักสูตร คือ การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องมีการดำเนินงานเป็นระเบียบแบบแผนต่อเนื่องกันไป เริ่มตั้งแต่ การวางจุดหมายในการพัฒนาหลักสูตรนั้นจนถึงการประเมินผลการพัฒนาหลักสูตร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1. หลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา เป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล (tacit knowledge) การแกะสลักต้นเทียนพรรษาของช่างเทียนจังหวัดอุบลราชธานี ถ้าจะนำผลการวิจัยไปใช้สถานศึกษาควรจัดทำสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่นให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2553 อย่างจริงจัง และเน้นย้ำถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดนั้น ๆ

2. บุคลากรผู้สอนในหลักสูตรนี้ ควรมีความรู้เรื่องการแกะสลักเทียนพรรษา ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ทางศิลปของภูมิปัญญาในท้องถิ่นนั้นและควรศึกษาหลักสูตรก่อนนำไปใช้

3. ควรมีการนำหลักสูตรนี้ไปใช้ ทดลองใช้ เพื่อประเมินหลักสูตร โดยใช้ผลในเชิงประจักษ์

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักอย่างต่อเนื่อง เพื่อความทันสมัยของเนื้อหาและการนำไปใช้สถานการณ์จริงกับชุมชน
2. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะรูปแบบที่หลากหลายตามความพร้อมของสถานศึกษา เช่น การจัดรูปแบบการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น
3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบโดยมีการใช้ Contact Group เพื่อให้แน่ใจว่าหลักสูตรนี้สามารถพัฒนาได้จริง

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญประเมินหลักสูตร

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร

1. รองศาสตราจารย์ ดร. รัญจวน คำวชิรพิทักษ์
ผู้อำนวยการศูนย์นวัตกรรมการเรียนการสอน
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
2. รองศาสตราจารย์อัจฉรา สุขารมณีน
อาจารย์ประจำหลักสูตรจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาศักยภาพมนุษย์
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
3. ดร. เจษฎา อังกาบสี
ผู้อำนวยการสำนักบุคลากร
อาจารย์ประจำหลักสูตรจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาศักยภาพมนุษย์
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วันชัย ปานจันทร์
อาจารย์ประจำคณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
5. อาจารย์ ว่าที่ ร.ต. ดร. เอกสิทธิ์ สนามทอง
อาจารย์ประจำคณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

รายนามผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและการแสวงหาค้นเทียบนพรรษา

1. อาจารย์ศักดิ์ชาย อุทธิโท
อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
2. ครูราเชน จุลทุม
ครูชำนาญการ โรงเรียนอนุบาลอุบลราชธานี
การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

ภาคผนวก ข
ตัวอย่างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

1. ท่านคิดว่าการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีการออกแบบการแกะสลักต้นเทียน-
พรรษาอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

2. ท่านคิดว่าการหล่อต้นเทียนเพื่อใช้ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการ
อย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

3. ท่านคิดว่าการออกแบบลวดลายในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา ควรออกแบบ
ลวดลายอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

4. ท่านคิดว่าวิธีการแกะสลักต้นเทียนพรรษา มีวิธีการแกะสลักอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

5. ท่านคิดว่าการนำลวดลายไปปรับใช้ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา ควรมี
ลักษณะการใช้อย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

6. ท่านคิดว่ามีเครื่องมืออะไรบ้างที่ใช้ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

.....
.....
.....

7. ท่านคิดว่าการตกแต่งภายหลังการแกะสลักต้นเทียนพรรษาเสร็จสิ้นแล้ว ควรมีการตกแต่งในลักษณะอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

8. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....
.....
.....

ภาคผนวก ค

ตัวอย่างเครื่องมือแบบประเมินโครงร่างหลักสูตร

แบบประเมินโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น การแกะสลักต้นเทียนพรรษา

ความเป็นมา

หลักสูตรฝึกอบรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา กำหนดโครงร่างขึ้น โดยพิจารณาจากสภาพปัญหาและความจำเป็น กำหนดจุดมุ่งหมายแนวทางการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งเป็น โครงร่างหลักสูตรการฝึกอบรมนี้ แบ่งเป็น 7 หน่วย คือ

- หน่วยที่ 1 การออกแบบต้นเทียน
- หน่วยที่ 2 การหล่อลำต้นเทียน
- หน่วยที่ 3 การออกแบบลวดลายในการแกะสลักต้นเทียน
- หน่วยที่ 4 วิธีการแกะสลักต้นเทียน
- หน่วยที่ 5 การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักต้นเทียน
- หน่วยที่ 6 เครื่องมือที่ใช้แกะสลักต้นเทียน
- หน่วยที่ 7 การตกแต่งต้นเทียนภายหลังการแกะสลักต้นเทียนเสร็จสิ้น

จุดมุ่งหมายของแบบประเมิน

แบบประเมินโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมนี้ มีจุดมุ่งหมายในการประเมิน ดังนี้

1. เพื่อประเมินความเหมาะสม และความสอดคล้องของสภาพปัญหา และความจำเป็น กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เพื่อประเมินความเหมาะสม และความสอดคล้องภายใน โครงสร้างของหลักสูตรแต่ละหน่วย ได้แก่
  - 2.1 ความเหมาะสม และความสอดคล้องระหว่างจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม กับเนื้อหาวิชา
  - 2.2 ความเหมาะสม และความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาวิชา กับกิจกรรม และวิธีการฝึกอบรม

2.2 ความเหมาะสม และความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาวิชากับกิจกรรม
และวิธีการฝึกอบรม

2.3 ความเหมาะสม และความสอดคล้องระหว่างจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม
กับการวัดและประเมินผล

คำแนะนำในการตอบแบบประเมิน

1. แบบประเมินนี้มุ่งประเมินโครงร่าง “หลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลัก
ต้นเทียนพรรษา” โดยแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมเป็น
แบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ คือ เหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมาก
เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อย เหมาะสมน้อยที่สุด

ตอนที่ 2 แบบประเมินความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมเป็น
แบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า 3 ระดับ คือ สอดคล้อง ไม่แน่ใจ ไม่สอดคล้อง

2. ขอความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิได้โปรดแสดงความคิดเห็นที่เป็นจริง
เพราะคำตอบของท่านจะเป็นข้อมูลใช้สำหรับแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาหลักสูตร
ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น หากท่านมีข้อเสนอแนะ
เพิ่มเติม ตัดทอน แก้ไขอย่างไรกรุณาเสนอแนะไว้ในข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของ
แบบสอบถามด้วย

ขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิเป็นอย่างสูงที่ได้พิจารณาตรวจสอบคุณภาพ
โครงร่างหลักสูตร และให้ความเห็นมา ณ ที่นี้

นายศักดิ์ดา พงษ์แก้ว

นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

สาขาวิชาการพัฒนาศาสตร์พยาบาล

คณะพัฒนาศาสตร์พยาบาล มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

ตอนที่ 1: แบบประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

คำชี้แจง: โปรดแสดงความคิดเห็นว่าองค์ประกอบต่าง ๆ มีความเหมาะสมหรือไม่ในระดับใด โดยแสดงเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่กำหนดให้ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่านและเขียนข้อเสนอแนะลงในช่องว่างที่เว้นไว้ตามรายการประเมินในแต่ละรายการ โดยกำหนดระดับที่ใช้ในการประเมิน 5 ระดับ ดังนี้

เหมาะสมมากที่สุด	ให้	5	คะแนน
เหมาะสมมาก	ให้	4	คะแนน
เหมาะสมปานกลาง	ให้	3	คะแนน
เหมาะสมน้อย	ให้	2	คะแนน
เหมาะสมน้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. สภาพปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตรฝึกอบรม มีเหตุผลสมควรที่จะพัฒนาหลักสูตร ข้อเสนอแนะ					
2. ปัญหาสอดคล้องกับสภาพจริง ข้อเสนอแนะ					
3. ความเหมาะสมแนวทางแก้ไขปัญหา ข้อเสนอแนะ					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4. ความเป็นไปได้ของแนวทางแก้ไขปัญหา ข้อเสนอแนะ					
5. หลักการของหลักสูตรมีความเหมาะสม ข้อเสนอแนะ					
6. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความเหมาะสม ข้อเสนอแนะ					
7. โครงสร้างของหลักสูตรมีความเหมาะสม ข้อเสนอแนะ					
8. หลักสูตรฝึกอบรมมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ เพื่อพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเกษตร ต้นเทียนพรรษา ข้อเสนอแนะ					
9. หน่วยฝึกอบรมที่ 1 การออกแบบต้นเทียน 9.1 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมสนองต่อจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร ข้อเสนอแนะ					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
9.2 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรม มีความเหมาะสม ข้อเสนอแนะ					
9.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรมช่วยให้บรรลุ จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม ข้อเสนอแนะ					
9.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมมีความเหมาะสม ข้อเสนอแนะ					
9.5 เอกสารและสื่อประกอบการอบรมสามารถเสริมสร้าง การเรียนรู้ของผู้ฝึกอบรม ข้อเสนอแนะ					
9.6 การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมในเครื่องมือ ที่ใช้วัด ข้อเสนอแนะ					
9.7 ใบบาง มีความเหมาะสม ข้อเสนอแนะ					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
10. หน่วยฝึกอบรมที่ 2 การห่อลำต้นเทียน 10.1 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมสนองต่อจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร ข้อเสนอแนะ					
10.2 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรม มีความเหมาะสม ข้อเสนอแนะ					
10.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรมช่วยให้ บรรลุจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม ข้อเสนอแนะ					
10.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมมีความเหมาะสม ข้อเสนอแนะ					
10.5 เอกสารและสื่อประกอบการอบรมสามารถ เสริมสร้างการเรียนรู้ของผู้ฝึกอบรม ข้อเสนอแนะ					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
10.6 การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม ในเครื่องมือที่ใช้วัด ข้อเสนอแนะ					
10.7 ใบบาง มีความเหมาะสม ข้อเสนอแนะ					
11. หน่วยฝึกอบรมที่ 3 การออกแบบบวดลาย ในการแกะสลักต้นเทียน 11.1 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมสนองต่อจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร ข้อเสนอแนะ					
11.2 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรม มีความเหมาะสม ข้อเสนอแนะ					
11.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรมช่วยให้ บรรลุจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม ข้อเสนอแนะ					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
11.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมมีความเหมาะสม ข้อเสนอแนะ					
11.5 เอกสารและสื่อประกอบการอบรมสามารถ เสริมสร้างการเรียนรู้ของผู้ฝึกอบรม ข้อเสนอแนะ					
11.6 การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม ในเครื่องมือที่ใช้วัด ข้อเสนอแนะ					
11.7 ใบบางมีความเหมาะสม ข้อเสนอแนะ					
12. หน่วยฝึกอบรมที่ 4 วิธีการแกะสลักต้นเทียน 12.1 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมสนองต่อจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร ข้อเสนอแนะ					
12.2 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรม มีความเหมาะสม ข้อเสนอแนะ					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
12.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรมช่วยให้ บรรลุจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม ข้อเสนอแนะ					
12.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมมีความเหมาะสม ข้อเสนอแนะ					
12.5 เอกสารและสื่อประกอบการอบรมสามารถ เสริมสร้างการเรียนรู้ของผู้ฝึกอบรม ข้อเสนอแนะ					
12.6 การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม ในเครื่องมือที่ใช้วัด ข้อเสนอแนะ					
13. หน่วยฝึกอบรมที่ 5 การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลัก ต้นเทียน 13.1 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมสนองต่อจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร ข้อเสนอแนะ					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
13.2 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรม มีความเหมาะสม ข้อเสนอแนะ					
13.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรมช่วยให้ บรรลุจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม ข้อเสนอแนะ					
13.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมมีความเหมาะสม ข้อเสนอแนะ					
13.5 เอกสารและสื่อประกอบการอบรมสามารถ เสริมสร้างการเรียนรู้ของผู้ฝึกอบรม ข้อเสนอแนะ					
13.6 การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม ในเครื่องมือที่ใช้วัด ข้อเสนอแนะ					
13.7 ใบบาง มีความเหมาะสม ข้อเสนอแนะ					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
14. หน่วยฝึกอบรมที่ 6 เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลัก ต้นเทียน 14.1 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมสนองต่อจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร ข้อเสนอแนะ					
14.2 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรม มีความเหมาะสม ข้อเสนอแนะ					
14.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรมช่วยให้ บรรลุจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม ข้อเสนอแนะ					
14.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมมีความเหมาะสม ข้อเสนอแนะ					
14.5 เอกสารและสื่อประกอบการอบรมสามารถ เสริมสร้างการเรียนรู้ของผู้ฝึกอบรม ข้อเสนอแนะ					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
14.6 การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม ในเครื่องมือที่ใช้วัด ข้อเสนอแนะ					
14.7 ใบบาง มีความเหมาะสม ข้อเสนอแนะ					
15. หน่วยฝึกอบรมที่ 7 การตกแต่งต้นเทียนภายหลัง การแกะสลักต้นเทียนพรรษาเสร็จสิ้น 15.1 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมสนองต่อจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร ข้อเสนอแนะ					
15.2 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรม มีความเหมาะสม ข้อเสนอแนะ					
15.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระของหน่วยฝึกอบรมช่วยให้ บรรลุจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม ข้อเสนอแนะ					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
15.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมมีความเหมาะสม ข้อเสนอแนะ					
15.5 เอกสารและสื่อประกอบการอบรมสามารถ เสริมสร้างการเรียนรู้ของผู้ฝึกอบรม ข้อเสนอแนะ					
15.6 การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม ในเครื่องมือที่ใช้วัด ข้อเสนอแนะ					
15.7 ใบบางมีความเหมาะสม ข้อเสนอแนะ					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 2: แบบประเมินความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม

คำชี้แจง: โปรดแสดงความคิดเห็นว่าองค์ประกอบต่าง ๆ มีความสอดคล้องหรือไม่ โดยแสดงเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่กำหนดให้ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่าน และเขียนข้อเสนอแนะลงในช่องว่างที่เว้นไว้ตามรายการประเมินในแต่ละรายการ โดยกำหนดระดับที่ใช้ในการประเมิน ดังนี้

สอดคล้อง   หมายความว่า องค์ประกอบที่เขียนไว้ตามรายการประเมิน มีความสอดคล้องกัน ส่งเสริมกัน และเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

ไม่แน่ใจ   หมายความว่า องค์ประกอบที่เขียนตามรายการประเมิน ตามข้อนั้น ๆ ไม่ชัดเจนที่จะบอกได้ว่า มีความสอดคล้องกัน ส่งเสริมกัน และเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

ไม่สอดคล้อง   หมายความว่า องค์ประกอบที่เขียนไว้ตามรายการประเมินข้อนั้น ๆ ไม่มีความสอดคล้องกัน ไม่ส่งเสริมกัน และไม่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

รายการประเมิน	ความสอดคล้อง		
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง
1. สภาพปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตรฝึกอบรม กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม ข้อเสนอแนะ			
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรมกับเนื้อหาสาระของหลักสูตร ข้อเสนอแนะ			

รายการประเมิน	ความสอดคล้อง		
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง
3. เนื้อหาสาระหลักสูตร กับกิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม ข้อเสนอแนะ			
4. กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม กับสื่อประกอบการอบรม ข้อเสนอแนะ			
5. กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม กับการวัดและประเมินผล ข้อเสนอแนะ			
6. หน่วยฝึกอบรมที่ 1 การออกแบบต้นเทียน 6.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรมกับจุดมุ่งหมาย เชิงพฤติกรรม ข้อเสนอแนะ			
6.2 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับขอบเขตเนื้อหาสาระ ข้อเสนอแนะ			
6.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระกับกิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม ข้อเสนอแนะ			

รายการประเมิน	ความสอดคล้อง		
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง
6.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมกับสื่อประกอบการอบรม ข้อเสนอแนะ			
6.5 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับการวัดและประเมินผล ข้อเสนอแนะ			
7. หน่วยฝึกอบรมที่ 2 การหล่อลำต้นเทียน 7.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรมกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม ข้อเสนอแนะ			
7.2 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับขอบเขตเนื้อหาสาระ ข้อเสนอแนะ			
7.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระกับกิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม ข้อเสนอแนะ			
7.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมกับสื่อประกอบการอบรม ข้อเสนอแนะ			
7.5 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับการวัดและประเมินผล ข้อเสนอแนะ			

รายการประเมิน	ความสอดคล้อง		
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง
8. หน่วยฝึกอบรมที่ 3 การหล่อลำต้นเทียน			
8.1 การออกแบบลวดลายในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา ข้อเสนอแนะ			
8.2 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับขอบเขตเนื้อหาสาระ ข้อเสนอแนะ			
8.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระกับกิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม ข้อเสนอแนะ			
8.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมกับสื่อประกอบการอบรม ข้อเสนอแนะ			
8.5 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับการวัดและประเมินผล ข้อเสนอแนะ			
9. หน่วยฝึกอบรมที่ 4 วิธีการแกะสลักต้นเทียน			
9.1 การออกแบบลวดลายในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา ข้อเสนอแนะ			
9.2 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับขอบเขตเนื้อหาสาระ ข้อเสนอแนะ			

รายการประเมิน	ความสอดคล้อง		
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง
9.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระกับกิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม ข้อเสนอแนะ			
9.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมกับสื่อประกอบการอบรม ข้อเสนอแนะ			
9.5 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับการวัดและประเมินผล ข้อเสนอแนะ			
10. หน่วยฝึกอบรมที่ 5 การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลัก ต้นเทียน 10.1 การออกแบบลวดลายในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา ข้อเสนอแนะ			
10.2 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับขอบเขตเนื้อหาสาระ ข้อเสนอแนะ			
10.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระกับกิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม ข้อเสนอแนะ			
10.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมกับสื่อประกอบการอบรม ข้อเสนอแนะ			

รายการประเมิน	ความสอดคล้อง		
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง
10.5 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับการวัดและประเมินผล ข้อเสนอแนะ			
11. หน่วยฝึกอบรมที่ 6 เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา 11.1 การออกแบบลวดลายในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา ข้อเสนอแนะ			
11.2 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับขอบเขตเนื้อหาสาระ ข้อเสนอแนะ			
11.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระกับกิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม ข้อเสนอแนะ			
11.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมกับสื่อประกอบการอบรม ข้อเสนอแนะ			
11.5 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับการวัดและประเมินผล ข้อเสนอแนะ			

รายการประเมิน	ความสอดคล้อง		
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง
12. หน่วยฝึกอบรมที่ 7 การตกแต่งต้นเทียนภายหลังการแกะสลักต้นเทียนเสร็จสิ้น 12.1 การออกแบบลวดลายในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา ข้อเสนอแนะ			
12.2 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับขอบเขตเนื้อหาสาระ ข้อเสนอแนะ			
12.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระกับกิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม ข้อเสนอแนะ			
12.4 กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมกับสื่อประกอบการอบรม ข้อเสนอแนะ			
12.5 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับการวัดและประเมินผล ข้อเสนอแนะ			

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ภาคผนวก ง

หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นและการสํักต้นเทียนพรรษา

หลักสูตร

ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วุฒิพล สกลเกียรติ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นาวาอากาศโทหญิง

ดร. ชมสุภักดิ์ ครุฑทะ

อาจารย์ ดร. ทวีภา ตั้งประภา

พัฒนาโดย

นายศักดิ์ดา พงษ์แก้ว

นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2558

หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น การแกะสลักต้นเทียนพรรษา

สภาพปัญหาและความจำเป็น

ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่เกิดขึ้นในกระแสโลกาภิวัตน์ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าของความรู้ (knowledge) ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นสำคัญ ซึ่งความเจริญก้าวหน้าของความรู้ดังกล่าว ส่งผลให้สภาพสังคมเปลี่ยนจากสังคมอุตสาหกรรมเป็นสังคมฐานความรู้ (knowledge-based) ที่จะช่วยยกระดับความสามารถในการแข่งขันและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ โดยสังคมซึ่งประกอบไปด้วย บุคคลที่มีความรู้ จะสามารถนำความรู้มาใช้คิด วิเคราะห์และสร้างนวัตกรรมเพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนให้สังคมมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี

ในอดีต ทุนนิยมมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศ จนทำให้มุ่งการพัฒนาไปสู่ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ สนองกับการใช้เทคโนโลยีที่มีความทันสมัยมากขึ้น จนกระทั่งละเลยเรื่องของภูมิปัญญาที่ดั้งเดิมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่บรรพบุรุษได้สั่งสมสืบทอดและเก็บรักษามาเนิ่นนานแต่ปัจจุบันได้ถูกคนรุ่นใหม่มองข้าม เนื่องจากความก้าวหน้าทางนวัตกรรมจนละเลยภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษสร้างสมไว้ให้ ดังนั้น หากไม่มีการรวบรวมหรือจัดการองค์ความรู้ให้เป็นระบบแล้ว ท้ายที่สุดภูมิปัญญาท้องถิ่นก็จะเลือนหายไป พร้อม ๆ กับการตายจากไปของผู้สั่งสมองค์ความรู้หรือผู้เป็นภูมิปัญญา เพราะสิ่งเหล่านี้ฝังแน่นซ่อนเร้นอยู่ติดตัว นั่นหมายถึง การละเลยภูมิปัญญาซึ่งเป็นรากเหง้าของชุมชน

งานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา เป็นประเพณีที่สำคัญและมีชื่อเสียงซึ่งคนไทยและชาวต่างชาติรู้จัก ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาเป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติของชาวพุทธจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อหลังความสวยงามของต้นเทียนที่นายช่างแกะสลักเทียนแต่ละต้นได้อย่างวิจิตรตระการตา ซึ่งมีขั้นตอนของการดำเนินการที่ยาก ผสมผสานกันกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นายช่างได้สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ

จากสภาพปัญหาและความจำเป็นดังกล่าว จำเป็นต้องมีการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาเพื่อเก็บข้อมูลเรียบเรียงภูมิปัญญาซึ่งเป็นองค์ความรู้ในตัวบุคคลเพื่อนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อจัดเก็บ

รวบรวมเอาไว้และสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา และสืบทอดภูมิปัญญา หรือองค์ความรู้เหล่านั้นต่ออนุชนรุ่นหลังให้สามารถนำมาเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนา เศรษฐกิจ พัฒนากฎมิตปัญญาของท้องถิ่น บนพื้นฐานของการเพิ่มมูลค่าให้เกิดประโยชน์ ในเชิงพาณิชย์จนกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม และพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน พื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ควบคู่กันไป

การพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา เป็นหลักสูตรเพื่อมุ่งศึกษา องค์ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล (tacit knowledge) การแกะสลักต้นเทียนพรรษาของช่างเทียน จังหวัดอุบลราชธานีเพื่อเป็นหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาและ จัดเก็บรวบรวมเอาไว้เป็นหลักฐานทางวิชาการและสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาเพิ่มมูลค่าให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์จนกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม และพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน พื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ควบคู่กันไป

หลักการของหลักสูตร

1. เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นที่เน้นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการแกะสลักต้นเทียนพรรษา รวมทั้งเทคนิค และขั้นตอนต่าง ๆ ในการทำต้นเทียนพรรษา เช่น การออกแบบโครงสร้าง การขึ้นโครงสร้าง การตัดไม้อัด การเสริมเหล็ก การปั้นหุ่น การต้มเทียน การฟอกเทียน การผสมเทียน การทำเทียนแผ่น การติดเทียนแผ่น การหล่อลำต้นเทียนและยอดต้นเทียน การแกะสลักต้นเทียน และการตกแต่งต้นเทียน

2. หลักสูตรนี้สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนทางด้านศิลปะทั้งในระดับ มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย รวมทั้งอุดมศึกษาในสาขาวิชาด้านศิลปะแขนงต่าง ๆ ตลอดทั้งยังเป็นหลักสูตรที่บุคคลทั่วไปสามารถศึกษาแล้วนำไปประกอบอาชีพในด้าน การแกะสลักหรืองานศิลปะเกี่ยวกับเทียนพรรษา

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับเทคนิคและขั้นตอนการทำต้นเทียนพรรษา และสามารถ การออกแบบ โครงร่าง การขึ้น โครงสร้าง การตัดไม้อัด การเสริมเหล็ก การปั้นหุ่น การต้มเทียน การฟอกเทียน การผสมเทียน การทำเทียนแผ่น การติดเทียนแผ่น การหล่อลำต้นเทียนและยอดต้นเทียน การแกะสลักต้นเทียน และการตกแต่งต้นเทียน และสามารถฝึกปฏิบัติการทำต้นเทียนได้

โครงสร้างของหลักสูตร

ผู้วิจัยได้ดำเนินการร่างหลักสูตร โดยนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์และวิเคราะห์มาจัดทำเป็นเอกสารหลักสูตร ประกอบด้วยเนื้อหา จำนวน 7 หน่วย แบ่งเป็น ภาคทฤษฎี จำนวน 6 หน่วย และภาคปฏิบัติ จำนวน 1 หน่วย ดังนี้

หน่วยที่ 1 การออกแบบต้นเทียน

หน่วยที่ 2 การหล่อลำต้นเทียน

หน่วยที่ 3 การออกแบบลวดลายในการแกะสลักต้นเทียน

หน่วยที่ 4 วิธีการแกะสลักต้นเทียน

หน่วยที่ 5 การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักต้นเทียน

หน่วยที่ 6 เครื่องมือที่ใช้แกะสลักต้นเทียน

หน่วยที่ 7 การตกแต่งต้นเทียนภายหลักรูปการแกะสลักต้นเทียนเสร็จสิ้น

ในแต่ละหน่วยประกอบด้วยสาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม และแผนการอบรมที่กำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการอบรม 4 วัน วันละ 6 ชั่วโมง ตามความเหมาะสมของเนื้อหาสาระ และกิจกรรมอบรมของแต่ละหน่วย ซึ่งแต่ละหน่วยประกอบไปด้วย เนื้อหาสาระ กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม การวัดและประเมินผลการอบรม

เนื้อหาของหลักสูตร

เนื้อหาของหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา ประกอบด้วย รายละเอียดของเนื้อหาหลักสูตรในแต่ละหน่วยการอบรม ดังนี้

แผนการสอนหน่วยที่ 1 การออกแบบต้นเทียน ใช้ระยะเวลา 3 ชั่วโมง ประกอบด้วย

1. การออกแบบโครงร่าง
  - 1.1 ออกแบบโครงร่างลายเส้น
2. การขึ้นโครงสร้าง
  - 2.1 การร่างแบบ โครงสร้างตัวหุ่นที่จะนำเสนอลงบนกระดาษไม้อัด
  - 2.2 การตัดกระดาษไม้อัด/เสริมเหล็ก
  - 2.3 เสริมก้ามมะพร้าวขึ้นรูปหุ่น
  - 2.4 ปั้นหุ่นด้วยปูน
3. ต้มเทียน/ติดเทียน
  - 3.1 การเตรียมภาชนะต้นเทียน
  - 3.2 การฟอกเทียน (ซักเทียน)
  - 3.3 ต้มเทียนและผสมเทียน
  - 3.4 การทำเทียนแผ่น
  - 3.5 การติดเทียนแผ่น

แผนการสอนหน่วยที่ 2 การหล่อลำต้นเทียน ใช้ระยะเวลา 6 ชั่วโมง ประกอบด้วย

1. การทำแกนลำต้น
2. การทำแบบพิมพ์ลำต้นและยอดเทียน
3. การเทเทียนเพื่อหล่อลำต้นเทียน
  - 3.1 เตรียมวัสดุที่จะใช้ให้พร้อม
  - 3.2 นำแบบพิมพ์ลำต้นเทียนครอบแกนลำต้น
  - 3.3 ใช้ภาชนะที่เตรียมไว้ (ภาชนะที่ทนความร้อน) ตักเทียนเทลงในแบบพิมพ์
  - 3.4 ถอดแบบพิมพ์
4. การแกะสลักลำต้นเทียน
  - 4.1 ร่างลวดลาย
  - 4.2 ยกร่องลำต้นเทียน
  - 4.3 แกะสลักลำต้น

5. กลึงยอดเทียน

5.1 เพลากลึง

5.2 เหล็กที่ใช้กลึงยอดเทียน

แผนการสอนหน่วยที่ 3 การออกแบบลวดลายในการแกะสลักต้นเทียน
ใช้ระยะเวลา 3 ชั่วโมง ประกอบด้วย

1. การออกแบบลวดลายพื้นฐานของการแกะสลัก

แผนการสอนหน่วยที่ 4 วิธีการแกะสลักต้นเทียน ใช้ระยะเวลา 6 ชั่วโมง

1. ฝึกปฏิบัติจริง (ภาคสนาม)

แผนการสอนหน่วยที่ 5 การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักต้นเทียน
ใช้ระยะเวลา 2 ชั่วโมง ประกอบด้วย

1. การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักในแนวตั้ง

2. การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักในแนวนอน

แผนการสอนหน่วยที่ 6 เครื่องมือที่ใช้แกะสลักต้นเทียน ใช้ระยะเวลา 2 ชั่วโมง
ประกอบด้วย

1. เกรียงปลายแหลม และ เกรียงปลายแหลมงอ

2. ง่อง หรือ เหล็กขูด

3. เหล็กแทง และ เหล็กปลายแหลม

แผนการสอนหน่วยที่ 7 การตกแต่งต้นเทียนภายหลังการแกะสลักต้นเทียนเสร็จสิ้น
ใช้ระยะเวลา 2 ชั่วโมง ประกอบด้วย

1. การตกแต่งผ้าประดับ และตกแต่งด้วยน้ำมัน

กิจกรรมและวิธีการสอน

หลักสูตรนี้ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น และใช้วิธีการเรียนรู้เน้นการฝึกปฏิบัติโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการมีส่วนร่วมเป็นการฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจ เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้ศีกษาได้เกิดความสนใจ เนื่องจากหลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรที่เน้นการฝึกปฏิบัติ จึงมีแนวทางในการจัดการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการบรรยาย และเน้น

ฝึกปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนการสอน ในแต่ละหน่วย ดังนี้

1. ชี้แจง สาระสำคัญกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ขอบเขตเนื้อหา
2. การบรรยาย ประกอบการยกตัวอย่างเพื่อนำเข้าสู่บทเรียน
3. ฝึกปฏิบัติเพื่อเสริมสมรรถนะการทำต้นเทียน
4. เข้าร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วมการแกะสลักต้นเทียนระหว่างผู้เรียนกับชุมชน

ที่มีการแกะสลักต้นเทียน

5. ผู้เรียนทำรายงานสรุป

สื่อประกอบการสอน

1. เอกสารประกอบการอบรมและเอกสารที่ผู้วิจัยได้รวบรวมเพื่อให้ครอบคลุม ในเนื้อหาวิชาที่กำหนดสอน

2. รูปภาพประกอบ
3. ใบงาน

การวัดและการประเมินผล

หลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา กำหนดการวัดและประเมินผล ดังนี้

1. วัดและประเมินผลความรู้ในแต่ละหน่วยการอบรม โดยใช้
  - 1.1 แบบทดสอบความรู้ในแต่ละหน่วยการอบรม (สอบย่อยระหว่างอบรม)
2. วัดและประเมินผลจากผลงานการฝึกปฏิบัติ

แผนการเรียนรู้หน่วยที่ 1
(หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา)
การออกแบบต้นเทียนพรรษา

สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด

1. เข้าใจเรื่องการออกแบบโครงสร้าง
2. เข้าใจเรื่องการขึ้น โครงสร้าง
3. มีความรู้เรื่องการฟอกเทียน ทำเทียนแผ่น การติดเทียน

จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

เมื่อสิ้นสุดการอบรม ผู้เข้าอบรม สามารถ

1. เขียนแบบร่างการออกแบบโครงสร้างต้นเทียนได้
2. สามารถขึ้น โครงสร้างการทำต้นเทียนได้
3. สามารถปั้นหุ่นต้นเทียนด้วยปูนได้
4. สามารถฟอกเทียน และทำเทียนแผ่น ตลอดทั้งการติดเทียนบนหุ่นต้นเทียนได้

เนื้อหาวิชาพอสังเขป

1. การออกแบบโครงสร้าง
2. การขึ้นโครงสร้าง
  - 2.1 การตัดกระดานไม้อัน/เสริมเหล็ก
  - 2.2 การเสริมก้ามมะพร้าวขึ้นรูปหุ่น
  - 2.3 ปั้นหุ่นด้วยด้วยปูน
  - 2.4 ต้มเทียน/ติดเทียน
  - 2.5 การฟอกเทียน
  - 2.6 การทำเทียนแผ่น

กิจกรรมและวิธีการสอน (ใช้ระยะเวลา 3 ชั่วโมง)

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน

1.1 วิทยากรนำเข้าสู่บทเรียน โดยการสนทนากับผู้เข้าอบรมถึงประวัติและความเป็นมางานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา

1.2 วิทยากรบรรยายเชื่อมโยงถึงการทำต้นเทียนพรรษา ว่ามีขั้นตอนอย่างไรบ้าง

2. ชี้นสอน วิทยากรบรรยายเกี่ยวกับ

2.1 วิทยากรบรรยายเทคนิคการทำต้นเทียนของขั้นตอนแรกคือการออกแบบ
โครงร่าง

2.2 วิทยากรบรรยายถึงขั้นตอนต่าง ๆ ของการขึ้น โครงสร้างต้นเทียน

3. ฝึกปฏิบัติ

หลังจากวิทยากร บรรยายเทคนิคการออกแบบ โครงร่างและบรรยายถึงการขึ้น
โครงสร้างต้นเทียนแล้ว วิทยากรให้ผู้เข้าอบรมฝึกการออกแบบโครงร่าง

4. ชี้นสรุป

วิทยากรสรุปประเด็นสำคัญของการออกแบบโครงร่างและการขึ้น โครงสร้าง
ต้นเทียนซึ่งนำไปให้เห็นประโยชน์และลักษณะของการออกแบบ รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้เข้า
อบรมได้มีโอกาสซักถาม

สื่อประกอบการอบรม

1. รูปภาพประกอบ
2. เอกสารประกอบการอบรม
3. ใบงาน

การวัดและประเมินผล

1. การสังเกต
2. ประเมินพฤติกรรม

ใบงานที่ 1

แผนการเรียนรู้หน่วยที่ 1 เรื่อง การออกแบบต้นเทียนพรรษา

ชื่อ .....นามสกุล .....

1. ให้ผู้เข้าอบรมออกแบบโครงร่างของต้นเทียน ให้สมบูรณ์ทั้งสามส่วน โดยกำหนดเป็นเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา

2. ให้ผู้เข้าอบรมบอกถึงขั้นตอนการทำต้นเทียน ว่ามีขั้นตอนอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

แบบประเมินพฤติกรรม

หน่วยอบรมที่ ..... วัน.....เดือน .....พ.ศ.....

รายชื่อผู้เข้ารับการอบรม ก)..... จ).....
 ข)..... ฉ).....
 ค)..... ช).....
 ง)..... ซ).....

เกณฑ์การให้คะแนน

- 5 คะแนน หมายถึง ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด
- 4 คะแนน หมายถึง ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์มาก
- 3 คะแนน หมายถึง ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง
- 2 คะแนน หมายถึง ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์น้อย
- 1 คะแนน หมายถึง ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด

คำชี้แจง: โปรดใส่คะแนนตามช่องตัวอักษรแทนชื่อของผู้รับการอบรมที่ตรงกับความเห็นของท่าน

รายการประเมิน	ผู้เข้ารับการอบรม							
	ก	ข	ค	ง	จ	ฉ	ช	ซ
1. การตรงต่อเวลา								
2. ความตั้งใจ								
3. การแสดงความคิดเห็น								
4. ความสนใจในบทเรียน								

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่น ๆ .....

.....

แผนการเรียนรู้หน่วยที่ 2
(หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา)
การหล่อลำต้นเทียน

สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด

1. เข้าใจเรื่องกระบวนการหล่อลำต้นเทียน
2. เข้าใจเรื่องกระบวนการแกะสลักลำต้นเทียน
3. เข้าใจเรื่องการกลึงยอดเทียน

จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

เมื่อสิ้นสุดการอบรม ผู้เข้าอบรม สามารถ

1. มีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการหล่อลำต้นเทียน
2. สามารถหล่อลำต้นเทียนได้
3. สามารถแกะสลักลำต้นเทียนได้
4. สามารถถอดแบบการหล่อลำต้นเทียน และกลึงยอดเทียนได้

เนื้อหาวิชาพอสังเขป

1. การทำแกนลำต้น
2. การทำแบบพิมพ์ลำต้นและยอดเทียน
3. การเทเทียนเพื่อหล่อลำต้นเทียน
4. การแกะสลักลำต้นเทียน
5. การกลึงยอดเทียน

กิจกรรมและวิธีการสอน (ใช้ระยะเวลา 6 ชั่วโมง)

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน

1.1 วิทยากรนำเข้าสู่บทเรียน โดยการสนทนากับผู้เข้าอบรมถึงลำดับขั้นตอนสมัยโบราณมีวิธีการทำอย่างไร

1.2 วิทยากรบรรยายเชื่อมโยงการหล่อลำดับขั้นตอนในปัจจุบันมีความแตกต่างและมีความเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

2. ชี้นสอน วิทยากรบรรยายเกี่ยวกับ

2.1 วิทยากรบรรยายเทคนิคขั้นตอนของกระบวนการหล่อลำดับขั้นตอน

2.2 วิทยากรบรรยายถึงการเทเทียนเพื่อหล่อลำดับขั้นตอน

2.3 บรรยายการแกะสลักลำดับขั้นตอน

2.4 บรรยายการกลึงยอดเทียน

3. ชี้นสรุป

วิทยากรสรุปประเด็นสำคัญของการและข้อควรคำนึงถึงการหล่อลำดับขั้นตอน ชี้นำให้เห็นประโยชน์และลักษณะของการแกะสลักลำดับขั้นตอน รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้มีโอกาสซักถาม

สื่อประกอบการอบรม

1. รูปภาพประกอบ
2. เอกสารประกอบการอบรม
3. ใบงาน

การวัดและประเมินผล

1. การสังเกต
2. ประเมินพฤติกรรม

ใบงานที่ 2

แผนการเรียนรู้หน่วยที่ 2 เรื่อง การหล่อลำต้นเทียน

ชื่อ .....นามสกุล .....

1. ให้ผู้เข้าอบรมบอกถึงกระบวนการหล่อลำต้นเทียน มีวิธีการทำอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

2. ให้ผู้เข้าอบรมบอกถึงการเทเทียนเพื่อหล่อลำต้นเทียน มีขั้นตอนการทำอย่างไร และควรคำนึงถึงการเทเทียนเพื่อหล่อลำต้นเทียนอย่างไร

.....
.....
.....

3. ให้ผู้เข้าอบรมบอกถึงการแกะสลักลำต้นเทียน ว่ามีขั้นตอนอะไรบ้าง

.....
.....
.....

4. การถอดแบบพิมพ์ลำต้นเทียนและถอดแบบพิมพ์ยอดเทียน มีขั้นตอนในการทำอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

5. จงบอกวิธีการกลึงยอดเทียนและ มีวิธีการอย่างไร

.....
.....
.....

แบบประเมินพฤติกรรม

หน่วยอบรมที่ .....

วัน.....เดือน .....พ.ศ.....

รายชื่อผู้เข้ารับการอบรม

ก)..... จ).....

ข)..... ฉ).....

ค)..... ช).....

ง)..... ซ).....

เกณฑ์การให้คะแนน

5	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด
4	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์มาก
3	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง
2	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์น้อย
1	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด

คำชี้แจง: โปรดใส่คะแนนตามช่องตัวอักษรแทนชื่อของผู้รับการอบรมที่ตรงกับ
ความเห็นของท่าน

รายการประเมิน	ผู้เข้ารับการอบรม							
	ก	ข	ค	ง	จ	ฉ	ช	ซ
1. การตรงต่อเวลา								
2. ความตั้งใจ								
3. การแสดงความคิดเห็น								
4. ความสนใจในบทเรียน								

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่น ๆ .....

.....

.....

แผนการเรียนรู้หน่วยที่ 3
(หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา)
การออกแบบลวดลายในการแกะสลักต้นเทียน

สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด

1. เข้าใจเรื่องกระบวนการหล่อลำต้นเทียน
2. เข้าใจเรื่องกระบวนการแกะสลักลำต้นเทียน
3. เข้าใจเรื่องการกลึงยอดเทียน

จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

เมื่อสิ้นสุดการอบรม ผู้เข้าอบรม สามารถ

1. มีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการหล่อลำต้นเทียน
2. สามารถหล่อลำต้นเทียนได้
3. สามารถแกะสลักลำต้นเทียนได้
4. สามารถออกแบบการหล่อลำต้นเทียน และกลึงยอดเทียนได้

เนื้อหาวิชาพอสังเขป

1. การทำแกนลำต้น
2. การทำแบบพิมพ์ลำต้นและยอดเทียน
3. การเทเทียนเพื่อหล่อลำต้นเทียน
4. การแกะสลักลำต้นเทียน
5. การกลึงยอดเทียน

กิจกรรมและวิธีการสอน (ใช้ระยะเวลา 6 ชั่วโมง)

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน

1.1 วิทยากรนำเข้าสู่บทเรียน โดยการสนทนากับผู้เข้าอบรมถึงลำดับขั้นตอนสมัยโบราณมีวิธีการทำอย่างไร

1.2 วิทยากรบรรยายเชื่อมโยงการหล่อลำดับขั้นตอนในปัจจุบันมีความแตกต่างและมีความเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

2. ชี้นสอน วิทยากรบรรยายเกี่ยวกับ

2.1 วิทยากรบรรยายเทคนิคขั้นตอนของกระบวนการหล่อลำดับขั้นตอน

2.2 วิทยากรบรรยายถึงการเทเทียนเพื่อหล่อลำดับขั้นตอน

2.3 บรรยายการแกะสลักลำดับขั้นตอน

2.4 บรรยายการกลึงยอดเทียน

3. ชี้นสรุป

วิทยากรสรุปประเด็นสำคัญของการและข้อควรคำนึงถึงการหล่อลำดับขั้นตอน ชี้นำให้เห็นประโยชน์และลักษณะของการแกะสลักลำดับขั้นตอน รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้มีโอกาสซักถาม

สื่อประกอบการอบรม

1. รูปภาพประกอบ
2. เอกสารประกอบการอบรม
3. ใบงาน

การวัดและประเมินผล

1. การสังเกต
2. ประเมินพฤติกรรม

ใบงานที่ 3
แผนการเรียนรู้ หน่วยที่ 3 เรื่อง การออกแบบลวดลาย
ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

ชื่อ .....นามสกุล .....

1. ให้ผู้เข้าอบรมบอกถึงลวดลายที่ใช้ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา ว่ามีการใช้ลายอะไรบ้าง

.....
 .....
 .....

2. ลายดอกบัว ซึ่งเป็นดอกไม้ประจำจังหวัดอุบลราชธานี ส่วนมากนิยมใช้ประดับส่วนใดของต้นเทียน

.....
 .....
 .....

3. ให้ผู้เข้าอบรมออกแบบการนำลวดลายดอกบัวไปใช้ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา ว่าควรมีลักษณะอย่างไร (วาดภาพประกอบ)

แบบประเมินพฤติกรรม

หน่วยอบรมที่ .....

วัน.....เดือน .....พ.ศ.....

รายชื่อผู้เข้ารับการอบรม

ก)..... จ).....

ข)..... ฉ).....

ค)..... ช).....

ง)..... ซ).....

เกณฑ์การให้คะแนน

5	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด
4	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์มาก
3	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง
2	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์น้อย
1	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด

คำชี้แจง: โปรดใส่คะแนนตามช่องตัวอักษรแทนชื่อของผู้รับการอบรมที่ตรงกับความเห็นของท่าน

รายการประเมิน	ผู้เข้ารับการอบรม							
	ก	ข	ค	ง	จ	ฉ	ช	ซ
1. การตรงต่อเวลา								
2. ความตั้งใจ								
3. การแสดงความคิดเห็น								
4. ความสนใจในบทเรียน								

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่น ๆ .....

.....

.....

แผนการเรียนรู้หน่วยที่ 4
(หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา)
วิธีการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด

1. เข้าใจวิธีการแกะสลักต้นเทียน
2. เข้าใจเรื่องหลักของการแกะสลักต้นเทียนพรรษา
3. เข้าใจเรื่องการแกะสลักลายต้นเทียนที่เป็นร่องซ้อนกัน

จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

เมื่อสิ้นสุดการอบรม ผู้เข้าอบรม สามารถ

1. มีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการแกะสลักเทียน
2. สามารถแกะสลักเทียนได้
3. สามารถแกะสลักร่องซ้อนกันได้

เนื้อหาวิชาพอสังเขป

1. การแกะสลักตามลายที่วาดเป็นเค้าโครง
2. เทคนิคการจับเกรียงแกะในลักษณะ 90 และ 45 องศา
3. การแกะสลักลายพื้นฐาน
4. การแกะสลักร่องซ้อนกัน

กิจกรรมและวิธีการสอน (ใช้ระยะเวลา 6 ชั่วโมง)

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน
  - 1.1 วิทยากรนำเข้าสู่บทเรียน โดยการสนทนากับผู้เข้าอบรมว่าแต่ละท่านเคยมีประสบการณ์การแกะสลักเทียนหรือไม่
  - 1.2 วิทยากรบรรยายเชื่อมโยงถึงการแกะสลักต้นเทียนพรรษาจะต้องมีวิธีและเทคนิคต่าง ๆ ของการแกะสลัก

2. ชั้นสอน วิทยาการบรรยายเกี่ยวกับ

- 2.1 วิทยาการบรรยายเทคนิคขั้นตอนของกระบวนการแกะสลักเทียน
- 2.2 วิทยาการบรรยายถึงเทคนิคการจับกรียงแกะเทียน
- 2.3 บรรยายการแกะสลักลานพื้นฐานที่ใช้ทำต้นเทียน
- 2.4 บรรยายการแกะสลักร่องซ็อน

3. ชั้นสรุป

วิทยาการสรุปประเด็นสำคัญของการแกะสลักเทียนและข้อควรคำนึงถึง การแกะสลักเทียนซึ่งนำไปเห็นประโยชน์และลักษณะของการแกะสลักเทียน รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้มีโอกาสซักถาม

4. ภาคสนาม (ฝึกปฏิบัติ)

วิทยากรนำผู้เข้าอบรม ฝึกปฏิบัติ การแกะสลักเทียนร่วมกับชุมชนใกล้เคียง เพื่อให้เปิดประสบการณ์การแกะสลักเทียน

สื่อประกอบการอบรม

1. รูปภาพประกอบ
2. เอกสารประกอบการอบรม

การวัดและประเมินผล

1. การสังเกต
2. ประเมินพฤติกรรม

แบบประเมินพฤติกรรม

หน่วยอบรมที่ .....

วัน.....เดือน .....พ.ศ.....

รายชื่อผู้เข้ารับการอบรม

ก)..... จ).....

ข)..... ฉ).....

ค)..... ช).....

ง)..... ซ).....

เกณฑ์การให้คะแนน

5	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด
4	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์มาก
3	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง
2	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์น้อย
1	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด

คำชี้แจง: โปรดใส่คะแนนตามช่องตัวอักษรแทนชื่อของผู้รับการอบรมที่ตรงกับ
ความเห็นของท่าน

รายการประเมิน	ผู้เข้ารับการอบรม							
	ก	ข	ค	ง	จ	ฉ	ช	ซ
1. การตรงต่อเวลา								
2. ความตั้งใจ								
3. การแสดงความคิดเห็น								
4. ความสนใจในบทเรียน								

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่น ๆ .....

.....

.....

แผนการเรียนรู้หน่วยที่ 5
(หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา)
การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด

1. เข้าใจเรื่องการนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักเทียนพรรษา
2. เข้าใจเรื่องการนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักเทียนในแนวนอนและแนวตั้ง
3. เข้าใจเรื่องการนำลวดลายไปใช้กับงานชีวิตประจำวัน

จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

เมื่อสิ้นสุดการอบรม ผู้เข้าอบรม สามารถ

1. มีความรู้ การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลัก
2. สามารถปรับประยุกต์ลวดลายในการแกะสลักในแนวนอนและแนวตั้ง
3. สามารถนำลวดลายไปใช้ในงานชีวิตประจำวัน

เนื้อหาวิชาพอสังเขป

1. การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักเทียนแนวนอน
2. การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักเทียนแนวตั้ง
3. การนำลวดลายไปใช้ในการสร้างอาชีพงานชีวิตประจำวัน

กิจกรรมและวิธีการสอน (ใช้ระยะเวลา 2 ชั่วโมง)

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน

1.1 วิทยากรนำเข้าสู่บทเรียน โดยการสนทนากับผู้เข้าอบรมถึงลวดลายในการแกะสลักมีว่าลายส่วนใหญ่เป็นลายอะไรบ้าง

1.2 วิทยากรบรรยายเชื่อมโยงการแกะสลักเทียน โดยมี 2 ส่วน คือ แนวตั้งและแนวนอน

2. ชั้นสอน วิทยาการบรรยายเกี่ยวกับ

- 2.1 วิทยาการบรรยายการนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักในแนวตั้ง
- 2.2 วิทยาการบรรยายการนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักในแนวนอน
- 2.3 บรรยายการนำลวดลายไปใช้ในการสร้างอาชีพและงานชีวิตประจำวัน

3. ชั้นสรุป

วิทยาการสรุปประเด็นสำคัญของการนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักเทียนในแนวตั้งและแนวนอนเพื่อนำให้เห็นประโยชน์และลักษณะของการแกะสลักลำต้นเทียน รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้มีโอกาสซักถาม

สื่อประกอบการอบรม

1. รูปภาพประกอบ
2. เอกสารประกอบการอบรม
3. ใบงาน

การวัดและประเมินผล

1. การสังเกต
2. ประเมินพฤติกรรม

ใบงานที่ 4

แผนการเรียนรู้หน่วยที่ 5

เรื่อง การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

ชื่อ .....นามสกุล .....

1. ให้ผู้เข้าอบรมบอกถึงลวดลายที่ใช้ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษาในแนวตั้ง
ว่ามีลายอะไรบ้าง

.....
.....
.....

2. ให้ผู้เข้าอบรมบอกถึงลวดลายที่ใช้ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษาในแนวนอน
ว่ามีลายอะไรบ้าง

.....
.....
.....

3. ให้ผู้เข้าอบรมวาดภาพประกอบลายที่ใช้แกะสลักต้นเทียนพรรษาในแนวนอน
และแนวตั้ง

แบบประเมินพฤติกรรม

หน่วยอบรมที่ .....

วัน.....เดือน .....พ.ศ.....

รายชื่อผู้เข้ารับการอบรม

ก)..... จ).....

ข)..... ฉ).....

ค)..... ช).....

ง)..... ซ).....

เกณฑ์การให้คะแนน

5	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด
4	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์มาก
3	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง
2	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์น้อย
1	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด

คำชี้แจง: โปรดใส่คะแนนตามช่องตัวอักษรแทนชื่อของผู้รับการอบรมที่ตรงกับ
ความเห็นของท่าน

รายการประเมิน	ผู้เข้ารับการอบรม							
	ก	ข	ค	ง	จ	ฉ	ช	ซ
1. การตรงต่อเวลา								
2. ความตั้งใจ								
3. การแสดงความคิดเห็น								
4. ความสนใจในบทเรียน								

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่น ๆ .....

.....

.....

แผนการเรียนรู้ หน่วยที่ 6
(หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา)
เครื่องมือที่ใช้แกะสลักต้นเทียนพรรษา

สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด

1. เข้าใจในเรื่องเครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ช่างแกะสลักต้นเทียนพรรษาคิดค้นขึ้นมาเองตามภูมิปัญญาชาวบ้าน และไม่มีจำหน่ายตามท้องตลาด

จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

เมื่อสิ้นสุดการอบรม ผู้เข้าอบรม สามารถ

1. มีความรู้ เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา
2. สามารถใช้เครื่องมือแกะสลักต้นเทียนพรรษาได้อย่างถูกวิธี
3. สามารถนำเครื่องมือ ไปใช้แกะสลักได้

เนื้อหาวิชาพอสังเขป

1. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

กิจกรรมและวิธีการสอน (ใช้ระยะเวลา 2 ชั่วโมง)

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน
  - 1.1 วิทยากรนำเข้าสู่บทเรียนโดยการสนทนากับผู้เข้าอบรมถึงเกรียงในการฉาบปูน ผู้เข้าอบรมเคยใช้เกรียงฉาบปูนทำอะไรบ้าง
  - 1.2 วิทยากรบรรยายเชื่อมโยงระหว่างเกรียงฉาบปูน และเกรียงปลายแหลมที่ใช้ในการแกะสลักว่ามีลักษณะคล้าย ๆ กัน และนำไปใช้แกะสลักเทียนอย่างไร

2. ชั้นสอน วิทยาการบรรยายเกี่ยวกับ

2.1 วิทยาการบรรยายเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา ได้แก่ เครื่องปลายแหลม เครื่องปลายแหลมงอ ง่อง (ภาษาอีสาน) หรือเหล็กขูด ตะขดขูด เหล็กแทง เหล็กปลายแหลม

3. ชั้นสรุป

วิทยาการสรุปประเด็นสำคัญของเครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา และเทคนิคการใช้เครื่องมือ รวมถึงข้อควรคำนึงถึงการใช้งานเพื่อนำให้เห็นประโยชน์ และลักษณะของการแกะสลักต้นเทียน รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้มีโอกาสซักถาม

สื่อประกอบการอบรม

1. รูปภาพประกอบ
2. เอกสารประกอบอบรม
3. ใบงาน

การวัดและประเมินผล

1. การสังเกต
2. ประเมินพฤติกรรม

ใบงานที่ 5

แผนการเรียนรู้หน่วยที่ 6 เรื่อง เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา
ชื่อ .....นามสกุล .....

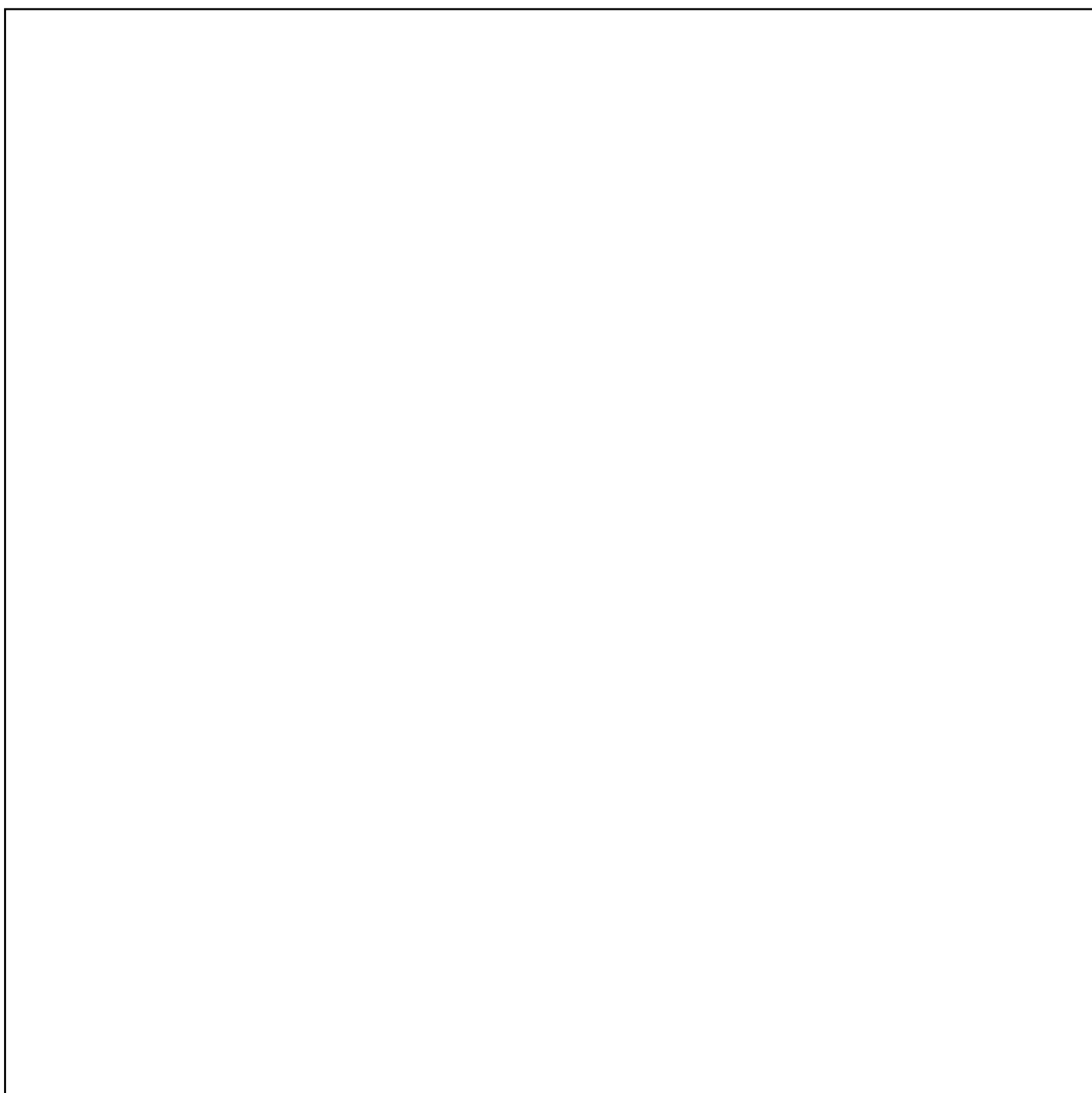
1. ให้ผู้เข้าอบรมบอกถึงเครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

2. ให้ผู้เข้าอบรมวาดภาพประกอบเครื่องมือที่ใช้แกะสลักต้นเทียนพรรษา

แบบประเมินพฤติกรรม

หน่วยอบรมที่ .....

วัน.....เดือน .....พ.ศ.....

รายชื่อผู้เข้ารับการอบรม

ก)..... จ).....

ข)..... ฉ).....

ค)..... ช).....

ง)..... ซ).....

เกณฑ์การให้คะแนน

5	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด
4	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์มาก
3	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง
2	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์น้อย
1	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด

คำชี้แจง: โปรดใส่คะแนนตามช่องตัวอักษรแทนชื่อของผู้รับการอบรมที่ตรงกับ
ความเห็นของท่าน

รายการประเมิน	ผู้เข้ารับการอบรม							
	ก	ข	ค	ง	จ	ฉ	ช	ซ
1. การตรงต่อเวลา								
2. ความตั้งใจ								
3. การแสดงความคิดเห็น								
4. ความสนใจในบทเรียน								

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่น ๆ .....

.....

.....

แผนการเรียนรู้ หน่วยที่ 7
(หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นและการแกะสลักต้นเทียนพรรษา)
การประดับตกแต่งภายนอกแกะสลักต้นเทียนเสร็จสิ้น

สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด

1. เข้าใจในเรื่องการประดับตกแต่งต้นเทียนภายนอกหลังจากเสร็จสิ้นจากการแกะสลัก โดยคำนึงถึงความสวยงาม

จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

เมื่อสิ้นสุดการอบรม ผู้เข้าอบรม สามารถ

1. มีความรู้ เรื่องของการประดับตกแต่งต้นเทียนพรรษา
2. สามารถร่วมตกแต่งต้นเทียนพรรษาร่วมกับชุมชนที่มีการทำต้นเทียนพรรษา

เนื้อหาวิชาพอสังเขป

1. การทำความสะอาดเทียนภายนอกหลังจากเสร็จสิ้นจากการแกะสลัก
2. การฉีคน้ำมันบนเทียน
3. การประดับตกแต่งผ้าประดับ
4. การประดับดอกไม้

กิจกรรมและวิธีการสอน (ใช้ระยะเวลา 2 ชั่วโมง)

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน

1.1 วิทยากรนำเข้าสู่บทเรียน โดยการสนทนากับผู้เข้าอบรม ผู้เข้าอบรมเคยเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมกิจกรรมตกแต่งต้นเทียนหรือไม่

1.2 วิทยากรบรรยายเชื่อมโยงระหว่างการแกะสลักต้นเทียนเสร็จสิ้นและ ขั้นตอนต่อไป คือ การประดับตกแต่งเทียนพรรษา

2. ชั้นสอน วิทยาการบรรยายเกี่ยวกับ

2.1 วิทยาการบรรยายเกี่ยวกับการทำความสะอาดต้นเทียนพรรษาภายหลังจากการแกะสลักเสร็จสิ้น

2.1 วิทยาการบรรยายเกี่ยวกับการฉีคน้ำมันบนต้นเทียนพรรษา

2.2 วิทยาการบรรยายถึงการประดับตกแต่งผ้าประดับ

2.4 วิทยาการบรรยายถึงการประดับดอกไม้

3. ชั้นสรุป

วิทยาการสรุปประเด็นสำคัญของการทำความสะอาดต้นเทียนภายหลังจากการแกะสลักเสร็จสิ้น การฉีคน้ำมัน การประดับตกแต่งด้วยผ้าประดับและดอกไม้เพื่อนำให้เห็นประโยชน์ รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้มีโอกาสซักถาม

สื่อประกอบการอบรม

1. รูปภาพประกอบ
2. เอกสารประกอบการอบรม
3. ใบงาน

การวัดและประเมินผล

1. การสังเกต
2. ประเมินพฤติกรรม

ใบงานที่ 5

แผนการเรียนรู้ หน่วยที่ 7

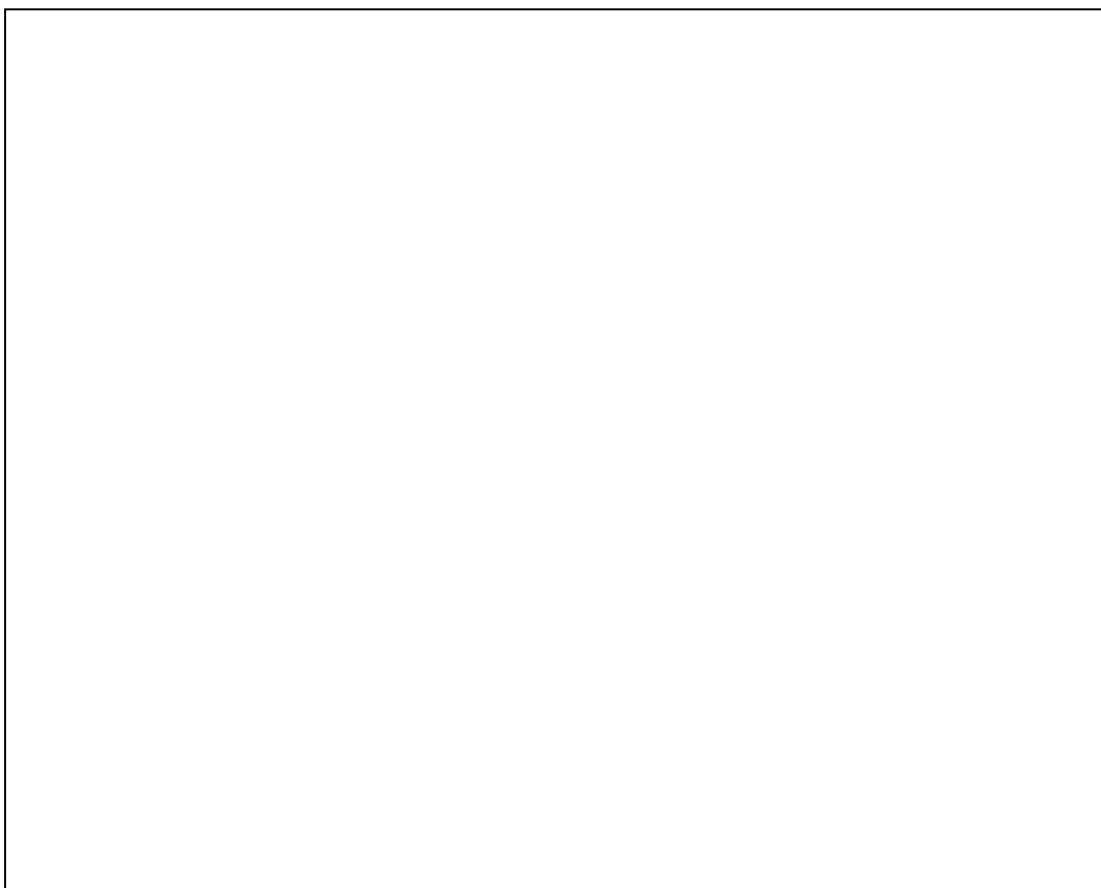
เรื่อง การตกแต่งภายหลังแกะสลักต้นเทียนพรรษาเสร็จสิ้น

ชื่อ .....นามสกุล .....

1. ให้ผู้เข้าอบรมบอกถึงขั้นตอนการประดับตกแต่งภายหลังจากเสร็จสิ้น
การแกะสลักต้นเทียนพรรษา

.....
.....
.....

2. ให้ผู้เข้าอบรมค้นหาภาพการตกแต่งด้วย ผ้าประดับ ดอกไม้ ที่สมบูรณ์ มาเป็น
ตัวอย่างประกอบของการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

แบบประเมินพฤติกรรม

หน่วยอบรมที่ .....

วัน.....เดือน .....พ.ศ.....

รายชื่อผู้เข้ารับการอบรม

ก)..... จ).....

ข)..... ฉ).....

ค)..... ช).....

ง)..... ซ).....

เกณฑ์การให้คะแนน

5	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด
4	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์มาก
3	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง
2	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์น้อย
1	คะแนน	หมายถึง	ผลการสังเกตอยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด

คำชี้แจง: โปรดใส่คะแนนตามช่องตัวอักษรแทนชื่อของผู้รับการอบรมที่ตรงกับ
ความเห็นของท่าน

รายการประเมิน	ผู้เข้ารับการอบรม							
	ก	ข	ค	ง	จ	ฉ	ช	ซ
1. การตรงต่อเวลา								
2. ความตั้งใจ								
3. การแสดงความคิดเห็น								
4. ความสนใจในบทเรียน								

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่น ๆ .....

.....

.....

เอกสารประกอบการบรรยาย ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

การออกแบบต้นเทียนพรรษา

การออกแบบโครงร่าง การออกแบบต้นเทียนพรรษาในแต่ละปีของงานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีจะต้องเป็นการออกแบบตามเรื่องราวพุทธประวัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เช่น พุทธประวัติตอนประสูติ ตรัสรู้ ปรีชาญาณ ฯลฯ หรือทศชาติชาดก เช่น เตมีย์ชาดก เป็นพระชาติแห่งการบำเพ็ญเนกขัมมบารมี ชนกชาดก คือ พระชาติแห่งการบำเพ็ญวิริยะบารมี สุวรรณสามชาดก คือ พระชาติแห่งการบำเพ็ญเมตตาบารมี เนมิราชชาดก คือ พระชาติแห่งการบำเพ็ญอุทธานบารมี มโหสถชาดก คือ พระชาติแห่งการบำเพ็ญปัญญาบารมี ภูริทัตตชาดก คือ พระชาติแห่งการบำเพ็ญศีลบารมี จันทรชาดก คือ พระชาติแห่งการบำเพ็ญขันติบารมี นารทชาดก คือ พระชาติแห่งการบำเพ็ญอุเบกขาบารมี วิฑูรชาดก คือ พระชาติแห่งการบำเพ็ญตัจจะบารมี หรือเวสสันดรชาดก พระชาติสุดท้ายแห่งการบำเพ็ญทานบารมี ซึ่งทศชาติชาดกดังที่กล่าวมานี้ล้วนเป็นพระชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อนจะกลับมาประสูติเป็นเจ้าชายสิทธัตถะในครั้งสมัยพุทธกาล การออกแบบต้นเทียนพรรษาเป็นการออกแบบ โดยเป็นโครงร่างที่มีการร่างแบบลงกระดาษเป็นลายเส้น เพื่อจำลองเรื่องราวหรือเนื้อหาที่จะนำเสนอการทำต้นเทียนพรรษา โดยร่างโครงลงกระดาษเป็นลายเส้น

หากการออกแบบโครงร่างเนื้อหาหรือเรื่องราวที่จะนำเสนอลงตัวแล้ว จะต้องมีการวาดซ้ำด้วยปากกามีกสีดำเพื่อความชัดเจนของแบบโครงการต้นเทียนที่จะนำเสนอเนื้อหา โดยออกแบบโครงร่างด้วยปากกามีกสีดำ

จากภาพดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การออกแบบโครงร่างต้นเทียนพรรษา แบ่งการออกแบบเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. ส่วนด้านหน้า เป็นการออกแบบที่ใช้เนื้อหาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่ปรากฏในพุทธประวัติเป็นหลักรวมความคิดสร้างสรรค์ของช่างที่ออกแบบ เช่น สัตว์ในศิลปะไทย ได้แก่ ครุฑ พญานาค ครุฑปักยี่ เป็นต้น หรือภาพที่เกี่ยวกับสมมติเทพต่าง ๆ เช่น เทพพนม กิณรี เป็นต้น ด้านหน้าการออกแบบจะต้องมีลักษณะใหญ่ เป็นที่สะดุดสายตาและเป็นตัวเอกของขบวนต้นเทียน

2. ส่วนด้านกลาง หรือ ลำต้น เป็นการออกแบบเนื้อหาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่ปรากฏในพุทธประวัติผสมผสานความคิดสร้างสรรค์ของช่าง ส่วนลำต้นมีการแกะสลักเป็นลายกนก แต่ปัจจุบันมีการพัฒนาโดยมีการแทรกเนื้อหาพุทธประวัติ ซึ่งเป็นคติสอนใจ หรือสัญลักษณ์ที่เป็นอัตตลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ ลงไปด้วย

3. ส่วนท้าย มีการออกแบบที่เป็นเรื่องราวการนำเสนอเกี่ยวกับพุทธประวัติ เพื่อให้เกิดความสวยงามและลงตัวส่วนใหญ่จะเน้นลักษณะเป็นซุ้ม หรือลักษณะทางด้านท้ายที่เป็นลายกนก ประกอบบนขบวนรถต้นเทียน

การขึ้นโครงสร้าง การขึ้นโครงการต้นเทียนเป็นขั้นตอนที่สำคัญอาศัยความชำนาญ และความเป็นศิลปะในมุมมองของการทำต้นเทียนพรรษา โดยมีวิธีการ ดังนี้

1. การร่างแบบโครงสร้างตัวหุ่นที่จะนำเสนอลงบนกระดาษไม้อัด ขั้นตอนนี้ เบื้องต้นจะต้องร่างแบบ โครงสร้างตัวหุ่นที่เขียนด้วยชอล์กฝุ่น

การร่างแบบด้วยชอล์กฝุ่นนี้จะเป็นการร่างแบบคร่าว ๆ เพื่อให้สามารถแก้ไขแบบร่างได้ หากสามารถกำหนดแบบร่างเรียบร้อยแล้ว (ไม่มีการแก้ไข) ก็จะเขียนแบบด้วยปากกามาอีกครั้งเพื่อความชัดเจนของแบบก่อนการนำไปตัด

2. การตัดกระดานไม้อัด/เสริมเหล็ก

ขั้นตอนนี้ใช้เลื่อยวงเดือนตัดกระดานไม้อัดตามแบบที่เขียนไว้ และเสริมเหล็กแกนกลาง ชั้น โครงสร้าง

3. เสริมก้ามมะพร้าวขึ้นรูปหุ่น

การขึ้นหุ่นประกอบบนรถต้นเทียนสามารถทำได้หลายวิธี แต่เป็นที่นิยมกันคือการนำก้ามมะพร้าวที่ไม่ใช่แล้ว มามัดขึ้นรูปตามแบบไม้อัดที่ได้ ดังแสดงในภาพ

4. ปั้นหุ่นด้วยปูน การปั้นหุ่นถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญเพราะถ้าหากปั้นหุ่นไม่ได้สัดส่วน ไม่ได้ขนาด อาจทำให้ต้นเทียนดูไม่สมสัดส่วน ต้นเทียนจะสวยหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับ การปั้นหุ่น การปั้นหุ่นส่วนมากที่นิยมกันคือการใช้ปูนพลาสติกผสมกับขี้เถ้าหรือมะพร้าว ปั้นเป็นหุ่นหรือองค์ประกอบของต้นเทียน ข้อดีของการใช้ปูนพลาสติกปั้นหุ่น คือ

สามารถตกแต่งตัว ขูด ตัดส่วนที่เกินทิ้งได้ เนื่องจากปูนพลาสติกมีความแข็งตัวไม่เท่ากับ ปูนซีเมนต์ สำหรับช่างบางท่านนิยมใช้ปูนซีเมนต์ปั้นหุ่น ข้อดีเนื่องจากปูนซีเมนต์มีราคาที่ถูกกว่าปูนพลาสติก ส่วนข้อเสียคือ ปูนซีเมนต์เมื่อแข็งตัวแล้วจะไม่สามารถตกแต่งได้

5. ต้มเทียน/ติดเทียน ภายหลังจากการขึ้น โครงสร้างของต้นเทียนเสร็จสิ้นแล้ว ต่อไปคือการทำเทียนเป็นแผ่นมาติดบนหุ่นที่ปั้นจากปูนพลาสติก แต่ก่อนที่จะถึง ขั้นตอนการติดเทียนนั้น จะต้องผ่านกระบวนการต้นเทียนเพื่อแปลงให้เป็นเทียนแผ่นก่อน มีขั้นตอน ดังนี้

5.1 การเตรียมภาชนะต้นเทียน ภาชนะที่เหมาะสมในการต้นเทียนที่เหมาะสมที่สุด คือ ปิ๊บ ถังอลูมิเนียม ซึ่งเป็นภาชนะที่หาได้ง่าย วิธีการคือ นำปิ๊บมาตัดฝาด้านบน ออกตามขอบด้านในออกให้หมด แล้วใช้ก้อนทุบตามรอยตัดให้ราบลงกับขอบบนด้านใน เพื่อป้องกันการไม่ให้คมของปิ๊บบาดมือ ก่อนนำไปใช้งานควรติดหู โดยใช้ไม้ยาวกว่าขอบของปิ๊บจำนวน 2 ท่อน มาตีแนบเข้ากับขอบด้านบน

5.2 การฟอกเทียน (ซักเทียน) การฟอกเทียน คือ การนำเทียนเก่าที่ผ่านการใช้แล้วมาต้มเพื่อให้ละลายแล้วนำไปเทรองด้วยผ้ามุ้งหรือผ้าด้ายดิบ หรือปัจจุบันนิยมใช้จิวรพระสงฆ์ รองด้วยภาชนะหรือโอ่งน้ำที่ใส่น้ำพอประมาณผสมด้วยผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดเพื่อช่วยขจัดความสกปรก เช่น ผงซักฟอก ผลิตภัณฑ์ล้างห้องน้ำ เมื่อเทผ่านผ้ากรองแล้วใช้ไม้พายตีน้ำเทียนให้ละลายแตกตัวออกจากกันเพื่อไม่ให้จับตัวเป็นก้อน จากนั้นตักเทียนที่ละลายในน้ำผสมผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดแล้ว ไปวางไว้เพื่อให้น้ำที่เกาะตัวกับเทียนแห้งสนิทประโยชน์ที่ได้จากการฟอกเทียน คือ ทำให้ฝุ่นที่จับกับเทียนหลุดออกและทำให้สีของเทียนสดใสขึ้นและนิยมฟอกเฉพาะเทียนเก่าที่ผ่านการใช้งานมาแล้ว

5.3 ต้มเทียนและผสมเทียน ภายหลังจากที่มีการฟอกเทียนแล้ว ในขั้นตอนต่อไป คือ การนำเทียนที่ฟอกแล้วมาต้มใส่ภาชนะที่สำหรับต้มเทียนอีกครั้ง โดยมีอัตราส่วนผสม 50 : 50 กล่าวคือ เทียนเก่าประมาณ 50 % และเทียนใหม่ 50 % เพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณในการซื้อเทียนใหม่ ซึ่งปัจจุบันเทียนใหม่ตามท้องตลาดราคา 80,000-90,000 บาทต่อ 1,000 กิโลกรัม อีกทั้งการผสมเทียนเก่าจะมีข้อดี คือ ช่วยลดความเหนียวของเทียนใหม่ เพราะถ้าหากใช้เทียนใหม่ทั้งหมดจะทำให้เทียนเหนียวเกินไปและทำให้เกิดอุปสรรคต่อการแกะสลักเทียน

5.4 การทำเทียนแผ่น สิ่งที่จะช่วยเป็นพื้นฐานแห่งความสร้างสรรค์ สวยงาม และวิจิตรพิสดาร คือ เทียนแผ่น หมายถึง เทียนที่ทำขึ้นเป็นแผ่น เพื่อใช้สำหรับปิดทุกส่วนของหุ่นประกอบต้นเทียน วิธีทำเทียนแผ่นมีขั้นตอน ดังนี้

5.4.1 เตรียมภาชนะทำเทียนแผ่น ขนาด 70 x 40 เซนติเมตร ซึ่งเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หรือ ขนาดตามต้องการ โดยตั้งวางแบบพิมพ์ไว้บนพื้นที่ราบ อย่าให้ข้างใดข้างหนึ่งเอียง เพราะถ้าเทเทียนลงไปจะทำให้เต็มแบบพิมพ์เร็วขึ้น และจะไหลออกมาจากแบบพิมพ์

5.4.2 นำผลิตภัณฑ์ล้างจาน หรือ ผงซักฟอก ผสมกับน้ำเล็กน้อยอยู่กับพื้นผิวทุกส่วนที่อยู่ด้านในของแบบพิมพ์ให้ทั่ว เพื่อทำให้เกิดความลื่นและง่ายต่อการแกะเทียนออกจากแบบพิมพ์

5.4.3 ใช้กระบวยตักเทียนที่ต้มละลายจนเหลวเทลงในแบบพิมพ์ มากน้อยขึ้นอยู่กับความต้องการของช่าง ส่วนมากนิยมทำเทียนแผ่นประมาณ 7-8 เซนติเมตร เมื่อเทเทียนลงในแบบพิมพ์แล้วทิ้งไว้จนเทียนแข็งตัว

5.4.4 เมื่อพอกเทียนแข็งตัวแล้ว ลอกแผ่นเทียนออกจากแบบพิมพ์ โดยใช้เกรียงปลายแหลมช่วยตัดตามขอบแบบพิมพ์ แล้วดึงแผ่นเทียนออกจากแบบพิมพ์ ถ้าต้องการแผ่นเทียนจำนวนมาก ควรใช้แบบพิมพ์หลายอันเนื่องจากการทำเทียนแผ่นต้องใช้เวลาานพอสมควร ดังในภาพ

5.5 การติดเทียนแผ่น หลังจากได้เทียนแผ่นตามขนาดที่ต้องการแล้ว ก็จะนำเทียนแผ่นไปติดกับกับหุ่นที่มีการปั้นจากปูนพลาสติกหรือเรียบร้อยแล้ว มีวิธีการติด ดังนี้

5.5.1 นำเทียนแผ่นไปวัดขนาดกับพื้นที่บนตัวหุ่น ถ้าหากเทียนแผ่นใหญ่เกินกว่าขนาดพื้นที่ ที่จะติดเทียนให้ตัดเทียนแผ่นออกตามขนาดของพื้นที่

5.5.2 นำเทียนแผ่นมาขนาดกับพื้นที่ที่จะติดบนตัวหุ่น จากนั้นใช้กาต้มน้ำร้อนที่มีน้ำเทียนเหลวลาดลงบนแผ่นเทียนด้านหน้าที่ติดกับตัวหุ่น

5.5.3 จากนั้นใช้มือบีบให้เทียนแผ่นติดกับตัวหุ่น

5.5.4 ในกรณีที่ติดเทียนแผ่นรอบตัวหุ่นหมดแล้ว ให้ใช้หัวแร้งคากระหว่างช่วงรอยต่อของแผ่นเทียน เพื่อให้แผ่นเทียนเชื่อมต่อกันหรือทำให้ไม่เห็นรอยต่อของเทียนแผ่น

5.5.5 ใช้เหล็กขูดตกแต่งพื้นที่บริเวณรอยต่อเทียนแผ่น เพื่อให้ดูกลมกลืน

รายละเอียดเนื้อหาแผนการเรียนรู้หน่วยที่ 2

การหล่อลำต้นเทียน

การหล่อลำต้นเทียน

ประเพณีการทำต้นเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีเป็นสิ่งที่แต่ชุมชนวัดต่าง ๆ หรือชุมชนได้ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนานพอสมควร มีการพัฒนารูปแบบการทำต้นเทียนพรรษามาเรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่อง กระบวนการหล่อต้นเทียนเป็นขั้นตอนที่สำคัญไม่น้อยกว่าขั้นตอนอื่น ๆ เพราะการประกวดต้นเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีส่วนใหญ่การให้คะแนนจะอยู่ที่ลำต้นเทียนเป็นส่วนมาก จึงมีขั้นตอนและวิธีการหล่อต้นเทียนอย่างปราณีต ดังนี้

1. การทำแกนลำต้น การทำแกนต้นเทียนปัจจุบันนิยมใช้เหล็กกลมที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางโดยประมาณ 15-20 เซนติเมตร ความยาว 2 เมตร โดยมีวัสดุที่ใช้ทำแกนคือ เชือกในลอนขนาด 3 หุน พันโคยรอบส่วนที่เป็นแกนเหล็กให้ได้ความหนาเส้นผ่าศูนย์กลางรวมเหล็กกลมโดยประมาณ 30-35 เซนติเมตร และใช้ตะปูดอกเชือกเป็นชั้น ๆ เพื่อให้เชือกยึดติดกัน จากนั้นทำฐานแกนลำต้นด้วยเหล็กแผ่นสี่เหลี่ยม ขนาด 20 x 20 เซนติเมตรเชื่อมติดกันระหว่างปลายเหล็กกลมอีกด้านของแกนลำต้น และนำปูนพลาสติกผสมกับใบมะพร้าวโอบแกนลำต้นให้ได้ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 40-45 เซนติเมตร

2. การทำแบบพิมพ์ลำต้นและยอดเทียน แบบพิมพ์สำหรับหล่อลำต้นเทียนและยอดเทียนปัจจุบันนิยมใช้สังกะสีลูมิเนียมแผ่นเรียบชนิดหนาทำแบบหล่อต้นเทียนและยอดต้นเทียน โคนนำมาฉนวนส่วนปลายทั้งสองเข้าหากันให้เป็นทางกลมหรือทรงกระบอก ริมสังกะสีลูมิเนียมทั้งสองข้างงอเข้าหากันให้ปลายทั้งสองงอเป็นตะขอเกาะเกี่ยวกัน เอาไว้หรือซ้อนกันทำให้เป็นตะเข็บแล้วบัดกรีและเชื่อมต่อด้วยตะกั่วอย่างดี จากนั้นใช้ลวดอลูมิเนียม ขนาด 1 หุน รััดเป็นวงกลมเชื่อมต่อลวดด้วยตะกั่ว การใช้ลวดอลูมิเนียม รััดแบบพิมพ์ต้นเทียนควรรััดจำนวน 3 ช่วงของแบบพิมพ์ คือ ส่วนบน ส่วนกลาง ส่วนท้าย ประโยชน์ในการรััด คือ ช่วยสร้างความแข็งแรงและรับความจุจากการเทเทียนเพื่อหล่อลำต้น

3. การเทเทียนเพื่อหล่อลำต้นเทียน

มีวิธีการ ดังนี้

3.1 เตรียมวัสดุที่จะใช้ให้พร้อม และนำมาวางบริเวณที่จะเทเทียนหล่อลำต้นเทียน รวมทั้งเตรียมลูกมือหรือทีมงานประมาณ 2-3 คน เพื่อช่วยหล่อลำต้น

3.2 นำแบบพิมพ์ลำต้นเทียนครอบแกนลำต้น จากนั้นผสมปูนปลาสเตอร์เทลงในแบบพิมพ์เพื่อเป็นฐานส่วน โคนลำต้น เทปูนปลาสเตอร์ให้สูงประมาณ 15-20 เซนติเมตร จากนั้นปล่อยให้ปูนปลาสเตอร์แห้งสนิท

3.3 ใช้ภาชนะที่เตรียมไว้ (ภาชนะที่ทนความร้อน) ตักเทียนเทลงในแบบพิมพ์ สังกะสีอลูมิเนียม การเทให้ค่อย ๆ เทลงไปทีละน้อยจนกว่าจะเต็มแบบพิมพ์

การเทเทียนเพื่อหล่อลำต้น เป็นงานที่ต้องใช้เทคนิคและความชำนาญเป็นอย่างมาก เพราะถ้าหากเทเทียนไม่ระมัดระวังอาจทำให้เกิดความเสียหายได้เนื่องจากเทียนเป็นวัสดุที่อมความร้อนได้มาก ยังมีปริมาณมากยิ่งอมความร้อนได้มากขึ้น การเทเทียนต้องใช้ความประณีตเพราะถ้าเทียนใจร้อน จะทำให้เกิดฟองอากาศ ซึ่งเมื่อเทียนแห้งแล้ว จะเกิดเป็นโพรงอากาศ และทำให้เนื้อเทียนไม่เชื่อมต่อกันสนิท อาจจะทำให้ลำต้นเทียนไม่สวยเท่าที่ควร

การเทเทียนหล่อลำต้นควรเทเทียนติดต่อกัน ไม่ควรทิ้งช่วงไว้นาน เพราะจะทำให้ต้นเทียนเกิดเป็นรอยต่อ หรือรอยแยกจากกันได้

สิ่งที่ควรคำนึง คือ การเทเทียนหล่อลำต้นเทียน ผู้ที่เทเทียนต้องทำด้วยความระวัง และต้องหมั่นตรวจดูแบบพิมพ์อยู่เสมอว่ามีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ เพื่อเตรียมการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นเฉพาะหน้า

การเทเทียนหล่อยอดเทียน มีวิธีและขั้นตอนคล้ายกับการเทียนหล่อลำต้นเทียน แต่เนื่องจากมีขนาดที่นั้นกว่า จึงทำได้ง่ายกว่า และการหล่อยอดเทียนนั้นจะต้องขุดหลุมเพื่อนำยอดเทียนลงไปวางในหลุม

3.4 ถอดแบบพิมพ์ ภายหลังจากที่หล่อลำต้นเทียนเสร็จแล้ว ทิ้งไว้โดยประมาณ 7-10 วัน เพื่อให้เทียนแห้งสนิท การถอดแบบพิมพ์เริ่มจากการแกะตะเข็บสังกะสีอลูมิเนียม ออกจะได้ลำต้นเทียนที่เป็นแบบสมบูรณ์สวยงามอย่างเป็นธรรมชาติพร้อมที่จะเตรียมแกะสลัก

3.5 การแกะสลักลำต้นเทียน การแกะสลักลำต้นเทียนถือว่าเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่ต้องใช้ความปราณีตเพราะเนื่องจากการประกวดแห่เทียนเข้าพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี เน้นการประกวดที่ลำต้นเทียนซึ่งเป็นการประชันฝีมืองานศิลปะของช่างเทียนอุบลราชธานี การแกะสลักลำต้นเทียนมีวิธีการ ดังนี้

3.5.1 ร่างลวดลาย ก่อนจะแกะสลักลำต้นเทียน จะต้องร่างลวดลายลงลำต้นก่อน รวมทั้งเรื่องราวที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ประกอบกับลายไทย เช่น ลายกนก ลายเครือเถา ลายนาคคาบ เพื่อใช้เป็นการต่อลาย

3.5.2 ยกร่องลำต้นเทียน หลังจากที่ย่างลวดลายลงลำต้นเทียนเรียบร้อยแล้ว ในขั้นตอนต่อไป คือ การยกร่อง (ชักร่อง) หรือ เป็นการเจาะช่องไฟของลำต้น กล่าวคือ เจาะเทียนทำให้เกิดเป็นช่องไฟของส่วนเนื้อเทียนที่จะไม่มีการแกะสลัก โดยใช้เหล็กงอเจาะร่องเป็นอุปกรณ์

3.5.3 แกะสลักลำต้น การแกะสลักลำต้นต้องแกะตามลวดลายที่ร่างไว้ โดยเริ่มแกะสลักตั้งแต่ส่วนบนของลำต้นเทียน กล่าวคือ แกะสลักส่วนบนลงไปหาส่วนล่าง และลวดลายที่ใช้ในการแกะสลักได้แก่ ลายกนก ลายเครือเถา ลายนาคคาบเพื่อใช้เป็น การต่อลายหรือแยกลาย การแกะสลักลำต้นเทียนจะต้องประกอบเรื่องราวที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับ พระพุทธศาสนา เช่น แกะสลักลำต้นนำเสนอตวนพระพุทธรองค์ทรงประทับ โคนต้นไทร สามธิดาพญามารประโลมล่อให้หลงใน รูป เสียง กายสัมผัส

3.5.4 กลึงยอดเทียน การกลึงยอดลำต้นเทียน กลึงยอดเทียนโดยอุปกรณ์ที่ทำขึ้นเองโดยมีอุปกรณ์และวัสดุในการทำ ดังนี้

3.5.4.1 เพลากลึง ทำด้วยเหล็กมี 2 ช่วง แต่ละช่วงเป็นราวสอดทะลุเสาไม้ซึ่งไม่ยากนักและตั้งอยู่บนแท่น แท่นทำหน้าที่เป็นฐานรองรับน้ำหนักของยอดเทียน ด้านหนึ่งของเสาไม้และราวเหล็กจะต้องยาวออกไป ซึ่งจะมีไม้อีกท่อนหนึ่งตั้งไว้สำหรับหมุนได้ ตรงกลางของราวเหล็กทั้ง 2 ช่วง เป็นที่สำหรับวางลำต้นเทียนที่ถอดออกจากแบบพิมพ์แล้ว เมื่อนำยอดเทียนเข้าไปวางตรงกลางของราวเหล็ก จะต้องให้ราวเหล็กทั้ง 2 ช่วง ตรึงให้แน่นอยู่ตรงกลาง และเมื่อหมุนตรงที่จับก็จะหมุนได้

3.5.4.2 เหล็กที่ใช้กลึงยอดเทียน เป็นเหล็กกลมขนาด 1.5 นิ้ว มีลักษณะเป็นปลายแหลมแบนมีคม อีกด้านหนึ่งแบนเฉียง หรือรูปลักษณะเป็นไปตามช่างออกแบบในการกลึงยอดเทียน

การกลึงยอดเทียนต้องทำด้วยความระวังและแท่นรองรับน้ำหนัก ยอดเทียนต้องสามารถรองรับน้ำหนักได้เพราะถ้าแท่นไม่สามารถรองรับน้ำหนักยอดเทียนได้ จะทำให้แท่นหัก และทำให้เกิดความเสียหายแก่ยอดเทียนได้

รายละเอียดเนื้อหาแผนการเรียนรู้หน่วยที่ 3 การออกแบบลวดลายในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

การออกแบบลวดลายในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

การออกแบบลวดลายการแกะสลักต้นเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ส่วนใหญ่ใช้ลายไทยเป็นหลัก เช่น ลายกนก 3 ตัว ลายประจายาม ลายเครือเถา ลายประจายามก้ามปู และลายดอกบัวซึ่งเป็นอัตตลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี

นอกจากลายที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีอีกหลายที่ช่างนิยมใช้กัน คือ ลายคน หรือภาพมนุษย์ ภาพเทวดา หรือภาพนางฟ้า ภาพกนิรี เป็นหลัก

รายละเอียดเนื้อหาแผนการเรียนรู้หน่วยที่ 4

วิธีการแกะสลัก

วิธีการแกะสลัก

การแกะสลักเทียนพรรษา ถือเป็นเอกลักษณ์งานศิลป์ถิ่นอุบลฯที่มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สั่งสมองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น การแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการและเทคนิคการแกะสลัก ดังนี้

1. การแกะสลักจะต้องแกะตามลายที่ออกแบบเค้าโครงที่วาดไว้
2. ถ้าลักษณะเส้นที่ออกแบบเค้าโครงเป็นเส้นตรง ให้ใช้เกรียงปลายแหลมปาดลงเนื้อเทียนก่อน โดยจับเกรียงให้อยู่ในลักษณะ 90 องศา จากนั้นปาดเทียนเพื่อเซาะร่องให้เป็นลายโดยให้ทำมือใน 45 องศา
3. การแกะสลักลาย ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะคล้าย ๆ อักษรตัว “ V ” ซึ่งเป็นรูปแบบการแกะสลักไปตามเส้นที่ร่างออกแบบไว้ โดยการแกะลักษณะนี้ส่วนใหญ่จะเป็นลายไทย เช่น ลายเกตุศัพพานาค ลายเกตุศปลา ฯลฯ
4. แกะสลักเป็นรูปวงกลมผ่าซีก เป็นวิธีการแกะสลักระหว่างรอยต่อของเนื้อหา กับลายดอกต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ร่องมีความลึกและคมชัด เช่น การแกะสลักลายดอก หรือ ลายกนก ฯลฯ
5. แกะเป็นร่องซ้อนกัน เป็นการแกะต่อจากการแกะเป็นร่องฐานกว้าง โดยแกะให้ลึกลงไปอีกชั้นหนึ่ง เพราะจะทำให้ลายมีความละเอียดและมีความลึก ความคมของลาย และทำให้มองเห็นเป็นภาพซับซ้อนระหว่างลวดลาย ยังเป็นการแสดงให้เห็นเป็นมิติของศิลปะงานแกะสลักเทียนด้วย

รายละเอียดเนื้อหาแผนการเรียนรู้ หน่วยที่ 5 การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

การนำลวดลายไปใช้ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

การแกะสลักเทียนพรรษา นิยมนำลวดลายไปใช้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. นำไปใช้ตามการแกะสลักในแนวนอน นิยมใช้ส่วนใหญ่คือลายดอกประจํายาม ลายกนก ลายก้ามปู ซึ่งการแกะสลักในแนวนอนจะเป็นการแกะสลักตามลำตัวหุ่น ประกอบต้นเทียน หรือลักษณะลายที่เป็นลายเอกลักษณ์เฉพาะหุ่นแต่ละตัว

2. นำไปใช้ตามการแกะสลักในแนวตั้ง การแกะสลักในลานแนวตั้งส่วนใหญ่จะเป็นการแกะสลักลำต้น โดยใช้ลายเครือเถา ลายน่องสิงห์ ลายกนกเปลว ลายก้านขด แต่ทั้งนี้ลวดลายสามารถปรับใช้งานได้ตามความเหมาะสมของช่าง หรือตามความคิดสร้างสรรค์บวกกับจินตนาการของงานศิลป์ที่ช่างออกแบบ

รายละเอียดเนื้อหาแผนการเรียนรู้ หน่วยที่ 6 เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

เครื่องมือที่ใช้แกะสลักต้นเทียนนั้นเป็นเครื่องมือที่ทำขึ้น โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นของช่างเทียน โดยส่วนใหญ่จะเป็น โลหะหรือเหล็ก ไม่มีวางขายตามท้องตลาด มีเครื่องมือแกะสลักต้นเทียน ดังนี้

1. เกรียงแกะปลายแหลม มีรูปร่างคล้ายเกรียงฉาบปูนซึ่งเป็นอุปกรณ์ก่อสร้าง แต่เกรียงแกะปลายแหลมนี้ จะมีลักษณะที่คม เล็กกว่าเกรียงฉาบปูน

2. เกรียงปลายแหลมงอ มีรูปร่างคล้ายเกรียงแกะปลายแหลม เพียงแต่ด้านปลายของเกรียงจะงอ ค้างในภาพ

3. ง่อง หรือ เหล็กขูด มีลักษณะคล้ายกับจอม โคนใช้เหล็กทำขึ้น ด้านปลาย มีความคม ใช้สำหรับขูดตกแต่งเทียน

4. ตะขอขุด เป็นเครื่องมือที่ใช้เกี่ยว ขุด และเซาะเทียบ

5. เหล็กแทง เป็นเหล็กยาวประมาณ 50 เซนติเมตร ส่วนปลายแหลมกลม ใช้สำหรับกลิ้งยอดเทียบ

6. เหล็กปลายแหลม เป็นเหล็กยาวประมาณ 520 เซนติเมตร ส่วนปลายจะกล้าว และมีความคมและแหลม ใช้สำหรับกลิ้งยอดเทียบ

รายละเอียดเนื้อหาแผนการเรียนรู้ หน่วยที่ 7 การตกแต่งภายในหลักและสลักต้นเทียนเสร็จสิ้น

การตกแต่งภายในหลักและสลักต้นเทียนเสร็จสิ้น

การตกแต่งต้นเทียนเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะขั้นตอนนี้อาจจะช่วยบอกได้ว่า เทียนมีความสวยงามมากน้อยเพียงไร การตกแต่งต้นเทียนนั้นเป็นการเก็บรายละเอียดเพื่อหาจุดบกพร่องที่ปรากฏบนต้นเทียนจากฐานถึงยอดเทียน รวมทั้งหัวหุ่นที่ประกอบบนรถต้นเทียน เช่น ความละเอียดของลวดลาย ความคม ความลึกของลวดลาย ความประณีต หรือการซ่อมเสริมลวดลายที่แกะแล้วที่โคนวัสดุหรือสิ่งอื่นใดที่ทำให้เกิดความเสียหาย โดยมีวิธีการตกแต่งแก้ไข คือ หาเทียนที่มีความอ่อนมาบีบเสริมแล้วแกะร่องให้เป็นลวดลายใหม่ จากนั้นใช้เครื่องเป่าลม เป่าเศษเทียนที่แกะสลักแล้วที่เกาะติดอยู่ตามหัวหุ่นประกอบต้นเทียนออกให้หมด หรือใช้แปลงทาสีชนิดขนแปรงอ่อนบัดทำความสะอาดหัวหุ่น และสามารถฉีดน้ำล้าง (แต่ปัจจุบันไม่นิยมเพราะจะทำให้สีของเทียนจาง)

สิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่ง คือ การยึดหัวหุ่นให้มีความแข็งแรง ไม่สามารถให้หุ่นเคลื่อนไหวโดยการเชื่อมยึดติดในตัวรถ เนื่องจากการลากต้นเทียนใช้รถไถนาแรงสูงลาก อาจจะทำให้รถต้นเทียนกระตุก และทำให้เกิดความเสียหายได้

ส่วนลำดับและขั้นตอนสุดท้าย คือ การฉีบน้ำมันเพื่อเสริมให้เทียนมีความเงาและสวยงาม น้ำมันที่ใช้ฉีคต้นเทียน ประกอบด้วย น้ำมันมะพร้าว น้ำมันพื้น เป็นต้น และประดับ ตกแต่งต้นเทียน ด้วยผ้าสี และดอกไม้ตามฤดูกาล

ภาคผนวก จ
ถอดเทปบทสัมภาษณ์

ถอดเทปบทสัมภาษณ์

ผู้สัมภาษณ์คนที่ 1

1. ประสบการณ์

แกะต้นเทียนมาแล้ว 7 ปี ผลงานการแกะสลักเคยแกะให้หลายวัด ได้แก่ วัดหนองบัว วัดหนองผำป่า วัดเลียบ วัดทรารมณ

2. องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของท่าน ท่านคิดว่าการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการทำอย่างไร

การทำแต่ละปีต้องออกแบบไม่ให้ซ้ำกัน โดยยึดถือตามเรื่องราวทางพุทธประวัติ เช่น เรื่องราวขณะออกบวช เรื่องพระเวทสันดร

3. มีวิธีการทำอย่างไรบ้าง

3.1 วาดแบบลงในกระดาษ

3.2 ขึ้นโครง

3.3 ต้มเทียน สักเทียน (โดยการเอาเทียนเก่ามาผสมกับเทียนใหม่)

3.4 เทเทียน เทแบบ ขึ้นแบบ โอบลำต้น

4. การออกแบบต้นเทียนในการแกะสลักมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง

มีการออกแบบตามเรื่องราวของพุทธประวัติ

5. การหล่อต้นเทียนในการแกะสลักมีวิธีการหล่ออย่างไรบ้าง

5.1 ขึ้นแกน ขึ้นปูน การขึ้นแกนวิธีการ โดยการนำเหล็กมาขึ้น โครงกับตาข่าย และยึดด้วยลวดแล้วหล่อด้วยปูนปลาสเตอร์จากนั้นจึงเอาเทียนมาเททับอีกครั้งหนึ่งโดยให้มีความสูงประมาณ 2 เมตร หน้า 3 นิ้ว

5.2 ร่างวาดลายลงบนเทียน เรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ ลายไทย

5.3 วิธีการแกะสลัก มีทั้งลายลึกลายตื้น

6. อุปกรณ์เครื่องมือในการแกะสลักมีอะไรบ้าง

6.1 เหว้ง

6.2 เกียง

6.3 บักจอบ บักกูด

- 6.4 กระดาษ ปากกา
- 6.5 กาน้ำร้อน
- 6.6 เหล็ก
- 6.7 ปูนปลาสเตอร์
7. มีวิธีการตกแต่งดินเทียนอย่างไรบ้าง
ใช้ป้อนลมในการกำจัดเศษเทียนที่แกะเสร็จแล้วออก จากนั้นก็ทาน้ำมันมะพร้าว
8. มีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้าง
อยากให้คนใน Asean มาดูการแห่เทียนเพื่อให้การแกะสลักเทียนให้คงอยู่
คู่ความเป็นไทย

ผู้สัมภาษณ์คนที่ 2

1. ประสบการณ์
แกะสลักเทียนพรรษาประมาณ 7 ปี ผลงานที่ผ่านมาแกะสลักเทียนพรรษา
ให้กับวัดหนองบัว วัดหนองฟ้าป่า วัดเลียบ วัดผา
2. องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักดินเทียนพรรษาของท่าน
ท่านคิดว่าการแกะสลักดินเทียนพรรษามีวิธีการทำอย่างไร
เริ่มต้นจากการออกแบบ จากนั้นมาวาดใส่ไม้อัด จากนั้นก็ทำการตัดเทียน
เอาไม้อัดมาตัดขึ้น โครงเหล็กตั้งไว้ ตามด้วยแต่งปูน เอาเทียนมาโอบปูนอีกที
3. การออกแบบการแกะสลักดินเทียนมีการออกแบบอย่างไรบ้าง
เรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ
4. การหล่อลำดินเทียนมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง
นำเทียนใหม่มาผสมกับเทียนเก่า
สร้างปลอกเทียน ให้มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 60 เซนติเมตร สูงประมาณ 2 เมตร
สร้างโครงด้านใน โดยการนำเหล็กมาขึ้น โครง จากนั้นนำมาห่อด้วยมุ้งลวด
แล้วห่อด้วยปูนอีกครั้งหนึ่ง แล้วครอบด้วยปลอกเทียน ลำดินเทียน 1 ต้น ใช้เทียนประมาณ
500-600 กิโลกรัม

5. การออกแบบลวดลายการแกะสลักควรจะออกแบบเป็นรูปแบบใด
รูปแบบลายไทย ลายกนก ลายเครือเถา
6. วิธีการแกะสลัก มีวิธีการแกะอย่างไรบ้าง
  - 6.1 เขียนร่างแบบ
  - 6.2 แกะตามแบบตามลวดลายที่เขียนร่างแบบไว้
7. การนำลายไปใส่กับหุ่นแต่ละตัวมีวิธีการอย่างไรบ้าง
เครื่องทรงที่ใช้ประดับตามข้อมือ แขน ขาใช้ลายบัวกระจังคว้าน/พญานาคก็ใช้
ลายกรีด
8. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักเทียนมีอะไรบ้าง
เกียงแหลมแบบสั้น/เกียงแหลมแบบยาว/ร่องปูน/เหล็กงอ/หม้อแรง/กา/ถังต้มเบิ่ง/
เตา/ไม้อัด/เหล็ก/ปูนปาสเตอร์/ลวด/จิกซอ/เลื่อยวงเดือน/กรรไกรตัดเหล็ก/ตู้เชื่อม/ไฟเบอร์
9. มีวิธีการตกแต่งต้นเทียนอย่างไรบ้าง
เอาขี้มลมมาเป่าเศษเทียนที่ไม่ต้องการออกจากต้นเทียนที่แกะสลักและฉีด
น้ำมันมะพร้าวเพื่อเพิ่มความเงางามให้กับต้นเทียน
10. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแกะสลักทำต้นเทียนพรรษา
อยากให้เพิ่มค่าจ้าง/ค่าตอบแทนในการแกะสลักต้นเทียนพรรษา

ผู้สัมภาษณ์คนที่ 3

1. ประสบการณ์
แกะสลักเทียนพรรษาประมาณ 5 ปี ผลงานที่ผ่านมาแกะสลักเทียนพรรษา
ให้กับวัดใต้ วัดผาจันทร์ผา วัดหนองบัว วัดหนองผำป่า วัดเลียบ เทศบาลนครอุบลราชธานี
2. องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของท่าน
ท่านคิดว่าการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการทำอย่างไร
เริ่มต้นจากการออกแบบ ดูโครงสร้าง ดูตามแบบที่เขียน ขนาดของรถที่ใช้
ว่าต้องใช้เหล็กขนาดเท่าใด รั้งน้ำหนักเท่าใด การตัดต่อเหล็ก ต้องคำนวณให้เหมาะกับ
ขนาดของรถ การต้มเทียนโดยการเอาเทียนมาผสมกับเทียนใหม่

3. การออกแบบการแกะสลักจันทียนมีการออกแบบอย่างไรบ้าง

ขึ้นอยู่กับแต่ละปี เช่น ปีกระต่าย ก็อาจแกะเป็นกระต่าย ปีม้าก็แกะม้า ปีแพะก็แกะเป็นรูปแพะผสมผสานกับเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ

4. การหล่อลำต้นเทียนมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง

ดูขนาดก่อนว่าขนาดลำต้นเท่าใด เช่น ถ้าขนาดลำต้นใหญ่ก็มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 60 เซนติเมตร ต้นขนาดกลาง 30 เซนติเมตร ถ้าขนาดเล็กก็ลดลงมาตามขนาดที่ต้องการ

วิธีการทำต้นเทียน ได้แก่ (1) หล่อต้นเทียน (2) ถอดแบบ (3) วาดรูป วาดลายใส่ส่วนมากเป็นลายกนก ลายเถา

อุปกรณ์ที่ใช้ในการแกะ ประกอบด้วย เกียง

5. การออกแบบลวดลายการแกะสลักควรจะออกแบบเป็นรูปแบบใด

ขึ้นอยู่กับแต่ละปี เช่น พญานาคใช้ลายกนก / กิณรีใช้ผสมระฆังลายกนก และลายจกจั่น/ปลอกแขนใช้ลายจกจั่น ลายที่ใช้บ่อย ๆ ก็มีประมาณ 3 ลาย

6. วิธีการแกะสลัก มีวิธีการแกะอย่างไรบ้าง

การฉลุให้เห็นลวดลายเป็น 3 มิติ ให้เห็นเป็นรูปนูนสูง

6.1 เทเทียนให้เป็นแผ่นให้มีขนาด 30 X 60 เซนติเมตร ส่วนความหนาขึ้นอยู่กับรูปร่าง ถ้าหุ้มไม่ได้แกะก็อาจจะไม่ต้องหนามาก

6.2 วิธีการติดเทียนต้องมีการร่อนไว้สำหรับติดเทียนเป็นตัวผสานเทียนให้ติดกัน

7. การนำลายไปใส่กับหุ่นแต่ละตัวมีวิธีการอย่างไรบ้าง

ส่วนมากหางพญานาคจะใช้ลายกนก ครุฑเป็นลายสร้อยบัว หรือขึ้นอยู่กับการประยุกต์ใช้ศิลปะไม่มีที่สิ้นสุด

8. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักเทียนมีอะไรบ้าง

เกียง/เหล็กขูดเทียน/เหล็ก/ปูนปลาสเตอร์/ลวด

9. มีวิธีการตกแต่งต้นเทียนอย่างไรบ้าง

เอาบั้งลมมาเป่าเศษเทียนที่ไม่ต้องการออกจากต้นเทียนที่แกะสลักและฉีดน้ำมันมะพร้าวเพื่อเพิ่มความเงางามให้กับต้นเทียน

ผู้สัมภาษณ์คนที่ 4

1. ประสบการณ์

แกะสลักเทียนพรรษาประมาณ 6 ปี ผลงานที่ผ่านมาแกะสลักเทียนพรรษาให้กับวัดหนองบัว วัดเลียบวัดใต้ วัดผา

2. องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของท่าน ท่านคิดว่าการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการทำอย่างไร

ทำตามรูปร่างที่ออกแบบไว้ ส่วนมากเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ เริ่มต้นจากการฟอกเทียนประมาณ 3 ครั้ง ต่อมาการทำโครงสร้างเริ่มจากทำเหล็กให้เป็นรูปร่าง จากนั้นตัดไม้อัดให้เป็นตามรูปที่ต้องการและตามด้วยเอาเทียนมาโอบตามรูปร่างดังกล่าวโดยให้เทียนหนาประมาณ 5 เซนติเมตร

3. การออกแบบการแกะสลักต้นเทียนมีการออกแบบอย่างไรบ้าง

ออกแบบตามเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ ซึ่งอาจมีประมาณ 3 ส่วน หรือ 2 ส่วน ขึ้นอยู่กับขนาดของการแกะเทียน (3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนหน้า ส่วนกลาง และส่วนหลังของรถคันนั้น ๆ) ส่วนวิธีการทำมีขั้นตอน ดังนี้ (1) ขึ้นโครง (2) ตัดไม้อัด (3) ขึ้นปูนตามรูปร่าง (4) เทเทียนติด และ (5) แกะสลักเทียน

4. การหล่อลำต้นเทียนมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง

ทำแกนขึ้นมาก่อน (เพื่อที่จะยึดกับตัวรถ) ขนาดของลำต้น ต้นใหญ่มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 60 เซนติเมตร มีความหนาประมาณ 10 เซนติเมตร

5. การออกแบบลวดลายการแกะสลักควรจะออกแบบเป็นรูปแบบใด

รูปแบบลายกนก ลายเครือเถา อาจเป็นรูปช้าง รูปจตุคาม รูปราหู หรือลายอื่น ๆ ตามจินตนาการ

6. วิธีการแกะสลัก มีวิธีการแกะอย่างไรบ้าง

6.1 เขียนลายเส้น

6.2 แกะตามแบบตามลวดลายที่เขียนร่างแบบไว้

7. การนำลายไปใส่กับหุ่นแต่ละตัวมีวิธีการอย่างไรบ้าง

7.1 ลายกนกใช้กับหางของพญานาค/ราชรถ

7.2 ลายเครือเถาจะใช้บริเวณข้อต่อ

8. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักเทียนมีอะไรบ้าง

เกียงน้อย/เกียงอุด/เกียงปาด/เหล็กเซาะ

9. มีวิธีการตกแต่งต้นเทียนอย่างไรบ้าง

เอาลมมาเป่าเศษเทียนที่ไม่ต้องการออกจากต้นเทียนที่แกะสลักและฉีดน้ำมันมะพร้าวเพื่อเพิ่มความเงางามให้กับต้นเทียน

10. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแกะสลักทำต้นเทียนพรรษา

อยากให้กรรมการดูในความเป็นจริง ดูตามความงามในการตัดสินการประกวด

ผู้สัมภาษณ์คนที่ 5

1. ประสบการณ์

แกะสลักเทียนพรรษามาแล้ว 9 ปี แกะให้กับแกะให้กับอำเภอบุญทริก วัดท่าวังหิน วัดพระธาตุหนองบัว วัดผวาริน

2. องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของท่าน

ท่านคิดว่าการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการทำอย่างไร

เริ่มต้นจากการออกแบบให้สอดคล้องกับพุทธประวัติ การออกแบบในการวางหุ่น การขึ้นโครงสร้างของต้นเทียน การจัดช่องไฟ (การจัดให้มีบริเวณส่วนหัวสูง ส่วนกลางต่ำ ส่วนหางสูง ลักษณะคล้าย ๆ รูปตัว V) การปั้นหุ่นการแกะหุ่นซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องพุทธประวัติ

3. การออกแบบการแกะสลักต้นเทียนมีการออกแบบอย่างไรบ้าง

เรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ

4. การหล่อลำต้นเทียนมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง

ขึ้นอยู่กับขนาดของต้นเทียนว่าต้องการขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก ถ้าต้องการต้นเทียนที่มีขนาดใหญ่ก็ต้องให้มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางที่ 65 เซนติเมตร

5. การออกแบบลวดลายการแกะสลักควรจะออกแบบเป็นรูปแบบใด

ส่วนใหญ่จะใช้ลายกนกก้านกรวด กนกเปลว กนกใบเทศ ลายเครือเถา หรือลายอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของต้นเทียน วิธีการแกะก็ต้องวาดลาย ดูแบบช่องไฟ

แล้วใช้เกียงปลายแหลมในการแกะ การออกแบบลวดลายส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า

6. วิธีการแกะสลัก มีวิธีการแกะอย่างไรบ้าง

6.1 วาดลาย

6.2 ใช้เกียงปลายแหลมในการแกะสลักต้นเทียนตามลวดลายที่ร่างไว้

7. การนำลายไปใส่กับหุ่นแต่ละตัวมีวิธีการอย่างไรบ้าง

ลวดลายที่ใช้บ่อย ๆ มีประมาณ 7 ลาย ดังนี้ ลายกนกก้านกรวด ลายกนกเปลว ลายกนกใบเทศน์ กนกใบเถา ลายหนองสิงห์ ลายกระจัน ลายบัว

8. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักเทียนมีอะไรบ้าง

เกียงปลายแหลม/เหล็กขูด/เหล็ก/ปูนปาสเตอร์

9. มีวิธีการตกแต่งต้นเทียนอย่างไรบ้าง

การประดับดอกไม้เพิ่มเติม

10. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแกะสลักทำต้นเทียนพรรษา

อยากให้สืบสานงานประเพณีแท้เทียนให้คงอยู่คู่เมืองอุบลฯ ตลอดไป

ผู้สัมภาษณ์คนที่ 6

1. ประสบการณ์

แกะสลักเทียนพรรษามาแล้ว 5 ปี

2. องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของท่าน

ท่านคิดว่าการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการทำอย่างไร

ทำตามแบบตามเรื่องราวของพุทธประวัติ หาสถานที่ที่จะทำให้เหมาะสมเตรียมบุคลากร อุปกรณ์ให้พร้อม

3. การออกแบบการแกะสลักต้นเทียนมีการออกแบบอย่างไรบ้าง

ต้องออกแบบให้มีเรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องของพุทธประวัติ

4. การหล่อลำต้นเทียนมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง

เอาปูนปาสเตอร์ไปปั้นให้อยู่กับแกนเหล็กจากนั้นจึงเอาเทียนไปหุ้มอีกชั้นใช้เวลาประมาณ 1 สัปดาห์กว่าที่จะแห้ง เส้นผ่านศูนย์กลาง (กรณีต้นใหญ่) ใช้ประมาณ

60 เซนติเมตร สูงประมาณ 2 เมตร ลายที่ใช้ในการแกะเทียนมีประมาณ 6 ลาย เช่น ลายกนก ลายบัว ลายกลีบบนเมฆ ฯลฯ การเจาะเทียนลึกประมาณ 3 นิ้ว

5. การออกแบบลวดลายการแกะสลักควรจะออกแบบเป็นรูปแบบใด
ออกแบบให้มีรูปร่างตามสัตว์ในป่าหิมพานต์ เช่น พญานาค พญาครุฑ

6. วิธีการแกะสลัก มีวิธีการแกะอย่างไรบ้าง

6.1 วาดลาย

6.2 แกะลาย

7. การนำลายไปใส่กับหุ่นแต่ละตัวมีวิธีการอย่างไรบ้าง

ลายกนกใช้ในหางพญานาค ลายนกซึ่งเป็นลายที่ใช้มากที่สุดในการแกะเทียน

8. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักเทียนมีอะไรบ้าง

เกียงแกะ/เหล็กขูด

9. มีวิธีการตกแต่งต้นเทียนอย่างไรบ้าง

เอาลมมาเป่าเศษเทียนที่ไม่ต้องการออกจากต้นเทียนที่แกะสลักและฉีคน้ำมันมะพร้าวเพื่อเพิ่มความเงางามให้กับต้นเทียน

ผู้สัมภาษณ์คนที่ 7

1. ประสบการณ์

แกะสลักเทียนพรรษามาแล้ว 14 ปี แกะให้กับแกะให้กับ วัดท่าวังหิน

วัดเมืองเดช วัดผา จังหวัดสุพรรณบุรี

2. องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของท่าน

ท่านคิดว่าการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการทำอย่างไร

เริ่มต้นจากการออกแบบวางโครงสร้าง การแกะเทียนตามประสบการณ์ที่เคย

ทำมา

3. การออกแบบการแกะสลักต้นเทียนมีการออกแบบอย่างไรบ้าง

เรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ ชาดกของพระพุทธเจ้า

4. การหล่อลำต้นเทียนมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง

เอาเหล็กมาเป็น โครงสร้างแกนกลาง หุ้มด้วยกระสอบป่านฉาบด้วยปูนปลาสเตอร์ จากนั้นจึงขึ้นรูปเทียนซึ่งขนาดความใหญ่ของต้นเทียนมีขนาดประมาณ 58-65 เซนติเมตร ความสูงประมาณ 2 เมตร ส่วนใหญ่ลวดลายที่ใช้กนกเปลว กนกช้างโต ลายร้องชิง ลายพุ่ม

5. การออกแบบลวดลายการแกะสลักควรจะออกแบบเป็นรูปแบบใด

การร่างลาย ช่องไฟ ความลึกของช่องไฟประมาณ 1-2 นิ้วกว่า ๆ เนื้อเทียนเวลา เทลงไปหนาประมาณ 10-20 เซนติเมตร การออกแบบลวดลายเน้นพุทธชาดก ลายไทย ลายไทยประยุกต์ เอามาประยุกต์ให้ลงตัว

6. วิธีการแกะสลัก มีวิธีการแกะอย่างไรบ้าง

ก็มีเครื่องมือที่เป็น เกียง การแกะจะไม่ตายตัวขึ้นอยู่กับลาย ความคม ความโค้ง ขึ้นอยู่กับลายที่เราสร้างสรรค์ขึ้นมา

7. การนำลายไปใส่กับหุ่นแต่ละตัวมีวิธีการอย่างไรบ้าง

การนำลายไปใช้ต้องเลือกลายให้เหมาะสมกับลายแต่ละตัว ลายที่นิยมใช้ เช่น กนกเปลว กนกช้างโต บัวพันชอก หางสิงห์ ลายบัวแก้ว

8. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักเทียนมีอะไรบ้าง

เกียง เหล็กขูด เกียงปลายแหลม

9. มีวิธีการตกแต่งต้นเทียนอย่างไรบ้าง

เอาปื้ลมมาเป่าเอาเศษเทียนออก แล้วตามด้วยเอาน้ำมันมะพร้าวมาฉีกเพื่อเพิ่มความเงาวาวของต้นเทียน เพิ่มมิติของต้นเทียน

10. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแกะสลักทำต้นเทียนพรรษา

อยากให้ประเพณีของบ้านเราได้ดำรงต่อไปเรื่อย ๆ

ผู้สัมภาษณ์คนที่ 8

1. ประสบการณ์

แกะสลักเทียนพรรษาให้กับแกะให้กับวัดหนองบัวใต้รางวัดชนะเลิศ
วัดหนองฟ้าป่าด

2. องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของท่าน
ท่านคิดว่าการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการทำอย่างไร

เริ่มต้นจากการปั้นหุ่น เขียนแบบ เขียนไม้อัด ตัดไม้อัด ขึ้นโครง ขึ้นหุ่น
วิธีการขึ้นหุ่นใช้โยกามมะพร้าว ใช้เหล็ก แล้วนำเหล็กไปตัดกับไม้อัด แล้วนำมาขึ้นปูน
ให้เป็นรูปร่าง จากนั้นเอาเทียน ไปโอบ ให้เทียนมีความหนาประมาณ 2 เซนติเมตร
ซึ่งรอยต่อระหว่างแผ่นเทียนแต่ละแผ่นสามารถใช้น้ำเทียนไปปะบริเวณรอยต่อเหล่านั้นได้
จากนั้นจึงแกะสลักต้นเทียน

3. การออกแบบการแกะสลักต้นเทียนมีการออกแบบอย่างไรบ้าง

ออกแบบไปตามเรื่องราวของพุทธศาสนา เรื่องราวของพระพุทธเจ้า

4. การหล่อม้าต้นเทียนมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง

หล่อม้าต้นก็ใช้สังกะสีในการทำบ็อก ให้เหลือกแกนต้นเทียนประมาณ 7-10
เซนติเมตร ซึ่งขนาดของต้นเทียนแต่ละต้นขึ้นอยู่กับขนาดของขบวนรถที่จะแห่ด้วย
ถ้ำรถที่แห่มีขนาดใหญ่ต้นเทียนก็จะมีขนาดใหญ่ด้วย ขนาดของลำต้นเทียนถ้ามีขนาดกลาง
ก็ประมาณ 45-50 เซนติเมตร ถ้าลำต้นเทียนมีขนาดใหญ่ก็จะมีขนาดประมาณ 60 เซนติเมตร
ก่อนแกะก็ชุดแต่งลำต้นเทียนให้มีพื้นผิวที่เรียบ โดยการเขียนป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ
ให้อยู่ภายในลำต้น เช่น ปางประสูติ ปางตรัสรู้ ปางปรินิพพาน พร้อมประกอบลวดลาย
วิธีการแกะก็เริ่มจากการเจาะช่องไฟก่อน ชักร่องเพื่อที่จะให้ได้ เป็นลายนูนขึ้นมา คู่มิมิติ

5. การออกแบบลวดลายการแกะสลักควรจะออกแบบเป็นรูปแบบใด

ส่วนมากเป็นลายกนก กนกเปลวมาประกอบกัน ลายอื่น ๆ เช่น ลายกระจังตาอ้อย
ลายเครือเถา ลายก้านกรด มาประกอบกันขึ้นอยู่กับตัวหุ่นนั้น ๆ แต่ส่วนมากแล้วใช้ลายกนก
สามตัว

6. วิธีการแกะสลัก มีวิธีการแกะอย่างไรบ้าง

แกะไปตามลาย

7. การนำลายไปใส่กับหุ่นแต่ละตัวมีวิธีการอย่างไรบ้าง

การนำลายไปใช้ เช่นปลายหางพญานาคใช้ลายกนก ถ้าคนส่วนมากจะเป็น
ลายเครื่องทรงจะเป็นลายกระจัง ลายกามบัว

8. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักเทียนมีอะไรบ้าง

เกียงแกะ ฆ้องสำหรับเซาะร่องลำต้น มีคิลิโต้ไว้ลับไว้เซาะแกะหุ่นปูนตอนเรา
ขึ้นปูน ฐู่เชื่อม เหล็ก

9. มีวิธีการตกแต่งต้นเทียนอย่างไรบ้าง

เอาลมเป่าเศษเทียน หลังจากนั้นใช้น้ำมันมะพร้าวทาต้นเทียนเพื่อความมันวาว

10. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแกะสลักทำต้นเทียนพรรษา

ผู้ที่จะมาทำเทียนต้องมีใจรัก ถ้าใจไม่รักก็จะทำได้ไม่สวยงาม

ผู้สัมภาษณ์คนที่ 9

1. ประสบการณ์

มีประสบการณ์ด้านการแกะสลักต้นเทียนมาแล้วประมาณ 10 ปี โดยแกะสลัก
ให้วัดหนองบัว โดยได้รับรางวัลที่ 1 มาโดยตลอด

2. องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของท่าน

ท่านคิดว่าการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการทำอย่างไร

อุปกรณ์ มีเหล็ก กาบมะพร้าว ปูนปลาสเตอร์ เต่า ถ่าน ฟัน หม้อต้มวิธีการเริ่มแรก
โดยการขึ้นโครงสร้าง ขึ้นเหล็กด้านใน วาดไม้อัด ตัดให้เป็นรูปทรง ขึ้นโครงเหล็ก
กาบมะพร้าวขึ้นเป็นรูปร่าง ขึ้นปูนปลาสเตอร์ ขึ้นเทียน การปะเทียน การแกะสลัก

3. การออกแบบการแกะสลักต้นเทียนมีการออกแบบอย่างไรบ้าง

ส่วนมากเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ขึ้นอยู่กับทางวัดว่าจะเอา
แบบไหน

4. การหล่อลำต้นเทียนมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง

มีโครงเหล็กด้านใน ปูนปลาสเตอร์ขึ้น แล้วเทลำต้น แกะเทียน ถ้าลำต้นขนาดใหญ่
ให้มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 50 กว่าเซนติเมตร ถ้าลำต้นขนาดกลางมีขนาด
เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 40-45 เซนติเมตร โดยให้มีขนาดความสูงที่ประมาณ 4.5 เมตร

5. การออกแบบลวดลายการแกะสลักควรจะออกแบบเป็นรูปแบบใด

เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ลวดลายที่ใช้ส่วนมากเป็นลายกนก
กนกเปลว ลายเครือ

6. วิธีการแกะสลัก มีวิธีการแกะอย่างไรบ้าง
เขียนร่างเป็นแบบแล้วค่อยแกะโดยใช้เกียงในการแกะ
7. การนำลายไปใส่กับหุ่นแต่ละตัวมีวิธีการอย่างไรบ้าง
ส่วนหัวพญานาคใช้ลายกนก กนกเปลว
8. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักเขียนมีอะไรบ้าง
หัวแร้ง เกียง กาน้ำ
9. มีวิธีการตกแต่งต้นเทียนอย่างไรบ้าง
หลังจากเสร็จแล้วก็ทำความสะอาด ถูน้ำมันมะพร้าวเพื่อให้หุ่นออก และนำดอกไม้มาปักตกแต่ง
10. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแกะสลักทำต้นเทียนพรรษา
อยากให้คนท้องถิ่นอนุรักษ์ให้อยู่จังหวัดอุบลราชธานีอย่าให้สูญหายไป

ผู้สัมภาษณ์คนที่ 10

1. ประสบการณ์
ประสบการณ์ด้านการเทียน 27 ปี เคยแกะสลักเทียนได้รางวัลให้แก่วัดศรีอุบล
2. องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของท่าน
ท่านคิดว่าการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการทำอย่างไร
เตรียมอุปกรณ์ มีเตา ตาด เทียน ถ้าเทียนเก่าที่ซื้อมาต้องทำการซักเทียนก่อน แล้วซื้อเทียนใหม่มาผสม ขั้นตอนการทำเริ่มต้นจากการขึ้น โครงสร้างเหล็กภายในเพื่อป้องกันรถกระแทกเวลาลากขบวน ปั่นปูนปาสเตอร์ ดั้มเทียนตั้งให้เป็นแผ่นแล้วมาติด เริ่มเขียนลวดลาย แกะสลัก
3. การออกแบบการแกะสลักต้นเทียนมีการออกแบบอย่างไรบ้าง
ออกแบบเรื่องราวพุทธประวัติทั้ง 10 ตอน ขึ้นอยู่ว่าแต่ละปีจะเลือกเอาตอนไหน
4. การหล่อลำต้นเทียนมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง
ซื้อเหล็กมาทำเป็นแกนระดับความสูงว่าจะเอาขนาดไหน ถ้าขนาดลำต้น มีความสูงประมาณ 2.5 เมตร วิธีการทำแกนกลางคือใช้เหล็ก 4 นิ้วใช้เหล็ก 2 หุ่นยึดข้างละ

7 เซนติเมตรจะทำให้ได้ลำต้นที่มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางที่ 45 เซนติเมตร จากนั้นก็เทเทียนให้ได้ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 60 เซนติเมตร

5. การออกแบบลวดลายการแกะสลักควรจะออกแบบเป็นรูปแบบใด

ร่างลวดลายตามแบบพุทธประวัติบางตอน เช่น เรื่องพระมหาชนก ลวดลายที่ใช้ส่วนมากเป็นลายกนกเปลวก้านกรด และกนกเปลวกันหอย ความลึกในการแกะประมาณ 2.5 นิ้ว ความลึกของลายประมาณ 2 เซนติเมตร การออกแบบลวดลาย เช่น ลายกาบบัว ลายประจายาม ลายกนก ลายเกล็ดปลา ลายกนกก้านกรด ลายกนกเปลว ลายกระจัง ลายจ๊กจั่น ลายน้

6. วิธีการแกะสลัก มีวิธีการแกะอย่างไรบ้าง

ร่างเส้นตามลวดลายแล้วจึงแกะสลัก เทคนิคการแกะเทียน เช่น เส้นเอียงต้องเอียงเกียงไปประมาณ 25-45 องศา

7. การนำลายไปใส่กับหุ่นแต่ละตัวมีวิธีการอย่างไรบ้าง

บางลายนำไปใช้ได้ทุกตัว เช่น ลายกนก ลายประจายาม ลายกาบบัว ถ้าเป็นเครื่องทรงใช้ลายลูกแก้ว ลายกาบบัว

8. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักเทียนมีอะไรบ้าง

เกียงแกะ เกียงข่วน เกียงเจาะ เกียงชูด

9. มีวิธีการตกแต่งต้นเทียนอย่างไรบ้าง

เก็บขี้เทียนโดยการใช้น้ำมันพืช (สมัยก่อนใช้น้ำมันมะพร้าว) เพื่อให้รอยที่เป็นขุยไม่เรียบ หลุดออกให้หมดเพื่อให้เป็นเนื้อเดียวกันและมีความกลมเงา

10. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแกะสลักทำต้นเทียนพรรษา

ต้องมีความพร้อม อุปกรณ์ต้องพร้อม ทีมงานต้องมั่นคง เพื่อที่จะให้งานสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ผู้สัมภาษณ์คนที่ 11

1. ประสบการณ์

ประสบการณ์ประมาณ 10 กว่าปีแล้ว เคยแกะให้กับวัดศรีอุบล

2. องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของท่าน
ท่านคิดว่าการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการทำอย่างไร
เริ่มจากการขึ้นโครงเหล็กด้านใน การปั้นปูนปาสเตอร์ขึ้นรูป เทียนเทใส่ถาด
แล้วมาเปะ
3. การออกแบบการแกะสลักต้นเทียนมีการออกแบบอย่างไรบ้าง
ออกแบบโดยเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ พุทธศาสนา
4. การหล่อลำต้นเทียนมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง
เริ่มต้นจากการขึ้นแกนเหล็ก เอาเชือกพัน แล้วเอาปูนมาปั้น ขนาดของแกนกลาง
ให้มีขนาดประมาณ 40 เซนติเมตร เทเทียนให้มีความหนาประมาณ 4-5 เซนติเมตร
การแกะลายส่วนมากใช้ลายกนก การแกะช่องไฟลึกเกือบถึงแกนกลาง
5. การออกแบบลวดลายการแกะสลักควรจะออกแบบเป็นรูปแบบใด
ใช้ลายไทย
6. วิธีการแกะสลัก มีวิธีการแกะอย่างไรบ้าง
ใช้เกียงในการแกะ แล้วร่างเส้นตามลวดลายแล้วจึงแกะสลัก เทคนิคการแกะเทียน
เช่น เส้นเอียงต้องเอียงเกียงไปประมาณ 25-45 องศา
7. การนำลายไปใส่กับหุ่นแต่ละตัวมีวิธีการอย่างไรบ้าง
บางลายนำไปใช้ได้ทุกตัว เช่น ลายกนก ลายประจำยาม ลายกาบบัว ถ้าเป็น
เครื่องทรงใช้ลายลูกแก้ว ลายกาบบัว
8. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักเทียนมีอะไรบ้าง
เกียงแกะ
9. มีวิธีการตกแต่งต้นเทียนอย่างไรบ้าง
ประดับผ้า ประดับดอกไม้ เพื่อให้สวยงาม

ผู้สัมภาษณ์คนที่ 12

1. ประสบการณ์
ประสบการณ์ประมาณ 30 ปี

2. องค์กรความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของท่าน
ท่านคิดว่าการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการทำอย่างไร

เป็นประเพณีที่คนสมัยก่อนทำเทียนเพื่อถวายวัดในวันเข้าพรรษา ต่อมาประเพณี
ในเมืองอุบลราชธานีนิยมเอาเทียนมามัดรวมกันให้เป็นต้นใหญ่เพื่อให้เกิดความสามัคคี
และสวยงาม ขณะนั้นหลวงสรรรพสิทธิประสงค์เจ้าเมืองอุบลราชธานี ณ ขณะนั้น ก็เลย
ส่งเสริมประเพณีนี้ให้ใหญ่ขึ้น จึงจัดให้มีการประกวดต่าง ๆ ยุคต่อมาพ่อใหญ่คำหมา
(เป็นคนร้อยเอ็ดที่มาอยู่เมืองอุบลราชธานี) เป็นคนต้นคิดเอางานแกะสลักมาแกะบนต้นเทียน
เป็นคนแรก

วิธีการทำลำต้นสมัยก่อนไม่มีหุ่นจะมีแต่ลำต้นคือการเอาสังกะสีมาทำเป็นปลอก
มาตั้งเป็นแท่งเพื่อเทเทียน โดยโบราณใช้แก่นไม้ แต่ปัจจุบันโดยมากใช้เป็นแกนเหล็ก
เมื่อเทลำต้นลงเสร็จแล้วแกะสังกะสีออกเพื่อที่จะแกะลายต่อไป

3. การออกแบบการแกะสลักต้นเทียนมีการออกแบบอย่างไรบ้าง

การออกแบบให้มีเนื้อหาสอดคล้องกับพุทธประวัติหรือพุทธชาดก

4. การหล่อลำต้นเทียนมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง

เมื่อออกแบบโครงที่จะเทเทียน โดยการนำสังกะสีมาหุ้มและนำปูนปาสเตอร์
มารองตรงโคนขอต้นเทียนเมื่อทำเรียบร้อยแล้ว จึงจะมาหลอมเทียนแล้วเทเทียนตั้งไว้
ประมาณ 3-4 วัน แล้วจึงแกะสังกะสีออก

5. การออกแบบลวดลายการแกะสลักควรจะออกแบบเป็นรูปแบบใด

ร่างลายที่สอดคล้องกับพุทธประวัติหรือพุทธชาดก แล้วจึงบรรจุลายลงไป
ลายที่ใช้ส่วนมากใช้ลายกนกเปลว ลายกนกก้านกรวด ลายกนกสามตัว บายบัวคว่ำ บัวหงาย
ลายนาคขบ ลายนกคาบทั้งนี้ขึ้นอยู่กับช่างแต่ละคนที่จะออกแบบให้มีความสวยงาม
ลายแต่ละลายมีความพลิ้วไหวอ่อนโยน

6. วิธีการแกะสลัก มีวิธีการแกะอย่างไรบ้าง

ต้องสร้างเครื่องมือต่าง ๆ ขึ้นมา เพราะเครื่องมือที่ใช้ไม่มีขายตามท้องตลาด
เริ่มต้นต้องเข้าใจลายแต่ละลายก่อน รวมทั้งทิศทางของเงาเป็นตัวบังคับเส้น
ชัดเจน บางจังหวะต้องตั้งตรง บางจังหวะต้องเอียง 15 องศา, เอียง 25 องศา, เอียง 45 องศา
ขึ้นอยู่กับลายและทิศทาง

7. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักเทียนมีอะไรบ้าง

เกียง ตัวชูคร่อง เครื่องมือปั้นดิน

8. มีวิธีการตกแต่งต้นเทียนอย่างไรบ้าง

การสร้างเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธชาดก

9. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแกะสลักทำต้นเทียนพรรษา

คนที่ทำต้นเทียนต้องทำเพื่อพุทธบูชา ถ้าเราทำออกมาไม่ดีคนก็ดู แต่ถ้าเราทำดี คนก็ชื่นชม

ผู้สัมภาษณ์คนที่ 13

1. ประสบการณ์

ประสบการณ์ทำเทียนมาแล้ว 19 ปี ผลงานที่ผ่านมาทำให้กับวัดในเมือง-
อุบลราชธานีเกือบทุกวัด

2. องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของท่าน

ท่านคิดว่าการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการอย่างไร

เริ่มจากการขึ้นโครงสร้างให้ได้ตามสัดส่วน แปะเทียน และแกะลวดลาย

3. การออกแบบการแกะสลักต้นเทียนมีการออกแบบอย่างไรบ้าง

ให้สอดคล้องกับพุทธศาสนา พุทธชาดก โอกาสสำคัญของท้องถิ่น เช่น
การครอบพระชนมพรรษาของในหลวง

4. การหล่อลำต้นเทียนมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง

มีการหล่อหลายวิธี สมัยก่อนเอาเทียนไปหล่อแล้วมาแปะ แต่สมัยปัจจุบัน
ใช้ปลอกสังกะสีหรือปลอกกระดาษ ให้มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางอยู่ที่ประมาณ 40 กว่า
เซนติเมตรให้เทียนมีความหนาอยู่ที่ประมาณ 4 นิ้ว ทิ้งไว้ประมาณ 4-5 วัน จึงจะแกะเทียนได้
เริ่มต้นจากการออกแบบลวดลาย ร่างเส้นลาย จากนั้นลงมือแกะลาย ลายที่ใช้ในการแกะ
มีลายกนกสามตัวเป็นลายหลัก ลายเถา ลายกนกเปลว ใบเทศน์ และต้องเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง
กับพุทธประวัติเป็นสำคัญ เนื่องจากเป็นงานพุทธบูชา

5. การออกแบบลวดลายการแกะสลักควรจะออกแบบเป็นรูปแบบใด

แต่ละปีก็เปลี่ยนไปเรื่อย ๆ เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซาก

6. วิธีการแกะสลัก มีวิธีการแกะอย่างไรบ้าง

กรณีที่จะเริ่มแกะเทียนต้องเริ่มจากลายที่ง่าย ๆ ก่อน เช่น ลายกระจัง ลายบัว ลายน่องสิงห์ ลายกนกสามตัว และถ้าฝีมือดีแล้วจึงไปแกะต้นเทียน

7. การนำลายไปใส่กับหุ่นแต่ละตัวมีวิธีการอย่างไรบ้าง

ลายไทยไม่มีหลักตายตัวที่แน่นอน แต่จะมีหลักการใช้บางอย่าง เช่น ลายลูกฟัก ก้ามปู ลายหน้ากระดาน ใช้ในการติดฐานพระ ลายบัว ลายกระจัง ใช้ในเป็นเครื่องทรงของเทวดา

8. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักเทียนมีอะไรบ้าง

เกียงแกะ เครื่องมือปั้นดิน

9. มีวิธีการตกแต่งต้นเทียนอย่างไรบ้าง

การทำความสะอาด การเก็บงาน การฉีกน้ำมัน

10. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแกะสลักทำต้นเทียนพรรษา

การทำต้นเทียนต้องมีความศรัทธา มีใจรัก ต่อวิชาชีพ หากคนมาแทนได้น้อย ต้องเป็นคนใจกว้าง ยอมรับในงานแกะสลัก รวมถึงฝ่ายที่ให้การช่วยเหลือในด้านงบประมาณ เพราะค่าตอบแทนที่ได้ไม่ค่อยคุ้มกับการลงแรง

ผู้สัมภาษณ์คนที่ 14

1. องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของท่าน ท่านคิดว่าการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการทำอย่างไร

เริ่มต้นจากการออกแบบ โดยให้มีเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ และจัดหาวัสดุอุปกรณ์เตรียมไว้ ขั้นตอนการทำเริ่มจากการเขียนแบบบนไม้อัด ตัดไม้อัด ขึ้นโครงร่าง ด้านในต้องเสริมโครงเหล็กให้มีความแข็งแรง จากนั้นขึ้นปูนปลาสเตอร์ให้เป็นรูปต่าง ๆ เทเทียนให้เป็นแผ่นบาง ๆ แล้วมาติด จากนั้นมาแกะลงลาย

2. วิธีการทำเทียนถ้าเป็นเทียนต้องเอามาต้ม ชัก ฟอกเทียนก่อนแล้วจึงเอาเทียนใหม่ผสมลงไป

3. การออกแบบการแกะสลักต้นเทียนมีการออกแบบอย่างไรบ้าง

แต่ละปีก็จะเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ แต่ยังคงเนื้อหาให้เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติ

4. การหล่อลำต้นเทียนมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง

เริ่มจากการนำเหล็กมาทำแกน แล้วนำปลอกสังกะสีมาถ่อ โดยให้มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 35 เซนติเมตร แล้วเทเนื้อเทียนให้มีความหนา มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 60 เซนติเมตร จากนั้นตั้งไว้ประมาณ 1 สัปดาห์จึงแกะสังกะสีออกเพื่อแกะลำต้นต่อไป การแกะลำต้นเริ่มจากการวาดลายลงบนลำต้น โดยใช้ลวดลายต่าง ๆ เช่น กนกเปลว กนกเครือเถา

5. การออกแบบลวดลายการแกะสลักควรจะออกแบบเป็นรูปแบบใด

ต้องออกแบบให้มีความลงตัวกันในลายต่าง ๆ

6. วิธีการแกะสลัก มีวิธีการแกะอย่างไรบ้าง

เมื่อวาดแล้วต้องเอาส่วนที่ไม่ต้องการออกโดยการเจาะช่องไฟ

7. การนำลายไปใส่กับหุ่นแต่ละตัวมีวิธีการอย่างไรบ้าง

ใช้ลายไทยในการแกะเทียน แกะหน้าบัน ทำโบสถ์ ทำศาลา และนำเรื่องราวของพุทธประวัติไปแต่งใส่

ต้นเทียน 1 ต้น ใช้ลายไม่เท่ากันแต่มีลายที่ใช้บ่อยคือลายกนก ลายกระจัง

8. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักเทียนมีอะไรบ้าง

มีดแหลม เกียง

9. มีวิธีการตกแต่งต้นเทียนอย่างไรบ้าง

การประดับดอกไม้ การทำความสะอาด โดยการเป่าลม ฉีดน้ำมันมะพร้าว

10. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแกะสลักทำต้นเทียนพรรษา

อยากให้ผู้ที่เกี่ยวข้องอนุรักษ์ประเพณีการแห่เทียนให้อยู่คู่จังหวัดอุบลราชธานี ให้มีคนรุ่นหลังมาทดแทนคนรุ่นเก่า

ผู้สัมภาษณ์คนที่ 15

1. องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของท่าน

ท่านคิดว่าการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการทำอย่างไร

เริ่มจากการฟอกเทียน เอาเทียนเก่ามาฟอก แล้วเริ่มต้นจากการออกแบบ โดยให้มีเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ และจัดหาวัสดุอุปกรณ์เตรียมไว้ ขั้นตอนการทำเริ่มจาก

การเขียนแบบบนไม้อัด ตัดไม้อัด ขึ้นโครงร่าง ด้านในต้องเสริมโรงเหล็กให้มีความแข็งแรง จากนั้นขึ้นปูนปาสเตอร์ให้เป็นรูปต่าง ๆ เทเขียนให้เป็นแผ่นบาง ๆ แล้วมาติด จากนั้นมาแกะลงลาย

2. การออกแบบการแกะสลักต้นเขียนมีการออกแบบอย่างไรบ้าง

อย่าให้ภาพตาย ต้องให้ภาพดูเหมือนมีชีวิต

3. การหล่อลำต้นเขียนมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง

เริ่มจากการทำแกนกลางก่อน บางขนาดให้มีเส้นผ่าศูนย์กลางที่ 40 เซนติเมตร ให้มีเนื้อเขียนที่ 10 เซนติเมตร

4. การออกแบบลวดลายการแกะสลักควรจะออกแบบเป็นรูปแบบใด

ร่างลายที่สอดคล้องกับพุทธประวัติหรือพุทธชาดก แล้วจึงบรรจุลายลงไป ลายที่ใช้ส่วนมากใช้ลายกนกเปลว ลายกนกก้านกรด ลายกนกสามตัว บายบัวคว่ำ บัวหงาย ลายนาคขบ ลายนกคาบทั้งนี้ขึ้นอยู่กับช่างแต่ละคนที่จะออกแบบให้มีความสวยงามลายแต่ละลายมีความพลิ้วไหวอ่อนโยน

5. วิธีการแกะสลัก มีวิธีการแกะอย่างไรบ้าง

กรณีที่จะเริ่มแกะเขียนต้องเริ่มจากลายที่ง่าย ๆ ก่อน เช่น ลายกระจัง ลายบัว ลายน่องสิงห์ ลายกนกสามตัว และถ้าฝีมือดีแล้วจึงไปแกะต้นเขียน

6. การนำลายไปใส่กับหุ่นแต่ละตัวมีวิธีการอย่างไรบ้าง

บางลายนำไปใช้ได้ทุกตัว เช่น ลายกนก ลายประจายาม ลายกาบบัว ถ้าเป็นเครื่องทรงใช้ลายลูกแก้ว ลายกาบบัว

7. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักเขียนมีอะไรบ้าง

เกียงแกะสลัก ทำขึ้นเองตามภูมิปัญญาท้องถิ่น

8. วิธีการตกแต่งต้นเขียนอย่างไรบ้าง

การประดับดอกไม้ การทำความสะอาด โดยการเป่าลม ฉีดน้ำมันมะพร้าว

ผู้สัมภาษณ์คนที่ 16

1. องค์กรความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของท่าน ท่านคิดว่าการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการทำอย่างไร

เริ่มจากการตัดไม้อัด วางโครงร่าง เชื่อมโครงเหล็ก ขึ้นปูน ขึ้นเทียน หลังจากนั้นแกะเทียน

2. การออกแบบการแกะสลักต้นเทียนมีการออกแบบอย่างไรบ้าง
เรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ

3. การหล่อลำต้นเทียนมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง

เริ่มจากการมีแกนด้านในแกนใหญ่มีเส้นผ่านศูนย์กลางที่ 40 เซนติเมตร ถ้าทำเสร็จแล้วเทียนจะมีขนาด ด้านล่างที่ 65 เซนติเมตร ด้านบนมีขนาด 60 เซนติเมตร เมื่อเทียนแล้วตั้งไว้ประมาณ 6-7 วันจึงจะแกะเทียนออกได้จากนั้นจึงร่างลวดลายลงบนเทียนลายที่ใช้ในการแกะมีลายกนกก้านกรด กนกบัว กนกเปลว น่องสิงห์ ฯลฯ ซึ่งขึ้นอยู่กับช่างเป็นผู้วางช่องไฟ

4. การออกแบบลวดลายการแกะสลักควรจะออกแบบเป็นรูปแบบใด
การออกแบบลวดลายของแต่ละคนจะไม่เหมือนกัน

5. วิธีการแกะสลัก มีวิธีการแกะอย่างไรบ้าง

การแกะแต่ละลายมีองค์การเอียงเกียงแกะที่แตกต่างกันออกไป

6. การนำลายไปใส่กับหุ่นแต่ละตัวมีวิธีการอย่างไรบ้าง

ลายกนกใส่ได้กับเกือบทุกอย่าง ขึ้นอยู่กับอาจารย์ผู้ที่ร่างลายไว้

7. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักเทียนมีอะไรบ้าง

เกียง เหล็กขูด เกียงแกะ

8. มีวิธีการตกแต่งต้นเทียนอย่างไรบ้าง

ขึ้นอยู่กับชาวบ้านว่าจะตกแต่งแบบไหน การส่องไฟเพื่อให้เด่น

9. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแกะสลักทำต้นเทียนพรรษา

อยากให้เพิ่มเงินรางวัล เพราะถ้าเงินรางวัลที่สูงขึ้นทำให้ช่างมีความประณีตที่จำทำมากยิ่งขึ้น

ผู้สัมภาษณ์คนที่ 17

1. องค์กรความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของท่าน
ท่านคิดว่าการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการทำอย่างไร
เริ่มจากการสั่งอุปกรณ์การทำมาให้พร้อม เช่น เหล็ก ไม้อัด
วางแบบ วางฐาน วางผัง เชื่อมฐาน เชื่อมหุ่น ตัดไม้อัด วางเหล็ก ปูปูนปาสเตอร์
วางระดับให้คูตี
2. การออกแบบการแกะสลักต้นเทียนมีการออกแบบอย่างไรบ้าง
ออกแบบเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ อาจมีกินรีร่วมด้วย
3. การหล่อลำต้นเทียนมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง
หาแกนมาใส่ก่อน สร้างปลอก เทเทียน
4. การออกแบบลวดลายการแกะสลักควรจะออกแบบเป็นรูปแบบใด
กนกกรด กนกบัว น่องสิงห์ แล้วแต่เราจะใส่ลวดลาย
5. วิธีการแกะสลัก มีวิธีการแกะอย่างไรบ้าง
ร่างลาย จกช่องไฟ
6. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักเทียนมีอะไรบ้าง
เกียงงอ เกียงปลายแหลม เกียงจก
7. มีวิธีการตกแต่งต้นเทียนอย่างไรบ้าง
การเคลือบเงา การเคลือบน้ำมัน

ผู้สัมภาษณ์คนที่ 18

1. องค์กรความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของท่าน
ท่านคิดว่าการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการทำอย่างไร
เป็นการสืบทอดเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติ พุทธศาสนา เริ่มต้นจาก
โครงสร้างใช้เวลาในการเตรียมประมาณ 60 วัน ประกอบด้วยการออกแบบโครงสร้าง
ปั้นหุ่น ปั้นแบบ ฟอกเทียน เตรียมเทียนไว้ และแกะต้นเทียนในตอนท้าย

2. การออกแบบการแกะสลักต้นเทียนมีการออกแบบอย่างไรบ้าง

แต่ละปีออกแบบไม่ซ้ำกัน เช่นบางปีก็เป็นพญาครุฑ บางปีก็พญาครุฑหุยุดนาค หรือตัวละครอื่น ๆ ที่มีในพุทธประวัติ

3. การหล่อลำต้นเทียนมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง

ต้องเตรียมแกนก่อนแกนเหล็ก ส่วนฐาน ส่วนลำต้น นำมาต่อกัน แล้วนำมาโอบด้วยปูนปลาสเตอร์ เส้นผ่านศูนย์กลางขึ้นอยู่กับขนาดของต้นเทียน ถ้าต้นเทียนขนาด 60 เซนติเมตร ต้องสร้างแกนให้มีขนาด 30 เซนติเมตรให้มีเนื้อเทียนอยู่ที่ประมาณ 10-15 เซนติเมตร

4. การออกแบบลวดลายการแกะสลักควรจะออกแบบเป็นรูปแบบใด

วิธีการแกะลำต้นเอาภาพจากพุทธประวัติตอนใดตอนหนึ่ง ร่างภาพลงไปแล้วจึงใส่ลายกนก ลายต่าง ๆ ลงไป เช่น ลายกนกใบเทศน์ ลายต่าง ๆ ผสมผสานลงไปให้ลงตัว

5. วิธีการแกะสลัก มีวิธีการแกะอย่างไรบ้าง

เริ่มจากการเซาะพื้นก่อน การเจาะช่องไฟขึ้นอยู่กับขนาดของเทียน เช่น ถ้าเทียนหนา 10 เซนติเมตร ก็เจาะลงไปประมาณ 5-7 เซนติเมตร ลายที่ใช้ในการแกะเทียนส่วนใหญ่ใช้ลายกนกเทศน์ กนกก้านกรด

6. การนำลายไปใส่กับหุ่นแต่ละตัวมีวิธีการอย่างไรบ้าง

ช่างแต่ละคนออกแบบไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของช่างแต่ละคน ลายที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นลายกนก

7. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักเทียนมีอะไรบ้าง

เกียงแกะสลัก ทำขึ้นเองตามภูมิปัญญาของช่าง และตามความถนัดของแต่ละคน

9. มีวิธีการตกแต่งต้นเทียนอย่างไรบ้าง

การเคลือบเงา การเคลือบน้ำมัน

ผู้สัมภาษณ์คนที่ 19

1. องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของท่าน
ท่านคิดว่าการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการทำอย่างไร

เริ่มตั้งแต่การออกแบบท่าของจริงแล้วขึ้นโครงสร้างเหล็กแล้วเอาตาข่ายมาขึ้น
โครงสร้างแล้วเอาปูนปาสเตอร์หรือปูนซีเมนต์มาฉาบเป็นรูปร่างแล้วเอาเทียนไปโอบ
แล้วแกะสลัก

2. การออกแบบการแกะสลักต้นเทียนมีการออกแบบอย่างไรบ้าง

ออกแบบเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ มีสัตว์ป่าหิมพานต์ เพื่อเป็นพุทธบูชา

3. การหล่อลำต้นเทียนมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง

การขึ้นลำต้นเริ่มต้นจากการขึ้นโครงเหล็ก ถ้าเป็นต้นเทียนขนาดใหญ่ใช้พิมพ์
ขนาด 60 x 60 เซนติเมตร จากนั้นเอาเทียนเหลวในพิมพ์ให้ได้ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง
60 เซนติเมตร จากนั้นทิ้งไว้ประมาณ 4-5 วัน จึงจะแกะสลักเทียนบนลำต้นได้ การเจาะ
ช่องไฟบนเทียนให้มีความลึกประมาณ 4 นิ้วลายที่ใช้ในการแกะลำต้นเทียนใช้ลายกนก
ลายเครือเถา โดยต้องมีตัวละครต่าง ๆ ลงบนต้นเทียน เช่นพระพุทธรูปปางต่าง ๆ พร้อม
ลายต่าง ๆ เป็นส่วนประกอบ

4. การออกแบบลวดลายการแกะสลักควรจะออกแบบเป็นรูปแบบใด

การออกแบบขึ้นอยู่กับตัวละครแต่ละตัว

5. วิธีการแกะสลัก มีวิธีการแกะอย่างไรบ้าง

การแกะต้องให้เทียนอ่อน ๆ เวลาเอาเทียนไปโอบใหม่ ๆ ก็แกะเลย จะทำให้
แกะง่ายเพราะเทียนกำลังอ่อน แต่ถ้าเทียนที่โอบไวหลายวันแล้วไปแกะเนื้อเทียนจะแข็ง
ทำให้แกะยากต้องทำให้เนื้อเทียนอ่อนก่อนโดยการนำสปอร์ตไลท์มาส่องเพื่อให้ความร้อน
จากไฟทำให้เนื้อเทียนอ่อนลง

6. การนำลายไปใส่กับหุ่นแต่ละตัวมีวิธีการอย่างไรบ้าง

ขึ้นอยู่กับความชำนาญของช่างแต่ละคน แต่ลายที่ใช้บ่อยก็คือลายกนกทั้ง 3 ตัว
ไปตามส่วนต่าง ๆ ลายอื่น ๆ ที่ใช้เช่น ลายดอก ลายกระจัง

7. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักเทียนมีอะไรบ้าง

เกียงแกะ ง่องขูด

8. มีวิธีการตกแต่งต้นเทียนอย่างไรบ้าง

มีการฉีดน้ำมัน การตกแต่งผ้า การตกแต่งดอกไม้

9. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแกะสลักทำต้นเทียนพรรษา

การทำเทียนเป็นประเพณีที่ขาดแคลนช่าง เนื่องจากว่าทำงานอื่นได้ค่าตอบแทนที่สูงกว่า อีกทั้งช่วงบางคนก็ไปแกะสลักที่ต่างจังหวัด เช่น ที่สุพรรณบุรี นครราชสีมา อยากให้เยาวชนรุ่นหลังมาสืบทอดประเพณีการแกะเทียนเพื่อจะได้สืบทอดวัฒนธรรมนี้ต่อไป

ผู้สัมภาษณ์คนที่ 20

1. องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของท่าน

ท่านคิดว่าการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการทำอย่างไร

การทำแต่ละปีต้องออกแบบไม่ให้ซ้ำกัน โดยยึดถือตามเรื่องราวทางพุทธประวัติ เช่น เรื่องราวขณะออกบวช เรื่องพระเวทสันดร

2. มีวิธีการทำอย่างไรบ้าง

2.1 วาดแบบลงในกระดาษ

2.2 ขึ้นโครง

2.3 ต้มเทียน สักเทียน (โดยการเอาเทียนเก่ามาผสมกับเทียนใหม่)

2.4 เทเทียน เทแบบ ขึ้นแบบ โอบลำต้น

3. การออกแบบต้นเทียนในการแกะสลักมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง

มีการออกแบบตามเรื่องราวของพุทธประวัติ

4. การหล่อต้นเทียนในการแกะสลักมีวิธีการหล่ออย่างไรบ้าง

4.1 ขึ้นแกน ขึ้นปูน การขึ้นแกนวิธีการ โดยให้นำเหล็กมาขึ้นโครงกับตาข่าย และยึดด้วยลวดแล้วหล่อด้วยปูนปลาสเตอร์จากนั้นจึงเอาเทียนมาเททับอีกครั้งหนึ่งโดยให้มีความสูงประมาณ 2 เมตร หนา 3 นิ้ว

4.2 ร่างวาดลายลงบนเทียน เรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ, ลายไทย

4.3 วิธีการแกะสลัก มีทั้งลายลึกลายตื้น

5. อุปกรณ์เครื่องมือในการแกะสลักมีอะไรบ้าง

5.1 เหย้า

5.2 เกียง

5.3 บักจบ บักกูด

5.4 กระจดาช ปากกา

5.5 กาน้ำร้อน

5.6 เหล็ก

5.7 ปูนปลาสเตอร์

6. มีวิธีการตกแต่งต้นเทียนอย่างไรบ้าง

ใช้ป้อมลมในการกำจัดเศษเทียนที่แกะเสร็จแล้วออก จากนั้นก็ทาน้ำมันมะพร้าว

7. มีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้าง

อยากให้คนมาดูการแห่เทียนเพื่อให้การแกะสลักเทียนให้คงอยู่คู่ความเป็นไทย

ผู้สัมภาษณ์คนที่ 21

1. องค์กรความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของท่าน

ท่านคิดว่าการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการทำอย่างไร

เริ่มต้นจากการออกแบบโดยให้มีเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ และจัดหาวัสดุ อุปกรณ์เตรียมไว้ ขั้นตอนการทำเริ่มจากการเขียนแบบบนไม้อัด ตัดไม้อัด ขึ้นโครงร่าง ด้านในต้องเสริมโรงเหล็กให้มีความแข็งแรง จากนั้นขึ้นปูนปลาสเตอร์ให้เป็นรูปต่าง ๆ เทเทียนให้เป็นแผ่นบาง ๆ แล้วมาติด จากนั้นมาแกะลงลาย

วิธีการทำเทียนถ้าเป็นเทียนต้องเอามาต้ม ชัก ฟอกเทียนก่อนแล้วจึงเอาเทียนใหม่ ผสมลงไป

2. การออกแบบการแกะสลักต้นเทียนมีการออกแบบอย่างไรบ้าง

แต่ละปีก็จะเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ แต่ยังคงเนื้อหาให้เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติ

3. การหล่อลำต้นเทียนมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง

การขึ้นลำต้นเริ่มต้นจากการขึ้นโครงเหล็ก ถ้าเป็นต้นเทียนขนาดใหญ่ใช้พิมพ์ ขนาด 60 x 60 เซนติเมตร จากนั้นเอาเทียนเทลงในพิมพ์ให้ได้ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง

60 เซนติเมตร จากนั้นทิ้งไว้ประมาณ 4-5 วัน จึงจะแกะสลักเทียนบนลำต้นได้ การเจาะช่องไฟบนเทียนให้มีความลึกประมาณ 4 นิ้วลายที่ใช้ในการแกะลำต้นเทียนใช้ลายกนก ลายเครือเถา โดยต้องมีตัวละครต่าง ๆ ลงบนต้นเทียน เช่น พระพุทธรูปเจ้าปางต่าง ๆ พร้อมลายต่าง ๆ เป็นส่วนประกอบ

4. การออกแบบลวดลายการแกะสลักควรออกแบบเป็นรูปแบบใด

การออกแบบขึ้นอยู่กับตัวละครแต่ละตัว

5. วิธีการแกะสลัก มีวิธีการแกะอย่างไรบ้าง

การแกะต้องให้เทียนอ่อน ๆ เวลาเอาเทียนไปโอบใหม่ ๆ ก็แกะเลย จะทำให้แกะง่ายเพราะเทียนกำลังอ่อน แต่ถ้าเทียนที่โอบไวหลายวันแล้วไปแกะเนื้อเทียนจะแข็ง ทำให้แกะยากต้องทำให้เนื้อเทียนอ่อนก่อนโดยการนำสปอร์ตไลท์มาส่องเพื่อให้ความร้อนจากไฟทำให้เนื้อเทียนอ่อนลง

6. การนำลายไปใส่กับหุ่นแต่ละตัวมีวิธีการอย่างไรบ้าง

ใช้ลายไทยในการแกะเทียน แกะหน้าบัน ทำโบสถ์ ทำศาลา และนำเรื่องราวของพุทธประวัติไปแต่งใส่

ต้นเทียน 1 ต้นใช้ลายไม่เท่ากันแต่มีลายที่ใช้บ่อยคือลายกนก ลายกระจัง

7. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักเทียนมีอะไรบ้าง

มีดแหลม เกียง

8. มีวิธีการตกแต่งต้นเทียนอย่างไรบ้าง

การประดับดอกไม้ การทำความสะอาด โดยการเป่าลม ฉีดน้ำมันมะพร้าว

9. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแกะสลักทำต้นเทียนพรรษา

อยากให้ผู้ที่เกี่ยวข้องอนุรักษ์ประเพณีการแห่เทียนให้อยู่คู่จังหวัดอุบลราชธานี ให้มีคนรุ่นหลังมาทดแทนคนรุ่นเก่า

ผู้สัมภาษณ์คนที่ 22

1. องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของท่าน ท่านคิดว่าการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการทำอย่างไร

เริ่มจากการขึ้นโครงสร้างให้ได้ตามสัดส่วน เปะเทียน และแกะลวดลาย

2. การออกแบบการแกะสลักต้นเทียนมีการออกแบบอย่างไรบ้าง

ให้สอดคล้องกับพุทธศาสนา พุทธชาดก โอกาสสำคัญของท้องถิ่น เช่น การครอบพระชนมพรรษาของในหลวง

3. การหล่อลำต้นเทียนมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง

มีการหล่อหลายวิธี สมัยก่อนเอาเทียนไปหล่อแล้วมาแปะ แต่สมัยปัจจุบันใช้ปลอกสังกะสีหรือปลอกกระดาษ ให้มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางอยู่ที่ประมาณ 40 กว่า เซนติเมตรให้เทียนมีความหนาอยู่ที่ประมาณ 4 นิ้ว ทิ้งไว้ประมาณ 4-5 วัน จึงจะแกะเทียนได้ เริ่มต้นจากการออกแบบลวดลาย ร่างเส้นลาย จากนั้นลงมือแกะลาย ลายที่ใช้ในการแกะมีลายกนกสามตัวเป็นลายหลัก ลายเถา ลายกนกเปลว ใบเทศน์ และต้องเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติเป็นสำคัญ เนื่องจากเป็นงานพุทธบูชา

4. การออกแบบลวดลายการแกะสลักควรจะเป็นรูปแบบใด

แต่ละปีก็เปลี่ยนไปเรื่อย ๆ เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซาก

5. วิธีการแกะสลัก มีวิธีการแกะอย่างไรบ้าง

กรณีที่จะเริ่มแกะเทียนต้องเริ่มจากลายที่ง่าย ๆ ก่อน เช่น ลายกระจัง ลายบัว ลายน่องสิงห์ ลายกนกสามตัว และถ้าฝีมือดีแล้วจึงไปแกะต้นเทียน

6. การนำลายไปใส่กับหุ่นแต่ละตัวมีวิธีการอย่างไรบ้าง

ลายไทยไม่มีหลักตายตัวที่แน่นอน แต่จะมีหลักการใช้อย่าง เช่น ลายลูกฟัก ก้ามปู ลายหน้ากระดาน ใช้ในการติดฐานพระ ลายบัว ลายกระจัง ใช้ในเป็นเครื่องทรงของเทวดา

7. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักเทียนมีอะไรบ้าง

เกียงแกะ เครื่องมือปั้นดิน

8. มีวิธีการตกแต่งต้นเทียนอย่างไรบ้าง

การทำความสะอาด การเก็บงาน การฉีคน้ำมัน

ผู้สัมภาษณ์คนที่ 23

1. องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของท่าน
ท่านคิดว่าการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการทำอย่างไร
ทำตามแบบตามเรื่องราวของพุทธประวัติ หาสถานที่ที่จะทำให้เหมาะสม
เตรียมบุคลากร อุปกรณ์ให้พร้อม
2. การออกแบบการแกะสลักต้นเทียนมีการออกแบบอย่างไรบ้าง
ต้องออกแบบให้มีเรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องของพุทธประวัติ
3. การหล่อลำต้นเทียนมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง
เอาปูนปาสเตอร์ไปปั้นให้อยู่กับแกนเหล็กจากนั้นจึงเอาเทียนไปหุ้มอีกชั้น
ใช้เวลาประมาณ 1 สัปดาห์กว่าที่จะแห้ง เส้นผ่านศูนย์กลาง(กรณีต้นใหญ่) ใช้ประมาณ
60 เซนติเมตร สูงประมาณ 2 เมตร ลายที่ใช้ในการแกะเทียนมีประมาณ 6 ลาย เช่น
ลายกนก ลายบัว ลายกลีบเมฆ ฯลฯ การเจาะเทียนลึกประมาณ 3 นิ้ว
4. การออกแบบลวดลายการแกะสลักควรจะออกแบบเป็นรูปแบบใด
ออกแบบให้มีรูปร่างตามสัตว์ในป่าหิมพานต์ เช่น พญานาค พญาครุฑ
5. วิธีการแกะสลัก มีวิธีการแกะอย่างไรบ้าง
  - 5.1 วาดลาย
  - 5.2 แกะลาย
6. การนำลายไปใส่กับหุ่นแต่ละตัวมีวิธีการอย่างไรบ้าง
ลายกนกใช้ในหางพญานาค ลายนกซึ่งเป็นลายที่ใช้มากที่สุดในการแกะเทียน
7. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักเทียนมีอะไรบ้าง
เกียงแกะ/เหล็กขูด
7. มีวิธีการตกแต่งต้นเทียนอย่างไรบ้าง
เอาลมมาเป่าเศษเทียนที่ไม่ต้องการออกจากต้นเทียนที่แกะสลักและฉีดน้ำมัน-
มะพร้าวเพื่อเพิ่มความเงางามให้กับต้นเทียน

ผู้สัมภาษณ์คนที่ 24

1. องค์กรความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของท่าน ท่านคิดว่าการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการทำอย่างไร

เริ่มต้นจากการออกแบบให้สอดคล้องกับพุทธประวัติ การออกแบบในการวางหุ่น การขึ้นโครงสร้างของต้นเทียน การจัดช่องไฟ (การจัดให้มีบริเวณส่วนหัวสูง ส่วนกลางต่ำ ส่วนหางสูง ลักษณะคล้าย ๆ รูปตัว V) การปั้นหุ่นการแกะหุ่นซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับ เรื่องพุทธประวัติ

2. การออกแบบการแกะสลักต้นเทียนมีการออกแบบอย่างไรบ้าง
เรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ

3. การหล่อลำต้นเทียนมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง
ขึ้นอยู่กับขนาดของต้นเทียนว่าต้องการขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก ถ้าต้องการต้นเทียนที่มีขนาดใหญ่ก็ต้องให้มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางที่ 65 เซนติเมตร

4. การออกแบบวาดลายการแกะสลักควรจะออกแบบเป็นรูปแบบใด
ส่วนใหญ่จะใช้ลายกนกก้านกรด กนกเปลว กนกใบเทศ ลายเครือเถา หรือลายอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของต้นเทียน วิธีการแกะก็ต้องวาดลาย คูแบบช่องไฟ แล้วใช้เกียงปลายแหลมในการแกะ การออกแบบวาดลายส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธรูปเจ้า

5. วิธีการแกะสลัก มีวิธีการแกะอย่างไรบ้าง

5.1 วาดลาย

5.2 ใช้เกียงปลายแหลมในการแกะสลักต้นเทียนตามวาดลายที่ร่างไว้

6. การนำลายไปใส่กับหุ่นแต่ละตัวมีวิธีการอย่างไรบ้าง
วาดลายที่ใช้บ่อย ๆ มีประมาณ 7 ลาย ดังนี้ ลายกนกก้านกรด ลายกนกเปลว ลายกนกใบเทศน์ กนกใบเถา ลายหนองสิงห์ ลายกระจัน ลายบัว

7. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักเทียนมีอะไรบ้าง

เกียงปลายแหลม/เหล็กขูด/เหล็ก/ปูนปาสเตอร์

8. มีวิธีการตกแต่งต้นเทียนอย่างไรบ้าง

การประดับดอกไม้เพิ่มเติม

ผู้สัมภาษณ์คนที่ 25

1. องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของท่าน
ท่านคิดว่าการแกะสลักต้นเทียนพรรษามีวิธีการทำอย่างไร

เริ่มต้นจากการออกแบบวางโครงสร้าง การแกะเทียนตามประสบการณ์ที่เคย
ทำมา

2. การออกแบบการแกะสลักต้นเทียนมีการออกแบบอย่างไรบ้าง

เรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ ชาดกของพระพุทธเจ้า

3. การหล่อลำต้นเทียนมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง

เอาเหล็กมาเป็นโครงสร้างแกนกลาง หุ้มด้วยกระสอบป่านฉาบด้วยปูนปลาสเตอร์
จากนั้นจึงขึ้นรูปเทียนซึ่งขนาดความใหญ่ของต้นเทียนมีขนาดประมาณ 58-65 เซนติเมตร
ความสูงประมาณ 2 เมตร ส่วนใหญ่ลวดลายที่ใช้กนกเปลว กนกช้างโต ลายร้องชิง ลายพุ่ม

4. การออกแบบลวดลายการแกะสลักควรออกแบบเป็นรูปแบบใด

การร่างลาย ช่องไฟ ความลึกของช่องไฟประมาณ 1-2 นิ้วกว่า ๆ เนื้อเทียนเวลา
เทลงไปหนาประมาณ 10-20 เซนติเมตร การออกแบบลวดลายเน้นพุทธชาดก ลายไทย
ลายไทยประยุกต์ เอามาประยุกต์ให้ลงตัว

5. วิธีการแกะสลัก มีวิธีการแกะอย่างไรบ้าง

5.1 เขียนลายเส้น

5.2 แกะตามแบบตามลวดลายที่เขียนร่างแบบไว้

6. การนำลายไปใส่กับหุ่นแต่ละตัวมีวิธีการอย่างไรบ้าง

6.1 ลายกนกใช้กับหางของพญานาค/ราชรถ

6.2 ลายเครือเถาจะใช้บริเวณข้อต่อ

7. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักเทียนมีอะไรบ้าง

เกียงน้อย/เกียงอุด/เกียงปาด/เหล็กเซาะ

8. มีวิธีการตกแต่งต้นเทียนอย่างไรบ้าง

เอาลมมาเป่าเศษเทียนที่ไม่ต้องการออกจากต้นเทียนที่แกะสลักและฉีดน้ำมัน-
มะพร้าวเพื่อเพิ่มความเงางามให้กับต้นเทียน

บรรณานุกรม

- กมล ทองธรรมชาติ, ดำรง ฐานดี และดำรง ชรรณมาร์กษ์. (2548). *หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม มัธยมศึกษาปีที่ 4-6*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์-ไทยร่มเกล้า.
- กมล ทองธรรมชาติ, วิทย์ วิศทเวทย์, อภิสัทธี เอี่ยมหน่อ, ตีรณ พงศ์มพัฒน์ และดำรง ฐานดี. (2548). *สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ม. 2*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยร่มเกล้า.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2551). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.
- ฉันท ชาติทอง. (2550). *เทคนิคการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เพชรเกษม.
- เชาวนนท์ ชันชเกษ. (2550). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ฐิติวรรณ สิ้นธุ์นอก. (2552). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสมรรถนะที่จำเป็นของผู้จัดการ-ฝึกอบรมสำหรับองค์กรเอกชนในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เดือนเพ็ญ หอมหวาน. (2551). *หลักสูตร*. ค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2555, จาก <http://www.lwarners.in.th/blog/dnanpus104/698828>
- ตึก แสตนบุญ. (2550). *มิติมุมมองทางศิลปะ สังคม และวัฒนธรรมร่วมสมัย*. ใน *เลิศล้ำ เลอค่า เทียนพรรษาอุบลราชธานี*. อุบลราชธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ธิดา สารระยา. (2538). *เมืองอุบล: ธานีแห่งราชะ ศรีสง่าแห่งไพรพฤกษ์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.

- ธิดารัตน์ ดวงสินธุ์. (2546). *แนวคิดเชิงปรัชญาที่ปรากฏในประเพณีแห่เทียนพรรษาของประชาชนอำเภอเมืองอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญเกิด บุตรอำคา. (2543). *การแกะสลักไม้บานประตู หน้าต่างอุโบสถของช่างบ้านนาสะไมย์*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญยศฤกษ์ อเนกสุข. (2550). *ประวัติความเป็นมาของเทียนพรรษาเมืองอุบล*. ใน *เลิศล้ำลอกค่าเทียนพรรษาอุบลราชธานี*. อุบลราชธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ประทับใจ สิกขา, ศกุนตลา เกตวงษา และชนิษฐา ทุมมาภรณ์. (2550). *มูนมั่งเทียนพรรษา*. ใน *เลิศล้ำลอกค่าเทียนพรรษาอุบลราชธานี*. อุบลราชธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- พระใบฎีกาสาลี ทิฏฐธมฺโม. (2550). *การสร้างหลักสูตรอบรมภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำต้นเทียนประเภทติดพิมพ์จังหวัดอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- พิสนุ ฟองศรี. (2549). *การประเมินทางการศึกษา: แนวคิดสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: เทียมฟ้าการพิมพ์
- พิสนุ ฟองศรี. (2551). *วิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- ไพโรจน์ ชลารักษ์. (2551). *การจัดการความรู้: สังกัปทางทฤษฎี*. นครปฐม: เพชรเกษม-การพิมพ์.
- รุ่ง แก้วแดง. (2541). *ฟื้นฟูภูมิปัญญาไทยยุทธศาสตร์สู่กระแสโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิทยากรย.
- วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์. (2542). *การพัฒนาหลักสูตรสถานต่อท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ. (2550). *สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- สมัชชา เจียรณีย์. (2551). *แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานบุคคล. (2552). *การจัดการความรู้เพื่อความต่อเนื่องในการบริหารงาน*. กรุงเทพมหานคร: โกลบอลอินเทอร์เน็ตคอมมิวนิเคชั่น.
- สุชาติ เกาทอง. (2547). *รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาและพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์การแกะสลักหินของท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา, คณะศิลปกรรมศาสตร์.
- สุนีย์ ภูพันธ์. (2546). *แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร*. เชียงใหม่: โรงพิมพ์แสงศิลป์.
- สุพิศ ศรีพันธ์. (2552). *ภูมิปัญญาการทอผ้าของคนไทยเชื้อสายลาวคลั่งในเขตอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี*. รายงานการศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อารี มาลีชอ. (2552). *การถ่ายทอดความรู้และฝึกปฏิบัติเรื่องการแกะสลักผักของนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนอนุศึกษาจังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เอกวิทย์ ฌ กลาง. (2544). *ภูมิปัญญาอีสาน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์.
- เอกสิทธิ์ สนามทอง. (2552). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาฉันะทางการเรียนของนักเรียนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร*. คุษฎีนิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Battison, S. B. (1990). The context of deliberation case studies in local curriculum development. *Dissertation Abstracts International*, 57(7), 143-A. (UMI No. 9031042)
- Bunten, A. C. (2006). "So, how long have you been Native?": Self-commodification in the Native-owned cultural tourism industry. *Dissertation Abstracts International*, 67(9), 458-A. (UMI No. 3235744)
- Fox, R. S. (1962). The sources of curriculum development. *Theory into Practice*, 1(20), 202-205.

Taba, H. (1962). *Curriculum development: Theory and practice*. New York:
Harcourt Brace and World.

Tyler, R. W. (1971). *Basic principles of curriculum and instruction*. Chicago:
University of Chicago Press.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ ชื่อสกุล	นายศักดิ์ดา พงษ์แก้ว
วัน เดือน ปีเกิด	4 มกราคม 2527
สถานที่เกิด	จังหวัดอุบลราชธานี
วุฒิการศึกษา	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดทุ่งศรีเมือง ปีการศึกษา 2545 สำเร็จปริญญาตรีพุทธศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์บริหารรัฐกิจ) จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2549
ตำแหน่งหน้าที่ การงานปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่ส่วนงานพัฒนาบุคลากร สำนักบุคลากร มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต